Pater Spee e collegio Paderbornensi de hoc opus auctor

113

CAUTIO CRIMINALIS

Plut: in vita Luculli, in princ:

Judicia publica, et reorum publicae accusationes institutae fuerant olim juvenibus ad eloquentiae studium exercendum, et ad animorum egregiam constitutionem: ut quemadmodum generosi canes natura instituti ad visas feras statim accurrunt: sic et nobiles juvenes Romani in cives improbos impetum egregium pro salute reipublicae susciperent.

Der Jesuit Graf Friedrich Spee war reich an Verdiensten einer christlich menschlichen Wirksamkeit. Zuerst als Lehrer in Cölln aufgetreten, wirkte er später im Missionsgeschäften im Bisthum Hildesheim, und starb als Opfer seines edlen Eifers im Jahr 1635 zu Trier, wo er sich ganz dem Dienste der Lazarethe gewidmet hatte. Seine Schrift „Cautio criminalis, seu de processibus contra sagas" war eine lichte, erfreuliche Erscheinung aus jener dunkeln unheilvollen Zeit des sittlichen und politischen Verwirrtseins und des Aberglaubens. Sie half mit das Unwesen der abscheulichen Hexen=Prozesse beschränken.

Friedrich Spee Pat. ex societ. Jes. est auctor hujus libri per rar. Berl. Zeitung de 1802 no. 55.

CAVTIO CRIMINALIS;
Seu
DE PROCESSIBVS CONTRA SAGAS
Liber.

AD MAGISTRATVS
Germaniæ hoc tempore necessarius,
Tum autem
ONSILIARIIS, ET CONFESSARIIS
Principum, Inquisitoribus, Iudicibus, Aduocatis,
Confessariis Reorum, Concionatoribus,
cæterisq; lectu vtilissimus.

AVCTORE
NCERTO THEOLOGO ROMANO.

he author is Friedrich Spee

EDITIO SECVNDA.

FRANCOFVRTI,
umptibus IOANNIS GRONAEI Austrij.
ANNO MDCXXXII.

W
2/IV|10

~~V 7440~~
~~S 777~~

A.243154

Lectori Salutem

De secunda hac Editione.

CVm prima Editio huius libri, quam præhabita approbatione Facultatis Iuridicę Rinthelensis, protulerat superioribus Nundinis Petrus Lucius Typographus Academicus ibidem; plurima excitauerit ingenia non solum egregie piorum sed etiam doctorum; vt existiment rem hanc de multitudine maleficorum in Germania debere accuratius & sine præiudicio examinari: itemq; oportere exemplo Danielis serio imposterum à summis Magistratibus inquiri in Processus hactenus seruatos: Cumq; etiam Respublicæ nonnullæ & Principes conscientia tacti fuerint, & Processus suos mox suspenderint, libro hoc viso & diligenter examinato; maxime vbi is simul suggereretur, qualiter quidam eorum Commissarij & Iudices minime seruarent Constitutionem Criminalem Carolinam, & quidem in quibusdam punctis maximi momenti, quæ nemo fere hactenus aduertit: Inde visum est

 mul-

multis, atque etiam nonnullis Spiræ in Camera & in aula Imperatoris plane expedire, vt rursum quantocyus recuderetur, & sic via sterneretur ad vlterius considerandum, & eruendam veritatem: præsertim quoniam agitur de sanguine humano & fama non solum Germaniæ, sed & fidei Catholicæ: atque exemplaria omnia editionis primæ sic subito intra paucos menses distracta sunt, vt nullum iam amplius haberi potuerit quantocunque pretio. Quare vt plurimorum desideriis fiat satis, curaui meis sumptibus recudi, vsus exemplari manuscripto quod Marpurgo mihi communicauerat vir amicissimus. Tu Lector fruere, & vale.

Ioannes Gronæus Austrius
I. C.

EPITOME
Seu
SVMMA LIBRI.

VIDI sub Sole in LOCO IVDICII IMPIETATEM, & in LOCO IVSTITIÆ INIQVITATEM. *Verba sunt Ecclesiastæ cap.3.v.16.*

Et nunc Reges intelligite: Erudimini qui iudicatis terram. Verba sunt Dauidis Psal.2.v.10.

MAgiſtratibus Germaniæ inſcripſi librum: iis vtique qui lecturi eum non ſunt; non iis adeo qui lecturi. Ratio eſt: nam qui eius ſolicitudinis Magiſtratus fuerint, vt legendum ſibi putent quæ de cauſis Sagarum hic perſcripſi, iam id habent propter quod librum legi oportebat: curam nempe ac diligentiam in his cauſis pernoſcendis; vnde legere, & hæc inde ſumere non eſt neceſſe. Qui vero eius ſunt incuriæ, vt hæc talia lecturi, & curaturi non ſint; iam ij ſane vt vel maxime hæc legant, atque ex libro hoc ſoliciti ac diligentes eſſe diſcant, nimis eſt neceſſe: legant igitur qui lecturi non ſunt: qui ſunt; ne legant quidem, &c.

Siue tamen lecturus aliquis hunc librum eſt, ſeu non lecturus, id deſiderem, vt ſit nemo, qui non vnicum ſaltem quod libri huius dubium vltimum eſt, legat, & cum animo ſuo perpendat. Imo id primum omnium legi ante reliqua, nec inutile, nec præter ordinem futurum eſt.

IN-

INDEX

Dubiorum seu Quæstionum huius Libri.

I.

AN Sagæ, Striges, seu Malefici reuera existant. pag. 1.
2. Pluresne Sagæ seu Malefici in Germania sint ac alibi. 3
3. Quale crimen sit Sagarum seu Maleficorum. 8
4. An crimen hoc sit ex genere Exceptorum. 8
5. An contra Excepta formare liceat processum pro arbitrio. 10
6. An bene faciant Principes Germaniæ, cum in crimen Sagarum acriter procedunt. 12
7. An acri hoc medio sat extirpari hoc malum possit? & an alia qua ratione possit? 14
8. Quam caute Principes in hoc crimine procedere debeant. 16

9. *An Principes sat liberent conscientiam si parum ipsi solliciti curam omnem in Officiales suos reiiciant.* 26

10. *An credibile sit Deum permissurum vt aliquando innocentes simul inuoluantur.* 44

11. *An credibile sit permissum id esse de facto, vt innocentes quoque inuolutæ sint.* 49

12. *An cessandum sit ab inquisitione contra Sagas, si constet multas innocentes de facto inuolui.* 57

13. *Quid si periculum innocentibus immineat sine mea culpa, an adhuc abstinendum à persecutione nocentum.* 61

14. *An expediat instigare Principes ac Magistratus ad inquisitionem contra Sagas.* 67

15. *Qui maxime iÿ sint, qui Magistratum contra Sagas identidem instigant.* 72

16. *Qui possit in Processibus contra Sagas caueri ne innocentibus periculum creetur.* 80

17. *An captis in causa Magiæ permittenda defensio sit & Aduocatus concedendus.* 94

18. *Quæ Corollaria ex proxime dictis colligantur.* 103

19. *An*

19. An de captis nomine Maleficij, mox præsumendum sit eas omnino reas esse. 114
20. Quid de tormentis sentiendum, an periculum morale & frequens innocentibus inducant. 124
21. An accusata veneficij sæpius torqueri possit. 154
22. Cur multi Iudices hoc tempore ægre reas absoluant, etsi se per torturam purgarunt. 163
23. Quo prætextu obtineri posse videatur vt liceat tormenta repetere sine nouis indiciis. 167
24. Quomodo Index scrupulosus, qui sine nouis indiciis torquere non audeat, facile noua indicia reperiat. 174
25. An nouum indicium sit Maleficium taciturnitatis. 179
26. Quæ signa maleficij taciturnitatis afferri soleant à malitiosis & imperitis. 186
27. An tortura aptum medium sit ad reuelationem veritatis. 194
28. Quæ sint argumenta eorum, qui continuo vera putant esse, quæ rei in torturis confessi sunt. 198

29. An

29. *An tortura, cum adeo periculosa sit, ex vsu tolli debeat.* 209
30. *Quæ præcipue documenta Confessariis Sagarum tradenda putemus.* 212
31. *An ante torturam mulieres per lictorem tonderi conueniat.* 241
32. *Quibus ex causis ad torturam procedere liceat.* 244
33. *Cuius sit arbitrari quæ indicia in specie talia sint vt pro fere-plenis probationibus haberi possint.* 248
34. *An sola fama non aliis claris & firmis probationibus suffulta ad torturam indicium det.* 254
35. *An Magistratus teneantur hoc tempore serio inquirere & punire detractores & calumniatores.* 267
36. *An tunc saltem sola fama sufficiat ad torturam, cum crimina difficilis probationis sunt.* 274
37. *An vniuersim probationes quæ in vulgaribus criminibus non sufficerent, sufficiant in Exceptis & occultis difficilis probationis.* 281
38. *An nullo sensu verum sit axioma passim vsurpatum in criminibus occultis & difficilis*

cilis

cilis probationis facilius iri posse ad torturam quam in aliis. 291

39. An, quæ nihil in torturis confessa est, damnari possit. 295

40. An criminis ante confessi reuocatio facta in loco supplicij alicuius momenti habenda sit. 305

41. Quid præsumendum circa eas quæ in carceribus mortuæ reperiuntur. 321

42. Quando tuta conscientia iudicari possit repertum cadauer à se ipso vel Dæmone iugulatum esse. 329

43. Quid sentiendum de stigmatibus, an ea probum signum sint ad Sag[illegible] agnoscendas. 332

44. An magni facienda sint denunciationes complicum in crimine Magiæ. 338

45. An saltem denunciationibus credi debeat ob denunciantium pœnitentiam. 360

46. An saltem denunciantibus credi debeat si infallibiliter certum sit, vere conuersas esse & verum dicere velle. 368

47. An Dæmon in conuentibus Sagarum repræsentare possit innocentes. 374

48. Quæ sint argumenta eorum qui aiunt

De-

Dæmonem non posse in tripudiis repræsentare innocentes. 378

49. *Quæ sint argumenta eorum qui denunciationibus Sagarum omnino fidem habendam esse volunt, ac sufficere aiunt ad denunciatas torquendas.* 399

50. *An Iudex alterutram sententiam securè amplecti possit, seu illorum quæ contemnit, seu aliorum quæ magnifacit denunciationes.* 430

51. *Quæ sit breuis summa & methodus Processuum contra Sagas hodie apud multos in vsu, digna quam Diuus Cæsar intelligat, & Germania consideret.* 434

52. *Appendix. Quid possint torturæ & denunciationes.* 452

SENE-

SENECA lib. 6. de beneficiis cap. 30.

Monstrabo tibi cuius rei inopia laborent magna fastigia, quid omnia possidentibus desit: scilicet

ILLE QVI VERITATEM DICAT.

Errata sic corrige.

Pagina 4. linea 13. exertant lege exerrant. pag. 9. li. 19. sicut lege sic vt. p. 42. li. 6. Gaiæ lege Gaia. p. 84. l. 15. Itaque lege Itane. p. 87. l. vlt. timent lege timeant. p. 128. l. 4. à fine, non non lege non. p. 157. l. 10. priora lege priore. p. 198. l. 8. reprehensione lege apprehensione. p. 206. li. 9. denuaciantis lege denunciantis. p. 222. l. 5. vere lege vero. p. 223. l. 9. à fine, sinant Sacerdores: Ipsi lege sinant: Sacerdotes ipsi. p. 237. l. 12. tempestiuis lege tempestiuius. p. 291. l. 10. exemplum lege exemptum. p. 354. l. 15. quæ lege quam. p. 379. l. 3. vocum lege eorum. p. 380. l. 6. à fine, nouisse lege nouis esse. p. 401. l. 19. sæuire lege seuere. p. 424. l. 5. si ita lege sit ita. p. 437. l. 3. grauis lege grauius. p. 441. l. 5. à fine, vt lege vel. p. 442. l. 10. cur lege cu. p. 451. l. 7. euolant lege euoluant.

CAV-

CAVTIO CRIMINALIS SEV De Processibus contra Sagas LIBER.

DVBIVM I.

An Sagæ, striges seu malefici reuera existant?

RESPONDEO, Quod sic. Etsi enim scio nonnullos in dubio posuisse, etiam Catholicos & doctos quos nominare non attinet: etsi etiam quidam non temere suspicari sibi videntur, fuisse aliquando in Ecclesia ea tempora in quibus de corporalibus Sagarum conuentibus creditum non fuit: Etsi denique ipse ego dum cum variis eius criminis reis in carceribus egi frequentius ac attentius, ne dicam, curio-

 sius,

ſius, ita non ſemel animum inuolui, vt quid tandem huius rei crederem pene ignorauerim, nihilominus vbi ſummam tandem colligo perplexarum cogitationum, id omnino tenendum exiſtimo, reuera in mundo maleficos aliquos eſſe, nec id ſine temeritate, ac præpoſteri iudicij nota negari poſſe. Videantur auctores, qui argumentum hoc profitentur, Remigius, Delrius, Bodinus, & alij: noſtri inſtituti non eſt hic morari. Tot autem eſſe & eas omnes, quæ hactenus in fauillas euolarunt: neque credo vel ego, vel multi quoque mecum pij viri, neque adeo vt credam facilè perſuadebit, quiſquis mecum non impetu & clamore vel authoritate pertendere, ſed iudicio & ratione rem examinare volet. Id quod lectorem meum velle, per eam charitatem, quam legifer noſter Chriſtus vehementer voluit inter aſſeclas ſuos accendi, maximopere precor. Si quis zelum habet, & frendet in magiæ crimen, comprimat ſe tantiſper, & addat zelo ſcientiam ac conſiderationem, quam fortaſſe non habet:

Non

Non omnis impetus à virtute est, nam & quidam à natura solùm. Virtus moderata & modesta est, atque amat instrui, nec ideo minor esse timet, cum sit instructior. Quod si impetu ruimus, &, quia scire omnia apprehendimus, detrectamus discere, quid est mirum si nos veritas in multis fugit? Age lector, & seposito præiudicio modestè sequere quo te manu mea pedetentim ducam: non pigebit multa lentè & morosè considerasse.

DVBIVM II.

Pluresne Sagæ seu malefici in Germania sint ac alibi?

RESPONDEO, Questio est de re quam nescio: dicam tamen verbo otij eludendi causa quod occurrit. Itaque videntur saltem & putantur plures in Germania ac alibi reperiri.

RATIO est. Nam imprimis constat in Germania passim fumare omnia incendiis, quæ hanc luem depascant, claro vtique argumento quam latè omnia afflata esse fateantur: Ita quidem vt non

parum inde nomini Germanico detra-ctum ſit apud hoſtes noſtros, ac, vt lo-quiturScriptura fœtere fecerimus odo-rem noſtrum coram Pharaone & ſeruis eius, Exod.5.v.21.

Deinde nutrimus hanc opinionem de multitudine apud nos Sagarum ex duob.capitibus,quæ notatu digna ſunt.

PRIMVM eſt *vulgi imperitia ſeu ſuperſti-tio*, Quod ſic oſtendo. Docent omnes Phyſici, naturaliſſimè cauſari etiam ea, quæ ſubinde à communi ordine naturę nonnihil exerrant, & extraordinaria vocari ſolent, vt imbrem aliquem effu-ſiorem, ſæuiorem grandinem & prui-nam,illuſtrius tonitru & ſimilia.

Docent & medici etiam pecora non ſecus ac homines ſuis morbis ſubdi,exi-ſtere in hominibus & pecoribus multas ſæpe affectiones nouas, quæ nec ipſis ſa-tis exploratæ ſint, mira multa in natura latêre, quæ ſubinde in lucem ſe exerant cum admirabilitate eorum, qui naturæ diuitias ignorant: nec doctiſſimum quemquam omnium retro ſæculorum eius vim omnem complecti indagando

po-

potuiſſe &c. Hæc illi: Prodat ſe tamen quicquam tale in Germania maximè apud homines paganos; inuadat pecora peſtis aliqua, turbetur cœlum & indignetur vehementius, neſciat medicus morbi alicuius noui ingenium, aut morbus veterrimus non mox arti obtemperet, deniq; eueniat quippiam ſiniſtrum qualecunque, quod extra ordinem putetur eſſe, iam nos neſcio qua leuitate aut ſuperſtitione aut ignorantia ducti, continuo ad maleficia traducimus mẽtem, & in Sagas coniicimus cauſam. Ibi omnem nos rei fontem manibus tenere exclamamus: Tum vero vt quamque vidimus inter hæc fortè tranſeuntem, adſtantem, venientem, hæc vel iſta ſic caſu facientem aut dicentem (neceſſario autem quædam ſemper anteceſſiſſe, aut cõcurriſſe aut ſecuta eſſe oportuit) ſiniſtra interpretatione in culpã vocamus, & quæ eſt malignitas naturæ noſtræ, per omnem viciniam ſuſpicionem mouemus. Vnde mirum non eſt, ſi intra paucos annos accreſcens fama nos admodum locupletet: præſertim cum nec

moueant ſe hic concionatores & ſpirituales viri, ſed ipſi potius in eadem culpa ſint, nec inuentus vllus Magiſtratus in Germania ſit, quod ſciamus, qui in peſtilentiſſimas has ſuſurrationes zelum ſuum diſtrinxerit, de quo plura infra, dubio 35. Cautiores aliæ ſunt nationes, à quibus hac parte ſuperari pudor ſit: nam ſiquidem apud eos puer aliquis aut pecus morbo tabeſcit, ſi verberatur arbor, aut ſeges calamitatem patitur, ſi pauperiem aura facit, ſi locuſta aut mus agrum exedit, totam mali originem à Deo repetunt ſeu natura; nec niſi ea tantum, quæ manifeſto deprehendunt, & docti iudicant, naturæ leges egredi, tum demum maleficiis aſſcribunt.

SECVNDVM eſt eiuſdem *vulgi inuidia & maleuolentia*, Quod ſic oſtendo: Nulla non alia natio concedet, quoſdam ſemper eſſe, quibus Deus benedictionẽ aliquam in bonis temporalibus largiorem impertiatur, vt quod celerius ſua omnia diſtrahant præ cęteris, quod emant fortuna aliqua fauentiore præ cæteris, atque, vt verbo dicam, augeantur & diteſcant

ſcant præ cęteris. Contingat tamen hoc quoque in Germania inter vulgus: mox ſunt aliqui ex vicinis, quibus tardior à tergo fortuna eſt, qui capita conferant, & conflato murmure de magia ſuſpiciunculas ſuſcitent: quæ tum demum fortius ſe attollunt, ſi eorum quempiam, quos æmulantur, viderint in templis deuotiorem, aut ſertum ſuum precarium alibi quam in templo geſtantem, aut in genua forte ad orandum in agro aut cubiculo proſtratum, & ſimilia; vt exempla mihi multa non deſunt, quorum me nomine Germanorum pudet. Res indigna ſanè & apud alias nationes plane inaudita, quæ, quod hos duos fontes obſtructos habent, hinc pauciores apud eos quam apud nos malefici ſunt. Nullas interim apud nos Sagas eſſe non dixero. Concedam eſſe, ſed id addo, fore vt prudens Lector facilè ex iis quæ deinceps dicenda erunt, intelligat, ſi ita agitur, vt nunc paſſim agi dicam, quam omnino neceſſe ſit, in tanta hactenus exuſtarum multitudine, quam plurimas innoxias intereſſe: atque adeo

nihil in Germania incertius, quam rea numerari poſſe.

Dvbivm III.

Quale crimen ſit Sagarum ſeu maleficorum?

Respondeo, Enormiſſimum, grauiſſimum, atrociſſimum.

Ratio eſt: Quia in eo concurrunt circumſtantiæ criminum enormiſſimorũ, apoſtaſiæ, hęreſis, ſacrilegij, blaſphemię, homicidij, imo & parricidij, ſæpe & concubitus contra naturam cum creatura ſpirituali, & odij in Deum, quibus nihil poteſt eſſe atrocius, Verba ſunt Delrij l.5. Sect.1. de quo argumento tamen alio libello latius diſquiram. Res indiget examine nouo, & accurato; diciq; poſſit quod aiębat ille: *Reuertimini ad iudicium*, Dan.13.v.49.

Dvbivm IV.

An crimen hoc ſit ex genere exceptorum?

Respondeo, Quod ſic. Nota enim, ſolere Iuriſconſultos duplicis generis crimina ſtatuere, alia communia

&c vul-

&vulgaria, vt furtum, homicidium, & ſimilia, alia atrociora & grauiora, quæ directè magis vergunt in damnũ rei communis, ac mirifico quodã modo Remp. affligunt, qualia ſunt *crimen læſæ maieſtatis*, l.fin. C.de accuſationibus, & l. quoniam liberi, C.de teſtibus &c. *crimen hæreſeos*, cap.in fidei fauorem, l.6.de hæreticis, *crimen Sagarũ*, l.fin. C.de maleficis & mathematicis, *crimen proditionis*, l.penul. & fin. C.ad legem Iuliam Maieſtatis, *crimen coniurationis*, c.fin.de teſtib.cog. *crimen falſæ monetæ*, l.fin. C. de falſ. monet. *crimen latrocinij*, l.D.Adrianus, ff. de cuſtodia & exhibit. reor. & l. penult. C.de feriis, quæ crimina vocari ſolent Excepta. Nomen hoc inde eſt, quod excipiantur à communi ſeu ordinaria legis diſpoſitione, ſicut opus non ſit contra ea ſe adſtringere ad eum procedendi modum, quem alioqui in aliis præſcribunt iura.

Ratio huius eſt, quia cum pernicioſiſſima Reip. ſint, atque eam extraordinariè lædant, æquum videtur ſi extraordinariis quoque mediis cohibeantur.

DVBIVM V.

An igitur contra excepta formare liceat Processum pro arbitrio?

RESPONDEO, Non licet.

RATIO est. Etsi enim vt iam dixi Excepta sunt ab eo, quod humanę leges Positiuæ, non tamen quod humana ratio seu lex naturalis præscribit. Itaque qualiscunque tandem contra ea Processus fiat, siue intra seu extra communem ordinem iuris, huiusmodi tamen fieri necesse est, in quo nihil sit omnino, quod cum recta ratione contendat. Clarum id est per se, nec indiget probatione: Nemo enim dicet, licere aliquid, quod sit contra rationem. Moneo autem ea causa, quia animaduerto, Iudices quosdam, dum contra Sagas inquirũt, liberiores esse quam oportet, excusantes omnia per hoc, quod sit crimen Exceptum. Itaque si futilia habuere indicia, si modum excessere in torquendo, si nimis creduli fuere, si negauere defensionem, & similia, quæ à ratione deserũtur, identidem hoc velut scutum ob-

obiiciunt; Exceptum fuiſſe crimen, in Exceptis ampliſſimam eſſe arbitrandi libertatem, prout deinceps hinc inde ſæpius inſpergam. Sed niſi plane iniqui eſſe velimus, illud ſibi omnes Iudices velut generale quoddam principium atque inconcuſſum axioma præfixum habere debent, *in omni crimine ſeu excepto ſeu non excepto aliter Proceſſum formare non licere, quam recta ratio permittat.* Deinde vero falſiſſimum quoque eſt licere in exceptis ab *Omnibus* ſimpliciter recedere, quæ à legibus poſitiuis præſcripta ſunt. In *Quibuſdam* tantum licet, non Omnibus; neque enim aliud ex vllo iure colligi poterit: vt proinde ſatis hinc arguatur multorum imperitia, ac bene doceat *Farinacius q.37. nu.*90. hanc doctrinam, quod in exceptis liceat ordinem iuris negligere, vel ſtrictè loquendo eſſe *falſam*, vel intelligi ſolum oportere *de punitione tantum*, quando iam non amplius quæritur, ſed cum conſtat de delicto, quaſi hæc ſeuerior eſſe poſſit, quam communiter alioqui leges præſcribant, & hanc eſſe ſententiam

citiam plurimorum Doctorum quos citat, & nos breuitatis causa omittimus: lege de hoc etiam *Mascardum vol.3.concl.* 1311. Sed quicquid sit, neque enim hic hærere lubet, id extra controuersiam est, non licere in exceptis quicquam, quod rectæ rationi aduersum sit.

Dvbivm VI.

An bene faciant Principes Germaniæ, cum in crimen Sagarum acriter procedunt?

Respondeo, Longissime absit à me, vt arguam Magistratus, cum vehementer in hoc crimen se concitant: voluit eos imperare nobis Deus & nos parêre. Rationes suas habent, quas consiliarij iis dictant, & sunt istæ;

Ratio I. Purgant (vt aiunt) Remp. ab insigni peste, quæ vt cancer serpit & contagione nocet.

Ratio II. Anteuertunt damna & clades, à quibus machinandis mancipia illa Sathanæ nunquam cessant.

Ratio III. Satisfaciunt officio suo, & vocationi: Sic enim Apost. ad Rom.13. loquitur de Magistratu: *Non sine causa gla-*

gladium portat, Dei enim Minister est, vindex in iram illi qui male agit. Ita quidem vt si contra bonum commune omittãt punire reos sine legitima causa grauissime peccent, & criminis fiant participes *ex c.1.de offic.& potest.Iudicis de leg.*& ex Innocentio, Baldo, Decio, Barbatio, Panormitano & reliquis Doctoribus; teneanturque ad restitutionem omnium damnorum, quæ inde vel in Rempubl. vel in priuatos redundant, vt definitur ex dicto c. de Offic. de leg. estq; communis sententia Theologorum *D. Thomæ 2.2. qu.26. Syluestri, Caietani in summa V. restitutio, Dominici Soti l. 4. de iustitia & iure. q.7. a.3. Medinæ in Cod. de rebus restituendis, & aliorum*, quos longum sit recensere.

RATIO IV. Ostendunt zelum suum, quem habent tuendi honoris diuini, dum in capitales eius hostes laqueo & flamma grassantur. Bene igitur faciunt, nec culpari possunt; monente insuper Scriptura: *Ne maleficos viuere patiantur.* Exod.22.

DV-

DVBIVM VII.

An acri hoc medio ſat extirpari id malum poſſit? & an alia qua ratione poſſit?

RESPONDEO, Quantumuis vrant Principes, non exurent vnquam, niſi omnia exurant: vaſtant terras ſuas, pluſquam vllum bellum; nec hilum proficiunt: res eſt vel ſanguine deflenda. Sunt igitur, qui media mitiora ſuggerant, in quibus diſcretione & prudentia pollere mihi ſemper viſus eſt inſignis Societatis Ieſu Theologus Tannerus Tomo 3. Theologiæ, diſput. 4. de Iuſtitia, quæſt. 5. dub. 5. nu. 123. & ſequentib. cuius ſi media quæ præſcribit audire Principes vellent, non eſt dubium, quin fructum Reſp. experiretur. De me quidem vt candidè dicam, multa in hanc rem animo verſaui, & excogitare ſum conatus, multos etiam ad Deum gemitus ac preces à multis aliis fuſos ſcio, ſi quem radium ſuæ lucis dimitteret; & qua maximè ratione tanta caligo planè poſſet diſcuti edoceret. Verùm eam video eſſe temporum conditionem, vt ſi vel

vel reperiſſe quid tale contigiſſet, non videretur Magiſtratus Germaniæ quicquam penſi habituri: vnde neque me hactenus in eam poſſum impellere ſententiam, vt exponere in publicum velim, quod neſciam qua eorum pace & affectu ſim facturus. Quod ſi verò eſt quiſpiam ſummorum Magiſtratuum eius animi ac curioſitatis, qui audeat aueatq; cognoſcere, ac primum capere nouæ cuiuſdam induſtriæ experimentum, qua intra annum duntaxat vnicum omnem ſuam prouinciam ab vniuerſa hac peſte ſic expurget, vt nullum rarius quam veneficij crimen futurum ſit; ſi eſt inquam, quiſquam Magiſtratuum, qui noſſe & experiri ſerio velit, & conſcientiæ quoque ſuæ ac Reip. vt experiatur putet intereſſe, habeo amicum virum religioſum, qui Induſtriam ſingularem, quam reperit docere velit, atque oppignorare vitam audeat, ſi fallat. Vidi eam & examinaui, nec quantum omni mea cogitatione conſequi poſſum, errorem deprehendo, quin id certiſſimo poſſit conſequi quod intendit: NB

dit: miratusq; ſum non parum, nondum hactenus pluribus in mentem veniſſe. De cætero & dictum ſatis eſt, & inuoluendum tamen ſilentio atq; occultandum, quod non niſi ad ſolas auidorum aures inuentor vult afferri. Docuit legiſer noſter duodecim eſſe diei horas, & terram aliam bonam, aliam inutilem: & in hanc quidem ſi quid ſparſeris tantundem eſſe, ac ſi in fluctus magni maris abieceris. Vbi tempus erit igitur & apta terra, ſementi non parcetur: ſed & forſitan hoc ipſo commentario adhuc dicam, quod prudentes intelligent. Res eſt facilis & expedita, minima & magna, nota omnibus, omnibus ignota.

Damaſcenus in vita Barlaã

Dvbivm VIII.

Quam caute Principes & eorum Officiales in hoc crimine procedere debeant?

RESPONDEO, Vti non male faciunt Principes cum in crimen hoc acriter procedunt, ita male, ac peſſime, niſi maxima cum cautela, prudentia, circumſpectione. Adeo vt non modo non liceat liberius, ac negligentius in hoc

cri-

crimine verſari ideo quia exceptum eſt, verum etiam multo quam in vllo alio capitalium genere maiore cum attentione & cura ad vigilandum ſit, ne quo modo proceſſus illegitimus, & indiſcretus formetur.

Itaque eſto concedam in hoc crimine excepto Sagarum licere in Quibuſdam aliter procedere quam communi modo in non exceptis; ſed id nego tamen, licere agere minus caute, & circumſpecte quam communi modo in non exceptis: requiri enim hic eximiam quandam in procedendo diligentiam, attentionem, curam, circumſpectionem, præquam in aliis vllis deſideretur. Rationes iſtæ ſunt:

RATIO I. Crimen hoc occultiſſimum eſt vt omnes fatentur: noctu plerumq; geritur, & inter tenebras ſimul ac laruas: magna igitur opus prudentia & meditatione, vt rite in lucem producas.

RATIO II. Videmus inchoatum ſemel proceſſum cõtra Sagas in annos aliquot produci, atque adeo augeri numerum

puniendorum, vt integri pagi funditus absumantur, neq; tum aliud profectum esse, quam quod libri æque pleni sint nominibus aliorum; adeo vt si porro pertinaciter insistatur, nullus videatur futurus finis vstionum, quoad tota regio exhausta sit: neq; vllus vnquam inuentus Princeps est, qui abrumpere non debuerit: ita quilibet ad hunc vsque diem finem semper fecit, non inuenit: Quæ res cum grauis sit, & nimis vasta, potestne vlla tanta esse diligentia, quam non adhiberi par sit; vbi nec error aliquis intercedat, quo simul innocentes implicentur? Præsertim cum vel vnica si implicita fuerit, continuo innumeras alias implicari necesse sit, vt inferius adhuc ostendam.

RATIO III. Si contingat per imprudentem Processum innocentes quoque eadem procella feriri, ingentia quędam mala in Rempubl. redundabunt. Supplicia nimirum tot capitum iniqua; & infamia, ac probrum non solum nobilissimarum familiarum, sed & religionis Catholicæ, quę, vt recte notauit Tanne-

rus,

rus, non parum apud hostes nostros traducitur, si ij quoque tanquam communi hoc torrente rapiantur, qui cæteris videbantur religiosiores. Audire nuper debui à viris magnis nonnullibi eo esse maleuolentiæ descensum, vt iam, si quis ibi more pientissimorũ Catholicorum sertum suum precarium studiosius voluere, ac deferre secum audeat, si aspergere aqua benedicta se frequentius, si orare in templo studiosius, ac tantillum genuinæ deuotionis præ se ferre, is continuo incurrat in suspicionem magiæ; tanquam ita scilicet præ cęteris religiosiores velint esse, qui eo crimine tenentur; aut, vt alij dicunt, tanquam alioqui quiescere eos Dæmon non sinat: Vnde factum est, vt in quodam nobis vicino tractu sub optimo & laudatissimo Principe quisque sibi quam diligentissime caueat ab omni specie pietatis; ac Sacerdotes quidam antea indies celebrare soliti, nunc vel penitus id intermittant, vel si faciant, non nisi priuatim id audeant occluso templo, ne incipiat vulgus de magia famam commouere.

Ita dum ſub ſpecie iuſtitiæ incaute procedimus, ad impietatem & atheiſmum viam facimus, quam vt potius occludamus, non immerito ſingularem quandam vigilantiam Magiſtratibus præſcribimus.

Ratio IV. Mulierum fere genus eſt contra quas proceſſus fiunt, quæ illę autem? deliræ ſæpe, inſanæ, leues, garrulæ, inconſtantes, ſubdolæ, mendaces, periurę, & quidem ſi verè reæ ſunt, ad omne ſcelus à Magiſtro ſuo eruditæ, quibus examinandis, audiendis, iudicandis, ſingularis vtique attentio interueniat neceſſe eſt, niſi mille turbas & errores dare libeat. Dicebat mihi nuper IurisConſultus clariſſimus tot ſibi ex hoc vno capite quotidie difficultates obiici, vt ſi ſemel efferre pedem ex his tricis liceret, nunquam eſſet repoſiturus, nec vlli Principum ſuaſurus, vt negotium tam vndique intricatum facile ordiretur.

Ratio V. Audio quibuſdam in locis pro Salario eorum Iuriſconſultorum, ſeu Inquiſitorum, quos Principes huic negotio Sagarum præficere ſolent, conſtitu-

ſtitutam eſſe certam pecuniam pro numero reorum, vt verbi cauſa in ſingula capita daleros quatuor aut quinque. Quis hic non videt vel hac ſola de cauſa, quanta opus vigilantia ſit, ne ſpes lucri proceſſum vitiet, dum tanto facilius quiſque noxius putabitur, quanto loculis conſultius eſt maiorem eſſe quam minorem reorum numerum. Res ſane ardua, & periculoſa! neque enim ſancti omnes ſumus, aut tam inconcuſſæ mentis, quam non ardor aliquis habendi labefactet, & in tranſuerſum ſi non rapiat ſaltem laceſſat.

Ratio VI. Nihil vero æque intendere diligentiam Principum in rite curandis his proceſſibus debet, quam quod ſi in iis errari cœperit, difficillima emendatio futura ſit: itaq; in erroribus cæteris fere ſemper corrigendi aliqua ratio in mundo ſuppetit; at hic non item. Id ita probo: Nam in cæteris quidem ſemper fere inueniuntur, qui errantes admonere circumſpecte & vtiliter poſſint, ac velint, ſine macula ſuæ famę; at in vna hac noſtra cauſa deinceps, vt video, inter-

tercepta erit omnis hæc monendi via. Nam quisquis ille futurus est, qui imposterum monebit, quantumuis caute, & discrete, seu voce siuę stylo; continuo sibi maculam adhęrescerę sentiet; quasi iam vel sibi ipsi, vel vxori, liberis, aliisve suis metuere incipiat, aut vindicare velit cineres cuiuspiam è suis: audiet & has voces nimis inuidiosas: *hoc esse atrocissima scelera libertate donare: hoc esse arguere tot, tantos Principes: hoc esse damnare iniustitiæ, & infamare tot publica iudicia*; sed & incurret indignationem nonnullorum Magnatum, ad quorum aures detorta omnia ab adulatoribus deferentur. Quis autem tam exaggeratę virtutis sit, aut quis tam proiectæ famæ, & honoris sui, ac suorum, vt sub hac macula, & periculo offendendi, nihilominus inclinare se volet, vt veritati subueniat? Ablata igitur monitio & correctio erit, cum inique procedi cęperit: ne igitur inique procedatur, tanto amplius est prouidendum.

Ratio VII. Emergunt indies in hac materia nouæ difficultates; tum & viro-

rum

rum non ſolum doctorum, ſed & piorum & religioſorum diſtrahuntur ſententiæ. Putabatur ſatis feciſſe Delrius, & Binsfeldius, ſed nunc ſunt, qui particularia quædam penitus examinent: putant nimium tributum eſſe narratiunculis,& fallaciſſimis confeſſionibus in tortura effictis: deſiderant reſolutiones minus ſeueras: negant tantam iudicibus libertatem arbitrandi: dubitant de tripudiis illis, ſeu conuentibus Sagarum: aut ſaltem cum Tannero rariores eſſe exiſtimant,cum pleraſque phantaſmatis illudi credibilius ſit: detrahunt momentum denuntiationibus, ſimilibusve indiciis, quibus illi nimium tribuerunt non ſat ſolidis rationibus adiuti: denique noui indies libelli volitant qui rem perplexam reddant. Quis hic neget igitur maiore prorſus quam in aliis cauſis liquidioribus circumſpectione & ſollicitudine eſſe opus?

Dices, Imo opus non erit ita anxium velle hic ſollicitumq; eſſe, qui modo probatum aliquem auctorem ſequi ſtatuerit. Docent enim Theologi, cum vtrimque

ţrinq; probabiles ſententię ſunt, vtramlibet teneri poſſe ſalua conſcientia, relicta etiam tutiore: probabilem autem, & tutam vocant, quæ vel graui autoritate, vel non modici momenti ratione nititur: autoritas autem grauis hoc loco cenſeri debet: quæ eſt ſaltem vnius viri docti & probi, vt docent Caſiſtæ, & vide apud Laymannum lib. 1. tract. 1. cap. 5. §. 2. num. 6. &c.

Resp. I. Autoritas ſola non multum probabilem, & tutam ſententiam aliquam reddit, niſi autores illi poſt perſpecta rationum pondera, quæ in oppoſitum afferri poſſunt, eam amplexi ſunt: quod etſi eos feciſſe plerumq; præſumi poteſt, præſertim ab indoctioribus, vti additum eſt à Laymanno loco citato: tamen ſi deinde alij ſe illi ſententiæ rurſus opponant, & rationes nouas afferre ſpondeant, quas iſti nondum diſſoluerunt, aio teneri ſaltem doctiores has examinare & diligenter perpendere, ſi forte certi aliquid euincant, vel ſaltem probabilitatem ſententiæ oppoſitę rurſus euacuent: & ita non poſſe Iudices

ſic

ſic leuiter procedere, *niſi etiam eos qui recentius ſcripſerunt, audiant, & vlterius in has cauſas examinandas incumbant.* Quod nota.

Resp. II. Etſi etiam communiter verum ſit, cum vtrimque probabiles ſunt ſententiæ, licere in conſcientia ſequi vtramlibet, etiam minus tutam: Expreſſe tamen (quod miror eos, qui ſcire aliquid volunt non attendere) excipiunt Theologi, & dicunt, tunc ſaltem omnino ſequi oportere ſentētiam magis tutam, atque hanc proinde diligenter veſtigandam eſſe, cum periculum eſt ne proximo fiat damnum, aut iniuria: Vnde in noſtra materia, cum de hoc periculo agatur, ac proinde ſententia tutior omnino in conſcientia ſequenda ſit, applicare ſane curam & ſollicitudinem oportebit, vt non quidlibet temere arripiant, ſed cautiſſime has cauſas perpendant. Ex quibus omnibus id tandem relinquitur, quod probare intendebam, ad proceſſus contra Sagas tam periculoſos ſingularem quandam, & extraordinariam curam

adferri oportere, ne temeritate noſtra in laqueos nos inducamus. Quod quidem ex eo vel maxime confirmo, quod Inquiſitores nonnulli in ea ſunt perſuaſione, quaſi vix errare queant; quodq; exiſtimant captiuas ſuas omnibus Sacerdotibus facile imponere & ſatanica hypocriſi illudere poſſe; ipſis vero, & cęteris Iudicibus laicis non poſſe. Cui ſecuritati tam periculosę quanta ſatis magna cautela obuiari poterit? nemo enim ſatis vnquam cauet, qui non cauet, &c,

DVBIVM IX.

An Principes ſat liberent conſcientiam, ſi parum ipſi ſolliciti, curam omnem in Officiales ſuos reiiciant?

MOVEO hanc quęſtionem, quia audio monitum nuper Principem quendam, quanta opus eſſet cura in negotio Sagarum, quod ſtrenue vrgebat, leuiter reſpondiſſe: ſe ſollicitum non eſſe, viderent Officiales ſui, quos in eam rem conſtituiſſet.

RESPONDEO, Non excuſatur Princeps, qui omni cura à ſe reiecta Officiales pro libi-

libitu agere ſinit, tenetur ipſe ſuam quoque diligentiam & inſpectionem adiungere, ac multum orare Deum, vt ſpiritu Principali ſe confirmet. Rationes iſtæ ſunt:

RATIO I. Non ſemper eſt Princeps certus de peritia & probitate ſuorum hominum: multi ſæpe imperiti, impetuoſi & maligni ſunt: qui vbi Principem intelligunt zeloſum eſſe aduerſus hoc crimen, neſcio quo ſtudio placendi parum ſubinde penſi habent, quam humaniter & Chriſtianè cum reis agant. Officium igitur erit Principis, vt & ipſe partem aliquam curarum in ſe ſuſcipiat, nec per omnia alienis humeris confidat.

RATIO II. In rebus Oeconomicis, aucupiis, venationibus &c. non omni cura ita ſe exuunt Principes, quin & ipſi ſua quoque ſollicitudine intereſſe velint: nec id quicquam officere maieſtati ſuæ exiſtimant, ſi à grauiſſimis aliis imperandi curis ad hæc humiliora cogitationem demittant: ex quo ſequitur, non ſat ſe apud Deum in Iudicio purgaturos

turos esse, si qui in rebus minoribus gnaui ac solliciti fuere, in aliis maioris momenti, vbi de humano sanguine agitur, negligentes & incuriosi fuerint.

Ratio III. Solet plerumque Deus à quo omnis legitima potestas est, Principes ipsos singulari quadam præ cæteris prudentia ac gratia exornare, vt nescio quo pacto vbi ipsi quoque in persona propria curam aliquam suam ad negotium quoduis apponunt, omnia felicius sinceriusq; eueniant: hanc igitur prudentiam suam singularem, si tam arduis negotiis sine magna causa subtrahunt, videndum sane, ne & indignos sese vlterioribus Dei donis constituant, & quod gerunt administrandæ iustitiæ munus parum debite exornent.

Ratio IV. Sed & solent Principes benignioris cuiusdam esse naturæ, & ad omnem Clementiæ ac Christianæ humanitatis affectum admodum propensæ: qui proinde si interdum ipsi de captiuorum miseriis propius cognoscerent; si gemitus & suspiria audirent miserorum; nec tam alienis oculis auri-

busve

busve quam ſuis de Officialium ſuorum proceſſibus certiores reddi vellent; non eſt dubium, quin multa quandoque aliter gererentur; nec tam facile tot ſententiæ capitales tam vili pretio venirent. Immanes & truculenti eſſe alij quiuis ex Officialibus poſſunt, Principes non poſſunt: horum proprium eſt humanitate & clementia diffluere ſemper; ſæuire nunquam: qui proinde ſi eam, quæ nunc paſſim viget immanitas torturarum ſuiſmet oculis vſurpaſſent vnquam, aut fideli narratione exhibitam animo excepiſſent, pauciores ſane Sagas Germania numeraret, quarum nũc acerbitas quæſtionum non eſt vnquam numerum factura. Quod etſi peccatis quidem noſtris præcipue debemus: ipſi tamen ſimul Principes peccant, cum ea, qua ſingulari ſunt humanitate ad nos confouendos & miſerias noſtras paulo propius ac certius cognoſcendas à natura inſtructi, penitus nos priuant. Dicere ſoleo, inter omnes captiuorum pœnas & miſerias, hanc vnam eſſe ſummam, quod omni Principum aſpectu NB

æter-

æternum carituri sunt: quippe qui in eum sunt angulum coniecti, quo nullum illi vnquam radium infundent, nisi per oculos alienos, id est, per infecta vitra, quæ talem efficiunt lucem & obiectum qualem ipsa colorem habent. Vnicus inuentus est Princeps terræ, & Rex Regũ, qui non despexit vinctos in mendicitate & ferro, sed illuxit his, qui in tenebris, & in vmbra mortis sedebamus: vnde effusis in misericordiam visceribus compassus est infirmitatibus nostris, vt scilicet Aduocatum haberemus apud Patrem tentatum per omnia.

Ratio V. Cum intelligunt Officiales Principem suum oculos à se auertisse, nec curare quid fiat, necessarium est vt licentiores & minus attenti euadant. Est hæc hominum natura, vt agatur negligentius, quod à Superiorum aspectu remotum est. Hoc ignorare Princeps non potest: peccat igitur si omnem sollicitudinem & inspectionem à se excludit: si Officialium acta & processus in re tanta non subinde examinat ipse: si non monet: si non vrget; ac serio prouideri

uideri mandat, ne quo modo cuiquam fiat iniuria. Tenetur omnino acuere suorum diligentiam, atque omnem remouere occasionem, qua in innocentes pernicies aliqua redundare possit. Inquirat igitur particulatim:

1. *An carceres & quoties visitentur?*
2. *An ij squalidiores sint, quam custodias esse oporteat?*
3. *An iaceant nonnulli rei annos integros in frigore & æstu nec audiantur, seu vt finem vinculis impetrent seu vitæ?*
4. *Quæ ratio & modus sit tormentorum?*
5. *Quæ ratio quærendi?*
6. *Quæ moderatio & peritia Sacerdotum qui adhibentur?*
7. *An defensio cuiuis integra sit?*
8. *An querelæ aliquæ vulgi sint de Commissariis, id est Inquisitoribus?*
9. *An auari hi sint, an inhumani?*
10. *An inter omnes vel vnicus sit; qui antequam conuictus reus sit; ab eius potius stet parte quam ab aduersa?*
11. *An qui vllo vnquam signo ostenderit, malle se innocentem reperiri reum quam nocentem?*

12. I-

12. *Itemq; qui cum reus innocens inuentus fuerit, non indignatus sit, sed gauisus?*

13. *Quærat etiam an reorum aliquis in carcere mortuus sit, & quid ei factum?*

14. *Ac si sub patibulo defossus sit, quo argumento ostensum mala morte reliquisse vitam? & similia.*

15. *Inquirat etiam iudicia variorum, quid sentiant in vtramque partem de variis quæstionibus, quæ circa processus Sagarum moueri solent?*

16. *Non vni parti sic adhærescat, quin alterius quoque argumenta ponderet.*

17. *Facultas sit cuique, quid putet, voce libera edicere.*

18. *Inspiciat subinde Protocolla vt vocant, aut legi sibi mandet.*

19. *Moueat dubia aut moueri curet.*

20. *Non credat continuo omnia quæ afferuntur.*

21. *Curet examinari per eos qui in contraria sunt sententia potius, quam qui in eadem, vt sic veritas se clarius ostendat.*

22. *Nihil tam prima fronte videatur absurdum, quod non sub Examen ducat.*

Quid tam hodie paradoxum, quam pu-

putare exiguum eſſe numerum Sagarum? & id tamen ſi cui Principi ea eſſet patientia audiendi & diſcendi cupiditas, ad oculum fortaſſe demonſtrari poſſet: non omne aurum eſt quod putatur, nec omne falſum quod præter opinionem; multa latent arcana, quæ ſupra vulgi aures erigenda, & non niſi ſummis capitibus inſuſurranda ſunt; nihil tam veritati inimicum eſt quam opinio præconcepta. Sed hæc ſinamus; neque enim in propatulo habenda ſunt quæ vulgus non capit. NB

RATIO VI. Illi ipſi qui zeloſi admodum, in cauſis Sagarum eſſe audiunt, & hoc nomine imperitis pro oraculo ſunt, idipſum videntur tanquam certum ſupponere, bonos Principes neque nunquam, neq; parum in his cauſis ſeſemet occupare. Sic enim nuper ex eorum numero ingenioſior quidam, ſi Diis placet, ſolide putabat arguere contra Tannerum, aliumve non neminem religioſum, cum ſic diceret: tam multi, inquit, Germaniæ Principes probi & excellentes in Sagas ſtrenue arma & ignes mouent:

uent: & quis igitur contra eos cum Tannero aliquo similive Theologo existimare possit, permissurum esse vnquam Deum, vt ad innocentes quoque supplicium excurrat? Quod vtique argumentum non stringeret, si liceret excipere, Principes ipsos non admodum sibi cordi suo sumere has causas, nec singularem ponere operam, vt Officialium suorum excessus de propinquo cognoscăt. Dicerem enim Tannerum & qui eum sequuntur bonę & Christianę conscientiæ viros suismet multa oculis atque auribus in carceribus, iudiciis, Protocollis noscitasse atque accurata meditatione excussisse, quę nec Principum dictorum oculos, neque aures nisi à longe transuolassent, tam varie insuper mutata, quam ij varij sunt, qui hæc Principibus velut per nebulam, & prout iis lubitum est, ostendunt. Vnde vt stringat argumentum, supponunt sane, non minorem esse Principum, quam eorum Sacerdotum in Sagarum causis experientiam, qui eam vtique non omnem alienis sensibus acceperunt. Alioqui enim

quam

quam multa sæpe alia Principes per se boni iubent, quæ tamen quod per alios omnia geri sinunt, pessime administrari Deus permittit? & cur non igitur in his quoque causis permittat? friuola igitur hæc argumentatio erat, aut præsupponit quod volebam.

Ratio VII. Ipsimet Officiales præsupponunt Principes suos, sesemet ac propriam conscientiam, quam maxime in his causis onerare. Id inde patet, quod cum iis à viris spiritualibus subinde inculcatur, vt caute agant, reiicere omnia solent in Principes suos, quod ab illis vrgeantur. Vnde nuper quidam: scio, inquit, intercurrere in processibus nostris etiam innocentes, sed non facio mihi scrupulum: habemus conscientiosissimum Principem, qui continuo nos vrget; Is sciet vtique, & ad conscientiam expenderit, quid mandet: ipse viderit, meum est parêre. Similia & alius mihi pridem monenti regerebat, vterq; ab illomet Principe constituti, quem initio huius dubij innuebam, à se omnia in suos amouisse.

Rem ſane periucundam! Princeps ſe cura & attentione diligentiſſima liberat, ac reiicit in conſcientiam Officialium: Officiales quoque ſe liberant & reiiciunt in conſcientiam Principis. A in B,& B in A. Princeps ait: viderint Officiales: Officiales aiunt: viderit Princeps: quis hic circulus eſt? vtri autem Deo reſpondebunt? Nam cum & hi & ille viderit; nemo viderit. Sane dicere vix poſſim, quis meo cordi ſit dolor, cum hæc indicare non licet, ac conſulere optimo illi ac pientiſſimo Principi, pro quo non dubitem vitam effundere.

Ratio VIII. Ita rerum Status eſt hoc tempore, vt niſi interdum per ſe ipſos, aut conſtitutos à ſe immediate occultos Syndicos, non poſſint Principes veritatem circa Officialium ſuorum Proceſſus & incuriam cognoſcere: vel enim ab Officialibus ipſis, ac quorum illi ſeu Laicorum ſeu Sacerdotum vtuntur opera, vel ab aliis.

Non ab Officialibus ipſis, ac qui illis ab auxiliis ſunt; nam hi vtique ſuammet rem acturi ſunt, nec commiſſuri, vt ſe ipſos

psos prodant, ac tam suauiter obuianti sibi lucro facile obsistant; præsertim cum non Laicis solum, sed & Confessariis quoque, iam nonnullibi in singula reorum capita statutum pretium sit, communesq; fiant cum Inquisitoribus epulæ, & compotationes è sanguine pauperum, quem penitissime exugunt, pulcherrimo collusionis inuitamento.

Non ab aliis autem, cum vel nolint se in huiusmodi negotiis miscere, vel si charitate commoti velint, audiendi tamen non sint; aut si etiam verbulo audiantur, iam hoc ipso se quoque reddant suspectos, qui Iustitiæ fluxum intercipere, ac sceleribus patrocinari velint; haud modico argumento eiusdem delicti, vt supra innui. Quod ne Lector putet augere me & inuidiose repetere, audiat magni cuiusdam Principis Inquisitorem, imo duos, qui nuper cum eruditum & prudentem Commentarium laudatissimi Societatis Iesu Theologi Tanneri perlegissent, ausi dicere sunt, se eum hominem si nacti essent, nō dubitaturos in equuleum coniicere.

Videlicet quod ille prudentissime & solidissime admonet, negotia Sagarum caute esse tractāda, ac Iudices, si eorum arbitriis nimium tribuatur, facile exeraturos, ac similia; ineptissimis hominibus sufficiens indicium dedit, vt in torturam rapi possit tantus Theologus. Nō existimo ego serenissimum sanguinem Principum Germanorum non ebulliturum esse, si huiusmodi suorum Officialium voces vel dimidia aure cōbibissent. Iudicet nunc Princeps, si quis legit, aut Consiliarij Principum, qua illi cum moderatione & peritia erga viles animas, pauperculas, & mulierculas iustitiam armauerint; qui sic ausi in tantũ virum, ne simul dicam ordinem impingere? Et huiusmodi tamen Inquisitores seu Commissarios sæculares & Laicos Germania patitur, ac eorum conscientiæ rem omnem Principes committũt: hi doctissimi sunt Iurium Consulti, hi quam multa & magna in expeditione sua gesserint, quam late se Magiæ lues effuderit, quam innumerabilis, si Diis placet, numerus sit Sagarũ ad Principes suos

ſuos ambitioſe referunt,& magnis ventis inflant. Nec Tannerum ſolum iam male apud tales audire ſcimus, ſed & alios quoq; plures noui religioſos & pios viros,qui quod ſubinde ſimiles Inquiſitores modeſte non minus quam ſolide admonuiſſent, ne quid in ſuo munere per negligentiam imperitiamq; præcipitarent,oſtenderentq;nonnullos eorũ errores, qui hinc inde intercurriſſent, non modo nil profecerunt, ſed in eandem Magiæ calumniam maleuolorum linguis protracti ſunt: Vt profecto peſſime ſibi conſulturus ſit, qui in hanc materiam ſtylum ſiue linguam vel tantillum immittat. Doleo vicem Principum, qui ſic quietam poſſident conſcientiam, cum vel maxime periclitatur, ablata etiam vel ipſiſmet eorum Confeſſariis monendi ſeu libertate ſeu cura. Ter nuper calamum arripui, ter rurſum me retraxi, ne quemquam per epiſtolam erudirem: nam ad me quid ſpectat? Vah tamen quod tot alij ſilent ad quos ſpectat, & qui ſoli fructuoſe audirentur ſi loqui poſſent. In hoc certe

monitorio ſcripto nil aliud ago, ſi ſummam colligas, quam quod moneam de cautela; quod reprehendam errores quorundam; quod oſtendam probationes quaſdam ſeu indicia parui eſſe momenti, quę quidam paſſim vſurpant: finis meus eſt, vt innocentibus multis ſubueniatur: modus eſt, vt acrior non ſim, quam res poſtulet, ac religioſum virum deceat; non perſtringo niſi malos & in genere: bonos non attingo, nec de iis loquor: nihil igitur hic mali eſt, quod bonis viris & æquitatis amantibus diſplicere poſſit; quin potius qui æquitatem amant, ac ratione & prudentia ſe flectunt, gaudebunt indies aperiri vlteriorem viam qua graſſari liceat ad veritatis arcem: Nihilominus non dubito, quin ſi in vulgi manus incideret, futuri eſſent plurimi rerum capitalium Præfecti, qui indignarentur & exploderent. Quo ipſo tamen ſat clare nominarent ſeſe, qui eſſent, & quam æquitatis amantes. Sed quicquid ſit, id denique relinquitur non fore qui monere Principes audeant, niſi ipſi ſibi res has cordi ſumant,

mant, atque igitur vt ſumant, conſcientiæ eorum intereſſe.

Ratio IX. Niſi Principes in his cauſis ipſi quoq; oculum ſubinde inferant propius, & notitiam aliquam experimentalem ſumant; grauiter peccabũt, ſi cum deinde Officiales ad eos in nonnullis difficultatibus recurrent, ipſi audeant quid faciendum ſit reſoluere. Id autem quod peccabunt probo; quia neceſſario reſoluent male: & id probo; quia non intelligent Propoſitiones ſeu Informationes: & id probo; quia noui inuenti ſunt à Iudicibus loquendi modi, quos, quibus hactenus linguarum theſauris ſeu Calepinis vtimur, non habent, ſed ab vnica ea, quam dicebam notitia experimentali debent diſci. Quod vt fingere non puter, tentent ſe Principes, ſitne ex omnibus vel vnus poſt tot excitata buſta, qui in hodiernum diem nouerit quid ſignificent hæ phraſes Inquiſitorum, cum ſic aiunt, verbi cauſa:

1. *Audita eſt Gaiæ defenſio, non ſatisfecit.*
2. *Habemus grauia contra eam indicia.*

3. *Procedimus secundum allegata & probata.*

4. *Titia se ream fassa est sine tortura.*

5. *Liberrime ratificauit confessionem in tortura factam ad bancum iuris.*

6. *Multæ pœnitentes super Gaia mortuæ sunt.*

7. *Fassa est Titia omnia puncta & circumstantias easdem, quas denuntiantes complices de ea deposuerant.*

8. *Sempronia maleficio taciturnitatis usa est contra tormenta.*

9. *Nihil sensit in tormentis, risit, dormiuit.*

10. *In faciem conuicta est esse rea: nihilominus impœnitens permansit.*

11. *Reperta in carcere mortua est, ceruice penitus confracta, Dæmon eam iugulauit. Et similia.*

Aio enim audacter non magis hæc significare quod sonant, quam aut significet equus bouem, aut asinum camelus, aut aqua ignem; prout Lector ex infra hinc inde dicendis intelliget, cum eas loquendi formulas obiter & sparsim suis locis explicabimus.

Vn-

Vnde ſi ad Principem referat Inquiſitor, quid verbi cauſa mandet fieri de Titio Sacerdote, an non exuri viuum, qui non modo magnis indiciis obrutus, ſed etiam in faciem conuictus ſit, ac nihilominus conuerti nolit nec pęnitere? quid inquam hic reſcribet ſine errore Princeps, ſi adhuc ignoret, quid in hac materia ſignificēt magna indicia? quid ſit in faciem conuictum eſſe; quid conuerti nolle? quid impœnitentem mori velle? Quin imo eſto conſulat Princeps Doctores Theologos, ac non ſuæ, ſed eorum ſententiæ rem committat: quid tum poſtea? æque erraturus eſt, ac tanto pernicioſius. Nam vbi illi aut in quibus tandem libris has phraſes explicatas reperiſſent? an vero ſomniare illi poſſent immutatam eſſe vocum ſignificationem, literario Concilio non conuocato? Neceſſe eſt igitur Principi, vt hos & ſimiles loquendi modos diſcat: non diſcet autem, niſi notitia experimentali ſe inſtruat: non inſtruet autem, niſi non omnem curam à ſe in Officiales reiiciat.

DV-

Dvbivm X.

An credibile ſit Deum permiſſurum vt aliquando innocentes ſimul inuoluantur?

SEntentia eſt quorumdam; Deum non permiſſurum, vt circa crimen tam atrox innocentes in eandem maſſam cum nocentibus pertrahantur. Atque ait Binsfeldius hoc eſſe priuilegium amicorum & filiorum Dei, quod & probat: pag. 354.

I. Quia ſic diuinæ legis promiſſiones affirment, vt in Pſalmis: *Quoniam in me ſperauit, liberabo eum; protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.* Et iterum: *Sperent in te qui nouerunt nomen tuum, quoniam non derelinques quærentes te Domine.* Et iterum: *Clamauerunt ad me iuſti, & ego exaudiam eos.* Item: *Qui ſperat in Domino, non confundetur.* Et 2. Petr. 2. *Nouit Dominus pios de tentatione eripere.* Et Paulus: *Fidelis Deus qui non patitur vos tentari ſupra id quod poteſtis: ſed dabit cum tentatione prouentum.*

II. Quia exempla huius rei non deſint, quem in finem memorat hæc tria,

Su-

Susannæ, & S. Athanasij, & Syluani Episcopi.

III. Quia accedat quoque maximum testimonium S. Cypriani, quod & nostri malefici & Sagæ in suis confessionibus confirment. Hic enim Sanctus, inquit, cum adhuc magus esset, Iustinæ Christianæ virginis amore incensus, incantationibus & veneficiis Antiochiæ illam ad suæ libidinis assensum allicere conabatur, & Dæmonem consultabat, quanam id re consequi posset: cui Dæmon nullam sibi artem processuram, ait, aduersus eos qui vere Christum colerent: sic ipse, quem sequitur ob dictas rationes Delrius, & multi hoc tempore zelosi viri: quibus non obstantibus,

Respondeo, Opinio hæc quod Deus permissurus non sit, vt innocentes quoque cum nocentibus pereant, admittenda penitus non est. Nam imprimis aperit Iudicibus fenestram ad socordiam, ne vt oportet ipsi exquisite solliciti sint, & diligentes. Deinde laxat conscientias Principum, ne valde curent, quales Iudices, quam bonos, & peritos re-

rebus agendis pręficiant. Denique veritate quoque deſtituitur. Rationes iſtæ ſunt:

RATIO I. Nam cur obſecro non permittat Deus nunc hoc tempore quod olim? cum non multi ſolum, ſed pene innumerabiles Chriſti martyres infandis ſuppliciis ſubiecti ſunt, atque ipſiuſmet huius de quo agimus magiæ criminis rei habiti: pręſertim cum *Supernatasſent*, vt in vita SS. Coſmæ & Damiani aliorumve &c. Vbi tum axioma illud delitescebat, Deum non permiſſurum, vt in innocentes tam atrox tempeſtas deſæuiat? Vbi tunc quas Binsfeldius paulò ante citabat diuinæ legis promiſſiones? vbi exempla quæ afferebat, & maximũ illud, vt vocabat, teſtimonium Cypriani? An non omnes innocentes erant? vere colebant Deum? eius nomen inuocabant? in eo omnem ſuam ſpem & fiduciam repoſitam habebant?

NB

RATIO II. Permittit Deus multo grauiora, vt V.G. quod ſacræ hoſtiæ conculcentur, ac fœdis aliis modis tractentur, quod filius eius vnigenitus cum latroni-

tronibus crucifixus sit, & similia: cur igitur non permittat multo leuiora? Concludam verbis Tanneri, qui de hoc ipso argumento sic loquitur: *Scilicet*, inquit, *Deus tot alia eaq; immanissima scelera idq; iustissimis de causis permittat, & in solo hoc processu aduersus Sagas signato quasi codicillo sponsionem fecerit, non se permissurum vt innocentibus fiat iniuria?*

Ridiculum igitur est hoc, & mirum à viris cordatis dici potuisse.

Ad argumenta Binsfeldij ante allata iam responsum est. Nam

I. Probant nimium, & sic nihil: quod nimium, patet: quia conficiunt, nec Deum permissurum fuisse, vt perirent tot martyres: cuius cum omnes contrarium sciamus, quid erat his argumentis opus?

II. Si sic licet argumentari: non permisit Deus vt tres illi innocentes perirent, Susanna, Athanasius, Syluanus; ergo Deus nō permittet, vt pereant innocentes; licebit quoq; mihi sic argumentari: permisit Deus vt perirēt quoq; tres innocentes, imo plures certe martyres,

ma-

magiæ simul postulati. Ergo Deus quoque permittet, vt pereant innocentes.

III. Quoad testimonium S. Cypriani; si verum dixit Dæmon, artes suas, id est, incantationes & veneficia non processura aduersus eos, qui vere Christum colunt, quid tantopere Binsfeldius & alij contra Sagas vociferantur, quod veneficiis suis Rempubl. tantopere infestent? colamus omnes vere Christum, & artes earum contra nos non procedent. Deinde vero Binsfeldij argumenta allata, maxime loquuntur de permissione illa qua permitteret Deus perire innocentes ob repræsentationem eorum in conuentibus Sagarum à Dæmone faciendam. Vnde etsi concederemus (de quo plenius infra dubio 47.) Deum non permissurum vt per huiusmodi artes Dæmonis, innocentes pereant; non hinc tamen sequeretur, non permissurum vt pereant per artes hominum, id est, per incautos processus Iudicum, quod nobis sufficit.

DVBIVM XI.

An credibile sit permissum id esse de facto, vt innocentes quoque inuolutæ sint?

BInsfeldius & Delrius id videntur non putare. Sed

RESPONDEO, Nobis dubium non est, quin multæ sæpe innocentes, de facto inuolutæ in eandem cum cæteris pœnæ communionem sint. Rationes istę sunt:

RATIO I. Testatur Tannerus multos doctos & prudentes viros Theologiæ etiam professores; è quibus aliqui non paruo tempore in foro conscientiæ has causas Sagarum tractassent, professos esse; timere se, ne quo forsan inordinato procedendi modo multis etiam innocentibus fiat iniuria: quod vtique magnum est pro opinione nostra præiudicium.

RATIO II. Scio item & ego viros quoque doctos & religiosos, qui cum easdem causas aliquamdiu tractauissent, non solum id timere se, sed vero minime dubitare affirmabant. Itaque noui Principem, qui cum in Sagas aliquanto

tempore inquiſiuiſſet, tum autẽ neſcio qua occaſione rogauiſſet ex eo Sacerdote qui conſcientias curabat, & cremandos ad ſupplicium educebat, putaretne ſerio quaſdam vere innocentes cum reliquis abreptas eſſe, atq; is contractis humeris ſincere reſpondiſſet, nihil quidem ſe de hac re dubitare, imo per animæ ſuæ ſalutem aliud affirmare non poſſe; ita dictum hoc cordi curæq; ſumpſiſſe, vt continuo ſubſtiterit; ac progredi ſuos in negotio vetuerit.

RATIO III. Si & mihi aliquid Lector concedit, fateor me ipſum nonnullas ſuperioribus annis in diuerſis locis ad mortem comitatum fuiſſe, de quarum innocentia tam minime etiamnum vacillo, quam nihil fuit vſpiam ſtudij & induſtriæ pene nimię quod non adhibuerim ad veritatem detegendam.

Stimulauit me curioſitas (quid enim diſſimulem?) & pene vltra metam traduxit, vt in re incerta certum aliquid cognoſcerem, neque aliud tamen niſi vbiq; innocentiam deprehendi: quam cum apud me non paucis nec futilibus ar-

argumentis conuictam tenerem, neq; tamen (ob certas quasdam causas) iudicio intercedere liceret, facile æstimare est, quo cum animi mei sensu tam miserandis mortuis interfuerim. Homo sum, & falli possum, non id vnquam inficias iturus sum; Quando tamen, postquam diu multumq; cum captiuis illis tum intra tum extra confessionis sacramentum egi: postquam animos omni arte multifariam susq; deq; versaui; in omnem me pene partem obuerti; diuina & humana ope ac consilio vsus sum; indicia atque acta peruidi; cum Iudicibus ipsis quantum licuit saluo sigillo confessionis disserui; accurate omnia perpendi, argumenta singula apud animum meum disputaui; nihilominus aliud iudicare non potui, quam crimine vacare quæ reæ putabantur; non existimo leuiter facere, si me falsum esse difficulter credam.

RATIO IV. Imprudentes sæpe & maligni sunt ij, qui processibus contra Sagas præficiuntur; tortura frequenter

enormis,& crudelis, indicia multa futilia,& periculoſa; agendi modus non raro contra iura ac rationem, prout infra ſuis locis inſpergam & admonebo: mirum ſane eſſet, ſi nihilo tamen minus eum ſemper curſum rectiſſimum Iuſtitia teneret, vt non aliquando in ſcopulum impingeret.

Ratio V. Narrat Tannerus ſuperioribus annis in Germania duos latrunculatores, qui cauſas Sagarum tractauerant, ob proceſſus illegitimos cum periculo innocentum adhibitos, ſententia Iuridicæ Facultatis Ingolſtadienſis capite damnatos, & extremo deinde ſupplicio fuiſſe affectos. Ipſe ego ſcio Principem, qui nonnullos eadem de cauſa capite obtruncari iuſſit. Quis autem dubitet, quin ſub his iudicibus non paucæ innocentes in fauillam euolarint?

Ratio VI. Imo vero, quot innocentes ſub aliis adhuc iudicibus periiſſe arbitrabimur, qui cum antea in hoc crimen ſeueriſſimis modis animaduertiſſent, ipſi deinde malefici quoque fuiſſe confeſſi ſunt & exuſti? nuper ita duo

tresve

treſve, quorum nomina omitto, ne Manes eorum inquietem, damnati ſunt: Germania hæc exempla vidit, quid cõtra dici poteſt? & quis nos liberet iuſto metu, ne vel hodie, vel paulo poſt huiuſmodi ſint plures? Sane dubium non eſt, quin id Dæmon vehementer optet & ſatagat, cum vbi talem vel vnicum Inquiſitorem nactus ſit, apertum habeat oſtium inſigniter dilatandi ſuum regnum, & veris Sagis ſecuritatem, innocentibus excidium parandi. Sed & mirum eſſet, ſi poſtquam tam infinitus eſt numerus maleficorum, vt iſti volũt, non id omni ſua ac Dæmonis induſtria poſſent efficere, vt eorum plures ad Iudicum & Inquiſitorum munus arreperent; quod enim aliquoties, vt iam dixi, Deus permiſit, cur ſæpius non permittat?

Attendant Principes & examinent Officialium ſuorum vitam: nolim ego bonorum quempiam in inuidiam vocare; id tamen timere mihi licet, quod quorumdam mores non refutant. Nam ſi verum eſt quod narratur, ſunt quidã

qui in templis vix conspiciantur, aut si raro quidem, tum non nisi nugantes, ridentes, fabulantes, ac si quas viderint ê sexu fœmineo intentius precari, mox sciscitantes, an nil de his auditum suspicionis sit? homines liberi, superbi, auari, imperiti, crudeles: quæ Epitheta cum nuper de non nemine recenseri audirem, subticui quidem capite concusso, nec consentire volui, ne viderer detractionibus astipulari, aut delectari: interim deinde animaduerti fuisse vera, atque adeo addi potuisse plura.

RATIO VII. Narrauit mihi nuper vir fide dignus de carnifice quodam item vltimo supplicio plexo, cuius inter alia grauissima scelera & hoc vnum erat, quod cum magiæ non imperitus esset, id quadam sua arte efficere soleret, vt quoscunque tandem sub manu recepisset, nemo omnium non fateri cogeretur quicquid rogauisset: itaque innocentes plurimos ad ea edicenda impulisse, quæ fortasse ne cogitatione quidem vnquam attigissent.

Quid clarius in rem nostram afferri pos-

possit? vt sane oraculum sit, quod quidam cum Delrio putant, si qui innocentes indicati ac capti fuerint, mox innocentiam eorum Deo sic disponente palam fieri: mox scilicet cum in cineres iam inuoluti sunt.

RATIO VIII. Ex iis quæ hactenus experientia aliqua & iugi curiositate didicisse potui, ita clarum mihi est, necessario inuolui quamplurimos innocentes, vt si quis est Principum Germanorum qui id credere non velit, nisi manibus ipse contrectet; is mihi audeat à maleuolorum linguis securitatem promittere, ego illi inuento pulcherrimo adhuc occulto, rem omnem in vtramq; manum NB. tradam: Neq; enim à quo tempore primum literas gustare cœpi, minus esse curiosus studui in docendo quam discendo. Itaque cum palpauerit obstupescet, & insignem sentiet conscientiæ suæ morsum, quantumuis nunc adhuc quieta & tranquilla sit: non mihi licet omnia in publicum effari.

RATIO IX. Imo ex ipso Binsfeldio & Delrio conuincitur, de facto permissum

sum esse vt plurimæ innocentes in hoc crimine perierint. Id sic ostendo: Docent illi & recte, probationem Sagarum per aquam, illicitam plane esse, & si quis Iudex ex ea procedat, illegitime procedere, ac proinde processum eius esse nullum. Vnde sequitur sane, si ita contra aliquas processum sit, eas innocentes periisse, tamdiu enim innocens quis haberi debet, quamdiu nondum est legitime probatus nocens. Atqui vero concedunt iidem, & olim & nunc plurimos Iudices ex ea probatione processisse & procedere, concedent igitur consequenter plurimas quoque & olim & nunc innocentes periisse, & perire; vnde igitur vt pereant & perirent, est de facto permissum.

Ratio X. Præterea existimant iidem, probationem per stigmata item reiiciendam esse, tum etiam ex solis pauculis, vna & altera denuntiationibus non esse procedendum ad condemnationem, etsi ad torturam: ac rationem vtriusque assignant, ne innocentes pereant: obsecro autem an non plurimi

rimi ex his ad condemnandum processerunt? & credibile igitur non existimant complures innocentes de facto vt perirent permissum esse? Sic igitur seipsos conuincunt boni viri.

DVBIVM XII.

An igitur cessandum sit ab inquisitione contra Sagas, si constet multas innocentes de facto inuolui?

IAm ante allatum est exemplum Principis, qui cessandum iudicabat: Et id quidem recte. Quod tamen vt tanto patientius zelosus Lector accipiat, in eius gratiam distinctione quadam vtemur, duplici enim modo, seu duplicis generis processus possunt institui.

I. Ita caute & circumspecte iuxta præscriptum legum & prudentis rationis, vt si ij seruentur, non sit futurum periculum, ne innocentes quoque attingantur.

II. Ita improuide, & oscitanter, aut maligne, vt si ij seruentur, futurum sit, vt ipsis etiam innocentibus morale periculum creetur. De vtroque genere

processuum dicam duplici responsione. Itaque

Respondeo I. Non opus est cessare si processus prioris generis instituantur minime periculosi, nec aliunde id periculum præuideatur.

Ratio est, quia nihil obstat, quin sic procedatur ad Rempubl. ingenti peste liberandam, si constet esse infectam.

Respondeo II. Omnino cessandum ac supersedendum est processibus posterioris generis, non solum in hoc Sagarum crimine, sed etiam in cæteris omnibus, seu Exceptis, seu non Exceptis. Rationes istæ sunt.

Ratio I. Talis processus semper est iniquus & illegitimus. Probatur: Est enim contra iustitiã, vt ei periculũ grauis mali inducas, cui id minime debetur.

Ratio II. Vtens tali processu peccat mortaliter. Probatur: Peccat enim mortaliter, qui sciens se exponit periculo peccandi mortaliter; sed vtens tali processu exponit se periculo peccandi mortaliter, nimirum occidendi innocentem sine iusta causa. Ergo &c.

Vn-

Vnde necessario sequitur quod respondebamus, à talibus processibus tanquam iniustis & illegitimis in quocunque tandem crimine, quantumuis atroci, & excepto abstinendum esse.

Dices I. Rempublicam à tam atroci Sagarum crimine expurgari tantum ac tam optabile bonum est, vt hæc sufficiens & iusta causa videatur cur curandum non sit, si paucæ innocentes aliquot pereant.

Resp. Si perirent nulla tua culpa & indirecte; fortasse curandum de vna aut altera non esset, nunc tu malum facis qui directe periculum eis creas. Non sunt autem facienda mala vt eueniant bona. Deinde si vel paucæ innocentes implicentur, implicabuntur mox innumeræ, vt infra dicam, & sic non purgabitur. Respublica à malis quod tamen intendebatur, sed potius à bonis. Sequenturq; ingentia illa incommoda quæ tangebam supra Dub. 8. rat. 3. quod est oppido notandum. Vnde ingentia hæc mala non sunt iusta causa vt innocentibus excitetur periculum.

Dices II.

Dices II. Ergo etiam abstinendum à bellis, in quibus sæpe innocentes non pauci parem cladem cum nocentibus accipiunt.

Resp. Non est par ratio: nam aliud est indirecte & absque infamia, quod fit in bellis, aliud directe ac tanta cum infamia, quæ morte grauior est, nocentes perimi, prout latius apud Theologos vide, cum de homicidio agunt: sed & cauendum id in bellis est, quantum potest. Accedit quod infamia hæc de qua dixi, maius plane malum infert Reipubl. quam boni ex altera parte sperari possit. Itaque in bellis vita tantum perditur, non fama; hic autem vtrumque, & insigni quodam modo: nam infamantur integræ familiæ, eæq; nobilissimæ in perpetuum, & infamatur ipsa fides Catholica, vt supra dixi, & vbi vna atque altera infamatæ sunt, necessario sequũtur infinitæ aliæ, vt item innui, & inferius ostendam Dubio 20. rat. 14. Imo si nec hæc quidem essent, & omnia paria cum bellis &c. Nihilominus expressam in particulari habemus resolutionem huius

ius dubij à Christo in parabola zizaniorum; de qua infra: quæ auctoritas sufficere debet contra quæuis argumenta. Vnde facio dilemma: Vel enim argumenta quæ contra nos afferri possunt, vim aliquam habent, vel non habent: si non habent, frustra afferuntur; si habent autem, cur id ignorabat Christus, atque ea parabola quam mox adducam in nostram sententiam determinabat?

DVBIVM XIII.

Quid si periculum tale immineat innocentibus sine mea culpa an adhuc abstinendum à persecutione nocentum?

IN crimine nostro vix locum id habet: Ibi enim, si modo processus ita caute & discrete instituantur, vt illi periculum secum nullum trahant, non videtur aliunde metuendum periculum: tamen quia generaliter quæritur, dicam quod sentio. Itaque

RESPONDEO, Si Princeps vel Magistratus quispiam Rempublicam purgare velit, ac in malos inquirere vt è viuis exturbentur, interim vero aduertatur peri-

periculum ne simul innocentes perimantur: aio, quod etsi Magistratus talis periculi causa non sit, omnino tamen videatur ab inquisitione & peremptione malorum abstinendum esse. Rationes istæ sunt quas adducit Tannerus.

RATIO I. Hæc olim in veteri Testamento sententia fuit magni auctoris Abrami: qui cum Deum cerneret in Sodomitarum necem licet iustam accinctum, vt ab innocentum ceruicibus cladem auerteret, omnibus impunitatem orare ausus est: *Absit à te*, inquiebat, *vt rem hanc facias, & occidas cum impio iustum, fiatq; iustus sicut impius, Non est hoc tuum qui iudicas omnem terram: Nequaquam facies iudicium hoc.* Sic ille.

RATIO II. Sententiam hanc Deus ipse secutus, exemplo obsignauit, dum mox audita Abrahami oratione, populosissimæ ac nequissimæ vrbi impunitatem adiudicauit, si in tam ingenti numero vel decem saltem iusti interfuissent.

RATIO III.

Ratio III. In nouo Teſtamento ita Legifer noſter Chriſtus manifeſte præſcribit in parabola zizaniorum, Matt.13. Dicebant ſerui Patrisfamilias: *Vis imus & colligimus zizania?* Reſpondet ipſe: *NON, ne forte colligentes zizania, eradicetis ſimul & triticum.* Vbi nota non dici ſolum, *ne eradicetis*, ſed adiungi quoque particulam, *ne forte eradicetis*: vt oſtendat duo ſe docere: nimirum imprimis abſtinendum ab extirpatione zizaniorum, ſi ſimul euellendum ſit triticum, quod indicant verba illa, *ne eradicetis*; deinde vero abſtinendū, ſi vel eradicādi ſimul tritici ſit periculum, quod indicat adiuncta particula *ne forte* eradicetis; nihil autem hic diſtinguit, ſiue periculum hoc cum culpa ſiue ſine culpa ſeruorū extirpare volentium cōtingat, ſed ſimpliciter & abſolute ait eſſe abſtinendum ab eradicatione propter hoc periculū: id quod intendebam oſtendere.

Dices, Hoc argumento de zizaniis vtuntur pro ſe Hæretici omnes, dum contra eos Inquiſitio inſtituitur, & tamen Eccleſia contra eos procedit.

Resp.

Resp. Vtuntur male. Nam parabola hæc non docet simpliciter sinenda esse zizania, sed sinenda esse tum, cum est periculum ne simul triticum euellatur. In extirpandis autem hæreticis per Inquisitionem, abest hoc omne periculum: Iam enim sat noti sunt, & à Catholicis distincti per Ecclesiæ Concilia: nihil est igitur, quod hac parabola iuuare se velint. Quod si tamen distingui non sat possent, aut ita euelli, quin & triticum periclitaretur; vtique & tum sinendi essent, iuxta Euangelij præscriptum, nec Ecclesia tunc contra eos procederet. Et ita parabolam hanc explicant Ecclesiæ Doctores, D. Augustinus lib. 3. contra Epistolam Parmeniani cap. 2. & contra Cresconium lib. 2. cap. 34. & 37. ac contra literas Petiliani lib. 3. ca. 2. & 3. Item D. Thomas 2. 2. qu. 10. art. 8. ad 1. quos sequuntur passim omnes Interpretes, nec quisquam ex tanto Scriptorum numero dissentit. Nec possunt omnia scandala de mundo tolli, permittenda sunt plurima, quæ commode emendare non licet. *Satius est triginta*

& am-

& amplius nocentes dimittere ,, quam vel vnum innocentem plectere: *Præstat enim*, dicente Augustino contra literas Petiliani lib. 3. cap. 3. *quamdiu palea cum frumento trituratur, ante tempus ventilationis tolerare potius propter bonos commixtionem malorum, quam violare propter malos charitatem bonorum.* Ita sæuiendum in malos est, itaq; gladius librandus, ne in innocentum quoque ceruices incidat.

Ratio IV. Intempestiuus videtur zelus, vt cum passim clamitent magiæ crimen occultissimum esse, Dæmonem autem vaferrimum & nequissimum ad fallendum etiam prudentissimos quosque, qui omnem ætatem in spirituali militia contriuerint: nihilominus ad tam occulta vestiganda, & ad colluctandum cum versutissimo hoste puri laici & sæculares tanto impetu ruant: Nullum hic è sacris literis aut exemplum aut prçceptum afferre est, quo tale quid suadeatur. Puniri crimina mandauit Deus, nimirum *si occultissima non sint*; *si innocentes à nocentibus discerni commode*

possint : alioqui de zizaniis inter triticum enatis iam dictum est ; *sinite vtraque crescere vsque ad tempus messis* , tunc Angeli separabunt & mittent in caminum ignis. Sinamus vt hi potius occultissima distinguant: aut si nos, etiam rudes laici, & spiritualis nequitiæ imperiti, ea distinguere nouimus, & tam innumeram reorum multitudinem ab innoxiis eximere, quid est quod occultissimum vocemus crimen ? Manifesta sunt alia complura scelera: cur si zelus Magistratuum à Deo est , non ea primum vindicantur, ac deinde ad occultissima venitur?

Itaque si nec periculum hic esset vllum, nihilominus præposterus foret ordo, vt præteritis quæ in oculos omnium inuolant, ea primum perquirantur, quę obscurissima sunt.

Rectissime mihi illæ Respublicæ facere videntur, quæ vbi quid in crimine NB Magiæ apertius se casu aliquo protulit, mox exscindunt ; tum autem vlterius occultissima rimari periculosissimis viis prorsus abs re boni communis esse existimant.

ſtimant. Sed ne tamen qui omnino perſequi Sagas volunt, mox commentarium hunc abiiciant; docebo eos qua cum optima ratione id faciant: non terreantur, pergant legere, inuenient quæ non diſplicebunt.

Dubium XIV.

An expediat inſtigare Principes ac Magiſtratum ad inquiſitionem contra Sagas?

Respondeo, Non exiſtimo expedire niſi cum eo, vt ſimul etiam admoneantur de rei arduitate quam hactenus inculco: perinde vt non expedit, ſi quem in locum lubricum adducas, neque ſimul ſollicite moneas qua cautione procedat.

Audiui ego concionatores nonnullos, qui pro egregia ſua facundia, mire in hoc argumento declamabant, & Magiſtratui ſuadebant, vt in peſtem hanc Sagarum de Republ. eiiciendam ſeueritatem ſuam omnem diſtringerent. Audiui & alios, qui in priuatis allocutionibus, iras Principum exacuere, & cri-

minis huius atrocitatem suis coloribus exscribere non desistebant: tum autem pleni ingenti quodam zelo pene ignem de cœlo citaturi videbantur.

Non id ego quidem absolute reprehendo, nec nego detestandum esse tantum Sagarum scelus, aut armandam dextram Principum aduersus tantam pestem: quin imo nihil magis in votis ponam, quam vt purgatissimus sit Ecclesiæ Catholicæ ager ab omni adulterina planta: sed est quod in bonis & prudentibus viris desidero; vt quandoq; seposito affectu obseruare conentur, quis sæpe ab imprudentibus Iudicibus seruetur inquirendi in hoc crimen & procedendi modus: considerent etiam quam opus hoc periculosæ aleæ sit plenum, quamq; vere non solum colluctatio sit aduersus carnem & sanguinem, sed contra principem tenebrarum: Ac tum denique, cum apud Magistratum de extirpandis zizaniis feruenter & zelose agere volent, id semper vna addere ac sincere monere, imo inculcare meminerint; cautionem quam maximam ad-

iun-

iungendam eſſe, quo ab ipſo tritico zizania hæc accurate diſtinguant, atque omne periculum auertant à ceruicibus innocentum. Adducatur parabola de qua diximus, atque ea explicetur, cum hæc vtique negligenda non ſit, nec fruſtra à Chriſto Domino nobis relicta: nihil ea mali cauſatura eſt, nec tam iuſtitiam cohibebit quam formabit.

Notent hoc diligenter Principes, aut quia Principes iſta lecturi non ſunt, ij qui Principes monere poſſunt. Sed

Dices, Videri me eo tendere, vt grauiſſima crimina in Republica tolerentur, & iuſtitia retardetur, ideoq; audiri non debere tanquam ſcelerum patronum: ſic enim nuper non neminem intelligo dixiſſe eorum quos moneo.

Resp. Quo tendere videar non habeo aperire, eo tamen me tendere adhuc oſtendi, quo allata Chriſti parabola zizaniorum cum interpretatione non mea, ſed *communi Doctorum*.

Non intercedo iuſtitiæ, non obſiſto, nolo vt ſint crimina impunita, ſed id ſolum volo, *quod Legifer noſter Chriſtus ſuo*

ore sanciuit, non euellenda esse zizania, si periculum sit, ne forte cum eis & triticum euellatur. Id cupio innotescere iis qui ad purgandum Reipubl. agrum se accingunt: an hoc scandalum cuiquam dabit, si de summi Legislatoris voluntate Principes velim erudiri? aut locutus est aliquid Saluator noster quod silentio premi debeat, ne sceleribus & Sagis patrocinari aut infringere cursũ Iustitiæ videamur? Quin imo iam ex hoc ipso quod obiicitur, tanto fortius sumo argumentum ad probandum id quod paulo ante dicebã, nimirum admoneri prorsus Principes debere de circumspectione, cum ad inquirendas Sagas instigantur: Cum enim tã zelosos apud se habeant instigatores qui audire me quidem nolint, ac quę insignis calumnia est, patronum criminũ appellent, cũ aliud non dico, nisi quod in Euangelio Christi reperio: timeri non imprudenter potest, nè huiusmodi monitorum tam acri feruore, subinde aliquanto longius quam oporteat in tam arduo negotio prouehantur. Vnde sequitur quod vel ex hoc capite tan-

to

to amplius diligentiæ, & attentionis commonefieri debeant.

Itaque attendant Principes qui sint isti qui sic vehementer vrgent, vt in magiæ crimen arma moueantur: nam præterquam quod timendum dixi ne nimius eorum zelus Principem extra metas abripiat, sæpe alia se zelo admiscent, vt cupiditas, vel ignorantia, &c. ex quibus concludere Princeps debeat sistendum sibi potius & morandum, quam sic illico quo vocãt festinandum esse. Repeto enim quod dixi: si tam vehementis zeli & inordinati affectus homines apud se Principes habent, prudenter metui potest, ne vt solet fieri affectibus impediti, nec aduertant, nec caueant plurima, quæ deinde, vbi cœpti semel erunt processus, periculosa innocẽtibus futura sunt, & sic simul triticum in discrimen adducatur. Quod igitur ne fiat, non modo monendi Principes erũt, vt quam cautissime, sed simpliciter vt ne procedant quidem, cum omnis cautio futura frustra sit, quamdiu impetuosos huiusmodi & imperitos monitores

Principes habituri ſunt. Nam ſi inprimis in me iniqui audent eſſe, & calumniari *quod adhæream opinioni noſtri Legiſlatoris*, quam æqui illi & modeſti erunt in pauperculas captiuas, in quas non modo impune eis graſſari licebit, ſed & ſub pulcherrimo Iuſtitiæ prætextu? Deinde ſi tam parum quoque prouidi ſunt, vt ea contra me obiiciant, quæ ipſiſſima mihi arma fiant contra ipſos: quam illi prouide & perite conſulent, aut ſtatuent in difficillimis Sagarum cauſis, quibus nec maxime ingenioſi ſe pares eſſe confidunt?

DVBIVM XV.

Qui maxime ij ſint qui Magiſtratum contra Sagas identidem inſtigant?

RESPONDEO, Sunt quatuor fere generum quos ponam ordine.

PRIMI Generis ſunt ex Theologis, & Prælatis ij tantum, qui ſpeculationibus ſuis & muſæolo contenti altiſſima quiete gaudent: quid foris geratur, quis ſqualor carcerum ſit, quod vinculorum pondus, quæ inſtrumenta torturarum,

quæ

quæ lamenta pauperum, & similia, experientia nulla didicerunt: visitare custodias, colloqui cum mendicabulis, inclinare se pauperum querelis, & præter dignitatem eorum est & studendi munus. Quid igitur illi in his rebus intelligere possint? ac proinde quid à Principibus audiri?

His adiungo sanctos quosdam & religiosos quidem viros, sed imperitos plane rerum & nequitiarum hominum, qui vt sunt ipsi simplices ac sancti, sic Iudices & Inquisitores omnes in his causis esse putant, ac summum esse nefas existimant, si non omnia publica Iudicia vt sacrosancta veneremur, quę errare non possint.

Itaque si audiant aut legant narratiunculas quasdam sępe aniles de maleficis, si confessiones tormentis expressas; mox vt Euangelicas historias amplectuntur; & zelo prius, quam scientia intumescunt: clamant tolerari scelus hoc non debere, omnia esse maleficis plena, exurgere in has pestes omni conatu oportere, & similia complura:

Nec, vt ſunt iudicio innocenti, periculum vllum apprehendunt. O ſancti & boni! quid his faciamus, cum non niſi optime Reipubl. conſultum velint? qui ſi ſcirent quæ paſſim malitia & imprudentia in procedendo vigeret, clamarent vtique quod eorum Magiſter Chriſtus: *Sinite vtraque creſcere vſque ad tempus meſſis:* nunc probi & ſimplices inſtructionis non ſunt capaces.

SECVNDI Generis ſunt ex Iuris peritis, ij tantum, qui, quod paulatim animaduertunt lucroſiſſimam hanc eſſe prouinciam, ſi Sagarum cauſis admoueantur, eam prenſant: ac ſubito pientiſſimi homines, miros ſcrupulos Magiſtratibus mouent, ni in crimen hoc excandeſcant: quos ſcilicet, quo tendant, nemo videt.

TERTII Generis ſunt imperitum & fere inuidum ac malitioſum vulgus, quod cum impune paſſim inimicitias ſuas infamando vlciſcitur, aut loquacitatem non niſi detrahendo conſumit; quid eſt quod audiri prudenter & ſalua conſcientia poſſit, niſi primum fama

pu-

publica acerrimis pœnis vindicetur à libertate calumniandi? Sed de hoc dicam infra, dub. 34. Id tantum breuiter moneo, hunc iam hodie esse vulgi morem, vt si Magistratus non subito ad quoscunq; futiles eorum clamores capiant, torqueant, & vrant, mox liberrime vociferentur, timere ipsos sibi & vxoribus, ac amicis: Corruptos esse à ditioribus, honestiorem quamque familiam Vrbis, Magiæ obnoxiam esse; pene digitis designari Sagas posse; hinc procedere non audere, & similia complura, quæ manifestissime arguunt, quam insignis populi malitia sit. Et hi scilicet prudenter audiri possunt, in se inuicem Magiæ crimen afflantes, cum etiam vel ipsos Magistratus sic sine vlla causa infament? Atque vtinam non etiam viros Ecclesiasticos & Religiosos nominare possim, primi generis antea recensiti, qui hos populi clamores in Magistratum, ipsi quoque promoueant, cum compescere deberent.

QVARTI Generis ij ex vulgo dicuntur esse, qui cum ipsi malefici sint, vt

tan-

tanto longius à ſe omnem criminis ſuſpicionem reiiciant, præ omnibus reliquis eximio quodam& nimis exuberante ſtudio bacchantur in Magiſtratus, quod lentius ſe in Sagas commoueant. Accidit enim iam in locis quamplurimis, vt eximij illi Inſtigatores & ipſi deinde denunciati, capti, torti, confeſſi, & cum cæteris exuſti ſint, dictitantes ea ſe importunitate vrgẽdi non niſi latebras ſuo ſceleri quæſiiſſe. Adeo vt nuper auditus dicere ſit quidam Inquiſitor, ſe quidem cum tot viderit huius rei exempla, non poſſe non prudenter eos habere ſuſpectos, ſi quos audiat ita extraordinario zelo in id crimen efferri: dixit hoc ille, & dicunt plures, ego dicere non auſim, tale tamen facio dilemma: plurimi tales quales iam dixi, imo pene innumeri ita confitentes exuſti ſunt; vel igitur hi innocentes paſſi ſunt, ex odio aliterve delati, vel nocentes. Si prius; ecce quam pulchre procedimus, vt nec innocentibus & his tam multis proſpectũ ſit; vbi cogitationes ſuas habent viri docti, quos conſulunt Principes vt ſe non refle-

reflectant? si posterius, ecce igitur quam pronum est de iis pessime post tot exẽpla suspicari, qui ita vehementer in Magiæ crimen zelant! Ego vero omnino existimo, Inquisitores eos, qui, vt supra diximus, Theologum Tãnerum ad torturam applicandum censuerunt, maleficos sine dubio esse, & ad hanc quartam classem pertinere: Indicia mihi nõ desunt, quæ non nisi vnica hac causa silentio premo, ne Magistratus turbem; neve immisceam me causis à mea professione dissitis. Animaduertant interim Principes quid agant, & cum specie Iustitiæ ad rem difficilem incitantur, probent Spiritus an ex Deo sint. Non plane nego extirpãda esse zizania (frustra hic zelare sine scientia magni quidam volunt) sed nimirum *si cognoscantur, & distingui sine periculo innocentum possint*. Euangelium in manibus est; si id Consiliarij Magnatum non legunt, at legent forte curiositate ducti, quæ nos hic commentati sumus. Repetimus igitur iam aliquoties; hanc Christi esse legem, Matth. 13. *vt si periculum sit euellendi*

simul

simul tritici, ne zizania quidem extirpentur. Vel hoc Præceptum Christi est vel Consilium duntaxat: Si præceptum; cum sit in materia valde graui, grauiter luet qui transilierit. Si consilium autem; caueat quicunque est ille Princeps, qui consiliarium hunc non admittat, cum vllum admissurus sit.

Porro vt hic finiam; monere placet pro conclusione, obseruasse me quod sequitur, & oppido notandum est: plerique enim eorum qui ita vehementer in oppidis suis & pagis Inquisitionem contra maleficos vrgent, cum conscij sibi non male sint, non aduertunt, nec prospiciunt quod si feruere torturæ inceperint, ac torti singuli denunciare aliquos debeant, constanterq; sic processus continuentur, necessario futurum, vt & ad ipsos quoque tandem perueniatur: quippe cum, vt supra monui, finis inueniri nunquam possit, dum omnia exusta sint. Vbi igitur postea se quoque denunciatos esse ac rapi vident, tum primum oculos aperiunt ac lamentantur: sed frustra: nam quo ante feruen-

tiores

tiores contra Sagas fuere, tanto nunc nocentiores putantur esse, qui hoc velut pallio se integere voluerint: quod ipsum cum torturis intolerabilibus oppressi fateri denique cogantur, cum ceteris in flammas eunt: eatenus quidem cum plurimis aliis innocentes; sed hoc tamen iusto & occulto Dei iudicio conuenti, quod affectibus non sat ordinatis abducti, in alienam primum famam, libere & confidenter linguam laxauerāt, & suppliciis eorum procurandis impetuosius incubuerant. Caueant sibi, qui hæc ignorant.

Itaq; qui prouidentiores hodie sunt, viri nobiles & magni, cum passim cernere oculis ac similia deprehendere incipiunt, suadere Principibus processus non audent.

Itali certe & Hispani, qui ad speculandas res & meditandas proniores à natura videntur esse, cum non obscure videant quam si Germanos imitari velint innumeram innocentum turbam simul abrepturi sint, recte abstinent, & solis nobis vrendi hanc prouinciam com-

committunt, qui noſtro malumus zelo confidere, quam Legislatoris Christi Præcepto acquieſcere.

DVBIVM XVI.

Quî poſſit in proceſſibus contra Sagas caueri ne innocentibus periculum creetur?

RESPONDEO; Sapienter vtcunque prouiſum erit, ſi ſequentes Cautelę adhibeantur.

CAVTELA I. Curent Principes ante omnia, vt qui cauſis Sagarum dirigendis aut iudicandis adhibentur, ſint ad id munus tanti ponderis perquam idonei. Tales erunt ſi apprime docti; prudentes, probi, miſericordes, manſueti fuerint, ne quid ſcilicet; vel imperite, vel improuide, vel maligne, vel crudeliter, vel impetuoſe agant. Explicatione res non indiget.

Non accuſo hic quenquam, ſed tamen de imperitia multorum id affirmare poſſum, mirari me ſubinde quam parum rerum conſequētias diſcernant; quam leuiſſimis ſæpe contra reos argumentis pondus plurimum ineſſe putēt;

ac

ac rurſum leuiſſima exiſtiment, quæ pro reis pondus ac momentum habent. Vnde & contingit, vt cum vel tantilla ratione ſuauiter &amice vrgentur, tum aut obmuteſcant, aut indignentur, ac rem diſcuti examinariq́; ad rationis & doctrinæ libellam nolint.

Non probo autem, vt ſi quem Theologum adiungere ſęcularibus Principes velint, iungant magnum aliquem Doctorem & Prælatum, qui auctoritate & titulis polleat, præſertim ſi ſimul ab impetu & faſtu notam habet.

Ratio eſt: quia I. dum tales autoritate alios premunt, id facile obtinent, vt quicquid ipſis ſolummodo ſit viſum, præualeat: nec obniti quiſquam contra argumentis libere audeat; ne vel ipſos in ſe cōcitet, vel Principem apud quem valent. II. Sæpe etiam in talibus doctrina & iudicium non tanta adſunt, quanta tituli & perſonæ dignitas ſpondent. III. Qui tanti ſunt, non facile eam quam oportet experientiam his cauſis iungent: non adibunt carceres, non audient paterne, nec ſolabuntut iacen-

tes in squalore & pœdore, non ad reliqua similia se dimittent; sed per alienas tantum aures lamenta miserorũ intelligent, & quod illi pro suo quisque affectu factum aut infectum esse dicturi sunt, credent: quod ipsum æque poterant Principes. IV. Non erit hoc aliud quam multiplicare sumptus, de quo iam tum vbique ingentes sunt querelæ; adeo vt iam dictitent sperare nunc pauperes immunitatem paulatim ab Inquisitionibus posse, cum omnia exhausta sint. V. Si quis tantę auctoritatis impetuosior forte sit, iam ter tanto nocentius id erit, quam si idem aut maior impetus cum minore authoritate in alio coniunctus esset.

Cavtela II. Nihil autem æque curandum, quam vt Iudices ac Inquisitores ij sint qui iuxta dictamen non solum legum, sed etiam naturalis rationis, dum res non aperte manibus tenetur pro reo seu accusato potius quam contra eum inclinent.

Incredibiliter hic passim peccatur: neque capio qui iam saluæ esse possint

vllæ

vllæ æquitatis leges, cum pleriq; omnes ſic contra iam captas deſęuiant, vt quicquid quoquomodo eis aduerſum ſit, quiſquis qualitercunq; in eas incurrat, id validum ac rectum ſit. Tum autem quicquid eis fauere poſſit, quiſquis qualitercunque pro eorum innocentia teſtanda argumenta afferre velit, atq; ipſi etiam pro ſe loqui, id vanum incaſſumq; ſit, ac penitus explodatur: tanquam inculpari quiuis, exculpari nemo poſſit. Itaque id agere videntur iniqui homines, vt per fas & nefas reos faciant quos ceperint: cum id potuerint, gaudent ac triumphant; ſi non potuerint, ſed contra innocentia cuiuſpiam in apertum euolarit; tum vero frontem contrahunt, muſſant inter ſeſe, murmurant, indignantur, concoquere non poſſunt, cum gaudere potius oporteret. Quæ hæc ratio æquitatis eſt? Et vbi oculi Principum, vt hæc non videant? aut ſi vident ac norunt, vbi conſcientia, vt his talibus gladium committant? Inſero quod nuper audiebam. Proponebam punctum hoc viro cuidam magno,

 hor-

hortabarq; vt ſedate & cogitate cauſas intricatas excuteret, ac non minus qui defendi reus quam accuſari poſſet, attentionem ſuam applicaret, nec pronior adeo ad capiendum eſſet, quam ad dimittendum, vt primum ſeſe quiſque legitime, vel ante, vel per torturam purgaſſet. Reſpondebat ille: ſe vero nimis quam à Principe ſuo, vt acerrime procederetur, vrgeri: non eſſe monitionum & mandatorum finem; vocari ſe pene etiam in ſuſpicionem criminis, ni rem ſtrenue procuret; itaque quid poſſet? Steti ego attonitus, atque hæc mecum: Itaque hæc Principis vllius Germani mens eſſe poteſt; vt perinde ſit quam rite procedatur, dũ ſtrenue procedatur? non credo ſane, ac ſcio mentem non eſſe. Imo ſi mens quoque ſit: an tamen illiuſmodi miniſtros Principes Germani & Germanos quidem habent, qui vel contra conſcientiam procedere ſuſtineant, ne non Principi ſatisfiat? Ego vero ſi ſim Princeps, confidere non poſſim, eos mihi futuros fideles, qui conſcientiæ ſibi ſuæ fideliores non

ſunt,

ſunt, atque excipere diſerte non audent, ſe quantumcunque mandatis vrgeantur, aliter tamen quam coram Deo in conſcientiis ſuis tueri ſe poſſint, non eſſe proceſſuros. Quicquid ſit, valde metuo, ne in magno Germaniæ tractu, vix liceat vnum aliquem Iudicem ſeu inquiſitorem nominare, qui ſic laboret reperire aliquem innocentem quam nocentem: quiq; ſic tueatur repertam innocentiam, quam tuetur confeſſionem quantumuis periculoſiſſimis quæſtionibus extortam. Faxit Deus vt fallar, argumentum id habeo inſolubile, quo me ſemper hactenus conuinco, rem inique geri, & Magiſtratus in conſcientia tutos non eſſe.

CAVTELA III. Remoueantur ea omnia, quæ putarentur Inquiſitores aut Iudices poſſe deprauare, ne occaſio furem faciat, quod dici ſolet, vt V.G. ſtipendium iis certum aſſignetur, non autem in ſingula capita puniendorum.

Nam præterquam quod id turpe & *carnifici proprium*, ac proinde à conſtitutione Carolina articulo 205. merito ex-

plosum est, ansam quoque dare potest iniustitiæ, vt plures esse cupiant nocentes quam pauciores.

Ne Principibus quidem suadeam, vt reorum bona confiscent, nescio quid & hic periculi aut materiæ sermonum: iactari enim iam tum passim has vulgi voces audimus: expeditissimum quietissimumq; esse ditescendi modum; quem è bustis liceat parare: non abs re fore, si à pagis ad oppida in familias ditiorum Magiæ suspicio traduci possit: ædificare cœpisse Inquisitores nonnullos & augere statum: posse etiam eodem compendio agros & villas meditari ac similia complura: quæ etsi non nescio petulanter magis quam vere interdum effundi; præstat tamen qualibuscunque his dicteriis occasionem omnem præscindere. Præsumi certe non potest incorruptã esse Iustitiam Inquisitoris illius, qui vbi per suos mire passim Rusticorum animos in Sagas exacuit, tum autem ab eis accersitus venturum se & exusturum has pestes respondit, præmittit exactores quosdam, qui ostiatim ei col-

collectam aliquam non parum libera-lem cogant, quo velut inuitamento ſubarrhetur, ſic enim appellant. Hac collecta accepta vbi venit, & deinde a-ctum vnum atque alterum celebrauit, ampliusq; vulgi animos extumefecit narratione facinorum, & vlteriorũ ma-chinationum quas iam exuſtæ confeſſæ fuerint, ſimulat abitum, & hunc inte-rim ſtudioſe curat per prędictos exacto-res ſuos impediri, ac nouam aliquam collectam ſuaderi, qua adhuc retinea-tur, ad reliqua quoque zizania extir-panda: donec tandem ſic tolerabiliter emuncto pago alio ſe confert, & eadem induſtria ſe implet. Mihi ſane publi-ca quædam hæc videntur tributa eſſe; quæ miror, vel quod Principes ſuis In-quiſitoribus, vel quod magnus Cæſar Principibus permittat: præſertim cum experiamur non parum hinc nutriri di-cacitatem vulgi, vt ſi qui in ſolennibus illis collectis vel paulo amplius contu-lerint, vel minus, vtriq; à maledicis no-tentur; hi quod nolint promoueri iuſti-tiam, quia forte vel ſibi timent vel ſuis;

illi quod occurrere sua liberalitate velint, ne putentur esse quod forte sunt.

CAVTELA IV. Quoniam difficulter haberi possunt personæ Iudiciales idoneæ, quales ante descripsimus, bene doctos, probos &c. quin imo etsi possent, nihilominus timenda esset nimia Iudiciorum diuersitas, & processuum inæqualitas, quæ & scandalum parere, & Rempubl. turbare potest: Quoniam etiam circa crimen hoc nouæ indies oriuntur difficultates, ante hac non ita ventilatæ sic vt constitutio Criminalis Carolina non sufficiat: optandum esset, vt à S. Cæs. Maiestate constitutio noua Criminalis toto Imperio obseruanda decerneretur, in qua abunde de omnibus ad hoc crimen spectantibus sic cautum esset, vt quam paucissima Iudicum arbitrio ac discretioni relinquerentur.

CAVTELA V. Quia vero sua Maiestas grauissimis aliis Imperij negotiis ac bellis impeditur, non abs re erit, imo plane necessarium, ac conscientiis Principum eorumq; quos ipsi monitores habent, seu habere debent, plane incumbens;

vt

vt interea ſi qui Principes in Sagas generalem inquiſitionem inſtituere voluerint, ij, antequam tam arduum negotium aggrediantur, certam ac peculiarem aliquam praxin criminalem cõfici iubeant, quam Iudicibus ſuis omnibus, imo & Confeſſariis, qui Sagarum conſcientiis præponentur, diligenter legendam, & accurate obſeruandam præſcribant. Huiuſmodi Praxin valde quoque à Principibus deſiderat, tanquam admodum neceſſariam Delrius lib.5.inquiſit.appen.2.q.41. & Tannerus de Iuſtit. diſp.4. quæſt.5. dub.3. num.81. multiq; alij hodierno tempore viri docti & religioſi, qui negotium hoc Sagarum accuratius ac penitius cõſiderant. Eſtq; tanto amplius neceſſaria, quod nunc hodie quæ praxis multorum viget, eſt iniqua: contra quam ſi perſæpe viri docti nonnulla reprehendant, atque ex legibus ſeu ratione ſeu vtroque aperte conuincant, male & inique geri; non aliud tamen impetrant, quam quod audiant ridiculam & imperitam Iudicum reſponſionem:

Hæc hodie est Praxis: quod si igitur ex Praxi Ius & æquitas pendet, ea fiat Capitalium rerum communis Praxis necesse est, ad quam eruditi quoque & intelligentes ac sollicitæ conscientiæ viri, non inertes solum illi, & discursuum rudes possint prouocare.

Cavtela VI. Ad conficiendam porro huiusmodi constitutionem seu Praxin Criminalem, non solum Iurisperitorum sed etiam Theologorum ac Medicorum iudicium ac lima accedat: multa ex hoc nostro commentario suggerentur, quæ seruire poterunt: tum vbi confecta fuerit, primum Academiis aliquot examinanda ac disputanda offeratur: post ad Iudices mittatur in effectum deducenda, cum monitione, vt si quid intra anni spatium occurrat, vel nouæ vel nondum exhaustę difficultatis, aut quid simile, quod addendum, detrahendum, mutandum videatur, id omnino significent, quo vlterius discuti ac reliquis addi, vel detrahi possit. Ita fiet, vt post tam accuratam limam, perfectum aliquid proferatur: sperandúmq; erit, vt quan-

quando eam quæ in nobis eſt, curam ac diligentiam fecerimus, tunc Deus Opt. Max. prouiſurus ſit, ne qua noſtra cum culpa ſanguine innocẽti tribunal ſpargamus. Alioqui niſi aliter quam adhuc hodie paſſim fieri video procedatur, omniq; ſtudio de opportunis remediis prouideatur, nequeo ſalua cõſcientia vlli Principũ ſuadere aliud, quam vt ſi cœpit, abrumpat; ſi non cœpit, abſtineat, propter manifeſtam non paucorum innocentium cladem, quorum vtiq; ſanguis clamore non vacat. Atque id ego nuper reſponſum dedi, cum ſuper hac re rogatus eſſem: qui aliter conſulunt, vel ignorant quid geratur, vel ipſi gerunt, quæ queror, & inferius hinc inde querar. Non abs re nuper viſus eſt loqui, qui exiſtimabat non alia ratione corrigi errores poſſe publicos, ac æquitatem conſtitui, quam ſi ſupplicatio demum fieret, ad ſummam Iuſtitię aram, id eſt, pientiſſimum Germanię Patrem Ferdinandum II. vt is Magiſtratibus tantiſper quietem indiceret, dum de ratione ſua procedendi, clarius do-

docerent, ac si qui essent interea, qui queri vellent, id nemini esset fraudi.

CAVTELA VII. Quoniam vero plurimi existimant, impunitatem Iudicum non paruam esse causam, cur conscientiæ plerisque laxæ sint, curabit Princeps de eorum delictis fieri certior, & sic vbi exerauerint, seuere in eos animaduertet: vt V.C. si contigerit sine sufficientibus Indiciis quampiam tormentis subiecisse, eum coget vt iuxta communem Iuris & rectæ rationis ordinem personæ læsæ exacte satisfaciat. Ita fiet vt cum intellexerint, impune sibi negligentibus & laxis esse non licere, eam rebus suis curam ac sollicitudinem commodaturi sint, quæ metum nobis eius de quo hactenus loquimur, periculi vel tollat vel imminuat. Remedium id & præsentissimum erit, & infinitis miserorum hominum suspiriis exoptatum. Sed quis Principum amplectetur? aut potius quis Principibus exponet? Arguebat me quidam nuper, atque irrisorie taxabat, quid mihi hac super re in mentem veniret, quod vel id à longe spe aliqua præ-

præcipere auderem, futurum quempiam, qui in ſimiles ſuorum Inquiſitorum errores iuberet inquiri. Neſcio an ita ſit, ſi eſt autem, culpanda certe hæc ſummorum Magiſtratuum incuria eſt. Inſero quod nuper in hanc rē contigit. Viri duo nobiles, quos nominare poſſum, diuerſis Principibus data venia loquendi ſic ſerio de Inquiſitoribus quibuſdam cōtra Sagas deſtinatis pronunciarunt: daretur modo ipſis commiſſio; ſe in Inquiſitores eos è veſtigio iiſdem plane indiciis ac tormentis, quibus ipſi hactenus ſolerent, proceſſuros: & ni ſic continuo eos maleficij manifeſte confeſſos flammis reos ſtatuerent, tum vero ſe id ſuiſmet capitibus luituros. Eandem ego conditionem accipio, palamq; profiteor, dum ſolum acta publica, quæ nunc tamen non fideliter curātur, peruoluere mihi liceat, paſſim omnia erroribus plena oſtenſurum. Sed hæc quorſum? audierunt iſta Principes & tacuerunt: audiunt eorū Confeſſarij & tacent. Nam quid fiet? Deus iſta non videt ſcilicet, nec gemitus innocentum attendit.

D v-

DVBIVM XVII.

An captis in causa Magiæ permittenda defensio sit, & Aduocatus concedendus?

PVdet me quæstionis, sed iniquitas nostrorum temporum pudorem detergit: existimant imperiti (imo malitiosi & iniqui, cum tam imperitus vix quisquam esse possit) quia Crimen hoc Sagarum exceptum sit, omnem prorsus defensionem præscindi oportere. Sed quid sit sentiendum, duplici Responsione breuirer explicabo. Itaque

RESPONDEO I. Cum liquidum est de crimine excepto, reiicitur defensio, & negatur Aduocatus ex iure communi iuxta cap. finale de Hæreticis in 6. & legem quisquis, §. denique, C. ad leg. Iul. & leg. per omnes, C. de defensione ciuitatum. Itaque, quod si capta quæpiam crimen quidem de se non negat, sed crimine admisso, defendere illud cupit, id est, excusare, vt verbi causa obtendendo artem esse liberalem, vel à Dæmone

mone se deceptam, coactam, &c. potest ei negari defensio & aduocatus.

Ratio est: quia excusationes huiusmodi friuolæ sunt, ac proinde explodi possunt, nec audiri: præsertim cum iam sat excussa & definita sit huius criminis atrocitas à communi Doctorum consensu. Sed hic difficultas non est, nec de hoc casu proposita quęstio procedit. Itaque

Respondeo II. Cum non plene & plane constat de crimine; admittenda defensio est, & aduocatus concedendus ex sententia communi; vt vide apud Iulium Clarum, §. hæresis, num. 16. & Farinacium quæst. 39. num. 109. & 167. quod etiam seruandum in criminibus Exceptis; vt bene sentiunt Autores citati à Delrio, & post eum à Tannero de Iustitia disp. 4. quæst. 5. dub. 3. num. 76. nimirum Doctores Ingolstadienses, Friburgenses, Patauini, Bononienses; Autores Mallei Eimericus, Penna; Humbertus, Simancha, Bossius, Rolandus, &c. Imo quid Autores adducimus, aut sententiam communem vo-

vocamus, quasi auctoritate quæstio cernenda sit? est enim id plane Iuris naturalis (vt nemo hominum negare volet, qui ratione fungatur) vt defendere te possis, cum de culpa non es conuictus. Itaque quod si capta quæpiam crimen quidem non excusare, sed à se illud amoliri vult, negans se eo scelere teneri de quo quæritur an teneatur, permitti debet integerrima sui defensio, & concedi aduocatus, quem optimum nancisci potest. Imo tantum abest, vt negari hæc ei debeant, eo quod crimen Exceptum sit, vt etiam ob eam ipsam causam tanto promptius concedi debeant, imo merito obtrudi. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Ridiculum est clamare crimen Magiæ Exceptum esse, antequam constet captiuam eius ream esse. Nam esto sit exceptum, sit atrox, sit funestum, sit quantumcunque volet, quid tum postea si persona capta eo se teneri negat? Quod si crimen id ipsa habet, tum vero age, dic exceptum esse, ac procede vt in exceptis licet; sed id denique nunc est adhuc in quæstione, an

eo crimine ipsa sit alligata? Ridicule igitur magnitudo criminis obiicitur.

RATIO II. Naturalis iuris est, vt nemini negetur iusta & integra sui defensio, quam optima ea haberi potest: adeoq; vt qui per se nequit, per alium se defendat, qui maxime idoneus videatur: quæ autem iuris naturalis sunt, æque in exceptis ac non exceptis obseruari debent, vt supra dictum est: frustra igitur exceptionem prætendimus, cum à iure naturali & rectæ rationis dictamine exceptio non detur.

RATIO III. Si autem, vt iam dixi, naturalis iuris est, vt nemini negetur iusta sui defensio, tanto vtique minus negari oportebit, quanto maior erit sui defendendi necessitas, & quanto maius erit malum illud, contra quod se quisque defendit. Verbi causa, si concessum est à iure naturæ, vt prohiberi non possim, ne me defendam ab ictu cultri, multo minus igitur prohiberi potero, ne me defendam ab ictu bombardæ. Vnde sequitur, vt si ius nactus sum à natura defendendi me & purgandi à Crimine mi-

nori, multo maxime ius habeam me defendendi & purgandi à Crimine maiore, ac præsertim tam atroci quam est Magiæ. Imo sequitur, vt quo grandius est malum atque crimen, quod mihi intentatur, & à me repellere habeo, eo etiam melior & magis idonea concedi debeat defendendi ratio, per meliores & aptiores quosque aduocatos; qui proinde ex vi iuris naturalis negari non poterunt.

RATIO IV. Idem plane præter ius naturale requirit charitas Christiana: quæ quidem cum eius sit naturę, vt non modo non impediat ne te defendas, sed & potius iuuare velit, atque arma, quo id tanto possis melius, subministrare cupiat: vtique & hoc aget, vt quo maior vis ac malum est, quod à ceruicibus tuis depellere satagis, eo quoque & impediat minus, & iuuet promptius, atque arma celerius, eaq; meliora in manus obtrudat. Ex quibus omnibus sequitur, quod probare intendebam, non modo non negari posse, in crimine excepto, quam optimam integerrimamq; sui de-

defensionem, verum etiam hanc multo magis quam in crimine non excepto concedi oportere, ac qui secus faxit violati iuris naturalis & charitatis Christianæ in re maximi momenti adstringi, proindeq; peccati mortalis reũ cõstitui. Poteſtne vero quiſquam Principum Conſiliarius tam eſſe ſimplex, vt neſciat, aut tam incurius vt nõ moneat? Iam enim Inquiſitores quoſdam optimorum & laudatiſſimorum Principum eſſe ſcimus, qui non modo Pontificiam Bullam Cœnæ, atque excõmunicationes contemnunt, dum ſine ſpeciali Sedis Apoſtolicæ licentia in Perſonas Eccleſiaſticas manus iniiciunt; ſed id audent quoque ex indiciis, quæ nec puer quiſpiam à Grammatica ſua abreptus non irrideat; &, ne inſuper via optima defendant, plane cauent. Atque hic ſcilicet eſt Iuſtitiæ zelus, vt cum authoritate iniqui ſimus, & libertatis omnis Eccleſiaſticæ, quam vel maxime tueri nos oportebat, euerſores. Quod ſi autem viris Eccleſiaſticis ſic indigne defenſionis via obſtruitur, & quicquid a-

gant, per fas & nefas nocentes deben[t] esse, quid iam aliæ viles animæ sperar[e] habent! Mirantur multi, Ecclesiasti-cum ordinem hęc non conqueri vbi o-portebat.

RATIO V. Imo vt clarius pateat ab-surditas & imperitia imo malitia eo-rum, qui in crimine excepto seu atro-ci negandum censent Aduocatum, quem in aliis concedunt: audiat me Lector qua ratione procedant, nam ita res habet:

Accusat me quispiam commissi fur-ti: magna hæc macula est meæ famæ; concedunt mox igitur periti illi & bo-ni, vt me defendam ac maculam e-luam, & si ipse commode nequeam, Aduocatum eligam, qui pro me præ-stet.

II. Accusat me alius commissi adul-terij: maior hæc macula est; adhuc i-gitur concedunt, vt hanc quoque no-tam eluam.

III. Accusat tertius commissi vene-ficij: turpissima & maxima hæc macu-la est; mox igitur prohibent, ne me de-fen-

fendam nec eluam , & rationem addunt : maculam enim hanc turpissimam esse, crimen atrocissimum , funestissimum , non igitur elui debere.

Quis non ingemiscat ad hanc rationem tam præclaram ! quippe quæ omnino contrarium euincat , vt quoniam crimen maximum est quod imputatur, maxima macula quæ aspergitur, tanto amplius maiore studio, melioribusq; mediis ne meæ famæ adhærescat prouidere debeam. Pudet me Germaniæ, cum non melius in re tanti momenti argumentari nouimus. Quid dicent aliæ nationes , quæ iam tum simplicitatem nostram ridere solitæ sunt ? indigna res sane, quam nec infantes probare velint , vt ei contra vim pestilentissimi serpentis manum liges, cui contra morsum pulicis vtramque soluis. Insero hic quod mihi nuper vir clarissimus narrauit, & ipse multorum annorum Iudex. Princeps quidam quem nominare non attinet, in Sagas acriter aliquot annos animaduerterat ; Incidit vt & religiosus quispiam caperetur;

retur; Mouit Ordo se, & defensioni petiuit locum, sed hunc penitus negabat Princeps, rogat tamen Iudicem, quem dixi, quid ipsi videretur? qui cum responderet, omnino concedi oportere, perscribit rem ad Academiam quandam Germaniæ, à qua idem affertur responsum. Indignatus Princeps; si sic, inquit, concedenda omnibus defensio fuit, quam nos multos igitur innocentes hactenus perdidimus!

Euge bene! & quam multos hactenus alij quoque ex eodem capite innocentes perdiderunt, atque indies adhuc perdunt! Deus numerum sane signat, & in iudicium suo tempore producet. Caueant Magistratus, ne dum ardere se putant Iustitiæ zelo, id agant vt ardeant in alterius vitæ flammis. Loqui hoc viri docti & prudentes debebant etiam in conspectu Regum & non confundi, quia veritas est. Nihilominus prædictus Princeps procedi simpliciter volebat, cum sic instaret, quod ni fieret, damnaret hactenus à se factos processus: donec tandem non nemo commotum ani-

ni-

nimum hac voce sedauit: Non ideo peccandum vlterius videri, si hactenus peccatum sit: neque vnquam delictum prius, posteriore posse corrigi, sed augeri.

DVBIVM XVIII.

Quæ Corollaria ex proxime dictis colligantur?

RESPONDEO, Colliguntur hæc, quæ etsi inter legendum ipsa satis in animum lectoris influere poterant, nihilominus quo certius eum stringant, ita ordine dispono:

COROLL. I. Iniquum est, iis quæ defendere se volunt, quod Sagæ non sint, negare aduocatum.

COROLL. II. Et quidem optimum, ac si quem ipsæ velint.

COROLL. III. Ac siquidem id ipsæ nesciant, aut non cogitent, non monere de hoc suo iure, ac sincere instruere.

COROLL. IV. Iuuari potius debet ad defensionem, & omnia necessaria concedi, quam quouis modo impediri.

Coroll. V. Gaudendum etiam eſt non contrahendum ſupercilium, ſi ea emergant, quæ captarum innocentiam oſtendant.

Coroll. VI. Quo grauius eſt crimen illud, cuius quiſpiam arceſſitur, eo grauius peccat is, qui defenſionem ei præcludit. Itaque in crimine Magiæ peccat grauiſſime.

Coroll. VII. Cum in carcerem reæ veniunt, concedendi ſunt dies aliquot, quibus ſe recolligant ac meditentur, quo ſe optimo modo defendant: Iniquum autem eſt, incontinenti ſtatim vt captæ fuerint, ad tormenta rapere. Ratio eſt, nam alioqui ſic ſubito tanta ſtatus mutatione conſternatæ, non ſat præſentes ſibi & paratæ erunt ad integerrimam atque optimam ſui defenſionem: quam tamen, vti vidimus, & ius naturę, & recta ratio omnino eis ſaluam vult conſtare.

Coroll. VIII. Neceſſario danda eſt reis copia indiciorum, quæ contra eos allata ſunt: ſi enim aduocatus & defenſio concedenda ſunt, non apparet quomodo

modo ea negari possit. Vt vide latius apud Tannerum de Iustitia, disp.4. q.5. dub.3. num.73. Vnde contrariam quorundam locorum praxin male probat alicubi Delrius: vbi tamen nota ex malleo Sprengeri, parte 3. nomina testium contra reas testificantium, non esse eis edenda, nec eorum aduocatis, quando propter personarum potentiam imminere posset testibus aliquod periculum: quod si nullum sit periculum, ea esse edenda, sicut in aliis causis regulariter.

Coroll. IX. Non est aditus ad carcerem iis præcludendus, quorum opera vti cupiunt ad defensionem: quod habetur quoque in constitutione Carolina, art.4. Vnde semper iudicaui iniquissimos esse, qui id cauent, ne doctior quispiam, quem rei expetunt, ad eos accedat, timentes ne eis argumenta suggerat ad remouendum crimen; cum sane si quis innocens ostendi posset, id magnopere optandum esset. Nuper quidam Sacerdos cum Iudicibus tacite & secreto ex protocollo demonstrasset, inique contra quasdam proces-

ſum eſſe: non aliter monitioni dedere locum, quam quod illas capite plexuerunt, hunc autem ne ad vllas deinde cuſtodias admitteretur, ſanciuerunt: imo nunc audio, id pluribus contigiſſe.

Coroll. X. Iudicis ipſius eſt prouidere, ne Aduocati captiuis deſint.

Coroll. XI. Inepti ſunt Aduocati, qui operam ſuam in his cauſis Sagarum accommodare nolunt; quiq; alios, ne id faciant, abſterrent. Imo corrigo me, nam bene faciunt: Væ enim qui in his cauſis aduocare velint, transferent enim hoc ipſo in ſe litem, vt iam ſupra monui, quaſi nec ipſi forte eius artis ſint exſortes. Vah quæ temporum libertas! aduocare ſi quis audet, iam ſuſpectus eſt. Imo plus dico ſuſpectus eſt, aut ſaltem exoſus etiam is, qui ſolum Iudices amiciſſime hac ſuper re monere audet. Quæ cauſa eſt quod commentarium hunc monitorium, iam dudum à me conſcriptum, typis non euulgo, ſed amicis tantum pauculis manuſcriptum communico ſuppreſſo nomine.

Ter-

Terret me exemplum religiosissimi Theologi Tanneri, qui non paucos in se concitauit verissimo ac prudentissimo suo commentario.

Coroll. XII. Potest reus appellare à Decreto torturæ: quod & probat textus in l. 2. C. de Appell. recip. & sentiunt communiter Doctores Bartolus, Baldus, Marsilius, Cotta, Follerus, Gomez, Prosper Carauita, Brunus, & alij citati à Farinacio quæst. 38. nu. 10.

Coroll. XIII. Si Iudex non obstante hac appellatione, ad torturam processerit, & ob id à reo confessionem extorserit, talis confessio prorsus nulla est, & inefficax ad condemnationem, vt sentiunt iidem apud Farinacium, ibid. nu. 17. & 22.

Coroll. XIV. Reus etsi legitimis indiciis torturæ adiudicatus, non tamen debet torturæ subiici, si in contrarium alia habeantur indicia innocentiæ, quæ æque probent innocentiam ac ista priora culpam: nam vna præsumptio merito sane tollit alteram,

vt vide apud Menochium, de præsump. l.1. q.29. & 30. & Mascard. de probat. l.3. conclus. 1224. n.4. & seqq. Et quando duæ inuicem contrariæ præsumptiones concurrunt, videlicet delicti & innocentiæ, semper præferenda est præsumptio exclusiua delicti, inquit Farinacius q.38. n. 112. quod verum quoque esse ait ex communi sententia Doctorum, quos multos citat, etiam si indicia pro reo allata inferiora paulo essent, quam quæ contra eundem allata sunt; quæ obsecro quis hodie obseruat? quis attendit an obseruentur? miror vero quæ eorum sit conscientia, qui Principum conscientiis non melius consulunt, sed tacent.

Coroll. XV. Iniquissimi sunt, qui cum simulent se reis defensionem concedere, nil minus agunt. Igitur vt discant Principes, quid apud quosdam eorum Inquisitores significent illæ phrases, cum dicunt se omnino concedere reis defensioni locum, auditam esse Gaiæ defensionem, sed non substitisse, &c. vt discant item, ex quibus causis tor-

torturam reis decernant, ſciant ſic nonnullibi procedi: Vocat ad ſe Inquiſitor captiuam: ait non ignorare eam ob quam cauſam capta ſit, hæc atque iſta contra eam indicia produci: purget ſe igitur, & reſpondeat. Vbi reſpondit; tum etſi ſingula, vt ipſe ſæpiſſime expertus ſum, accuratiſſime diluerit, ſic vt replicari nec tantillum poſſit, tangaturq́; manibus accuſationis totius futilitas, nihilominus nulla amplius reſponſionis diſcuſſione facta, nec ſubiuncto verbo, quaſi in ventos mulier locuta ſit, aut ſaxo narrarit fabulam, hoc ſolum ei dicitur, vt in carcerem redeat, & melius apud ſe perpendat, an in negatione velit perſiſtere; fore vt poſt horas aliquot reuocetur. Dum ea ad carcerem redit, ſcribitur in Protocollo, ream hanc rogatam in negatione perſiſtere: decerniturq́; vt igitur torqueatur.

Cum deinde reuocata eſt, hæc tantum audit: ſtitimus te hodie coram nobis, & negaſti, conceſſimusq́; tempus, vt melius perpenderes, & à peruicacia reſpirares. Quid ais igitur? an adhuc perſiſtis

sistis, & negas? quod si negare pergis, ecce tibi Protocollum: factum est contra te decretum Torturale, sic enim loquuntur: post quæ verba si adhuc negat, ducitur ad torturam, nec quæ attulit ad indiciorum purgationem, vel tantilla eorum fit mentio, quasi ea omnia solo silentio retusa sint, ac tantundem plane fuerit, seu defenderit se mulier seu oscitarit.

Quorsum igitur audita mulier est? quorsum se purgare iussa, si purgari nihil vnquam potest? Nam quæ illa vnquam ibi fuit, quæ quantumcunque se purgarit, rapta tamen ad torturam non sit? testor autem DEVM, tam accuratas me sæpe audiuisse purgationes, vt qui ad disputationes scholasticas inassuetus non sum, non inuenerim quid difficultatis fuerit relictum, quod non exhaustum sit: Idem & alios noui qui iurati affirmare audeant viri docti. Soli Principes sunt, qui ne ista nesciant, sed longe aliter informentur, nescio qua diuina punitione fit. Itaque quæ indicia Inquisitores contra reas habent, diligenter

genter in actis perſcribuntur; quod autem pleraque & probata plene non ſint, & ſi plene probata ſint, quod rarum eſt, quid contra ea reſponſum ſit, & quo pacto accurate deterſa, ne verbulo memoratur. Vt ſane omnibus bene perpenſis quæ & dixi, & dicturus deinceps ſum, non poſſim non metuere, ne Magiſtratus illi, qui hodie in Sagas inquiri iubēt, cum tam periculoſe inquiratur, damnationem ſibi accerſant.

Coroll. XVI. Neceſſe eſt quod ex proxime dictis ſequitur errare grauiſſime Inquiſitores, etiamſi ex allegatis & probatis procedant: quod oppido notare debent Principes, & Doctores quos illi conſulunt, nam paſſim hic impingitur ex phraſium ignoratione. Multi enim hodie Iudices indicia plurima probata legitime non habent, & tamē cum ex his proceſſerint, aiunt ſe procedere ſecundum allegata & probata: neceſſe eſt igitur inique procedi, etſi ex allegatis & probatis procedatur; quia tantundem eſt dicere allegata & probata, quam allegata & non probata,

ſed

ſed refutata: hæc verborum eorum ſignificatio eſt. Quod ne videar inuidioſe comminiſci, offero me ad probandum ſub pœna à iure decreta in calumniatorem. Mirantur amici quidam mei cum hæc legunt, & quęrunt an hæc igitur ſe ita habeant? id ſe credere non poſſe: quibus reſpondere ſoleo, ignorare eos adhuc prima Principia in hac materia, ac me pigere operam ſumere vt explicem, rogent DEVM, vt excitet Principes qui veritatem ſcire velint, & phraſes Inquiſitorum intelligere. Erunt qui ſe offerant ad eas explicandas, dum modo id eis liceat.

COROLL. XVII. Proceſſus is nullus & irritus eſt, in quo iuſta huiuſmodi defenſio reis negata ſit, & tenetur Iudex cum ſuo Principe ad reſtitutionem. Quod ſi Conſiliarij & Confeſſarij Principum non monent & recte inſtruunt; pariter omnes in culpa ſunt, ſeuere à Deo puniendi.

COROLL. XVIII. Æquiſſimum eſt, vt ſi Sacerdotes quoque aliquos ex indiciis indignis capi contingat, iis ſaltem

tem pro tanti Ordinis & Ecclesiæ Catholicę respectu dies aliquot aut saltem vnicum in carcere instrumenta scriptoria concedantur: vt liceat supplicationē aliquam breuem aut apologiam ad suum Principem aut Diuum Cęsarem concipere. Poteſtne minus quid, & iustius ab eis peti? Ego vero existimo ne quidem inter barbaros gentiles hanc tam exiguam veniam negatum iri morituris sacrificulis idolorum.

Coroll. XIX. Nec iniqua quoque postulatio est, vt sub extremum vitæ eo liceat vti Confessario; quem ipsi sibi delegerint; nō quem Iudices obtruserint. Indigna res mihi visa est, ne Sacerdoti quidem eam confitēdi libertatē nuper esse concessā. An existimamus aūt hæc sūmis Christianitatis capitib. esse nota?

Coroll. XX. Vt nec & ista iniqua petitio est, vt si forte contingat integerrimæ semper vitæ & famæ Sacerdotem inique & maleuole circumuentum & captum, miraculose ex vinculis & carcere expediri, liceat ei in Imperio Germanico Apologiam suam ty-

pis excudere, & qualiter ſecum actum ſit eatenus explicare, vt niſi omnia per legitimos teſtes probare poſſit quæ afferat, ſiſtat ſe Sacratiſſimo Cæſari, iterum in carcerem & mortem recta profecturus.

DVBIVM XIX.

An de captis nomine Veneficij mox præſumendum ſit eas neceſſario reas eſſe?

STulta quæſtio videtur; & eſſet ſane, ni quorundam, quod nollem dicere liceret, Sacerdotum ſeu ſimplicitas ſeu zelus, (ego inſcitiam, imprudentiam, & defectum iudicij interpretari ſoleo) quærendi neceſſitatem mihi imponeret. Audio enim eſſe, qui cum carceres inuiſunt, ita afflictiſſimas cuſtodias adoriuntur, inſtant, vrgent, vexant, & ad fatendum crimen ſollicitant, vt iudicari aliud non poſſit, quam quod plane apud animum ſuum obfirmatum habeant, nullam penitus earum innocentem eſſe poſſe.

Interim quicquid ſe miſeræ illæ plangant, quicquid loqui, explicare cauſam, de-

deducere fundamenta suæ infamationis paratæ sint, quicquid postulent audiri saltem, ac velut cum homine spirituali confidentius sine arbitris conferre, consilium rogare, consolationem aliquam in multiplicibus molestiis accipere, & quæ similia afflicti homines desiderare solent, non inueniunt nisi statuas surdas, & hoc vnicum animatas, quod perpetuo eis veneficij crimen in oculos impingant, ac tanquam omnino reas, non sat honestis titulis exornent: vocitant enim obstinatas, peruicaces, putidas meretrices, obsessas, diabolicæ frontis, mutos bufones, mancipia gehennæ, &c.

Quo accedit quod iidem apud Iudices, custodes carcerum, lictores, aliosve, nihil aliud ingeminent quam perpetuas instigationes ad acriter eas examinandas & torquendas: hanc & illam singulariter videri pertinacem, non esse dubium vllum quin Dęmon earum fauces obsideat, aspectu esse diabolico, non dubitare se vitam interponere quin vere Sagæ sint, & quæ aliæ sunt id genus

voces intemperanter iactatæ; ſic vt etiam auditæ ſint nonnunquam captiuæ dixiſſe (imo quid nonnunquam? frequētiſſimæ hæ ſunt plurimarum voces) malle ſe ipſum adeo Carnificem quam eiuſmodi Sacerdotem admittere; plus eum ſibi moleſtiæ vna ſua importunitate quam lictorem omnibus tormentis intuliſſe; nec modicum è contrario gauiſæ ſint iudiciales perſonæ ſe talem deniq; eſſe nactos ſpiritualium Præſidem, qui nō modo caſtigaret ac formaret iudiciorū zelum, ſed & inſigniter acueret. Sacerdotes tales ego aliquot & vidi & audiui, plures eſſe ex eo cōſtat, quod audio Inquiſitores, ſi qui alij ſunt modeſti & circumſpecti, dictitare eos in rem ſuam non eſſe: tum vero quales deſcripſimus impetuoſos & imperitos qui pręter ventum quo ſe iactent nihil habent, ſtipendio vel eleemoſyna mercari, aut eſca ſaltem ac potione deuincire. Quam circa rem, vt mentem meam aperiam, dicam ad propoſitam quæſtionem quod res erit. Itaque

RESPONDEO, De captis mox præſu-

sumere quasi simpliciter nocentes sint, ac proinde ea facere quæ iam dicta sunt à quibusdam Sacerdotibus fieri, nimis quã intolerandũ est. Rationes istæ sunt:

Ratio I. Supra ostendi nonnullas innocentes de facto cum nocentibus interimi, non igitur omnes captæ continuo nocentes sunt, non igitur obstinate id præsumendum, non igitur quasi sint opportunius vrgendæ, & omni penitus audientia excludendæ: promant si quid volunt: spiritualis viri est auscultare & instruere, ac seu nocentes sint, seu innocentes, spirituali consolatione & auxilio omnibus adesse.

Ratio II. Non esse certum quod vt queque capta est mox vere nocens sit, ipsi Iudices presupponunt. Ideo enim ad tormenta seu quæstiones procedunt, quia nondum liquet: si liqueret, non liceret ad torturam ire, vt infra dicam Dub. 39.

Ratio III. Docent omnes Theologi & Iurisperiti, cum res nondum liquet, præsumendum in partem meliorem: id enim postulare legem charitatis

& iuris, prout ipſi fuſe perſequuntur. Vnde caute ſtatuerunt Honorius & Theodoſius AA. cum aiunt: *Seruari iubemus, vt quicunque in diſcrimen capitis accerſitur, non ſtatim reus qui accuſari potuit exiſtimetur, ne ſubiectam innocentiam feriamus*, leg. 17. C. de accuſationib. Simplicitas eſt quorundam Idiotarum, putare ſic religioſa eſſe omnia acta & Iudicia publica, vt non ſæpe publice grauiter erretur: placent verba cuiuſdam Commentatoris in Euangelia quæ hodie legebam circa vincula Ioannis Baptiſtæ, & ſic habent: *Non continuo malus eſt, qui in publica vincula coniicitur ac detinetur, cum in his fuerint integerrimi ſæpe viri propter falſas accuſationes &c. Magiſtratus & huius mundi Principes ſæpenumero ſua abutuntur potentia.* Sic ibi.

Ratio IV. Non decet Sacerdotem niſi manſuetudo & mititas Chriſtiana, quibus aperte repugnãt omnia illa quæ ante de imprudentibus quibuſdam memorata ſunt, vti cuilibet ea examinanti facile apparebit: nolumus n. exaggerare quę potius à vulgi oculis tegi oportebat.

Ra-

Ratio V. Eſto etiam vere nocentes ſint quas huiuſmodi aliquis Sacerdos prædicta ratione exercet; id tamen ipſi non certo conſtat: quin imo ſi conſtaret, adhuc tamen ne ſic quidem importuna illa vexatio ſatis deceret aut conduceret: redderentur potius obſtinatiores, quam ſi benignitate & ſuauitate quadam agendi Eccleſiaſticis perſonis propria ad veritatem incitarentur: qua ſi via ad agnitionem criminis perduci nequeunt, quid tum poſtea? patientia vſurpanda eſt; fecimus quod ſaluo decoro & conſcientia fieri potuit. Quanquam id inficias non eo, cum benigniora media fruſtra tentata ſunt, prodeſſe quoque ſubinde, & in quibuſdam, acerbiores increpationes; ſed ita tamen, vt identidem ad paternam quandam facilitatem redeatur, qua id agere videamur, vt ipſis ac ſaluti earum pie ſincereq; magna cum charitate conſulamus, non vt eas quaſi per vim reas facere velimus.

Ratio VI. Si vero innocens ſit aliqua (vt ſane multæ eſſe poſſunt) in quam

monitor tam pertinacis imperitiæ incurrat, quid ei fiat propius, quam vt in desperationem decidat, aut lethalem animi mœrorem? quippe quæ ab omnibus deserta, quam aliquam adhuc in spirituali patre consolationis spem repertum iri existimauerat, ab hac etiam excidisse se animaduertat. Sane quidem, quæ suspiria, quos gemitus ea res nonnullis conciuerit, non mentiar, si mihi notum esse dicam. Videt Deus, & requiret, non ab iis solum qui hanc rem ipsi peccant, sed qui indiscretos eiusmodi in prouinciam periculosam mittunt. Id quod hac de causa moneo; quia nonnullibi obseruatum est, à quibusdam Ordinibus religiosis eos Sacerdotes in hanc rem expositos fuisse, qui vel à defectu iudicij, vel importunitate agendi, vel persuasione scientiæ cum inscitia coniuncta, vel in his omnibus simul insignes domi suæ haberentur; vt necessum deinde fuerit ob hominum querelas alios peritiores & discretiores emittere.

Ratio VII. Verendum est, ne cum

ita

ita imprudenter cum reis agitur, multę deinde committantur ſacrilegę confeſſiones, atque animarum ſalus in diſcrimen deducatur.

Narrabo quod de Sacerdote quodam mihi conſtat, qui non multo pauciores quam ducentas Magię poſtulatas ad rogum comitauerat. Is eas in carcere auditurus confitentes, rogare ſolebat ante confeſſionem, num etiam in ipſa de crimine illo confiteri vellent, prout in tortura apud Iudicem feciſſent? ſe ſimpliciter non auditurum quæ ſe ream factura non eſſet. Itaque ſi quæ ante confeſſionem non continuo promitterent, ſed hærerent, & in genere ſolum dicerent, ſe in confeſſione veritatem dicturas, omnino à ſe repudiabat, cum addito: vt igitur more canum morerentur ſine pœnitentiæ & Euchariſtiæ Sacramentis. Vnde factum, vt nulla non ſeu nocens eſſet ſeu innocens, ni rurſum ſubiici tormentis, aut inſtar canum, vt dicebat, mori vellet, cogeretur ſe ream in Sacramento facere, & ſic plecti. Nuperrime id clariſſimus Iuris

Doctor in mensa publica referebat in laudem eius Sacerdotis tanquam insigne eliciendæ veritatis stratagema. Ego autem admirabundus ingenti cruce me signabam, & ingemiscebam: tanto amplius, quod Doctor hic Inquisitor esset in Sagarum causis, cui is Sacerdos pro Sagarum Confessario adiunctus erat: dignum quippe patella operculum. Itaque stimulante curiositate ipse deinde carceres accessi, obseruaturus an sic esset: Dicere non expedit quæ tunc deprehendi.

Memini enim sententiæ quam alicubi Tannerus citat ex Ecclesiaste ca. 4. v. 1. *Verti me ad alia & vidi calumnias quæ sub Sole geruntur, & lachrymas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentiæ cunctorum auxilio destitutos: & laudaui magis mortuos quam viuentes: & feliciorem vtroque iudicaui qui necdum natus est, nec vidit mala quæ sub Sole fiunt.* Porro stratagema hoc iam memoratum, sunt & religiosi quidam alij qui nuper imitari ausi sunt. Vt nesciam quid sentiendum sit de Religiosorum

Su-

Superioribus, qua conſcientia ad hæc non attendant?

Ratio VIII. Nimis incauta dicta ſunt, & minime Sacerdotem decent vltima illa, quæ item memorabam: *hanc & illam ſingulariter videri pertinacem*; *non eſſe dubium vllum quin Dæmon earum fauces obſideat*; *aſpectu eſſe Diabolico*; *non dubitare vitam interponere quin vere Sagæ ſint*. Si de triuio quiſpiam ſic loquatur, reprehendi debeat; quanto magis Sacerdos, quem timere par eſt ne his ac ſimilibus cauſa ſit reis grauium tormentorum & mortis, ideoq; irregularitatis cenſuram incurrat? Quanquam quid Irregularitas ſit, & quo modo contrahatur, imperiti huiuſmodi non norunt. Audiebam nuper de Sacerdote quodam, etiam, ſi diis placet, vt ſibi videbatur, non parum docto; ſolere inſtigare Iudices, vt has illas (*in particulari*) caperent, torquerent: tum & ne annis certorum quorundam puerorum parceretur monere; videri hunc & illum capacem eſſe ſupplicij; plecterentur ſine ſcrupulo; non eſſe quod emendatio ſperaretur: iuuare et-

etiam strenue in complicibus expiscandis, quas & ipse in pugillares suos excipiebat; assistere item torturis, instruere, suggerere argumenta, quibus culpam amplius deprehenderent, & similia complura, quæ iam pene exciderunt. Quid hic autem de Irregularitate studuisse potuit? Vnde mirum non erat, si tam insignem adiutorem mire Inquisitores, ipsi æque periti, suspicerent, & mirarentur tanquam hominem de cœlo sibi allapsum, qui ipsissimam agendi praxin solus combibisset ad omnium Theologorum speculantium inuidiam. Quæ hæc autem miseria & inscitia nostrorum temporum! aut quid iuuet literas vidisse, si hic ignorantiæ est honos? Legant Confessarij quę infra quoque dicam dub. 30. vbi eos instruo.

DVBIVM XX.

Quid de Tormentis seu quæstionibus sentiendum? An periculum morale & frequens innocentibus inducant?

RESPONDEO, Ea est vt plurimum con-

conditio torturæ, vt cum vltro citroq;
quæ id genus vidi, legi, & audiui, apud
me memoria peruoluo, decernere non
possim aliud, quam quod frequens &
morale periculum innocentibus indu-
cat, & Germaniam nostram impleat Sa-
gis ac sceleribus inauditis: nec Germa-
niam solum, sed quamcunque aliam
nationem, quæ idem experiri incipiat.
Rationes istæ sunt:

RATIO I. Tormenta passim vsitata na-
tura sua ingentia sunt; & dolores cau-
sant supra modum acerbos: hæc autem
maximorum dolorum natura est, vt
dum eos declinare liceat, non verea-
mur vel in ipsam mortem incurrere:
periculum igitur est, ne non multæ, vt
se cruciatibus equulei expediant, fa-
teantur crimen quod non habent, ac
quæuis de se scelera mentiantur quæ-
cunque vel suggerunt quæsitores, vel i-
psi rei vt fateantur meditati antea sunt.

RATIO II. Id adeo verum est, vt robu-
stissimi quidam, qui grauissimorum
scelerum causa in tormentis pepende-
rant, sancte mihi affirmarint, nullum
tan-

tantum excogitari posse crimen, quod non promptissime sibi impositum fuissent, si eius confessione tantisper se tanto cruciatu excipere licuisset: quin imo antequam reduci se eodem paterentur potius in denas mortes rectis pedibus insulturos esse. Quod si inueniuntur alij, qui discerpi potius quam silentium soluere in equuleo malint (vt de Ægyptiis memorat Ælianus in Historia varia lib. 7. cap. 8.) ij & rari sane hodie sunt, & subinde non bonis artibus aduersus omnem doloris sensum muniti: Vnde non immerito lex 1. ff. de quæstionibus Torturam appellat rem fragilem & periculosam; sic enim loquitur: *Quæstioni fidem non semper, nec tamen nunquam habendam Constitutionibus declaratur: Etenim res est fragilis & periculosa, & quæ veritatem fallat. Nam plerique patientia siue duritia tormentorum ita tormenta contemnunt, vt exprimi eis veritas nullo modo possit. Alij tanta sunt impatientia, vt quiduis mentiri quam pati tormenta velint: ita fit, vt etiam vario modo fateantur, & non tantum se, verum etiam alios comminentur.*

Hinc

Hinc & Cicero in partitionibus: *Dolorem fugientes*, inquit, *multi in tormentis ementiti persæpe sunt, moriq́ maluerunt falsum fatendo, quam inficiando dolere*: Et idem pro Sylla non magis oratorie quam vere: *Quæstiones nobis seruorum ac tormenta minitantur; in quibus quanquam nihil periculi suspicamur, tamen illa tormenta gubernat dolor, moderatur natura cuiusque tum animi tum corporis, regit quæsitor, flectit libido, corrumpit spes, infirmat metus, vt in tot rebus & angustiis nihil veritati loci relinquatur, &c.*

RATIO III. Atque vt magis innotescat vel tormentorum magnitudo, vel impatientia nonnullorum, hoc exemplum esto: scient Confessarij, qui experientiam aliquam habent, reperiri nonnullos, qui vbi falso quospiam in tormentis detulere; post autem in pœnitentiæ sacramento intelligunt non posse à peccatis absolui, nisi quos falsa accusatione in vitæ discrimen coniecere, rursus eripiant; excipere solere, id se facere non posse, quod timeant, ne si canant palinodiam, rursum in quæstiones repe-

repetantur: Ad quod ſi inſtet Confeſſarius, nihilominus non poſſe innocentes in culpa relinqui ſub pœna damnationis; reperiundam aliquam eſſe viam qua delatæ iuuentur, reſpondere non raro; ſe vero quauis ratione innocentiæ eorum conſulere paratos eſſe, ſed ni aliter queant quam cum periculo redeundi in quæſtionem, non poſſe neque velle, ne quidem ſi de ſalute ſit actum. Ex quo igitur infero in hunc modũ: ſi nonnullis ita grauis ac intolerabilis tortura eſt, vt damnari potius quam torqueri ſuſtineant, quis neget prudenter & cum ratione credi poſſe quod diximus: nimirum torturas has non leue ſecum trahere periculum, ne, ſi non ſerio occurratur, nocentum numerum innocentes exaggerent.

Ratio IV. Ego de me fateor, tam minime tantis pœnis exhauriendis ſubſiſtere, vt ſi in quæſtiones abriperer, [redacted] non dubitarem mox ipſo initio reum me cuiuſcunque maleficij ſtatuere, & mortem potius quam tantos cruciatus amplecti: præſertim cum (vt ſuppono ex

com-

communiori Theologorum ſententia) non peccet mortaliter, qui ſe reum facit vi tormentorum adactus. Idem audiui de ſe dicentes, viros non paucos, admodum religioſos, & alioqui laudatiſſimæ conſtantiæ ac fortitudinis inſignis; qui conſcij ſibi communis fragilitatis & acerbitatis huiuſcemodi pœnarum, non audebant de ſe niſi humana omnia promittere. Vt ſane imprudentiæ arceſſi non debeam, ſi metuere me dicam, ne vbi in imbelles fœminas quæſtiones exercentur, falſiſſimas confeſſiones exprimat torturæ vis; atque ita in periculum & pœnas innocentes iuxta ac nocentes vocentur. Lege hic, & conſidera quæ infra in Appendice dicuntur.

Ratio V. Auget vero periculum in negotio Sagarum, conditio ipſius ſexus. Quis neſcit quam animal ſit imbecillum mulier, quam impatiens dolorum, quam promptum lingua? quod ſi ne viri quidem, vt iam diximus, etiam religioſi, ita animo valent, quin mortem quam tormenta malint, quid

de fragili illo sexu præsumendum erit?

Ratio VI. Auget item periculum, quod leuissimis vt mihi quidem videtur de causis, certe viro cordato indignis, tortura decernatur: vt ex fama sola, aut ex denunciationibus, aut vtroque; cum neutrum quicquam merito habere momenti debeat, vt infra suo loco ostendam, Dub. 34. & Dub. 44. & seqq.

Ratio VII. Auget item periculum, quod in crimine hoc Sagarum acerbiora fere tormenta vsurpantur quam in aliis, quodq; vt his diebus audiebam, nõnullibi leuiora putãt esse quæ hactenus in vsu sunt; proindeq; noua cogitant: quod tamen nec in atrocissimis debere fieri docet Farinacius lib. 1. Tit. 5. q. 38. nu. 57. ex communi sententia: Est enim res digna Phalaride quopiam aut Perillo non homine Christiano, vt rectissime notat Petrus Gregorius Tolosanus synt. lib. 48. cap. 12. nu. 25. & Iulius Clarus lib. 5. Brunus & alij. Nam si quæ hactenus seruamus; adeo periculosa sunt, vt dixi, quid fiet, si sæuitiam nouis commentis in-

intendimus? Et tamen hodie Magiſtratus etiam Eccleſiaſtici hæc ſuis Officialibus permittunt.

RATIO VIII. Auget item periculum; quod non ſolum, vt iam dixi, acerbiora fere tormenta in hoc crimine vſurpantur; ſed quod præterea quantumcunq; hic excedatur ſeu in modo ſeu tempore, nemo tamen ſibi vllum faciat conſcientiæ ſcrupulum. Vt mirum ſit in omni alio peccatorum genere eſſe qui ſe accuſent in foro pœnitentiæ, ſed hic plane eſſe neminem vel pœnitentium qui accuſet, vel confeſſorum qui roget: cum tamen annexa hic ſit reſtitutionis & ſatisfactionis obligatio. Itaque mihi conſtat enormioribus torturis multos eſſe mortuos, multos etiam in omnem vitam inutiles redditos, multos ita laniatos & ſciſſos, vt cum capite plectendi eſſent, non auſus fuerit lictor pro more humeros nudare, ne crudeli ſpectaculo populum concitaret: quoſdam in ipſa adhuc ad ſupplicium via expediri debuiſſe, ne antequam peruenirent, mortui conciderent; &c. Nemo tamen

adhuc erit qui conſcientiam pacatiſſimam non gerat, aut tantillum ſe exiſtimet in conſcientia ad ſatisfactionem teneri.

Iam vt dicam de tempore; ſane quidem grauiſſimus eſt torturæ dolor, ſi vel dimidium quadrantem, imo hunc dimidium ſolum duret; quid erit ſi per quadrantem? quid ſi per duos quadrantes? quid ſi per horam? Ac licet proinde Paulus III. Pontifex in Bulla quadam quę continetur in Bullario, 1. par. fol. 471 prohibuerit, reum detineri in Tortura per longum ſpatium, vt vnius horæ: nunc tamen mitiſſimi Iudices (nam de ſeuerioribus ne loqui quidem lubet) tam minime hic peccare hodie timent, vt ad horam vnam vel duas dimidias torquere plane ſolenne fecerint, adeo vt inſufficiens nominetur quæ id tempus non expleuerit, vt infra dicam Dub. 23.

Quis hic ſubſiſtet? quis non mori malit, & vel ſexcentis mendaciis tantas pœnas redimere? Quod ſi aliquæ adhuc id tempus ſilentio tranſmittunt, nec men-

mentiuntur, causa subest paucis cogitata, sed vt experientia multa didici verissima, & notanda. Pleræque enim omnes apprehẽsam hanc opinionem habent, mortaliter peccare ac saluari nullatenus posse, qui tantum scelus quantum est Magia, in se innocens susceperit: ideoq; ne in animam suam sic grauiter peccent, aduersus intolerabiles pœnas totis viribus luctantur; quibus tamen tandem vel sic quoque, cum extremam patientiam consumpserint, succumbunt: ac tum demum quod existiment iam vtique de æterna sua salute esse actum, incredibile dictu est quanto mœrore in carcere se conficiant, atque etiam subinde desperationi se tradant, si nullum inueniant qui erigat & erudiat. Cęterum quæ licere sibi putant cogentibus tormentis falso crimini se submittere, non sustinent sane tantas pœnas, sed maturius occurrunt, & quælibet in se mentiuntur. Scio quid loquar & Confessarios omnes per viscera misericordiæ Dei nostri obtestor, eos se se præbeant spirituales viros, humiles, mites,

prudentes, & simplices, quales suos debere omnes esse legifer noster dixit: deprehendent plurima quæ hactenus ignorant. Vnde &, quod multis nunc indies contingit, cohibebunt paulatim impetus suos, & correctiore oculo notare incipient quam non temere suspicari voluerim, ne non plurimus in Germania sanguis innocens sit fusus.

Ratio IX. Auget item periculum, quod etsi acerbissimæ torturæ sunt, tamen neque Iudices quidem neque alij multi eam acerbitatem apprehendunt. Non apprehendere autem colligo ex quadam valde ipsis vsitata phrasi, cum dicũt, aliquas se reas esse fassas sine tortura. Nam ita egomet his meis auribus non semel & Iudices & vero etiam Sacerdotes audiui affirmantes, atque inde probantes eas igitur sine vllo dubio nocentes esse. Mirum est quo tandem loquẽdi licentia egrediatur: cum enim quærere deinde institui, nũ sic haberet, intellexi eas omnino tortas fuisse; sed tantum prelo quodã ferreo & lato, cuius lamina anterior acutis striis sulcata cum

ob

ob tibias, vbi acutiſſimus eſt ſenſus, vehementius vrgetur, ac caro, exſiliente vtrinq; ſanguine, inſtar placentæ comprimitur, is neceſſario exiſtit dolor, quẽ etiam robuſtiſſimi quique viri intolerabilem ſibi viſum eſſe dicunt: Et hoc tamen iſti affirmabant eſſe fateri ſine tortura: hoc ſpargunt apud vulgum, hoc ſcribunt ad Principes; non eſſe quod de crimine Sagarum dubitent, cum & vltro plurimæ ſine tortura fateantur. Et quid igitur illi apprehendunt qui hos dolores non apprehendunt? quid iudicant & reſoluunt conſulti Doctores, qui nondum Inquiſitorum idioma ſeu phraſes intelligunt? Vbi iam autem quod docent omnes Criminaliſtę, vel ipſum metum torturæ æquiualere torturæ, ac proinde neque hunc ſine magnis indiciis poſſe incuti? Quod ſi eo hodie ventum eſt, vt nec ipſa tortura, tortura ſit, quid metus torturæ erit?

Ratio X. Auget item periculum, quod expromimus hodie tormenta in quoſuis ſine diſcrimine. Qua in re vereor, vt ſeueritate ipſos ethnicos vi-

 dea-

deamur anteire velle, qui tamen olim, & atrociſſimis, continuisq́; bellis, & crudeliſſimis gladiatorum ſpectaculis, truculentiam ſuam indies de induſtria acuebant. Nam apud eos quidem non niſi ſoli ſerui tormentis rogabantur, illorum hæc pœna tantum erat: & qui illi autem ſerui erant? qui nequam? lege comicos, Terentium, Plautum, Poetas cæteros, inuenies fuiſſe quendam quaſi omnis inſignitæ improbitatis florem, nequitiæ ſpumam; mendaciorum architectos, falſarios, periuros; ad fraudes & omne ſcelus ab vnguiculis eruditos; non niſi meriſſima verberum, neruorum, flagellorum, fuſtium mancipia, ad omnem cuiuſuis doloris patientiam aſſuefacta. In hos igitur duntaxat, tam acerbas quæſtiones exercebant, iam ante de nequitia notos; in quibus etiamſi erratum fuiſſet, facilior iactura erat; cum pene ante mortem meriti eſſent: non in cæteros incognitæ adhuc duritiei & nequitiæ; quippe quos merito formidabant nimis facile etiam contra veritatem dolori ceſſuros. Sed nos mo-

do

do poſt Chriſti legem paulo mitiores facti, transferimus eas in quoſcunque nulla nondum ſimili improbitate, & dolorum vſu, ac ſufferentia notos.

Ratio XI. Auget item periculum, nequitia & libertas nimia carnificum. Putaram ego eam eſſe oportere iudiciorum ſanctitatem & religionem, vt lictoribus ne quidem verbulum mutire liceret, ſed ea tantum ſimpliciter exequi quæ iuberentur: nunc ij quibuſdam locis dominari mihi viſi ſunt, & pro ſua libidine torquendi modum definire. Ipſi vrgent, inſtant, rogant: verbis ſtimulant pendentes, intentant terribiles minas atroci voce ni fateantur; exacerbãt etiam tormenta, atque adeo intendunt vt impoſſibile ſit tolerare. Hinc laudes quorundam lictorum & prærogatiuæ memorantur, quod nemo vnus reus ſub ipſis vocem non ruperit: & tales accerſuntur cum alij defecere; ij palmam ferunt. Quos ſane etſi neque auiditas lucri, neque innata ſeuitia extra metam rapere poſſe crederetur, nihilo adhuc tamen minus ob ſolam qua laborant

infamiam à quacunque agendi & loquendi libertate prohiberi oportuerat.

RATIO XII. Auget item periculum, quorundam Quæsitorum seu Iudicum qui tormẽtis præsunt laxa conscientia, imo intolerãda iniquitas. Serio cauent iura, ne de quoquam complice seu criminis consorte nominatim quis in tormentis interrogari debeat, verba sunt leg. 1. ff. de Quæstionib. *Qui quæstionem habiturus est, non debet specialiter interrogare an Lucius Titius homicidium fecerit, sed generaliter quis id fecerit? Alterum enim magis suggerentis quam requirentis videtur, & ita Diuus Traianus rescripsit.* Idem cautum est in Constitutione pœnali Carolina artic. 13. ac nemini non recta ratio sic dictat, quam & lex tangit, ideoq; & ad crimina Excepta transit. Nihilominus non desunt hoc tempore, qui contrarium audeant, & velut in os indant reis quas accusent. Insero pro exemplo quod sequitur: Anni sunt aliquot, cum in loco quodam Germaniæ, vbi multa ac seuera in Sagas animaduersio erat, colloqui

sic

ſic caſu cœpi cum viro graui, cana & promiſſa barba, locoq; inter ſuos honeſto. Loquebamur autem de Sagarum ſuppliciis, earumq; tum ingenti frequentia; quam quod ego admirari me dicerem, ingemiſcens ille: Nouerit, inquit, qui humana omnia tuetur, Deus, an & omnes, quæ nunc quidem pœnæ, culpæ etiam conſortes ſint. Nam & ipſe ego anno ſuperiore iudiciis aſſedi: Sed, vt denique me inde deducerem, conſcientia perſuaſit: neque enim ferre admodum, neque impedire poteram auſteritatem Iudicis. Ad quod ego: & quæ illa inquam auſteritas erat? ea, inquit ipſe, quam in quæſtionibus adhibebat: Pendentibus enim reis & de ſe confeſſis, cum de aliis quoque rogarentur, atque illæ autem conſtantiſſime negarent, aliam ſe vllam noſſe, tum ipſe: an non igitur & Titiam tu noſti, inquit? an non in tripudiis vidiſti? ad quod ſi auſa quę eſſet reſpondere, ſe vero nihil penitus de ea mali ſcire; tum ille mox ad carnificem conuerſus; Trahe, inquit lictor, tende fidiculas.

Quo

Quo trahente, cum illa obruta dolore exclamaret, imo, imo, remitte lictor, noui, noui Titiam & vidi, non negabo, referebatur denunciatio hæc in acta; ac deinde mox eodem modo de Sempronia quoque rogitabat; de qua si item initio negaretur, monebat propere lictorem vt attraheret, dum & Sempronia esse rea diceretur; atque ita consequenter de aliis, donec minimum tres aut quatuor cuiuis quantumuis reluctanti exsculpsisset. Nescio quid dicam: hæc tamen mihi senex ille vt verissima referebat. Iudicet nunc Lector, si ita agitur, vnde tantus sit nobis in Germania numerus Sagarum: Iudicet quam absurde & imperite censeam morale & frequens periculum innocentibus per tormenta superduci? Væ autem iterum Principibus qui in Sagas acriter inquiri volunt, nec maiore diligentia Iudiciis prospiciunt! Vix hæc scripseram cum superuenit amicus quidam meus; cui cum sciscitanti quid meditarer, repeterem quod scripsi, intuens me ille ac non modeste arridẽs: quin tu, inquit, exemplum

plum hoc quod narras quantocyus expungis? non opus iam exemplis est in re quotidiana & tam vulgari: non hoc vnus ille Iudex quem dixisti, sed plures hodie faciunt: est hęc praxis admodum vsitata & frequens: ipse interfui, vidi, atque his auribus audiui. Adeo vt in loco quodam nuper cum Iurisperiti eo coegissent Inquisitorem in illis partibus sęquientem, vt ne ibi in vllum complicem nominatim inquireret, nec an in hac, aut ista domo aut platea, aut tribu quis nocens esset; non parum triumpharint, tanquam optime de popularibus suis meriti: cum in aliis locis, vbi contradictores non inueniret, eo quo dixi modo sæuire pergeret.

Quid hic dicam? væ iterum Principibus. Potestne autem sine graui admodum culpa ignorare hæc is, qui vel maxime scire debet, cum & ego non nesciam cui nescire licuit? Sed quid volumus? Consiliarij eorum & Confessarij tacent, æque omnium quæ geruntur nescij; vnde nec conscientiam suam nec alienam mouent.

Ita-

Itaque, vt deinde ipse quoque obseruare cœpi, communis hæc est multorum Quæsitorum praxis, vt seu circa complices, seu circa scelera admissa, seu circa loca & tempora tripudiorum, seu circa alias circumstantias quascunque, nominatim aut quasi nominatim in os indant reis quid respondeant: quæ omnia cum sic pluribus eadem suggesserint, mirifice deinde venditant apud Principes aliosve, quod tam multæ in iisdem plane punctis accurate conuenerint. Quæ hæc autem cæcitas Germaniæ est? An existimant Magistratus, se absque grauissimis peccatis dissimulare hæc delicta Quæsitorum tam periculosa innocentibus posse? Et tamen nuper Prælatus quidam Ecclesiæ non dissimilem quærendi modum approbabat; dum annueret non sibi displicere, quod maleuolus Inquisitor quispiam mulierculas suas rogitasset, nullum ne etiam Parochum seu Ecclesiasticum in conuentibus vidissent? Præclara sane ratio! quasi non hac via quiuis tandem hominum ordo

in

in periculũ deduci ſuggeſtione poſſit? vt profecto egregie deinde vir magnus cum hæc audiuiſſet, ita reſponderit: Diceretur Prælato illi, rogandas potius mulierculas videri, nunquid viſi quoque ſint Eccleſiæ Prælati? & ſi negent tam diu cædendas eſſe, dum affirment &c. quippe cum non minus eorum aliquem, quam quemuis alium nominaturæ ſint, ſi modo nec Quæſitor ſuggeſtione, nec lictor fidiculis parcat. Et huiuſmodi Doctores Principes conſulunt; horum ſpiritus & imperitiam Reſpublica pati debet. Prudenter vero prouidit Princeps ille, qui nuper Inquiſitori cuidam ſuo expreſſe reſcripſit, ne de Eccleſiaſticis vel in genere vel in ſpecie dicto modo rogaret. Doleo tamen non parum, quod ignoret, id eum Inquiſitorem ex eo tempore minime obſeruare: ſic enim exiſtimo, in his cauſis tanti momenti non ſatisfacere conſcientiæ ſuæ Principem, ſi quid recte mandet; niſi etiam ad executionem eorum quæ recte mandata ſunt, aduigilet. Qua in re, ſi etiã pientiſſimus Princeps

In-

Inquisitori sæculari addat non neminem virum Ecclesiasticum, qui cum auctoritate attendat, ne quid incautius in eum ordinem impingatur. Videndum id sane erit, quod multos audio vociferantes, ne is vel cognatione, vel & moribus ac truculentia sæculari Iudici iungatur, quiq; vel superbus esse audiat, vel auarus, vel imperitus. Præstet forsasse Syndicos habere occultos, vti supra dixi Dub. 9. rat. 8. Interim non parum placet ingeniosum illius Inquisitoris inuentum, de quo nuper audiebam, cum in loco quodam capere & torquere incepisset, primum omnium rogauisse, num qui ê Senatu in conuentibus comparuissent? vt videlicet primoribus illius loci primum sublatis, tanto deinde facilius in cæterum gregem lanienam immitteret.

Ratio XIII. Auget item periculum, quod in iam dicta suggerendi industria non modo Quæsitores versati sint, verum etiam ipsi adeo lictores egregie profecerint, tanto maiore artis successu, quanto minus id notum Inquisitoribus

bus est, si tamen semper est ignotum: Nam lictores quidam, cum reas simpliciores ad tormenta præparant, prius instruunt quas audacter complices edicant: aiunt talem & talem ter quater &c. denunciatam ab aliis esse, caueant ne tergiuersentur & denunciare detrectent, de quibus tamen iam satis constet, & quæ nihilominus non euadant: sequantur consilium suum, se clementem eis fore: Hæc illi: sed & suggerunt iniqui nebulones quid alię de ipsis quoque fassæ sint, vt discant quid de se fateri habeant si tormentis superentur. Vnde fit, vt cum deinde eadem de se fateantur cum iisdem circumstantiis quę aliæ de ipsis prius sunt confessę, mirifice triumphent Quæsitores & in protocollis eximie notent, quasi certissimo iam ipsam manibus veritatẽ teneant; quippe quod alioqui sic exacte congruere accusatę cum accusantibus non potuissent: nec animaduertunt ingeniosissimi homines lictorum fraudem, quam vel ego non nimis miris industriis vestigare potui. Ita qui occultissimum, vt vo-

cant, Sagarum crimen in lucem iactam producere, crassissimam suorum lictorum nequitiam latêre patiuntur. Discant hinc Principes, quæ vis insit illi phrasi, cum aiunt: Titiam vltro in eadem puncta incidisse, quæ de ipsa aliæ denunciarant.

Ratio XIV. Auget item periculum, quod si semel vel vnica tantum vere innocens vi tormentorum superata ream se criminis ac flammæ fecerit, continuo innumeras quoque alias innocentes in eundem reatum pertrahi necesse sit. Id quod sic ostendo: Gaia innocens mentita est se Sagam esse: mox ergo postulabitur socias vt prodat: si habuisse neget, fides abnuetur, tolletur in quæstionem, in qua si sesemet ante seruare non potuit, nec deinde alias seruabit: *Facile enim*, vt ait Paulus Iuris Consultus lib. 5. sent. tit. 12. *alienam salutem in dubium deducet, qui de sua desperauit.* Accusabit igitur quas nescit, atque eas inprimis quas meminerit infames audiuisse: quas proinde, si vt fieri non semel vidi, ob vnam hanc denunciationem

nem cum infamia coniunctam in carcerem ac tormenta ambulare oportuerit, ac deinde rursum harum quoq; singulæ subiectæ pœnis suas item complices effari cœperint, quis non videt intra breuissimum tempus futurum, vt denunciantium & denunciatarum finis vix sit inueniendus: præsertim si ferocior sit Iudex, & eorum Autorum sequatur sententiam, qui vel vnicam, vel plures aliquot cõplicum denunciationes nullis aliis indiciis comitatas ad torturam, imo & ad condemnationem valere volunt in criminibus Exceptis. Punctum hoc cum attentius cõsidero, non semel ad insignem Germaniæ cæcitatem attremui. Consideret quoque Lector, & dubitabit non nemo, in tota hac materia Sagarum quid credat, & an omnino quicquam credat. Itaque cogentibus tormentis incredibile dictu est, quanta de se ipsis, quanta de aliis mentiantur: quicquid tandem verum esse tortoribus placuit, id est verum: ad omnia annuunt torturæ; & cum deinde reuocare non audeant, morte omnia

obsignantur. Scio quid loquar, & ad Iudicium illud prouoco, quod viui mortuiq; præstolantur; in quo admiranda patefient, quæ nunc inuoluta tenebris sunt. Id ex animo pronuncio, nescire me à multo tempore, quid Authoribus iis, quos antehac proliciente curiositate lectitare & æstimare solebam, Remigio, Binsfeldio, Delrio, ac cæteris in vlla re fidei possim adiungere; cum omnis fere eorum de Sagis doctrina non alij imposita fundamēto sit, quam vel Narratiunculis quibusdam, vel Cōfessionibus per torturas expressis. Nouit DEVS, quot gemitus ex imo corde deductos effuderim, cum hæc mecum etiam noctibus persæpe vigilans attenderem, nec tamen modus occurreret quo tantisper sistere liceret opinionum vulgarium torrentem, dum absque præiudicio & deprauato affectu rem altius repetere hominibus luberet.

RATIO XV. Auget item periculum, quod siqua semel dolori dedit, vt rea esse vellet, iam omnem sibi viam ad salutem occluserit, nec spes vlla reliqua sit

susce-

ſuſcepti ſemel criminis excutiendi. Negotium periculoſum!

Nam ſi poſt tormenta ſe corrigat ac dicat, vi doloris, non veritatis laxaſſe linguam, repetetur in quæſtionem: in qua ſi paulo prius tenere vocem non potuit, nec nunc tenebit, irritato per iterationem pœnæ doloris ſenſu. Ac ſi poſt torturam hanc ſecundam, iterum ſe corrigat; ſane tertiam experietur. Vltra quam etſi negent Autores boni Petrus Gregorius Tholoſanus, Gomezius, Leſſius, Delrius, & alij plurimi ab hoc citati lib.5.ſect.9. procedi oportere, atque ita tum demum reuocationi ad abſolutionem eſſe locum: tamen ne id quidem ſatis iuuerit; cum inprimis vix reperientur quæ nõ mori malint quam ad quæſtionẽ tertiam peruenire; deinde autem & Autores alij ferociores non deſint, qui etiam vltra tertiam vicem in atrocibus criminibus eundum eſſe putent: quorum proinde opinionem ſeueri Iudices ſequentur. Quod ſi vero etiam adductę tandem reæ in ſupplicij locum, cum à tormentis non habent me-

tuere, iam flammas intraturæ, reuocent audacter, quæ ſunt doloris coactione confeſſæ; ne id quidem quicquam habet ad ſalutem momenti. Contemnunt enim Iudices, & ei potius inſiſtunt Confeſſioni, quæ iudicialis fuit in tormentis facta: vt hæc vltima ante mortem reuocatio omnino fruſtra ſuſcipiatur; proindeq; verum maneat quod dixi; præciſam omnem eſſe ſpem correctionis, vbi ſemel in tormentis lapſu linguæ ſuſcepta culpa eſt.

Ratio XVI. Auget item periculum, quod ſi quę è contrario dolori nil dedit vt fateri voluerit, nihilominus nec ſic eripere ſe poſſit, & ab aſperſo crimine purgare. Toties enim ad tormenta reuocabitur, dum ſuccumbat, & vox veniat in poteſtatẽ tam frequentium pœnarum. Erat aliquid, ſi poſt vnam quæſtionis procellam conſtanter eliſam, in tuto ſalutem ſtatuere liceret: Nunc illa repetitio & frequentatio fidicularum, virgarum, facularum, &c. paſſim vſitata, ſpem omnem interficit vnquam emergendi. Qua quidem in re aut ve-

he-

hementer cum pientissimis multis viris deliro, aut videre sane nequeo, quo tandem modo sufficienter innocentibus à periculo sit cautum, quin innumerabiles & perierint hactenus, & inposterum perituræ sint. Rectissime nuper religiosus quidam vir, ingenio perspicaci, cum apud iudiciales quasdam personas de hoc argumento esset sermo, quæstionem eis hanc sub finem proposuit: doceri se cupere, quis tandem ille esset modus, quo is sese liberaret, qui vere innocens in vincula venisset? ad quod cum diu non satisfacerent, nec ille tamen premere desisteret, id tandem responderunt; se ea nocte desuper meditaturos esse. Ecce autem hi tales cum iam tot ante pyras incendissent, ita adhuc eatenus processerant, vt neque in illum diem modum assignare sufficientem possent, quo qui vere innocens fuisset, se eripere ex eorum manibus potuisset. Ego eandem quæstionem Magistratibus Germaniæ propono. Et si quis erit qui putet se eum modum inuenisse: iam hoc ipso ostendet

 ne-

nescire se quid geratur; & si nesciat, in periculo salutis suæ esse, cum scire deberet. Legat igitur quę adhuc deinceps dicemus, & tamen omnia dicere nondum nobis expedit, cum ea tempora sint quæ non ferant. Et quid miramur si omnia sunt Sagis plena? Miremur insignem Germaniæ cæcitatem, & stuporem etiam peritorum. Sed hi nimirum quieti & lautitiis assueti, ac post fornacem commentari soliti, cum nec speciem quidem vllam doloris cõceperint animo, non secus de reorum tormentis sentire ac loqui solent, ac tam liberaliter ea decernere, quam si cæcus de coloribus disserat, quorum imaginẽ non habet. Dici de iis non incongrue potest quod habet Scriptura, Amos cap. 6. *Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti, & nihil patiebantur super contritione Ioseph.* Qui si deinde ipsi, tormentis vel per semidimidium quadrantem horę admouerentur, omnem subito sapientiam suam & Philosophiam tam magnificam in terram excuterent: neque enim non plane infantiliter

ter de rebus quas neſciunt, philoſophantur.

Vnde, vt concludam; omnino ſentio cum ornatiſſimo quodam viro & amico meo, qui ſic loqui ſolet lepide & vere: Quid, inquit, tam ſollicite maleficos quærimus? Heus, inquit, Iudices, oſtendam extemplo vbi ſint: Agite, rapite Cappucinos, Ieſuitas, Religioſos omnes & torquete, fatebuntur: ſi qui negant, repetite ter quater, fatebuntur: ſi adhuc obſtinati ſunt, exorciſate, detondete: vtuntur maleficio, obdurat eos Dęmon, vos procedite; tandem dabunt manus. Tum ſi plures vultis, rapite Eccleſiæ Prælatos, Canonicos, Doctores; fatebuntur. Nam quid miſeri illi & delicati, quî ſubſiſtent? Quod ſi adhuc plures vultis; vos ipſos ego torſero, & me vos deinde: non diffitebor quod vos faſſi eritis; ſic omnes Magi ſumus. Nam ſcilicet nos ij erimus, qui tot pœnis toties repetitis vocem ſubtrahere poſſimus fortes & conſtantes viri! Sic ille.

Dices, Imo falſum eſt quod de repetitione pœnarum dicitur: neque enim

repeti tormenta leges volunt, nisi noua eaq; vrgentissima indicia afferantur.

Resp. De eo loquor non quod leges volunt, aut quod ratio præscribit; sed quod nunc passim Iudices vsurpant. Alia in speculatione vera sunt, alia in re ipsa facto fiunt. Id declarauero, si idem argumentum à noua quæstione latius persecutus fuero. Quæratur igitur:

Dubium XXI.

An accusata Veneficij sæpius torqueri possit?

Distinguenda quæstio est, vt hæc duo quæri intelligantur:

I. An iterum torqueri possit, quæ semel torta & confessa est, post autem reuocat confessionem?

II. An iterum torqueri possit, quæ semel torta sed confessa non est? dicam de vtroque. Itaque

Respondeo I. Si quæ semel torta confessa de se crimen est, post autem reuocat, volunt repeti in torturam posse, etsi noua indicia non superuenerint:

rint: deq; hac repetitione loqui intelligenda est lex 16. ff. de quæst. cum sic ait: *Repeti posse quæstionem Diui Fratres rescripserunt*. Et ratio est, quia inprimis prior confessio in tormentis facta, est loco semiplenæ probationis, & facit Indicium sufficiens, vt habet Wesenbecius hoc loco: deinde per talem reuocationem indicia priora infirmata non sunt: denique si non posset repeti; totum hoc remedium, ait Lessius, esset sine vllo effectu: nam nemo ratificaret suam confessionem, si putaret in se non posse amplius quæstionem exerceri. Atque ita (vt loquitur Marsilius, cuius phrasi delector) furca staret in viduitate, & delicta remanerent impunita. Aduertendum tamen, quod paulo ante monui, non vltra tertiam torturam in actu tam odioso procedendum esse: quod sentiunt communiter Doctores, vt vide apud Delrium, lib. 5. Sect. 9. & Farinacium quæst. 38. nu. 96. Vbi Iudices, qui vltra trinam vicem procedunt, vocat carnifices. Ego vero omnino existimo, qui in tortura secunda rursum

con-

confessus post eam rursus negat, ne quidem ad tertiam reuocādum sed dimittendum esse. Prohibeat DEVS, vt qui comprehenderim quis & quantus sit torturæ dolor, aliter sentiam: Vereor sane, vt omnes illi olim iudicium sine misericordia in morte experiantur, qui tam sæui & immites in iis sunt pœnis decernendis, quas si sola imaginatione recte expressas nossent, non sustinerent vel bruto animanti inferri, quin compaterentur. Nemo certe omnium Nobilium Germaniæ est, qui venaticum suum canem sic laniari perferre posset: Vt homo igitur toties laceretur, quis feret?

RESPONDEO II. Si quæ semel torta sed confessa non est, non potest iterum torqueri, nisi noua rursum eaq; vrgentissima indicia proferantur. Ita Clarus, Menochius, Gregorius, Tholosanus, Farinacius, Dinus, Albericus, Villabodius, Syluester, Azor, Lessius, & alij communiter Iurisconsulti ac Theologi. Colligitur autem ex leg. vni. 18. ff. de quæst. vbi sic habetur: *Reus euidentioribus*

bus argumẽtis oppreſſus repeti in quæſtionem poteſt, maxime ſi in tormenta animum corpusq́; durauerit. Nota verba *argumentis euidentioribus*, vt maiora intelligamus requiri, quam quæ ad quæſtionẽ primam ſuffecere. Vnde recte Delrius lib. 5. ſect. 9 *Nunquam eſt*, inquit, *iteranda tortura, niſi superueniant indicia noua, & diuerſi generis, & prioribus euidentiora, & niſi reus ſit adeo fortis & robuſtus, vt animo & corpore in priore tortura perdurauerit.* Sic ille: omnino ad mentem legis. Et ratio manifeſta eſt, nam indicia priora contra ream allata, quantumuis grauia, per torturam primam ſufficienter eliſa ſunt, eneruata, & destructa: vt proinde rea tanquam legitime exculpata, ac purgata abſolui debeat. Imo verior & communior ſententia eſt, per ſufficientem torturam purgari etiam probationes plenas, vt contra nonnullos fuſe docet Proſper, Farinacius Prax. Crim. lib. 1. tit. 5. q. 40. & ſequitur Delrius lib. 5. Sect. II. Tannerus & alij &c. Vnde non poterit rea ad torturam reuocari, niſi vel alia afferantur noua indicia, quibus denuo in nouam

cri-

criminis ſuſpicionem vocetur, vel dicatur torturam cuiquam ſine cauſa inferri poſſe, quod inauditum eſt, & omni æquitati contrarium. Quod autem noua hæc indicia ad torturam alteram euidentiora prioribus quæ erant ad torturam primam lex eſſe velit, plane ſecundum rationem ſtatuitur: Nam cum quis accuſatus argumenta quibus petebatur, accurate ſemel euitauit, tum autem aliis petatur ab nouo, ita comparatum natura eſt, vt validiora fere exſpectemus quam priora fuêre. Deinde vero cum tortura altera neceſſario multo ſit acerbior atque illa prima fuerit, ad quam animus adhuc erectus & infractæ vires allatæ ſunt; poſtulat ſane recta ratio, vt ad eam tanto grauiorem non niſi tanto quoque grauioribus de cauſis accedatur. Fiat igitur quod lex dicit, id eſt, repeti in quęſtionem reus poſſit; ſed cum eo, *vt argumentis euidentioribus oppreſſus ſit*, id eſt, nouis indiciis adhuc validioribus, quam priora fuerint, concluſus. Imo addendum eſt quod docet Farinacius lib. 5. quæſt. 38. num. 77. ſecu-

ſecutus Paridem de Puteo, Angelum, Marſilium, Aymonem, Blanchum, Carrerium, Guidonem de Suzzaria, Boſſum, Clarum, Menochium, Franciſc. Perſonalem, Bertazzium, & alios, indicia hæc non ſolum debere eſſe prioribus fortiora, ſed etiam *diuerſi generis*, id eſt, quæ ab aliis differant ſpecie & ſubſtantia. *Verbi gratia*, inquit, *prima indicia reſpiciebant malam famam inquiſiti, vel eiuſdem inimicitiam cum occiſo, & ex illis ipſe reus fuit tortus & nihil faſſus eſt: ſuperuenit poſtea teſtis, qui deponit ſe vidiſſe eundem reum vulnerare, vel vidit eundem cum gladio euaginato: talia dicuntur noua indicia, quia differunt à primis ſpecie vel ſubſtantia: Verum ſi prius habuit reus contra ſe indicium famæ probatæ per aliquos teſtes, & ex illis tortus perſtiterit; non poteſt amplius repeti, licet ſuperueniant alij teſtes eandem famam probantes: tales enim teſtes non inducunt nouum indicium ſed nouam probationem veteris indicij.* Sic ille: Quæ quidem etſi ita ſint non ſolum legibus ſed & rectiſſimæ rationi conſentanea, atque eam ob rem in criminibus omni-

bus

bus etiam Exceptis retinenda: Nihilominus vt sunt laxæ & immites multorũ conscientiæ parum de futuro alterius quoque vitæ iudicio sollicitæ, longe aliter in Praxi obseruari solet: vt agnoscit etiam Farinacius ibid. nu. 76. & ante eum Clarus lib. 5. q. 64. & ibid. Brunus ab eo citatus, qui non solum sic vidisse, sed & se fecisse male ac minus iuridice fatetur: causas dubio sequenti vestigabo. Interim monere hic serio huiusmodi Iudices operæpretium erit, si quis forte lecturus est, qui vigilante adhuc conscientia fruatur: fieri id non posse absq; grauissimo peccato. Ratio est, quia sine causa, vt iam dixi, infertur corpori proximi malum grauissimum. Itaque si nemo non Theologorũ sentiet, eum peccaturum esse mortaliter, qui sex septem vulnera etiam non lethalia, dum alias ea sint, quæ ingentem corpori dolorem imponant, in caput ac brachia Titij sine causa dispergat gladio siue fuste; peccabit vtique & multo quidem grauius, qui in eundẽ Titium item sine causa ea tormenta explicet, quæ si vel dimidio horę

qua-

quadrante subeantur, eum pariant dolorem, quem dolor vulnerum viginti quinque non æquet. Quod si item dicent peccaturum mortaliter, qui alteri sine causa vtramque manum abscindat; peccabit vtique & qui alterum sine causa torturæ subiiciat, cum hanc grauiorem pœnam esse, quam vtriusq; manus abscissionem ex communi sententia Doctorum affirmet Farinacius quęst. 42 num. 14.

Quæ cum ita sint, mirari sæpe subit quid multis adeo inclementibus esse libido sit, vt tam minime in torquendo, vel alieno corpori vel suæ conscientiæ parcant? sane quidem, si peccare mihi lubeat, & omnino animo conclusum sit, quod auertat Devs, ad gehennam proficisci, nolim tamen itinere tam insuaui, sed non paulo iucundiore via.

Dices, Si sic subito se exemit, quæ vnis tormentis infamiam & indicia absterſit, paucissimas nos Sagas vreremus: procedere non possemus.

Resp. Ita mihi non infrequentes hæ

voces audiuntur, vt quotiescunque hactenus modestissime monere plures soleo, de diligentia & attentione procedendi; toties non alio vno argumento sibi securitatem, mihi silentium imperent; quam quod neget, nisi ita faciant, procedere se posse. Gaudeo vero cum eos format in rem suam discursus, quos refellere non possum: neque enim possum. Lector meus si ita ei placet, & iudicio non parum valet, is refellat: sic enim mihi dicere videntur: nisi ea facimus quæ cum ratione, & æquitate, ac legibus non consentiunt, id est, nisi grauissime peccemus, & eos qui se purgarunt, ad noua tormenta, sine noua causa ducamus, nos Sagas non habemus; pyras exstruere non possumus: Exstruendæ tamen pyræ sunt, & habendæ Sagæ, vndecunque, quarumuis Legum ingratiis accersantur. Præclara sane sententia! quæ ingentem hunc Sagarum numerum, quem cum piis & religiosis multis viris non audebam sine nota exotici sensus palam proloqui, manifesto calculo nobis addicit. Et ecce Germania

tot

tot Sagarum Mater, quid mirum ſi præ mœrore oculos effleuit, ne videre poſſit? O cæcitas noſtræ gentis! Ecce ipſimet Iudices clare clamant: ſeruetur æquitas, ſequamur rationem, & Sagas non comburemus. Non ego quid contradicam ſcio; concedo enim: reſpondere non poſſum. Itaque non iam miror cõſideratiſſimum Tannerum, quod cum in ſuo commentario de Sagis dub. 5 modos collegiſſet eas efficaciter extirpandi, inter cæteros hunc quoque prudentiſſime annotarit nu. 131. *Vt proceſſus non nimis diu prorogentur, ſed ſeruata Iuris forma maturius expediantur; vel damnatis reis & confeßis, vel dimißis ſi qui per torturam indicia purgarint.* Sed quid prodeſt hęc editis commentariis monuiſſe? pergent nihilominus Iudices vt cœperunt: nam cauſas ſuas habent; quæ ſequenti dubio dicentur.

DVBIVM XXII.

Cur multi Iudices hoc tempore ægre reas abſoluant, etſi ſe in tortura purgarint?

RESPONDEO, Nondum ſæpe vidi, etſi

etsi multis in locis sæpissime videre poteram dimissam quæ in prima tortura inficiando culpam, se purgasset. Ægerrime ac vix sane absoluuntur, quæ semel in carcerem receptæ sunt. Et videri poterat iustitiæ hic zelus esse, & quidam velut ardor virtutis. Sed absit vt tam immoderatum quid virtus habeat, quæ non nisi inter eam lineam, quam lex & ratio direxit, exercere vim suam solet. Mihi ista potius videntur esse:

PRIMO, Per fas & nefas habere volunt quas comburant, vt præcedenti dubio iam dixi: qui nescio quis cæcus impetus est, & seu illi seu Magistratus culpam habent.

SECVNDO, Accedit quoque quod ignominiæ sibi fore fingunt, si facile dimittant, tanquam præcipites fuerint in ea capienda & torquenda, quæ mox innocens inuenta sit. Insero quod vidi ante annos duos. Eram in loco, vbi initium dabatur inquisitioni Sagarum. Prima omnium Gaia, quod in pago suo audiret male, ob hoc vnum capta est, ob idem

dem torta est. Hæc in tormentis Titiam defert, vt consortem, tantumq; valet vnica delatio, vt & Titia capiatur, & in equuleum tradatur: Hunc illa superat & constanter se ream negat. Interim Gaia ad pyram educitur, vbi admodum pœnitens, & ad mortem iudicio Confessarij optime comparata reuocat delationem Titiæ tanquam falsam, & vi tormentorum expressam, male se fecisse deferendo innocentem, nunc adeo paratam esse morte sua obsignare se de Titia nihil mali scire, cumq; iis verbis in flammam intrauit. Nihil tum erat causæ, quin Titiam dimitti conueniret, quam nec capere quidem oportuisset: dimissa tamen non fuit: obstabat enim quod dixi: mussitabant inter se iudiciales personæ leuitatis se notam contracturos, si sic Titia ad libertatem recurreret. Vah quam res indigna, parumq; Christiana, omni æquitati aduersa!

Tertio, Lictor quoque dedecus veretur tanquam arte sua ac tormentis imperite functus, cum imbelli fœminæ confessionem non abstulit.

QVARTO, Miſcet ſe amor lucri, ſi in capita plectendorum conſtituta pecunia eſt, quam nolint imminutum iri. Enimuero non omnes ſancti ſumus, aut ita æque à continentia inſtructi, quin ſubinde auri & argenti fulgor oculis obludat. Itaque quod non ſemel audiui & indolui, quærunt omnibus modis vt rea ſit quam eſſe volunt, compingunt in arctiora vincula, macerant ſqualore carceris, domant frigore & æſtu, ſubmittunt Sacerdotes, quales ſupra deſcripſi, impetuoſos, ſeu imperitos, ſeu olim mendicabula, nunc Inquiſitorum ſeruos: retrahunt in noua ac noua tormenta, ac denique eouſque vexant, & affligunt, dum tot miſeriis confectam tandem ad confeſſionem ſeu veram ſeu mendacem impellant. Neque enim deſunt inuenta pulcherrima & expedita, ad repetendas quæſtiones, & conſcientiæ lumen tantiſper obruendum, etſi noua indicia non reperiantur, vt iam dicam. Lubet enim, ne de lenitate mea nimia atque inſcitia rerum criminalium me pudefaciant, acce-

accedere paulisper ad eorum partes, & vel instruere minus eruditos, quibus inuentis facere liceat quod lubet.

DVBIVM XXIII.

Quo prætextu obtineri posse videatur vt liceat tormenta repetere sine nouis indiciis?

RESPONDEO, Non vnus prætextus est, quo Iudices laxioris conscientiæ vti possint, & nunc strenue passim solent. Sunt autem isti:

PRÆTEXTVS I. Bartolus Iurisconsultus in leg. vni. ff. de quæst. vult esse positum in arbitrio Iudicis, an repeti in Equuleum possit, qui in prima quæstione nihil est fassus. Idem sentit Baldus in l. 2. nu. 10. ad fin. C. quod metus causa. Idem Paris de Puteo, Marsilius, Cataldus, Menochius, & alij relati à Claro & Farinacio quæst. 38. num. 87. Recte & egregie plane ad Iudicum mentem: dicent enim se sequi sententiam Bartoli & Baldi, aliorumq; citatorum, & vbi ipsis lubebit, arbitrabuntur repeti oportere. Quod si dicas arbitrium Iudi-

cis debere nihilominus secundum iura regulari, vt bene obseruant Doctores; respondebunt illi in Exceptis criminibus licere iura transgredi: Ita liberrima semper arbitria futura sunt, nec quisquam vnquam quantumcunque exerrauerit, conueniri poterit ac puniri.

PRÆTEXTVS II. Docent alij repeti tunc posse, cum tortura prima sufficiens non fuit. Ita Clarus lib. 5. quæst. 64. Quæ autem sufficiens æstimanda sit, pendet à Iudicis arbitrio, inquit Delrius l. 5. sect. 9. Damhauderus praxi criminali cap. 38. & alij passim, *Et hoc casu solent Iudices* (verba sunt Iulij Clari loco citato) *quando iubent reum deponi à prima tortura scribi facere quod illum deponi iubeant animo repetendi &c.*

Rectissime & hoc pro laxis illis militabit: dicent enim cum ita volent priorem torturam sufficientem non fuisse; sic quippe omnem eam appellabunt, quæ reo vocem nondum extorsit, eritque hic calumniæ struendæ quasi locus communis. Itaque torqueatur reus: si confite-

fitetur, bene est: si non confitetur, insufficiens tortura fuit, cras repetatur: si nec tunc fatetur, adhuc insufficiens tortura fuit: procedamus.

PRÆTEXTVS III. Similis est item repetendæ torturæ color, quem suggerit Bartolus in l. vnius, ff. de quæstionib. dum ait, eam legem, vt & l. repeti, ff. eod. tit. sic intelligi & practicari, quod non possint repeti tormenta si indicia fuerint infirmiora; possint autem si fuerint valde firma & multum vrgentia: atque de hac Bartoli explicatione ait Farinacius quæst. 38. num. 79. eum magistraliter locutum esse, sequunturq; Bartolum Paris de Puteo, Marsilius Bossus, & alij à Farinacio citati, contra Boerium, & (vt ait velle Carrerium) contra magis communem Doctorum opinionem. Quicquid sit, insignis hic est color: nam in posterum pro suo quisque cerebro indiciis suis quodcunq; volet pondus adimet aut addet, & si repetere tormenta lubeat, dicet indicia sua plurimum vrgere, & minime infirma esse.

Prætextus IV. Iuuabit quoq; quod ſequitur; ſic enim hodie probi Iudices exiſtimant licere ſibi torturam in hoc crimine, vtpote atroci, ad horam vnam aut etiam quinque quadrantes extendere, cum & ſic doceat Farinacius q. 38. n. 54. contra generalem prohibitionem Pauli III. & vt mihi videtur contra ſeu naturalis ſeu ſaltem Chriſtianæ humanitatis legem vt ſupra dixi, dub. 20. rat. 12. ſed tamen ſic mites illi putant. Itaque vt id tempus tanto fructuoſius collocent, diuidunt in duas tres partes, ac diebus diuerſis torquent.

Sic enim ratiocinantur; licere ſibi ſumere tempus horæ, licere igitur eam horam in partes diſcindere. Præclarus color! nec aduertunt vt etiam concedam antecedens (quod tamen nunquam conceſſerim) non tamen niſi crudeliter inferri conſequentiam poſſe: nam incredibiliter amplius ita diſtracta quam continuata tortura affligit. Refrigerato enim corpore, atque animo inſuper per noctem fracto ac perterrefacto imaginatione nouæ ſequentis

tis diei pœnæ, quis neget insignem cumulum ad permissam pęnam adiectum iri? qui certe tam notabilis excessus non potest sine peccato grauissimo decerni ob causam datam supra dub. 21. Resp. 2.

PRÆTEXTVS V. Iuuabit vehementer præcedentem prætextum autoritas Iacobi Sprengeri & Henrici Institutoris auctorum Mallei maleficarum, qui hæreticæ prauitatis inquisitores à Sede Apostolica quōdam in Germaniam missi fuerunt. Nam hi expresse docent, sæpius torqueri posse non fatentem per modum nō quidem *repetitionis* sed *continuationis*. Verba eorum ita habent parte 3. quæst. 14. pagina 513. *Quod si nec poterit reus ad terrorem vel etiam veritatem induci, tum pro secunda aut tertia die quæstionandum erit, ad continuandum tormenta, non iterandum, (quia iterari non debent, nisi noua superuenissent indicia) & tunc feretur coram eo sententia in modum qui sequitur. Et nos præfati Iudex assignamus tibi tali diem talem ad quæstiones continuandum vt tuo proprio ore veritas audiatur*: sic illi nimis quam præclare. Quis iam Iudicum

cum maleuolorum non apertum habet ostium faciendi quod velit? non *repetemus*, inquient, torturam: absit sane, vt id sine nouis maximisq; indiciis faciamus; *continuabimus* solum alio die, dum veritas elucescat: scimus repeti non posse, est id contra leges ac rationem; noluimus tam esse inhumani & crudeles, continuabimus duntaxat: Continuari enim posse didicimus; & Autores sequimur viros in hac materia versatos, Inquisitorum munere per Germaniam functos, Theologos, & religiosos: sic igitur illi se tuebuntur. Nescio quid dicam, itane viros religiosos ac Sacerdotes loqui posse & ludere in re tam acerba! Nam certe irreligiosa hæc mihi crudelitas videtur; & vereri incipio, imo sæpe ante sum veritus; ne prædicti Inquisitores omnem hanc Sagarum multitudinem primum in Germaniam importarint, torturis suis tam indiscretis: imo, inquam, verissime discretis, & diuisis.

PRÆTEXTVS VI. Sunt quidam qui docent, quod si reus tot delicta commisisset, vt vno die examen absolui non posset,

ſet, poſſe eum vltra tres vices torqueri, adeo vt ſi quis de quinque diuerſis criminibus foret delatus, & ex indiciis grauibus ſuſpectus, & de tribus tantum delictis tres torturæ & examina conſumpta, de reliquis toties torquendus ſit, donec examen de iis fuerit perfectum & abſolutum: ſicut reus ſufficienter hoc eſt bis aut ter tortus atque contra ſe crimen confeſſus, quarto aut quinto torqueri poteſt ad detegendum ſocios: quia ratione ſociorum nunquam fuit tortus: ſic ait Tannerus docere Delrium lib.5. appendice 2. quæſt.34. Non habeo appendicem illam Delrij, vt videre poſſim: ſi ita eſt, quid obſecro fiet in crimine Magiæ, vbi tot crimina ſolent eſſe connexa? quanta via aperta Iudicibus erit ad torturas multiplicandas? Prohibeat Deus quæ hæc immanitas futura eſt? Denique id ex dictis clarum eſt, ſub ſpecie Iuſtitiæ eam eſſe Inquiſitoribus poteſtatem repetendi tormenta, vt nullum non hominum genus, quod ſub tormenta modo venire potuerit, Magiç lue infectiſſimum ſit.

Dv-

Dubium XXIV.

Quomodo Iudex ſcrupuloſus, qui ſine nouis indiciis torquere non audeat, facile noua indicia reperiat?

RESPONDEO, Suggeſſeram ſuperiore dubio non malos prętextus, quibus Iudices vti poſſent, ſi repetere torturam ſine nouis indiciis liberet. Nunc tamen, quia aliqui fortaſſis ſcrupuloſiores, ne ſic quidem ſatis conſcientiæ clamorem compeſcerent; ſed omnino vererentur ſine nouis indiciis eas pœnas repetere, maxime ter quater & quinquies; iis quoque ſubueniam tribus aliis inuentis non iniucundis; quibus ita pacatam cõſcientiam reddent, vt omnem eius motum tollant. Ingenioſiſſimi enim homines tres modos excogitarũt, velut diuites argumentorum locos, vnde illico in promptu habeant noua indicia, quæ reum repeti in nouas pœnas ſinant, imo & plane conuictum rogo damnent. Modi autem iſti ſunt:

MODVS I. Quæ in prima, ſecunda aut tertia, imo & quarta tortura vocem tenuit,

nuit, eam reduc in carcerem; ibi tum fac in arctioribus vinculis, frigore, squalore loci, ac solitudine mœrorem suum & dolorem (quas à tormentis reliquias asportauit) concoquat aliquanto tempore, & sensim absumat: parum est si hyemem vnam & æstatem sic maceretur; cum & ea quies post tot torturas etiam hodie personis Ecclesiasticis nonnullibi indulta sit. Interim dum eam sic detines, procede tu, & in alias Sagas inquire, cape, & torque: cumq; pœnis impares fuerint, interroga de priore illa, quam in carcere adhuc seruas, an non hæc alibi ab iis in conuentibus sit visa? an docuerit? an didicerit? aut si quid erit tale. Inuenies certe quibus exprimas quod voles, quæq; congruant, in iis circunstantiis quas tu eis cum torquentur, suggeres, aut lictor, iuxta dicta supra dub.20.rat.11.& 12. Tum autem, vt primum nouam aliquam denunciationem huiusmodi contra captiuam inueneris, inuenisti vtique id quod docere te volebam, nouum scilicet indicium: age, id ei denuo propone, vrge, insta, increpa,

crepa, & per te ac Confessarium impelle, vt faciat se tandem ream: ac ni acquiescit, repete audacter in tormenta: si conscientia adhuc obmurmurat, non cura, dic: hæc hodie est praxis.

Aut si adhuc nec id audes; exspecta occasionem meliorem: nam dum interea circumcirca alias atque alias torquebis, facile fiet vt inter tam multas vna aliqua aut altera dum nominare alias cogitur, incidat etiam spõte in hanc tuam captiuam nominandam, vtpote quam iam tum infamatam audierit: tum igitur indicium nouum habes, vt torqueas. Qui etiam modus seruiet ad eas in carcerem recipiendas quæ semel inde dimissæ forte sunt, & cautionem præstitere ne fugiãt. Nam hæc quoque hodierna praxis est; atque inuentum pulcherrimum, vt nulla non frustra inposterum de carcere dimittatur.

MODVS II. Si nec sic proficis, tum vnam aliquam, quæ dicto modo captam denunciauit, iube cum illa tua denunciata confrontari: interimq; denuncianti, dum ad denunciatam ducitur, lictor

lictor impudens minetur quicquid ſpirare pœnarum poteſt, niſi denunciationem ſuam in tortura factam clare coram denunciata ediſſerat: Idem tu minare. Vbi conuenêre; increpa denunciatam de pertinacia, ac dic adductam iam eſſe, quæ eam tandem in faciem conuincat; & dubitationi omni imponat finem; conuerſusq; ad denunciantem, roga an non conſtet in confeſſione ante facta quod hanc viderit in conuentu, &c. Timebit ſane hæc, ne, ſi non conſtet, ad grauiora tormenta reducatur; proindeq; conſtare dicet. Quod etſi non factura eſt, niſi voce ſubtimida & à ſuſpirio inchoata, tum & capite ſubmiſſo, deiectis oculis, atque eo deniq; geſtu, qui inuitiſſimum mendacium affirmet; etſi etiam denunciata illa mox excipere & reſpondere paret; tu tamen hæc omnia diſſimula, & abrupta omni vlteriore audientia, aut examinatione, iube illico denunciantem reduci, & denunciatæ id vnicum cum tuis inclama: Nunc eam tandem palam eſſe conuictam, proindeq; non mo-

do repeti in tormenta posse, sed etiam si hæc eludat, nihilominus damnari, vt manifesto obstinatam & in faciem conuictam; nam sic loquuntur, & id hodie est *confrontari*, id *in faciem conuinci*. Quod cum continuo in vulgus spargant, & ad Principes perscribant, merito omnes, etiam Theologiæ Doctores super hoc consulti, iniquissimis processibus applaudunt; tanquam qui illas loquendi phrases curiosius non didicerunt, neq; discent. O Germania quid facis? & cur hæc indicare atque monere Magistratus non licet? Iterum hic cum amici mei hæc legunt, hærent attoniti, & quomodo, inquiunt, hæccine ita fiunt? hæc est praxis? Ego vero iuratos adducam testes, qui hanc praxin oculis suis & memoriæ (non enim Iudices protocollis) inscripserunt. Et quid Principes dicturi sunt, si etiam testatum dedero, per talem cõfrontationem taliter conuictas, cum adhuc negarent, ob hanc obstinationem condemnatas esse, vt igitur exurerentur viuæ? Et quid dicet Magnus Cæsar, si etiam Ecclesiasticas personas

ſonas eadem damnatione in Imperio periiſſe audiat? Sed hæc alias.

Modvs III. Sume nouum indicium & id admodum firmum ex ipſamet tot tormētorum tolerantia: dic enim hanc tātam eſſe non potuiſſe ſine maleficio, & hoc igitur maleficium eſſe nouum indicium criminis. Vnde iube maleficiatum exorciſari, aut quod aliqui ſuadent mutari locum & carcerem, vt in aliud Caſtellum transferatur, ac deinde depulſo hoc per exorciſmum aut mutationem loci maleficio, iam experire ab nouo quid tortura poſſit. Qua de re vt clarius proceſſum Iudicum quorundam intelligamus, dicam latius dubio ſequenti.

Dvbivm XXV.

An nouum indicium ad torturam nouam det maleficium taciturnitatis?

Maleficium taciturnitatis appellant, cum quis artibus malignis contra ſenſum tormētorum obduruit: vt videre eſt, in malleo Sprengeri, par. 3. q. 15. pag. 518. & apud Delrium lib. 5. Sect. 9.

 Ita-

Itaque si quæ hodie bis aut ter torta, nil fatetur; mox aiunt eam vti maleficio; dæmonem ei fauces obsidere, ne fateri possit; atque hoc ipso sat deprehendi ream esse, proindeq; exorcisari & rursum torqueri posse.

Sane Titia, inquiunt, ni Saga esset, non potuisset sustinere duas has aut tres torturas, tam immanes; non enim id fecisset, nisi ope diabolica, vel diuina: Formalia hæc verba, adhuc nuper à religioso quodam iuuenculo & imperito; tum autem alias, non semel à Iudicibus audiui: Quærendum igitur est, an hoc recte? &

RESPONDEO; Quod nequaquam. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Nego inprimis non potuisse Titiam, eas duas tresve torturas sustinere ope naturæ: plurima sane homo naturaliter ferre potest; vnde autem illi norunt, hæc quoque tormenta, non inter illa plurima, contineri? non igitur, si quæ tacet, id continuo dicendum est maleficio obtinuisse.

RATIO II. Ne tamen nimis strictus sim,

ſim, concedo etiam non potuiſſe Titiam robore proprio contra hæc eniti; eſto ita ſit; iam id amplius me iuuat: nam ſic argumentor: Non potuit Titia ſuſtinere tormenta niſi ope diabolica vel diuina. Ergo ſane grauiora fuere, quam vt naturaliter perferri poſſent: Si hoc autem, ergo iniquiſſimi fuere Iudices, qui talia decreuerunt: Si hoc autem, ergo & iniquiſſima tormenta; ergo & in omni iure inualida, & nulla; ergo & Titiæ obeſſe non poſſunt; ergo nec ex illis vllum contra Titiam argumentum duci; ergo nec ex illis Titia pro Saga iudicari; ergo nec ab nouo torqueri; & ſi quidem torqueatur, tamen nec comburi viua, vt obſtinata, ſi tacet; aut vt confeſſa ſi fatetur: cum & obſtinatio, & confeſſio ſit nulla. Sic communiter Iuriſtæ docent, & vide apud Farinacium, q. 38. num. 78. ex Gomezio, Gigante, Carrerio, Burſato, Franciſco Perſonali, & aliis. O Magne Cæſar, quot tamen in Germania hac tua ſic indies pereunt, & perierunt? neque tu tamen culpam habes, ſed exſpe-

ctas supplicantium querelas, vt subuenire omnibus possis.

Ratio III. Aliter formo idem argumentum: Titiam videri adhuc Sagam, aiunt Iudices, & repeti in tormenta posse, quia nouum iam indicium repererunt. Sed quod illud? quia vsa est maleficio ad tormenta priora superanda. Sed hoc ipsum quî probant? quia tormenta ea erant, vt aliter superari non possent. Accipio hoc & infero: ergo iniquissimi fuere Iudices, qui huiusmodi tormenta intulerunt, quibus aliter quam maleficio obniti naturaliter non licuit; ergo denique indicium nouum habent Iudices, quia iniquissimi fuere; ni iniquissimi fuissent, non haberent: culpa igitur noua Titiæ, iniquitati Iudicum insistit, tolle hanc, & contra Titiam nil noui habent: imo pone hanc, & æque nihil habent; cum quod iniquis & inualidis tormentis superstructum sit, inualidum quoque sit & nullum. Vt iam pateat, quam imperite & contra se se inconsiderati homines loquantur.

Ra-

Ratio IV. Eſto quoque, non potuerit Titia tormentis iis obluctari niſi ope dæmonis, vel Dei; cur iam potius ope dæmonis id factum aſſerunt, quam Dei? Enimuero cum Titia ſic immaniter eſt torta, vel vere innocens fuit eius criminis, quo grauabatur, vel vere nocens. Si prius; quid credibilius quam iuuiſſe Deum ſic innocentem, tam immaniter cruciatam? ſi poſterius; tum eſto dæmon potius, quam Deus iuuerit, iam illi tamen id factum eſſe, & vere Titiam fuiſſe nocentem præſupponere non debent, cum id ipſum ſit in quæſtione: atque eam ipſam ob rem quod id ignorent, indicium nouum quærant.

Ratio V. Si, quod Titia in grauiſſimis tormẽtis nihil faſſa ſit, nouum hoc apud illos indicium criminis eſt, ergo grauiſſima hæc tormenta illata ei ſunt plane fruſtra, & nullo fine: nam quo illo? an vt plene ſcirent, reane eſſet Titia, an ſecus? At iam ante æque ſcibant (ſi volebant) eam ream eſſe: ſic enim quod argumentaturi erant poſtea, argumentari poterant paulo prius: Vel Titia in

tormentis iis fatebitur se ream, vel non fatebitur: Vtrum autem fiat, vtique est rea: Si fatebitur, rea est, quia fassa est: Si non fatebitur, tunc quoque rea est, quia fassa non est in tam atrocibus tormentis. Itaque & si fatetur, & si non fatetur, rea est. Absolute igitur ream esse Titiam cum ante torturam æque scirent, ac probare possent si vellent ; quid ex tantis tormentis, non diuersa notitia vel probatione eam ream esse, voluerunt scire? Frustra igitur, & nullo fine, quod erat ostendendum, grauissima suscepta tortura est: Nisi forte eum finem voluerint, vt crudelitatem pascerent, atque hominem barbare lacerarent. Hoc autem cum sine grauissima culpa fieri non possit, quæ hæc insana libido est, thesaurizandi sibi iram Dei? Vbi nunc sunt viri spirituales, & docti, non qui Iudices tam insulse de taciturnitatis maleficio ratiocinari doceant, vt nuper audio fecisse quendam qui se Philosophum ausus putare est, sed qui solide & Christiane erudiant, ne quid vel per imperitiam, vel per inordinatum

tum impetum peccent in re tam graui vnde ſalus pendet?

RATIO VI. Aiunt Iuriſtæ adhiberi torturam vt veritas pateſiat: Quæro igitur, ſi hæc hominum prædictorum praxis valet, quo tandē modo pateſieri poſſibile ſit? cogitet Lector, & mihi ſuggerat, ego neſcio; nec occurrit cogitanti: niſi forte id velint dicere, nihil aliud in hac materia poſſe eſſe veritatem, quam hanc vnicam propoſitionem, quod quę torturæ addicitur, ſit rea: Si ita eſt, concedo hanc veritatē per torturam poſſe pateſieri, vtcunq; res cadat, ſeu eam toleret, ſeu elidat vt dixi; alioqui ſi poſſibile eſt quoque, propoſitionem illam alteram aliquādo eſſe veram, quod quæ torturæ addicitur, rea non ſit; nequeo videre, qua tandem ratione pateſieri hæc veritas ſecundum illos vnquam poſſit. Nequaquam igitur, cum Titia ter, quater torta, inconfeſſa manet, dici conuenit maleficio ſe firmaſſe, ac proinde ab nouo indicaſſe culpam, vt ab nouo, quæſtioni alteri præmiſſis exorciſmis ſubiiciatur: Præſtabat potius

ab initio de maleficio formidare, & ante omnem adeo torturam per exorcismos, si ita vellent, maleficiis occurrere, quam sic imperite iuxta, ac crudeliter argumentari. Pudeat inscitiæ Sacerdotes eos, qui hos demum exorcismos, cum ita male argumentati fuerint, adhibent, & ad necem hominum inique tortorum, ac proinde secundum allegata & probata innocentum, tali argumentatione efficaciter concurrunt.

Dices, Atqui vero si Titia in tormentis nil sentiat, si rideat, si obmutescat, si obdormiscat, si castigata sanguine non fluat; An non hæc certa maleficij sunt signa, ac proinde nouæ indicationes?

Resp. Non sunt sane. Quod vt ostendam, à nouo dubio commodius ordiemur.

Dubium XXVI.

Quæ signa maleficij taciturnitatis afferri soleant à malitiosis, & imperitis?

Respondeo, Præter id, quod tenere vocem quis potuit, afferuntur & alia proxime dicta in fine præcedentis du-

dubij, & hæc quoque partim falſa, partim vana: quæ quod item Magiſtratus, ſic leuiter audiant, & non examinent, culpa vtique non vacant: nos diſtincte hic ponemus, vt Conſiliarij & Confeſſarij Principum diſcant & doceant. Itaque

SIGNVM I. Aiunt *quoſdam in tormentis nil ſentire, ſed ridere*. Audio ſane, ſed id ego falſiſſimũ eſſe aio, dum probent; id eſt, dum iurati teſtes affirment. Capere non ſatis poſſum, quæ hęc prurigo ſit mentiendi, fere omnes enim mentiuntur: fere, inquam, vt exceptum ſe ſciat, qui *de induſtria certo obſeruaſſe, & verum dicere iurauerit*, qualem nondum adhuc vllum teſtem vidi: Itaque ſi quis reus animo ac corpore ita potuit, vt, quod in magno contra dolorem niſu ſolet fieri, compreſſis dentibus, ac deductis labiis, reſorptoq; halitu, ac voce, pœnas conſtanter exhauſerit, eum clamant crudeliſſimi homines, dexterrime præeunte carnifice, non curare quicquam, non ſentire, ſed deducto ſic & renidenti ore irridere, ac ludere. Hic

Hic ipsissimus intellectus, istius phraseôs est: Vah autem, quæ hæc immanitas est? Et hoc tamen mox in vulgus liberrime spargunt, atque ad ipsos denique Magistratus omnium credulos perducunt. Noui quid dicam, & testari possum: ac Magistratus si me audiant, insigniter punire debeant tam falsos calumniatores. Imo ipsi sane, quod hæc & similia plura nesciunt, verendum est, ne olim à Deo puniantur.

SIGNVM II. Aiunt *quosdam obmutescere, & obdormiscere*. Sed eadem plane fide. Obmutescere quidem possunt, sed obdormiscere non credo, ni iurati testes affirment. Iterum mentiuntur. Studui ego, vt has eorum phrases intelligerem, cur Principum Consiliarij non student, quorum interest? præsertim cum ex huiusmodi rerum ignorantia is nascatur in omnium mentibus zelus, qui cæco quodam impetu, innocentes potius quam nocentes abripiat. Vt profecto dicere non verear quod & dixi supra, timere me vehementer, ne Principes illi, qui sic in Sagas hodie, & non cau-

cautius feruntur, in præſentiſſimo ſint periculo ſuæ ſalutis. Quid autem eis prodeſt, ſi vniuerſum, vt putant, orbem zizaniis expurgent, ipſi interim animæ ſuæ detrimentum patiantur? Sed in viam redeamus.

Scio inprimis nonnullos in tormentis animi deliquium eſſe paſſos; id mox impij appellarunt dormiuiſſe.

Deinde quoque ſcio, alios cum plane obſtinaſſent tenere vocem, cumq; compreſſis palpebris, & collectis omnibus viribus diu cum pœnis colluctati eſſent, tandem denique doloribus fractos remiſſo niſu, inclinato capite, & oculis adhuc clauſis ſe dediſſe victos & quietos; viribus iam exhauſtis: ſed an hoc dormire fuit?

Præterea, concedunt certe Medici ac Philoſophi, naturaliter poſſe contingere, vt dolore maximo, præſertim equulei, ſic homo obſtupeat, vt veluti ſomno captus ſit aut vita: quod adumbrare Poetæ voluerunt in fabula Niobes, dum eam fingũt dolore in lapidem obriguiſſe: Hoc igitur noſtri Iudices dormire

mire appellabunt, ac nil ſentire? Inſero, quod nuper audiebam. Sacerdos quidam Sacellanus, cum torturæ cuiuſdam rei intereſſet, qui ſic oculis adhuc clauſis pendebat, & ad interrogata amplius reſpondere nollet, aut nequiret; vt conſtaret Quæſitoribus eum obdormiſſe, ac proinde maleficio à dæmone iuuari, id conſilij ipſis ſuggeſſit, vt relicta materia in qua erant, id eſt, interrogationibus & ſtimulis vt fateretur; ſubito alia inter ſe tractare inciperent, & ridicula quædam, prorſus alio ſpectantia, in medium afferrent. Quod cum illi igitur feciſſent, ac pendens reus animaduerteret, ſic ſubito ceſſare tempeſtatem quęſtionum, ac longe alia tractari, proindeq; ſenſim oculos aperuiſſet, aſpecturus quo hæc rerum mutatio ſpectaret, & an fortaſſe à pœnis dimiſſio ſperanda eſſet: mox Sacerdos, tanquam re confecta: *Ecce*, inquit, *nunc ſomno ſoluitur vbi alia tractamus; cum id ageretur, vt ſe reum diceret, tunc ad omnes Quæſtiones obdormiebat: Quid de maleficio dubitabimus? non poterat eas pœnas nebulo perferre, niſi dæmon*

mon ei ſenſum ſopiuiſſet. Exorciſmi igitur interprecandi ſunt, ac deinde rurſum alea tentanda: ſic ille. Præclarum vero facinus, ac Sacerdote dignum! qui, ſi abfuiſſet ordinis iniuria, tolli in neruum propere debuerat, & duplicibus virgis à lictore exorciſari dupiici ſpiritu obſeſſus; Ignorantiæ, & Crudelitatis.

Dum hæc ſcribo, incidit, quod obiter annotabo, nonnullibi ipſi carnifici permitti, vt maleficium taciturnitatis, de quo agimus, depellat præbita quadam potione, quæ qualis ſit ignoro; id ſcio, queſtas eſſe reas, ita ſe poſt eam exhauſtam fuiſſe turbatas, vt quaſi inter medium agmen ſpirituum obſeptę aut obſeſſę ſibi viderentur: ac, ſi quidem malignas artes omnino ſcire cogantur, non niſi tunc primum cum hac potione eas imbibiſſe. Sed pergamus.

Signvm III. Aiunt *quoſdam, dum in equuleo pendent, virgis conciſos ſanguine non fluere*. Sic enim nuper de nonnullo narrabatur. Sed nec hoc eſt verum: iterum nego, dum iurati affirment, aut videam. Itaque cum vrgerem, id tandem expreſſi,

pressi, vt dicerent, non multum saltem sanguinis fudisse. Non multum igitur, iis erat nihil. Imbrem credo exspectabant! & verò si adhuc nihil fusum esse concederem, quid tamen esset? potuit id naturaliter contingere: Aiunt Medici, quos consului, posse fieri, vt in illis angustiis sic sanguis à nonnullis partibus refugiat, atque ad cor confluat, vt non sit quod extra fundi possit: Quis enim nisi plane imperitus nescit, quotidianam experientiam ferre, vt solo terrore similve de causa, iis omnis sanguis consistat, nec gutta effluat, qui vel maxime ei viam aperuere sectione venæ?

Dices, At si tamen vere constaret, quempiam in tormentis nil sensisse? an non id magnum tum indicium esset, vt vere maleficus putaretur?

Resp. At quid, si id vere non constaret? Sed tamen esto, ero admodum liberalis, fuerit aliquis aliquando, qui in tormentis nil senserit, atque id etiam arte magica obtinuerit: nego adhuc, inde magnũ aliquod indicium sumi posse, quod is veneficus sit. Iam enim Autores

tores quidam, quos nominare non attinet, nonnulla ponunt, quæ qui vsurpet, in tortura sopiat doloris sensum: ea igitur quis inde didicerit, aut ex Delrio partem quoque sumpserit, (nam & hic habet) & vsurpauerit; quid hinc confici magnopere poterit, nisi quod arte vetita sit vsus, quæ ex occulto pacto, vt omnes illæ solent, vim habet? Quam multi passim huiuscemodi artibus homines curiosi, & superstitiosi, nobiles, & magni vtuntur, ad sistendum sanguinem, ad curandam febrim, ad conciliandos amores, ad prohibendam penetrationem armorum, & similia; quos tamen ideo nemo maleficos esse dicat: aliud est enim arte vetita vti, aliud esse maleficum. Apage igitur, vt tam futilibus momentis nixi laxam alias conscientiam Iudicum amplius aperiamus; aut si ipsi sibi aperiunt & dilatant, certe merito pronunciamus reorum hodie quæstiones maximis periculis non vacare.

DVBIVM XXVII.

An tortura aptum medium ſit ad reuelationem veritatis?

DVbium hoc ponere non erat opus: nam hactenus id ipſum ſatis excuſſimus, atque adeo non niſi repetimus, quæ iam tum dicta ſunt : tamen quod dum phraſin variamus , & repetimus, melius Lectori rem imprimimus, atque id nos maxime intendimus, dabunt veniam, qui alioqui accuratiores nos eſſe cupiant. Itaque

RESPONDEO , Tortura an aptum ad veritatem reperiundam medium ſit an ſecus; nolim expreſſe definire, ſed potius Lectori ex dictis & dicendis colligendum relinquere: ſic enim exiſtimo, periculoſum eſſe ſtatuere. Rationes iſtę ſunt:

RATIO I. Aptum eſſe medium arguitur hinc, quod multi veritatem malint dicere, quam pati: ſed rurſum non aptum eſſe, æque conficitur; quod multi quoque quam pati, mentiri malint.

RATIO II. Vtriuſque ſane generis homines

mines ſunt, & quibus veritas, & quibus mendacium extorquetur; quem nunc ergo torſiſti, vnde noſti, ex vtra hominum ſit claſſe?

RATIO III. Certe poſterior hæc claſſis maior futura videtur, cum mors tormentis leuior ſit, non ſolum reipſa, ſed etiam in imaginatione, quæ viuacius, & grauius præſentia tormenta, quam futuram mortem apprehendit.

RATIO IV. Sed tamen inquis, qui innocens ſit, non facile ſe nocentem eſt facturus, malet ſuſtinere torturam, & tacere, quam loqui & mori ac familiæ indelebilem notam aſpergere. Recte; ſed è contrario, etiam qui nocens eſt, non facile ſe nocentem facturus eſt, mallet & ille torturam, quam mortem ſuſtinere, & infamiam familiæ relinquere: vtrimque ergo difficultas eruendæ veritatis erit: nec facile ſe innocens accuſabit, nec facile nocens perdet: ſi innocentem innocentia conſtantem, nocentem culpa pertinacem facere poterit: & quæ naturæ vires innocenti contra tormenta ſuppetent, eædem & no-

centi: Imo vt quisque scelestior, ita ferocior esse solet, ac proinde innoxius fere citius succumbet.

Ratio V. Difficilius tamen inquies creditu est; quod qui innocentiæ sibi suę conscius est, se reum contra tam expressum conscientię dictamen facturus sit. Sed nec id quidem quicquam facit; nam innocentiam suam contra tam acerba supplicia, & dolores exquisitos tueri, non est nisi exquisitæ etiam minimęq; vulgaris virtutis, quę in paucis sane reperitur. Dici hic aliquid posset, quod Germania obstupesceret; sed nondum
NB audeo, seruabo in opportunius tempus, atque in alium fortasse tractatum.

Ratio VI. Non potest tortura medium esse cognoscendę veritatis, nisi ea vox, quam tortus effuderit, veritas putetur esse: sed hoc putatum iri difficile pronunciatu est. Quid si enim vox ea sit huiusmodi; *Non sum reus?* an tũc putabitur id verũ esse? At longe alia hodierna praxis est; vt pręcedenti dubio ostendi. Quicquid sit, incerta hic omnia & non nisi tenebræ. Miseriam hãc Iudicialium

quæ-

questionum eleganter, pie & Christiane plangit D. August. de Ciuit. Dei li. 19. c. 6. cuius verba, quod amoenitatis & subtilitatis plena sunt, hic ascribam: *Quid cum*, inquit, *in sua causa quis torquetur, & cum quæritur vtrum sit nocens cruciatur; & innocẽs luit pro incerto scelere certissimas pœnas: non quia illud commisisse detegitur, sed quia non commisisse nescitur? ac per hoc ignorantia Iudicis plerumque est calamitas innocentis. Et quod est intolerabilius, magisq; plangendum, rigandumq; si fieri posset, fontibus lachrymarum: cum propterea Iudex torqueat accusatum, ne occidat nesciens innocentem; fit per ignorantiæ miseriam, vt & tortum, & innocentem occidat, quem ne innocentem occideret, torserat. Si enim secundum istorum sapientiam delegerit ex hac vita fugere, quam diutius illa sustinere tormẽta, quod non commisit se commisisse dicit. Quo dãnato & occiso, vtrũ nocentem, an innocentem Iudex occiderit, adhuc nescit: quem ne innocentẽ nesciens occideret, torsit: ac per hoc innocentem vt sciret torsit, & dum nesciret occidit.* Sic ille. Quæ vtinam considerent viri Religiosi & Ecclesiastici, qui cum Reis agunt, &c.

DVBIVM XXVIII.

Quæ sint argumenta eorum, qui continuo vera putant esse, quæ rei in Torturis confessi sunt?

RESPONDEO, Ita passim inconcusse putantur esse vera, quæ in torturis rei contra se,&alios confessi sunt, vt impossibile videatur, ab ea apprehensione vnquam imperitum vulgus diducere: quod tamen non ita miror, vti miror, doctissimos Scriptores omnem pene molem doctrinę suæ, quam de Sagarum negotiis orbi proposuerunt, & orbis amplexus videtur, huic vni fundamento tam fallaci imposuisse. Videamus igitur, quibus fere argumentis moueantur,& iis respondeamus.

ARGVMENTVM I. Graue peccatum est contra se, in causa mortis mentiri, aut saltem contra proximum: non igitur credibile est, id reos esse facturos.

RESP. Debile mihi semper, hoc eorum argumentum est visum: nam inprimis negant optimi Theologi mortale esse, si quis ad euitanda grauia tormenta

menta ſibi ipſi falſum crimen imponat, propter quod morte plectendus ſit. Ratio; quia dominus ſuæ famæ eſt, nec mentitur pernicioſe, cum non teneatur tantis tormentis, quæ ipſi ſunt morte grauiora, vitam conſeruare: vnde nec poſtea tenetur reuocare, cum non retractando nemini faciat iniuriam. Vide Leſſium, & quos citat lib. 2. de Iuſt. & Iur. cap. 11. dub. 7. n. 41.

Deinde probabile etiam eſt quod habet Petrus Nauarra, lib. 2. cap. 3. num. 251. Syluester in ſumma verbo detractio, q. 3. Si quis magna vi tormentorum aliis falſum crimē imponat, non peccare mortaliter: ſaltem vbi ſpes eſſet poſtea reuocandi. Ratio; nam ſola talis confeſſio inefficax eſt ad procedendum, ac per ſe non poteſt iure obeſſe denunciato, modo tamen poſtea non ratificetur, ſed potius, vt debet, retractetur, de quo infra, dub. 30. num. 17. Denique vero, eſto ſit peccatum mortale mentiri contra ſe & alios, ac certo ſciat qui torquetur, fore vt ſi proximum falſo denunciet, is ex hoc præciſe condemnetur,

nec futurum vt vnquam mendacium suum efficaciter retractare possit; quid tum postea? an ideo quantumuis torqueatur non mentietur? cōcedam quidem quod aliqui saltē omnibus primū viribus dolori se opponent, ne cum tanto peccato mentiantur, sed tandem tamen dabunt manus, ac cum nominare complices aliquas cogentur, quas nesciunt, primum quidem, vt minus noceant, nominabūt iam ante exustas, aut diffamatas & captas, tum deinde si vlterius intendātur pœnæ, etiam alias quascunque; grauissime potius peccare, quā grauissime pati sustinentes: nam scilicet tā homines nos reformidamus peccare, vt nullis adeo tormentis ad id adigi possimus? Mirari soleo cum hæc audio, & maxime ab iis, qui etiam nulla coactione in quæuis scelera sponte ruunt. Itaq; nō modo credimus, sed indies videmus & scimus, grauissima passim scelera cōmitti, rapinas, furta, falsa testimonia, latrocinia, homicidia, adulteria, oppressiones pauperum, vastationes prouinciarum, & infinita similia, etiam cum ad hæc

hæc nemo cogit: & credere non poſſumus, committi quoque homicidas denunciationes, cum ſunt, qui ad eas cogant intolerabilibus tormentis? Debile igitur hoc argumētum eſt: Obiter vero hic annotare placet, quam lepide hic cōſequenter mentiri ſoleant, qui ſemel tormentis victi mentiri cōtra ſe cępere: nam vbi deinde ab equuleo dimiſſi sūt, quicquid voles affirmabunt, ne non ſibi conſtare videantur: ſi roges, cur non citius ſint faſſi, vt doloribus occurrerent? dicent neſcire ſe, id ſcire tamen quod loqui nequiuerint: ſi roges, an igitur dæmon eis linguam obſtrinxerit? dicēt quod obſtrinxerit; ſi, an eum viderint, aut aſtiterit, dicent quod viderint, quod aſtiterit, & ſimilia complura, quę rogare libuerit: nam ſic mūdus ſibi ludos quærit. Atque interim capitalium rerum vindices, nugas has credunt, & mire ſe confirmant. Ego vero ſimplicitatem hanc ridere ſoleo. Mira hic exempla narrari poſſent, niſi obſtinaſſem chartas non implere ſine fructu. Rationibus pugnare malo quam narratiunculis.

Argvmentvm II. Ni vera habeantur quę in tortura dicta sunt, iam omnia pene iudicia vacillant.

Resp. Esto, vacillent, non ego hoc negare venio, sed est ipsum id scilicet quod metuo, quodq; D. Augustinus, tanto ingenio ac consideratione vir, verbis ante citatis, ait *esse plangendum, rigandumq; si fieri posset, fontibus lachrymarum*. Neque enim de nihilo est, quod non fontem aliquem vnum, sed fontes postulet lachrymarum: vt quid obsecro his tantis vndis est opus, si iudicia sibi constant, & reorum confessiones? Itaq; quod vir tantus lachrymarum fontibus prosequendum putabat, id nos ne apprehendimus quidem: excusatiores futuri, si & raro, & moderate, & non futilibus ex causis in quoslibet indistincte sæuiremus.

Argvmentvm III. Experientia conuincit, quæ in tortura dicuntur esse vera, quia congruunt circunstantiæ: vt V. G. dicit Sempronia in tormentis se ante tres menses maleficio necasse vaccam Titij, item ante annos duos infan-

tem Gracchi, & similia: examinant igitur Iudices & deprehendunt vere ante tres menses vaccam Titij corruisse, vere etiam ante biennium infantem Gracchi contabuisse, &c. quid hic clarius, quam ipsissimam veritatem in tormentis esse dictam? sic autem plerumq; contingit; vera igitur sunt, quæ in tortura dicuntur. Ita vulgus, imo non vulgus, sed ipsimet adeo multi periti Iudices, Inquisitores, Consiliarij Principum, quos sæpe audiui, & attonitus hæsi, cum non ludicre & disputandi causa, vt primum ego suspicabar, sed serio, & ex animi sententia plane inde se conuincerent tanquam infallibili probatione, confessionem Semproniæ necessario esse veram debuisse. Sed

Resp. Ingens inaduertentia est, putare hinc id firmiter probari & sibi satisfacere: nam ecce sic res habet: non ignorabat Sempronia, quod toti pago, atque etiam pueris constabat, illo atq; illo tẽpore eam vaccam esse mortuam, eum puerum contabuisse, ac similia quędam, quæ in pago contigerant: cum igi-

igitur vrgeret dolor ad aliqua maleficia edicenda, tum ea quæ iam ante ſciebat eſſe facta, à ſe eſſe facta dicebat: Quid hic eſt miri? Prudentiſſime quidem Conſtitutio Criminalis Carolina Articulo 60. notat, tum credendum eſſe quæſtionibus, ſi ea dicantur, *quæ nemo innocens dicere, ac ſcire potuerit*; ſed obſecro an hæc nemo innocens ſcire potuit, quæ omnibus in pago nota erant? Similiter dicendum, cum ſimpliciores quidam, omnino reas eſſe quaſdam arguunt, quia narrauerint & ſciuerint ea omnia, quæ in conuentibus Sagarum fiunt: nam quis hodie ea non ad nauſeam audiuit? an non omnium plectendarum confeſſiones publice ad bancum Iuris legi ſolent? vt mirer Iudiciales quoque perſonas ex his interdum argumentari. Quare repeto argumentum meum inſolubile quod ſæpe ſoleo: ſi tam inopis Iudicij homines & tam parum perſpicaces Iudiciis publicis, & Principum Conſiliis præſunt, quis abſoluat nos prudentiſſimo metu, ne parum ſane innocentibus conſultum ſit,

vbi

vbi ad talium arbitrium res gerentur? Et quid fiet, si imperitiæ se comitem iungat impetus, & affectus? Quo sane multos non carere, ipse deprehendes, si lubeat: nam vbi paululum modo hæc eis proposueris, & quæ afferre solent refutaueris, notabis eos excandescere; vt mihi referunt qui experimentum sæpius sumpserunt. Itaque & refutari vident sua, nec posse subsistere; & nihilo minus procedunt tamen.

ARGVMENTVM IV. At saltem si Sempronia accuset Gracchum, quod eum V. G. viderit in saltu tali loco & tali die cum tali persona & tali vestitu, &c. vel quod ab eo didicerit tali loco, tempore, &c. tum deinde postea captus Gracchus easdem omnes circumstantias de se dicat, quas dixit alter; quis manibus non tenet tunc, & comprehensam veritatem habet?

RESP. Sane quidem: sed obsecro, vbi id contigit? vbi tandem? cupio enim scire. Diligenter inuestigo hactenus sicubi exemplum reperiam, nec inuenio. Sciant Principes imponi sibi ab Offi-

ficialibus, dum huiusmodi crepant quæ falsissima sunt, aut vt mitius loquar, nouæ loquendi phrases. Quod siquando in eorum protocollis similia continerentur: sciant id euenisse, his sequentibus modis:

1. Suggestione Quæsitoris, de quo dixi supra dub. 20. qui iuxta confessionem denunciantis denunciatum dum torquetur in eadem illa puncta, & circunstantias, si non casu incidat, quasi manu tunc (vt ita loquar) & intento digito sciscitando ducit: nam hanc per me & alios ad id clam destinatos obseruaui artem esse doli, & caput artis.

2. Quod si Quæsitor nil tale suggessit; suggessit ante lictor, prout item ibidem dixi dub. 20. rat. 11. Vnde repetat Lector, & sciat me, quæ dico, iuratis testibus probare posse ita geri. Quod autem de lictore dixi, idem dicendum de custodibus carcerum, qui item captiuis omnibus narrant quæ alij fassi sint.

3. Si nec lictores nec custodes carcerum suggesserunt, tum ita factum est: emanauit à personis iudicialibus, quid

Sem-

Sempronia contra Gracchum effata sit, & ad Gracchum id relatum est. Iam enim & mihi his diebus à non vno narrantur, quæ hi & isti Rei confessi sint, quas denunciarint; sed & ipsæ denunciatæ, cum hæc de se audiunt, à me consilium petunt, an subsistant, an fugiant? quid mirum igitur si deinde captæ norunt in quibus accusatæ sint?

4. Lepidum nuper accidit, vt in pago quodam aliqui torquerētur in domuncula quadam, vbi foris ad rimas pueri adiacerent, atque omnia audirent: quis tum ignorauit quid de se, atq; aliis torti denunciarint? quæ puncta, atque circunstantias adiecerint? Imo in multis locis fit idem.

5. Sunt & alij modi, per quos fit, vt cum accusantibus accusatæ in nonnullis aliquando rebus congruant, quos ipsæ norunt dicere, & in particulari non possunt omnes hic adduci. Satis est hæc fieri, quæ dixi; vtinam ea Principes curent intelligere: qui id saltem hinc sat discunt, quid factum esse cogitare debeant, cum Inquisitores clamant denun-

nunciatas in eadem puncta & circunſtantias in quibus accuſatæ erant incidiſſe; nam vel falſum eſt, vel iis modis, quos dixi, factum eſt.

Pro concluſione obiter inſero quod nuper accidit: Excurrit ad me mulier honeſta ex pago ſuo conſilij capiendi & generaliter confitendi cauſa: ait ſe denunciatam aliquoties, hęc & iſta de ſe dicta eſſe: fugere ſe nolle, ſed redire; quod & ego ſuaſi, quia exiſtimabam iure capi non poſſe: præcipue autem angebatur, ne ſi caperetur, tormentis victa mentiendo ſe damnaret: dixi ego; non peccare mortaliter qui ita contra ſe mentiretur: rediit igitur in pagum ſuum ſequenti die, & mox capitur, torquetur, dolori cedit, optimeq; ad mortem parata moritur. Ait deinde Inquiſitor Sacerdoti qui eam eduxerat, viro docto, & religioſo, quiq; penitus nocentem ex indiciis oſtendebat, eam adhuc non fuiſſe condemnandam, niſi id vnum punctum acceſſiſſet, quod ad me ad duas, aut tres Leucas excurriſſet; nam hanc ille plane fugam fuiſſe conten-

tendebat, ac proinde grauiſſimum indicium culpæ: nec ad me ſcilicet mitti poterat, vt, an ita eſſet, intelligeretur. Ecce qui proceſſus!

* Audi Lector: Eſt quod te moneam: Hoc loco enim commode lecturus videris APPENDICEM illam de Tortura, quæ infra habetur in libelli huius fine.

DVBIVM XXIX.

An tortura, cum adeo periculoſa ſit, ex vſu tolli debeat?

RESPONDEO, Docui ſupra in extirpandis ex agro Reipublicæ zizaniis ea plane remouenda eſſe, quæ morale & frequens periculum inuehant ſimul euellendi tritici. Ita ratio naturalis, ita ipſe legifer noſter Chriſtus, illiusq; verborum in Eccleſia Catholica legitimi interpretes aiunt; vt negari non poſſit.

Docui præterea torturas ſeu quæſtiones ita hodie adminiſtrari ſolere, vt reuera frequens & morale periculum ipſi

tritico minentur, quod adeo verum eſt, vt de facto ita ſæpiſſime accidiſſe ac triticum plurimum euulſum eſſe iurare audeam mihi moraliter eſſe certum.

Quibus tanquam maiore & minore propoſitione firmiter collocatis, concluſio in bona forma figuræ primæ neceſſario infertur, *tollendam igitur penitusq́; ex vſu proſcribendam eſſe torturam: Aut ſaltem ea omnia & ſingula corrigenda, aliterq́; moderanda, quæ hanc periculi neceſſitatem torturis imponunt. Alterutrum euadi non poteſt.*

Atque hanc doceo Principes conſcientiæ rem eſſe, quam non ipſi ſolum, ſed & eorum Conſiliarij & Confeſſarij, ſi diſſimulatione ac taciturnitate ſua prætereunt, coram Iudice ſupremo explicatam dabũt. Nolo vt mihi credant: conſulant Theologos, & inuenient in humano ſanguine ludi non poſſe, nec capita noſtra eſſe pilas, quas pro libitu leuiter temereq́; iactare liceat, vt nunc quidam optimorum Principum non optimi Inquiſitores facere videntur, cum ad leuiſſimum quemque ſuſpicionis rumu-

musculum ad adeo periculosas torturas prosiliunt: & quidem illos etiam in quęstiones vocant; quorum apud omnes probitatis & integerrimæ vitæ fama vel grauissimis indiciis elidendis sola sufficeret. Vbi nunc quod in iure metus torturæ ipsi torturæ æquiparatur? quodq; grauissimi auctores hunc solum incuti sufficere putant? Cur non id potius amplectimur, & non nisi seuerissimi esse volumus in re tam periculosa? Quicquid sit, ad hoc quamprimum Principes animum conferant; vt omni qua possunt & sua & suorum Consiliariorum industria, tum quæstionibus moderationem, tum innocentibus maiorem securitatem inueniant: Syllogismus quem dedi bonus est; stringit conclusio; & vel tolli quæstiones, vel absq; dicto innocentum periculo exerceri conuincit: Alterutrum horum effugere non est; viderint quid agant. Imus omnes ad æternitatis tribunal; vbi si de quouis verbo otioso explicanda ratio est, quid par est de humano sanguine existimare? Vrit me charitas,

quod iam ante persuadere vis, timendum scilicet, ne iniqui multi Iudices sint: quippe cum id præsumi possit, si nec conscientiis reorum nisi per imperitos, & officij sui immemores consultum velint. Itaque sequentia fere documenta sunt, omissis aliis iam tum notis, quæ maxime notari proderit.

DOCVMENTVM I. Quando audio, nunc passim ad has causas adhiberi religiosos, curent eorum superiores vt eos mittant qui Christi Domini nostri spiritu sint pręditi, mites, mansueti, deuotionis laude commendati, iudicij accurati, & probatæ prudentiæ in Domino, quiq; animis hominum occupandis, pernoscendis, scrutandisq; cordium secretis, tum & conterendis peccatoribus operam & experientiam sumpserint: Non impetuosi, nec affectibus seruientes, sed omnia ad libellam rationis & doctrinæ expendentes. Curent etiam *per adiunctos eis socios diuersos* intelligere, nunquid iudicentur imprudenter, aut secus gerere? plurima enim sæpe admittunt nimis quam corrigenda.

Do-

DOCVMENTVM II. Confeſſarij ad carceres deſtinati poſtulent inprimis directionem à liberaliſſimo Patre luminũ, commendent deinde ei animas liberatoris noſtri ſanguine redemptas, agant denique cum reis ipſis ſuauiter & paterne, vt ad veram eas pœnitentiam adducant, ſeu reas ſe faſſæ ſint, ſeu non ſint. Nec de hoc vt fateantur eis primum facient mentionem, ſed differant, & prius in genere ea afferant quæ ciere contritionis motum poſſunt: explicent iis cum aliquo affectu & facundia Chriſtiana, qui noſter ille mitiſſimus ſit DEVS, Pater miſericordiarum, & totius conſolationis, qui vel vnigenito ſuo pro nobis non pepercit. Adducatur Parabola indulgentiſſimi illius Patris, qui reuertenti filio ſuo perditiſſimo ſe in collum lachrymans infudit, & quantumuis antea peccatis filij conſtrictum pectus, in omnem nihilominus clementiam diſſoluit. Non eſſe DEVM noſtrum qui Dij ſunt Gentium, qui iras ponere non poſſit: captum ſemel incredibili humani generis amore longius progreſſum, quã

vt reuocare amoris ſui pacta nũc liceat: Exſtare in Diuinis libris pacti æterni iuramentum eius irreuocabile per ſemetipſum: Quia ſi fuerint peccata noſtra ſicut coccinum, quaſi niuem tamen dealbanda fore: ſed & Aduocatum apud eum eſſe filium eius vnigenitum crucifixum, qui & nouerit figmentum noſtrum, & vero cauſam noſtram quantumcunq; grauiſſimis criminibus confoſſam, ſua aduocatione erigere, ſuſtentareq́; velit, &c.

His & ſimilibus magno ſtudio laborent ſingulos ad dolorem de peccatis concipiendum, agendamq́; ſeriam pœnitentiam inuitare. Neque enim negare ſe Legifer noſter poteſt, vt non animos quorumcunque peccatorum, ſaluberrima compunctione frangant viri ij, quos ſe hominum piſcatores facturum, ipſe verbis veris pollicitus eſt: Clariſſima verba ſunt, & oracula Filij Dei, quibus fidem detrahere, naufragari eſt in fide. Hac igitur ſponſione ſubnixi Ius ſuum ſibi vendicent: vſurpent, datum ſibi miniſterium reconciliationis:

redu-

reducant per contritionem, qui per vitæ licentiam à Deo longius aberrarint. Ita enim fiet, vt peccatorum vinculis attritis, mollitisq́; animis per colloquia ſanctorum, nihil obſtet quin omne virus non ſolum ad ſacrorũ Sacerdotum, ſed etiam Iudicum tribunal facilius effundant. Hæc eſt enim contritionis ſeu pœnitentiæ natura, vt vbi in animum recepta ſemel eſt, obſtinatio & taciturnitas (ſi modo vere Rei ſunt, quod quærendum non ſupponendum eſt) habitare non poſſint. Optimum hoc & ſuauiſſimum torturæ genus eſt ad vocem ſoluendam. Hic artem ſuam exerceant Sacerdotes illi, de quibus ſupra cõquerebar: & ſi zelum Dei habent, non prius Iudices inſtigent ad expediendas torturas illas ſæuas & ſæpe nimium crudeles, quam ipſi hac ſua tortura ſacra vſi ſint, id eſt, ſalutari de peccatis compunctione animos Reorum lacerauerint: Hic acuant ingenium, & vires ſuas omnes explicent, vt ſaxea multorum pectora diuini ſermonis vi, & impetu ſpiritus comminuant. Nec eſt denique,

quod Sacerdotes probos & feruentes non paulo plus docebit, quam si Iudicum sæuitiam imprudenti instigatione excandefaciant. Nam inuehere inhumaniter in captiuas & afflictas: identidem illis molestum esse, & quasi certissimo de earum reatu iam constet, nullam eis sinere quietis partem: odiosis cognominibus lacessere: apud Iudices traducere, & similia quæ supra memorata sunt dubio 19. Non est sane quisquam in foro rabula tam hebes, qui non æque possit. At vero pertinaciam hanc talem diuina vi sermonis frangere, mollire animos, cor impœnitens compungere, nemo potest, nisi manifesto Dei spiritu instructus.

DOCVMENTVM III. Non probo igitur Confessarios, qui hoc primum hoc vltimum imo solum agere videntur, vt modo confiteantur rei, nil celent. Itaq; non nisi Confiteri, & Confiteri ingeminant: cæterum autem de Conuersione seria ad Deum, de dolore animi vehementi, de detestatione peccati super omnia, vix tenuiter meminerũt, nedum

vt

vt præcipuum hic conatum & sollicitudinem adhibeant quo tales actus, tam difficiles, à peccatoribus & quidem talibus, si vere rei sunt, impetrent.

Itaq; dum Confessi duntaxat rei sint, id est, omnia peccata sua ad lõgum & enucleate recitauerint, iam salua & tuta sunt omnia; iam appellant filios æternæ vitæ, iam vere pœnitentes moriuntur, quicquid tandem sit de contritione. Existimo autem ego, nisi me Theologia mea fallit, non ita facile reconciliari posse infinitam Maiestatem; sed insigni quadam opus esse sollicitudine, ad non vulgarem animi dolorem, preces, gemitus, & clamores cordis cum confessione coniungendos.

DOCVMENTVM IV. Non putant plerique expedire, vt rei antequam in foro externo causam suam transegerint, ad internum vocentur; sed suadent eò vsque hoc differri, dum in externo omnia liquida sunt, ita Delrius lib. 6. c. 1. Sect. 3. atque vsu fere ordinario recipitur.

DOCVMENTVM V. Expedit tamen, vt paulo ante dixi, per visitationes

& col-

& colloquia Sacerdotum Reos disponi ad pœnitentiam, compunctionem, & seriam ad Deum conuersionem, cum primum fieri potest: id enim profuturum scio, non solum ad confessionem sacramentalem, sed etiam profanam, quæ hac via tutius feliciusq; quam per torturas obtinebitur. Et ad Sacramentalem quidem omnino hæc compunctio necessaria est, vt præcedat: Sacramentalis enim esse non potest, nec ad salutem proficua, nisi ex præuia compunctione orta sit: illius hæc filia debet esse, aut esse non potest. Vnde rursum confirmo quod dicebam; id potius laborandum Confessario, vt conterantur Rei, quam vt fateantur. Nam fateri quid attinet, ni contriti sunt? si contriti autem, iam sponte sequitur confessio, si quidem sunt Rei.

Docvmentvm VI. Etsi amplecteremur sententiam Delrij, docentis, licere Iudici æquiuocatione sermonis, aliove quo dolo bono reos circumscribere: id id tamen fieri à viris spiritualibus nullatenus permitteremus.

Ra-

Ratio est, ne ministerio eorum, atq; ordini inuratur nota, quæ non tam facile seculari Iudici adhęrescit. Scio contigisse, vt cum Sacerdos quidam Reo cuipiam æquiuoce promisisset mitigationem supplicij, nec eam deinde consequeretur; ita turbatum esse hac deceptione, vt vix tandem obtineri potuerit, vt ante mortem se extrema expiaret pœnitentiæ purgatione.

Caueat igitur confessor, vt aliter, quã fidelem Christi imitatorem decet, in hac re se gerat; ne se deceptum esse quisquam merito queratur ab eo, quem Dei fuisse loco agnouit.

DOCVMENTVM VII. Omnino autem dedecet, si viri spirituales, vt nonnullos audio fecisse, suggerant Iudicibus torquendi modos, nisi forte mitiores. Lictorum hoc non Sacerdotum munus est.

DOCVMENTVM VIII. Sed nec decet, si tormentis palam intersint & spectent, vt bene monet Delrius lib.6.cap.1.sect.3 propter irregularitatis periculum, vt ipse ait, & scandalum. Sed interim tamen

men non video, cur non alicubi ex oc-culto ea arbitrari per rimam, aut fene-ſtellam poſſint. Ratio: nam aberit & irregularitatis periculum, & ſcandalum cum nemo ſciat: & vero proderit, vt quam cruda & periculoſa ea res ſit, ipſi ſuis oculis vſurpent. Quod ſi concilium Antiſiodorenſe Can. 33. vetat Presbyte-ris ac Diaconis *ad Trepalium ſtare, vbi Rei torquentur*, id explicandum puto; vt vetet ſtare palam.

Docvmentvm IX. Imo vniuerſim non plane negliget prudens Confeſſa-rius, vt ſcire ſaltem ruditer laboret, quã rite iudiciales proceſſus inſtituantur. Ratio eſt; tum vt ſecundum ea pruden-tius poſſit cum reis in foro conſcientiæ procedere; tum & Iudices, ſi opus eſſe videretur, officij commonefacere. Ita nuper totidem verbis religioſi cuiuſ-dam ordinis Viſitator monuit ſuos, qui ad carceres itarent, in Epiſtola quadam encyclica, quam quidam eius ordinis religioſus mihi monſtrauit.

Docvmentvm X. Diſplicuit mihi nu-per Confeſſarius, qui primo ſuo in car-

cerem

cerem ad quampiam aditu, vt eam tanto melius ad confessionem adduceret, denunciabat ei, conclusum esse apud Iudices de eius morte, faceret igitur officium. Præclara vtique beneuolentiæ captatio! Existimo enim Sacerdotem dedecere, vt cuipiam mortis nuncium afferat, neque id aptum esse medium (nisi forte in plane impœnitentibus ac desperatis, quibus alia non profuerunt) ad recte hominem Deo conciliandum; cum habeam experientia, plerosque, aut saltem multos, etiam alioqui strenuos viros, audita mortis denunciatione, ita vehementer consternari, vt ad adeo præclaras mentis functiones sint inhabiles. Tristia igitur alios nunciare sinant Sacerdotes; Ipsi ea afferant, quæ consolationi esse possint.

DOCVMENTVM XI. Laboret autem prudens Cõfessarius, vt reorum animos sibi potius arctissime deuinciat; quod fiet, si declaret venire se, non vt Iudicem, sed Patrem, qui personam acturus sit paracliti, in spiritu Filij Dei. Explicet igitur quid inter Sacerdotum & secula-

rium

rium Iudicum officium,&intentionem interſit: Apud hos,ſi qui reus ſit, de pœnis agi: apud illos , de condonatione; Non eſſe igitur quod metuant, quin omnem animum penitus aperiant , & quicquid angat,explicent: agant ſecum fidentiſſime: non ſuſpicētur quicquam fraudis,non diffidant:ſe monſtraturum eſſe eis affectum eum,quem fideliſſimus pater amantiſſimis ſuis pignoribus vnquam poſſit : Condolere vero & compati eorum miſeriis: ſed & tangi dolore cordis intrinſeco, non ſecus, quam ſi propria res agatur: Quod ſi eos adiuuare qua ratione poſſet,non dubitaturum proprio ſanguine ſubuenire : atque igitur, non parum ſibi ægre eſſe, quod id non liceat, nec niſi ſoli animæ prodeſſe poſſit. Et nunc, huic ſane omni ſtudio conſulturum: nunquam vero ſe eas deſerturum, ſed vtcunque res cadant, affuturum ad extremum articulum; erecturum animos,additurum ſpem & robur ne concidant , aut abundantiore triſtitia abſorbeantur ; & id denique omnimodo acturum vt queri nō poſſint,

vl-

vllum ſibi defuiſſe conſolationis genus. Hæc enim & ſimilia, quæ fidelitatem & Apoſtolicum ſpiritum ſonant, ſi propoſuerit; mirifice ſibi reos aſtringet, vt ad hunc velut charitatis funiculum, ſeu habenam duci ſe ſinant quo libeat, prout ſæpe ſum expertus.

DOCVMENTVM XII. Potiſſimum vero eos ſecuros reddat etiam ſtipulata manu, & ſi opus ſit, iuramento appoſito, quicquid ſecum vtpote cum viro ſpirituali etiam extra confeſſionem locuturi ſint; ne verbulum, quod ipſis nocere queat, ſeu quod nolint, ad externi fori Præſides foras effluxurum.

DOCVMENTVM XIII. Imo & iuuerit diſtincte addidiſſe: quod quicquid ſecum agant, id nec ſi maxime nocentes ſint, obeſſe eis poſſit; nec ſi maxime innocentes, prodeſſe. Sibi enim nullum cum Iudicialibus perſonis in his cauſis commercium ſermonis eſſe; nec illos Sacerdotibus in his quicquam credere, aut audire; ſed iuxta propria Iura & ordinem procedere: tãtum igitur ſe inter reos & Deum poſſe mediũ intercurrere,

& quicquid fiat de corpore, id efficaciter agere, vt ſpiritus ſeruetur, & ad illa domicilia perueniat beatorum, quæ cum Dei filius pœnitentibus pollicitus ſemel ſit & mercatus à Patre, iure iam ſuo repeti poſſint à peccatoribus omnibus, etſi alte demerſis. Ita dum nec obeſſe, nec prodeſſe niſi quo ad animam eis poſſe perſuaſerit, quæ ſecum ſecreto communicent; obuiabitur tum iis, qui vt à Confeſſario iuuarentur innocentes eſſe vellent, tum iis, qui & nocentes eſſe mallent ne proderentur, & ad torturas reducerentur. Nam

DOCVMENTVM XIV. Doceo Confeſſarios vt *certiſſimò* ſciant; *plurimos* eſſe, qui etiam in ipſo ſacramento nocentes ſe, cum non ſint, fateantur: (vt ipſe ſæpius, & alij mecum religioſi viri manifeſte nos ipſos conuicimus) idq; ideo; vel quia importuni Sacerdotes ſunt, quorum impetum aliter euitare non poſſint, de quo repete dicta dubio 19. vel ne, quod dixi, in quæſtiones repetantur. Sic enim ſimpliciores multi exiſtimant, oportere Sacerdotes quæ quomo-

modocunque à reis audiant, perſonis iudicialibus referre, atque ob hanc ipſam induſtriam eos ad ſe expiſcatum mitti: nec, niſi difficulter, quidam in cõtrariam ſententiam reflecti poſſunt, maxime cum & id eis perſuadeant lictores; dum verentur, ne quo modo ſibi prædæ elabantur, ſiquid reuocent apud Sacerdotes. Miſeria hæc eſt oppido notanda, & inſcitia iuuenum Sacerdotum lachrymis deflenda. Atque ego quidem qui ſic in ſacramento mentiti ſint, damnare non auſim: quin potius excuſari poſſe nuper docui, ob ſimplicitatem, perturbationem, & ſimilia. Verum tamen, quod & non reuocent quos complices nominarunt, & vehementiori hoc conſcientiæ ſcrupo preſſi maiore cum dolore (quem quo tectiore cauſa, eo feruentioribus pœnitentiæ ſignis apud Deum conteſtantur) decedant; atque hinc fiat, vt tanto confirmatius & ipſę tam eximie pœnitentes, & alię ab eis denunciatę reæ habeantur, minusq́; exinde dubitet Germania, quin maleficis ſit plena, res hæc admodum conuulſa

&abrupta eſt. Vt neſciam, quid ſatis plã-gam. Porro cum vt dixi, multi metuant vel ex ipſo Sacramento prodi; quid mirum, ſi quãdo extra illud cum iis Sacerdotes agũt, plures ſunt qui id formidãt? Itaque mihi conſtat, nonnullos etiam alias prudẽtes viros magiæ falſo inſimulatos & captos, tum ob eum metum quẽ dixi; tum quia nihilominus de ſe actum videbant, nec vllam ſolidam Sacerdotum accedentium conſolationem ſperabant, ideoq; præ deſperatione & ſtomacho loqui amplius pro ſe dedignabantur; tum quia alia ratione declinare nonnullorum importunitatem non liceret, non aliter quam pro reis ſe apud quoſcunque extra confeſſionem geſſiſſe: ac cum vlterius multa rogarentur, omnia conſequenter annuiſſe, & finxiſſe, quę cœpta ſemel fabula exegiſſet. Quare cum hæc ipſa deinde ſpirituales illi viri ſimpliciſſimi paſſim ſpargerent, & hinc criminis huius contagionem mire exaggerarent, quid poterat fieri aliud, quam ita omnes in concepta ſemel opinione de multitudine maleficorum con-

confirmari , vt nemini iam ſano de ea dubitare inpoſterum liceat ? Longum nimis ſit, ſi hic exempla inſeram Sacerdotum illorum, qui ita turpiter decepti & ſe & alios miris & grandibus inaniis impleuerunt.

Itane vero inter eos,etiam religioſos & Apoſtolicos eſſe viros , qui verſati cum reis multum ſint, atque hæc nondum deprehenderint,ſed iam omnia ſe tenere putent, ſi modo rei eis crimen, ſeu intra ſeu extra ſacramentum , vere ſeu falſo faſſi ſint? Vbi nunc ergo Euangelica illa prudentia ſerpentina ? vbi guſtus ille ſanctorum , quo & guſtari quaſi innocentia quorundam poſſet, etſi alia vnde colligeretur deeſſent? Vbi illud Apoſtoli,quod aiebat, *quoniam ſpiritualis iudicat omnia*,1. Cor.2.15.? An non amplius diſtributiones huiuſmodi gratiarum in Eccleſia ſunt? Væ Confeſſariis qui committere ſe rei periculoſæ audent , & non plurima cogitatione omnia verſant , ac creberrimo gemitu dies noctes Deum pulſant, ad obtinenda conſilij & ſcientiæ dona.

Quicquid ſit, animaduertat diligenter Confeſſarius. Et cum non aliter apud reos egerit, quam induta perſona Chriſti: cumq́; eo ſolum reos adduxerit, vt ipſi plane confidant, admiranda quędam ſenſim diſcet, quę adhuc ignorat. Gratias mihi non pauci Sacerdotes egerunt, quod hac vna via apertos ſibi in multis oculos fuiſſe experti eſſent, cum prius neſcio quo impetu rapti aliter omnia exiſtimaſſent.

Docvmentvm XV. Non ſolum autem reos ſecuros reddat de taciturnitate ſua Sacerdos, verum etiam reipſa eam ſeuere colat: Ita vt neque quæ extra confeſſionem cum eis agit, temere foras exportet: Id quod ante citatus Viſitator omnes ſuos in dicta epiſtola diſerte quoque admonuit: Et quidem omnino prudenter. Nam rationes iſtæ ſunt:

I. Sic ſæpe incauti quidam, dum conſulere captiuis volebant, nouam eis torturam cauſarunt.

II. Irregularitatis ſæpe periculum eſt, cum facile garrulitate ſua, aliove ſigno, mor-

mortis ſententiam efficaciter promouere poſſint. Sunt enim Iudices plerique, vt ipſe annotaui, & monet quoque Delrius, qui id agunt, vt à Confeſſariis ſignum aliquod captent, quo captiui conſtantes, id eſt, nocentes, innuantur: quod vbi furtim incautis abſtulere (quanquam nunc ſuffurari tale quid non ſit opus, cum paſſim inſulſi Sacerdotes (abſit verbo iniuria) ipſi ſponte perfluant rimarum pleni) tum demum abrupta vlteriore hæſitatione ad condemnandum accedunt: Quo pacto gloriantem nuper Iudicem audiebam, cum diceret: ſe vero ne impingat, in neminem adhuc hactenus capitali pœna animaduerti iuſſiſſe, niſi quem prius à Confeſſario intellixiſſet in culpa verſari: ſatis innuens quam *efficaciter* ad reorum cōdemnationem Sacerdotes concurrerent. Placet Sacerdos ille, vir mihi amicus, quem cum Iudices ſubinde rogant, maneat ne hæc vel illa conſtans, ſic enim loquuntur, reſpondere ſolet: Ego vero, inquit, vt quod res eſt dicam, an conſtans ſit nec ne, an fateatur nec

ne, an nocens ſit nec ne, ſane neſcio, neque curo: nam talis an talis ſit, ad me non ſpectat, ſed ad Iudices: Id autem ſpectat, vt qualiſcunque tandem fuerit, nocens an innocens, bona an peſſima, ad cœlum eam ducam: id quod Deo adiuuante pro meo munere me facturum ſpero: de cætero quid me affligam & mittam falcem in meſſem alienam? Ita ille: ſed ni valde ſuauiter & modeſte fiat, offendi Iudices ſolent.

III. Periculum eſt, ne reueletur interdum ſigillum Sacramentale, aut ſaltem reuelari videatur, quod omnino omnes maxime cauendum clamant: neque enim populus diſtinguit quid intra, quid extra confeſſionem acceptum ſit. Vt mirari ſane ſubeat religioſi illius nuperam prudentiam, qui cum eſſet ordinarius reorum Confeſſor (nec de loco, nec de perſona rogare volui) publice de ſuggeſtu in magna populi concione pronunciare auſus eſt: non eſſe quod Magiſtratus vereretur in Sagas acerrime procedere; ſibi enim certiſſimo cõſtare, nullã adhuc eo in loco ad ſuppli-

cium

cium ductam esse, quæ culpa vacauerit. Sic ille. Mihi autem scire lubet, vnde id ei tam certo constiterit? An quia iudicio publico damnatæ erant? Sed id scilicet non eque populo erat notum, nisi & sibi hoc constare concionator diceret? Amplius aliquid voluit dicere, & maiori certitudine rem firmare: Sed hæc ipsa maior certitudo vnde erat? An extra an intra confessionem hausta? si intra, vbi nunc tandem tam sacrosancti secreti ratio est? si extra autem, cur id additum nō fuit, & occursum suspicioni, ne id dicere sic affirmate Confessarius non videretur, nisi quid altius certiusq; quam communi modo cognouisset? Itaque non parum scandalizatus esse populus dicitur, cum solum hoc sacrosanctum Confessarij nomen multorum iudicia insigniter & merito irritasset. Non tam ipsum ego Confessarium hunc miror, quam religionum Superiores, qui hos tales in res difficiles exponunt, quos qua sint iudicij inopia iam tum vtique exploratos habent, aut habere debent. Certe hunc ipsum hominem eo intelli-

gebam iudicio & capacitate inter ſuos habitum, vt in ſtudiis ſuis progredi ob ingenij hebetudinem non potuerit: ſic enim auditores eius deinde veſtigauerant & mihi narrabant. Qua ille igitur prudentia & iudicio cum reis verſatus ſit priuatim, qui ſic publice exiſtimationi ſuæ parum noſſet proſpicere, iudicet meus lector. Sed nimirum, ni hos tales adhiberemus, qui importunitate ſua nimia reos cogerent, vt tandem victæ tædio ad redimendam vexam fateantur quod iſti per fas & nefas volunt, (ſic enim ſolitum fuiſſe eum concionatorẽ, de quo dixi, audiebam) deeſſent Germaniæ qui inflarent credulitatem Principum de multitudine Sagarum: Quaſi vero (quod nuper Iudici cuidam experiundum obtuli) vlla tam innocens mulier eſſe poſſit, etiam quæ omnia lictorum tormenta illuſerit, quam non ſuperare huiuſmodi importunitatę, & agendi ratione velim, vt ream ſeſe tandem apud me cõſtituat, ſi id intendam. Sed prohibeat me Deus. Porro imperitos huiuſmodi Principes audiunt, & ſequun-

quuntur: cum tamen quidam diceret, ſibi difficile non fore, in eo ipſo loco, quo is homo iactabat innocentem periiſſe nullum, oſtendere periiſſe plures. Sed ne tale quid vnquam à quoquam oſtendatur, abunde cautum eſt, quod qui id moliri incipiat, ſuſpectus fiat, aut indignationē Magiſtratuum incurrat. Ingenioſiſſimum vero hoc Inuentum eſt inter omnia, quæ in hoc quidem genere habet orbis: nam ita omnis via præcluſa ingeniis eſt, ne obſcuriſſimis cauſis libere inferre lucem poſſint; quod notandum eſt.

Docvmentvm XVI. Quæri poſſit, quid faciat Confeſſarius, ſi (quod impoſſibile non eſt, vt vide apud Tannerum) ex confeſſione vel aliunde, cuiuſpiam innocentiam cognouerit? An indicabit? Poſſet, ſi indicet, periculum enaſci reuelandi ſacramentalis ſigilli, dum ſcilicet alios quoque audiens, de illis taceret: nam innueret tacendo, hos igitur non eſſe qualis prior: Quod ſi periculum hoc abſit, quia V. C. alios non audit, &c. atque etiam putat non fruſtra

apud

apud Iudicem ſe laboraturum, nec cauſaturum reo noua tormenta; nec aliud aliquod incommodum ſecuturum, vt ſcandalum magnum populi, &c. non video, cur non modo non poſſit, ſed debeat conari vt ſubueniat; ita enim charitas iubet, & ita Scriptura: *Erue eos,* inquit, *qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne ceſſes,* Prouerb. 24. 11. Caueat tamen ne innoteſcat aliis reis, Confeſſarium pro innocentibus intercedere, ne occaſionem ſumãt hinc ſacrilege confitendi, vt ante monui docum. 13. Caueat quoque ne contra Iudices quicquam agat aut dicat, ſeu ante ſeu poſt mortem reorum, quod eos infamet, aut iudicia publica perturbet: Si quid erit, id non apud alios, ſed ipſos proferat, & moneat: cum hoc vtique Apoſtolicos viros non dedecere dicat Apoſtolus, cum ait: *An neſcitis quoniam Angelos iudicabimus, quanto magis ſecularia?* 1. Cor. 6.

DOCVMENTVM XVII. Nec minus quæri poſſit quid agendum, cum quis alios innocentes denunciauit tormentis coactus?

ctus? Res intricata: sic tamen dicendum: seu grauiter peccatum sit, siue non sit, quod quis tantis tormentis victus, innocentibus culpam afflauerit; hoc tamen certum est, teneri eum vt id reuocet *quam efficaciter possit*. Cum autem Iudices nihili faciant (Quam recte ipsi viderint, & tu vide infra dub. 40.) reuocationem eam, quę fit à reis post latam sententiam prope mortem; tenebitur vt reuocatio sit efficax, reuocare tempestiuius ante latam sententiam; & hoc quidem iuxta communem sententiam, etsi metuat seu prouideat se ad pęnas reuocandum: quia in pari sui & proximi necessitate rationem potius habere debet innocentis cui fecit iniuriam dum eum falsa accusatione inique læsit.

Docvmentvm XVIII. In hoc vero casu, si Titius ob apprehensionem pœnarum adduci non potest, vt sub tanto discrimine palinodiam canat, difficultas existit: dicam quod sentio: Nam

1. Inprimis; quid si dicat Titius, reuocationem quam immediate ante mor-

mortem ablato tormentorum metu facere palam cupiat coram populo, merito sufficere, quippe quæ æstimatione prudentum maximi sit momenti, ac proinde de se efficax? quod si vero vitio Iudicum inefficax sit, ac proinde delati non eximantur, id Iudicibus, non sibi imputandum.

2. Deinde; quid si Titius tempestiue in carcere reuocationem faciat, seu voce seu scripto coram Sacerdote suo, & altero adhuc teste: atque hic postea cum euanuit tormentorum metus, id est, vel immediate ante, vel post Titij mortem, reuocationem hāc exponant à Titio præsenti animo in conspectu Dei & testium factam? an non hæc saltem sufficiens & valida censeri debet? & si nondum admittere eam Iudices velint, excusatus apud Deum Titius est, & illi si contra denunciatos procedant, iniqui homicidæ sunt?

3. Denique; quid si clare ostendam Titium fecisse, quod in se est, & quicquid tandem ab eo postules, non tamen futurum, vt semel accusati vlla re-

uoca-

uocatione exculpentur? Nam quid Titium vis facere? An reuocare tempeſtiue apud Iudicem, & reductum in quæſtiones, eas conſtãter elidere perſiſtendo in reuocatione, vt habet ſententia communis, & paulo ante dixi? ſed hoc fruſtra: nouit iam imbecillitatem ſuam, ſcit certo futurum, vt quæſtiones eas non toleret, vti nec priores tolerare potuit: Rurſum igitur dolori cedet, & reuocationem ſuam damnabit: ac ſic redibitur quo prius, in eaſdem miſerias: imo tunc tanto amplius accuſati habebuntur nocentes.

Pœniteat igitur, & Deo commendet, & reuocet iis modis quibus poteſt, & dixi. Si Iudices id non curant, ipſi viderint. Id vero dolendum vehementer, quod cum plurimæ metu repetendorum tormentorum non audeant reuocare denunciatas, valde exaggerent Iudices, has vtique certiſſimo nocentes eſſe, *cum tam multæ pænitentes ſuper eis mortuæ ſint*: quis enim hæc audiens vim magnam non putet in his locutionibus ineſſe? Et tamen quæ vis inſit,

ex

ex dictis ſatis patet, & infra adhuc patebit.

DOCVMENTVM XIX. Proderit porro Confeſſariis reorum, totum hunc noſtrum commentarium non oſcitanter legiſſe, & quæ dicuntur, coram Deo ſæpius *cum aliqua mora* expendiſſe. Ego id cum iuramento depono, *me quidem nullam hactenus ad rogum duxiſſe, de qua omnibus conſideratis prudenter ſtatuere potuerim, fuiſſe ream.* Idem ego à duobus aliis accuratis Theologis audiui; Neque non omnem tamen Induſtriam adhibui, qua ad veritatem penetrarem, vt dixi ſupra dub.11.rat.3.

Dicam aliquid, quod audire cupiam quicunque aures audiendi habent, maxime vero ſacratiſſimum Imperatorem, Principes, eorumq; Conſiliarios: Fingatur enim de induſtria atrociſſimum ali-
NB quod exceptum crimen quo noceri ſibi vulgus apprehendat, atque eius deinde diſperſa fama in id Inquiſitores ſeſe accingant iiſdem viis, quibus nunc in maleficia: Aio ſane; ſi in Germania paulo poſt pauciores erunt eius criminis rei,

rei, quam nunc magiæ, ſiſtam me ſummo Magiſtratui & in flammas viuus inijciar. Atque ego quidem ſi his ipſis verbis vtentem audiam vel ignorantiſſimum de plebe, vereri ſane incipiam, ne non ſine magnis cauſis quas ipſe norit, ſic loquatur: & ad minimum reflexa mente hæream; & meditatione aliqua dignum putem, quod homo rationalis non plane mente deiectus, ſic confidenter, cum pacatus eſſet, auſus eloqui ſit.

Dubium XXXI.

An ante torturam mulieres per lictorem tonderi conueniat?

Ante quam reſpondeam, oro lectorem verecundum, vt dicere cum aurium eius venia mihi liceat, quod & facere ſine pudoris venia liberrime iam alicubi ſolent. Cum enim quæſtionibus ſeu torturis admouenda quæ rea eſt, ſeducit eam primum in locũ proximum infamis lictor, & non modo capite & axillis, ſed & qua parte mulier eſt, accurate detondet, aut admota facula adurit.

Cauſa eſt, ne quid implicitum ſit recularum magicarum, quibus ad tormenta induretur. Igitur

RESPONDEO, Id nequaquam conuenit. Rationes iſtæ ſunt:

RATIO I. Fœdum eſt id & ſpurcum, quod Chriſtiana & Euangelica puritas meminiſſe non fert.

RATIO II. Coniunctum eſt cum periculo peccandi in homine turpi & obſcœno.

RATIO III. Obnoxium eſt illuſionibus & fœdiſſimis tactibus incontinentium ſcurrarum, præſertim cum quidam ſcriptor, quod miror, nonnullibi ſuſpicionem moueat, an non aliquid etiam huiuſmodi recularum magicarum ſecretius abſconditum ſit: videlicet ne non habeant quod prætendant infames ſcurræ, ſi lubeat eis profundius laſciuire.

RATIO IV. Pernimium graue eſt ſexui natura verecundo, qui non raro mori malit, quam coram infami nebulone ſic enormiter depudêre.

RATIO V. Fruſtra etiam ſuſcipitur, cum

cum & contra maleficia alia pia remedia vſurpari poſſint, nec ea noſtro tempore in detonſis vnquam reperiantur quæ iſti quærunt. Quod ſtupeo nondum hactenus nos aduertere, ſed æque cæce progredi, &, quod horret animus meus meminiſſe, etiam ipſos *Sacerdotes* & quidem ſub *Principibus Eccleſiaſticis* lictorum forfici ſubmittere.

Ratio VI. In locis aliis, vbi ea conſuetudo non eſt, non ſane pauciores pyræ fumant, nec minus potens ſine hoc tam fœdo procemio tortura eſt: Vt omnino exiſtimem libidinoſiſſimorum ſcurrarum hoc inuentum eſſe, non honeſtiſſimorum Iudicum: qui ſi quando raſuram hanc omnino neceſſariam arbitrati eſſent, non niſi intra eundem ſexum pudendæ rei adminiſtram quæſiuiſſent, prout exemplum habes apud Damhauderum praxeôs criminalis c. 37 Vbi, cum ita neceſſarium viſum eſſet, adhibitæ tonſtrices ſunt.

Ratio VII. Quinimo ne hoc quidem fieri conuenire, hæc vna & ſola ratio merito euincat, quod antiquam hone-

ſtatis laudem Germanis peculiarem ſane effundimus: quę ſola cauſa ſufficientiſſima eſt viſa autoribus Mallei, qui Inquiſitores hæreſum in Germaniam olim à Pontifice miſſi, nunquam vti hac raſura voluerunt, eo quod intelligerent in Alemanniæ partibus (ſic enim loquuntur) rem eam plurimum inhoneſtam cenſeri, licet vt aiunt in aliis regnis id fieri Inquiſitores mandarent. Pudeat Germanos nos, ſi quæ tunc erat peculiaris Alemanniæ verecundia, nec hanc Inquiſitores illi alias ſeueri confundere auſi ſunt; nos deniq; nunc nequiſſimorum ſcurrarum libidini proſtituimus. Attendant Iudices quid velim: Ego enim detondendã huiuſmodi à nequam ſcurra raptim conſtupratam audio, tum mox compendio facula depilatam.

DVBIVM XXXII.

Quibus de cauſis ad torturam procedere liceat?

RESPONDEO, Ante omnia id maxime curandum erit, vt quando tam peri-

periculosa & acerba tortura est, non nisi grauibus ex causis, id est præmissis indiciis admodum vrgentibus, quæ reum velut obruant, ad torturam veniatur. Indicia vocantur à Iurisperitis ea omnia ex quibus colligi potest Titium V. G. crimen commisisse. Ea triplicis generis constituamus: *Magna, Maiora, Maxima*, videamusq; quæ ad *Capturam*, quæ ad *Torturam*, quæ ad *Condemnationem* requirantur.

I. Ad CAPTVRAM requiruntur *magna*. Ratio est: nam ex paruis causis quempiam in non paruum incommodum, qualis est captiuitas, coniicere, cum æquitate simul & charitate pugnat. Ex quo sequitur, quod prout vel ex personæ dignitate capiendæ, vel aliunde captiuitas grauior redditur, ita etiam maioribus indiciis opus sit. Hic passim grauissime peccatur.

II. Ad CONDEMNATIONEM requiruntur *maxima*, seu vrgentissima, luce meridiana clariora, quæ plenæ probationes sint, id est, ita probent, & vndiquaque satisfaciant, ac plane reos ceu

demonstratione quapiam legitime cõuincant: adeo vt si illa habeantur, tortura opus non sit, imo nec adhiberi debeat, vt communiter docetur. Vide Clarum l.5.q.64.n.5. & Farinacium q.37.n.5. Atque hæc non tam solent appellare indicia quam *probationes* per excellentiam, vt vide subtiliter distinctum apud Farinacium loco citato: qui tamen cum ibidem inter indicia luce meridiana clariora, & probationes luce meridiana clariores distinguit, nimis subtilizat & sine causa.

III. Ad TORTVRAM magna non sufficiunt, cum multis modis grauior sit quam captiuitas, maxima autem seu probationes plenæ non requiruntur, sed sufficiunt & requiruntur quæ *maiora* diximus, adeo firma & clara, ac *pene certa*, vt merito prudens quisque iis multum fidere possit, vt communiter omnes tradunt: appellantur hodie probationes *semiplenæ*, melius tu *fereplenas* dixeris; id est, quæ ita probant, vt non plane conuincant, valde autem ad probationem plenam accedant, qua-

quasi luna cum ad lucem integram vltra sui dimidium aspirat: ita vt *fere*, seu *quasi* moraliter certum sit, ait Lessius cap.29. dub. 17. nu. 151. ipsum autorem esse, qui huiusmodi probatione vrgetur, nihilq; deesse videatur ad plenam certitudinem, quam *sola* rei confessio. Verba legis sic habent: *Ad tormenta seruorum ita demum veniri oportet, cum suspectus est reus, & aliis argumentis ita probationi admouetur, vt sola confessio seruorum deesse videatur.* Ita lex 1. ff. de quæst. ad quam vide Mynsingerum. Lege etiam pro nostra responsione Prosperum Farinacium q.37. n.3. plures citationes legum &autorum nos omittere solemus, ne lectori molesti simus.

Illud tamen hic notandum est, quod indicia ad torquendum non solum esse debent qualia diximus, quæ virum cordatum moraliter *fere* seu *quasi certum* reddant; sed etiam debent esse *plene* & *concludenter* in suo genere per duos testes legitimos probata, secundum glossam singularem & ordinariam in l. final. in verbo vel indiciis, C. familiæ

ercifcundæ, quam gloffam cum Bartolo, Baldo, Saliceto, & pluribus aliis fequitur Farinacius q.37. num.17. & feqq. ita vt fit fententia penitus recepta, & in Iudiciis ac fcholis canonizata, vt dicit Brunor. à Sole in fuo conf. crim. nu.111. ex Alci. in conf.465. num.1. Quod fane & in atrociffimis feruandum, recte monet Mafcardus in tract.de prob.l.1.conclus.462. n.18. & Farinacius loco citato, ac facile colliget lector ex iis quæ nos infra dicemus dub.37.

DVBIVM XXXIII.

Cuius sit arbitrari quæ indicia in specie talia sint vt pro fere plenis probationibus haberi possint?

RESPONDEO, Cum vna generalis hac fuper re dari regula non poffit, quæ indicia in fpecie torturæ viam aperiant, id eft, fere-plenæ fint probationes, funt qui velint id ad cuiufque Iudicis arbitrium pertinere. Ita Brunus in tract. de indiciis & tortura p. 2. q.3. fed tantam Iudici in re ardua concedi licen-

licentiam, periculoſum videtur Mynſingero in l.1. de quæſtionibus: & merito, neque enim ignotum eſt, quos ſæpe Iudices habeamus. Lege Tannerum Theol. tom. 2. diſput.4. de Iuſtitia q.5. vbi ad longum egregie oſtendit, quam periculoſum ſit, in his cauſis multa Iudicum arbitrio permittere. Exiſtimem ergo ſequendam eſſe laudabilem quorundam iudiciorum praxin, quæ indicia huiuſmodi vnius & alterius Academiæ examini ſubmittunt, earumq; ſententiam amplectuntur, neminem vt in equuleum coniiciant, cui non illæ torturam decreuerint. Tutius eſt id in re periculoſa, cui nulla ſat magna adhiberi diligentia poteſt.

Dices, Res hæc nimiæ operæ ac ſumptuum futura eſt, nimiumq; retardabitur curſus in zizaniis his euellendis, ſi ad quamlibet torturam Academiarum iudicium ſit requirendum.

Resp. I. Non opus eſt requirere ad quamlibet in particulari, cum multæ iiſdem indiciis nitantur, & ex paucis de multis pariter iudicari poſſit.

Resp. II. Quid tum autem etsi mora aliqua iniicitur processui, dum tanto tutior euadat? An igitur moram malunt aduersarij quam periculum vitare? Sententia erat Christi, vt supra visum est, ad euitandum periculum omnino abstinendum ab euellendis zizaniis esse, nedum sistendum subinde, & tardandum. Quid autem operam ac sumptus causamur in re tanta? an vllibi autem hæc melius, ac tutiore conscientia sumuntur, quam cum agitur de tollendo periculo à corpore, vita, ac fama innocentum? An plane igitur & simpliciter procedere, vrere, cremare isti volunt, seu id periculose fiat, seu non fiat? Ego vero sic existimabam, hunc esse genium Christianæ legis, vt gauderent potius, cuperentq; Iudices paucissimos reperiri nocentes, quam id agere atrocissimis expeditissimisq; tormentis, vt quam paucissimi innocentiam tueri possint. Nouit Deus, si non istud tandem erit sub specie Iustitiæ terrarum orbem interficere. Audiebam nuper vocem ab Inquisitore non tamen

calidiſſimo, ſed quem hoc tempore vel tepidum eſſe plerique omnes fatebantur; quæ, vt verum fatear, non parum mihi diſplicebat, vtpote ex qua facile ad Iudices alios calidiores argumẽtum ducebam. Cum enim ſic familiariter in hanc materiam ingrederemur: Fateor, inquit, deberent quidem hæc talia moroſius tractari & expendi, deberent ventilari, & diſceptari, deberet etiam dari ſufficiens ad defendendum & agendum tempus, ac ſimilia. Sed tum ſane progredi non poſſemus: ſatis, quod hęc hodie ſit praxis, nolumus ſic ſcrupulari. Sic ille: Itaque hoc innuebat, ſi facerent Inquiſitores quod deberent, non ita crematuros eſſe, vt tamen igitur cremarent, curandum eis eſſe, ne quomodo facerent quæ deberent; perinde ac ſi ſic diſcurras, ſi oculos aperirent homines, videre poſſent; ne igitur videre poſſint, vt ne oculos aperiant curandum erit. Præclara res! Et tamen tum Inquiſitores, tum ſummi Magiſtratus in altiſſima conſcientiæ pace ſedent, & exporrectis pedibus dulciſſimos huiuſ-

modi

modi ſuorum Officialium diſcurſus audiunt: applaudentibus interim etiam ſpiritualibus viris quod inſigni zelo Germaniam expurgent. Hoc ſiquis deploret, & audiri poſtulet, ac cum ratione & ſine præiudicio rem altius diſcuti optet, an tot vbique ſint Sagæ quot putantur? is repellitur & ſuſpectus fit, atque in equuleum mitti dignus eſt. Exundat mihi ſanguis, cum iterum occurrit memoriæ, atque iterum hodie nominari audio iniquiſſimos illos Inquiſitores, qui, vt ſupra retuli dub.9. rat.8. religioſiſſimum Theologum Tãnerum in equuleum mittendum dicere auſi ſunt, quod prudentiſſime de proceſſibus contra Sagas ſcripſiſſet: Hoc vnum ex eorum indiciis eſt ad torturam. Nec culpari poterunt cum facturi ſint diſcurſum paulo ante poſitum: Nam deberemus quidem, inquient, talibus viris non ita leuiter torturam adiudicare, verum ni faceremus; ſed ad Academias primum curreremus rogatum, non poſſet contra eos expedite procedi: Ita hic diſcurſus omnia excuſat.

Lice-

Licebit igitur Inquiſitoribus, quod volent.

Et quis mihi det vt Inquiſitor fiam? mox in omnes Germaniæ Magiſtratus, Eccleſiæ Prælatos, Canonicos, & Religioſos inquiram; facile ſtruam calumniam aliquam: ſi defendere ſe volent, non audiam, coniiciam in neruum, torquebo exquiſite, cedent pœnis, & ecce, inclamabo, vbi malefici latebant! quam hoc occultum crimen eſt! quam tecte ſerpit! Quis me autem iure reprehendet, quod male proceſſerim? dicam enim: niſi ita mihi licuiſſet, iam ſane expedite procedere non potuiſſem nec cremare; vt igitur expedite procederem & cremarem, omnia licebant. Neſcio in quæ tempora deuenimus: nullus iam ſubuenire Germaniæ niſi magnus Cæſar poteſt. Ad hunc ſupplices accedant qui premuntur; neminem is ab ara Iuſtitiæ repellet. Legat is catalogum indiciorum ex quibus paſſim ab Inquiſitoribus nonnullis proceſſum eſt, cum & futilia eſſent, & ridicula, & nec ſat probata, tum autem & accurate refuta-

ta:

ta: & vel omnino fallor, vel ingenti animo exurget, vt iniquiſſimorum proceſſuum libertatem caſtiget. Quanquam, vt hoc obiter notem, quis ſcire poteſt, quidnam rei ad indicia ſibi propoſita reſponderint, & quo pacto refutarint, cum hæc non perſcribantur? vt notaui dubio 18. Corollario 15. Et hoc ſcilicet eſt quod Iudices Academiarum iudicia ſubterfugiunt, ne accuratiores in actis ſuis notandis cogantur eſſe, neve plurimæ ſe ſatis purgaſſe pronuncientur.

Dubium XXXIV.

An ſola fama, non aliis claris & firmis probationibus ſuffulta, ad torturam indicium det?

RESPONDEO I. Non dat. Ita Iulius Clarus ſententiarum lib. 5. q. 21. n. 1. cum omni ſententia Doctorum, quos non paucos citat; nos more noſtro omittimus. Rationes iſtæ ſunt:

RATIO I. Axioma eſt Iuriſtarum & Theologorum, quod fama in criminalibus non probet, ſed ſe habeat inſtar ae-

accuſatoris tantum. Vt igitur non poteſt torqueri quis, ob ſolam accuſationem, ni accuſator aliquam afferat probationem, ita ſimiliter &c.

RATIO II. Fama ſuppeditat Iudici aliam rationem cognoſcendæ veritatis, nempe per Inquiſitionem, inquit Leſſius de Iuſt. & Iur. cap. 29. dubitatione 17. n. 156.

RATIO III. Fama eſt indicium valde remotum à delicto, itemq; valde fallax, vt quotidie experimur, inquit Clarus loco citato, & Farinacius q. 47. cum iis quos citant: *debent autem indicia ad torturam*, verba ſunt Farinacij, *non ſolum eſſe veriſimilia, grauia, vrgentia, probabilia, ſed etiam certa, clara, &c.* Vide quæ nos ſupra dub. 32. vbi diximus debere eſſe talia, quæ rem fere indubitatam, & quaſi certam reddant.

RESPONDEO II. Adeo aũt verum eſt, non ſufficere ad torturam famam ſolam, vt etiam hodie in crimine Magię ſufficere non poſſit iuncta aliis, niſi iſta alia per ſe ſufficiant: cum fama hodierna nihil eis merito momenti debeat ad-

adiicere. Est contra communem hodie omnium Iudicum, & Magistratuum sententiam, & praxin. Sed tenemus, quod diximus, atque hinc non parum confirmamur in opinione de plurima innocentium turba, quæ simul abripitur. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Pleraque omnis hodierna fama à rixis, litigiis, contumeliis, detractionibus, falsis suspicionibus, iudiciis temerariis, responsis diuinorum, inuidia, irrisione puerorum, ac similibus initiis ortum suum ducit, & incredibili garriendi, nocendiq; libidine, quam nulla pœnæ coercitio castigat, latissime diffunditur: dictat igitur recta ratio, nihil in ea momenti statui posse, cum male fundata sit. Miror ego sæpenumero, cum cogito in quæ tempora peruersissima incidimus. Plena vbique omnia detractionibus, contumeliisq; sunt: vt quidque nobis sinistrum occurrit, continuo hæ & illæ quæ nos incantauerint animo designantur: curritur ad diuinatores, onerantur suspicionibus honestissimæ personæ, spargitur in occulto te-

temerarij iudicij virus; tanto vtique nocentius & ſceleſtius, quanto ſecretius ac tutius, dormiente Magiſtratu: ſerpunt ſibili per domos atque vrbem; alij aliis ſe iungunt, dum paulatim vbi vires ſumpſere in apertam, ſed ſpuriam famam erumpunt: Ne tum quidem Magiſtratus euigilat; vt, à quibus didita peſtilentiſſima aura ſit, inquirat: ſed ad ſpuriæ vocis clangorem, in eas ſe accingit, quærit, capit, torquet, reas eſſe vult per fas & nefas, quas iniquus ille rumor oppreſſit. Res indigna! In venenatas primum linguas inquiri oportebat, eas detractoribus & calumniatoribus exſcindi, atque ad infamem columnam ſuffigi: ac cum huiuſmodi aliquot, non dico centenæ (vt æquum ſane erat) ſed vel quinæ, aut ſenæ propalam pependiſſent, tum denique ex clamore famæ ſic ſaltem aliquantulum correctæ momentum aliquod ſuſpicandi arripere, & ſi alia quoque indicia iuſta accederent, procedere. NB

RATIO II. Vt fama publica momentum habeat ad probandũ, ſeu indicium

validum ſit, requiritur & ſecundum re-ctam rationem, & ſecundum commu-nem ſententiam Doctorum (quorum triginta & quinquaginta, imo plures ci-tare poſſim, ſi opus ſit) vt ea fama iudi-cialiter probata ſit per duos teſtes legi-timos, qui ſaltem 1. ruditer famæ defini-tionem ſciant, & 2. iurati deponant, ſe i-ta audiuiſſe à maiore hominum iſtius loci parte; & 3. quod orta ſit ex bono fundamento, & cauſa tali, ac tali, ac à bonis viris, aut ſaltem 4. ſic, vt conſtet non manaſſe eam ex rixis, contumeliis, & ſimilibus ante dictis. Plures conditio-nes omitto, quas collegit Delrius lib. 5. ſect. 3. Tu vide ſi lubet Iulium Clarum, & Proſperum Farinacium, qui fuſe de hoc tractant. Et hæc propoſitio com-muniter admittitur, & admitti debet. Sub qua igitur ſubſumo, & concludo ſic: atqui vero nulla hodierna fama cir-ca crimen Magiæ ita probatur, nulla igi-tur hodierna fama momentum ad pro-bandum habet. Minorem probo duo-bus argumentis, quorum alterum ex a-ctis, alterum ex ore Iudicum ſumo. Nam

I. Iu-

I. Iubeant Principes omnia suorum Inquisitorum acta peruolui, vix inuenient, vllam tot reorum famam ita fuisse iudicialiter probatam. Citat Delrius lib.5.sect.3.insignes Iuristas, qui idem de suis temporibus affirment, nullam vnquam famam legisse, legitime probatam, sic enim ait: *Famam exacte probare, quam* Necessarium *tam* Rarum *est in iudiciis: adeo vt Grammaticus Senator Neapolitanus scripserit, se nunquam vidisse processum, in quo repererit famam publicam legitime fuisse probatam, quod & Iulius Clarus, & Vulpellus, & alij egregij partim Iudices, partim Aduocati asseruerunt*. Sic ille.

II. Cum hodie hæc quibusdam Iudicibus obiicio, ac moneo nō habere eos famam vnquam legitime probatam, ac talem, qualem Doctores requirūt, cum fundamento ortam: imo reas excipere, & docere vnde primum fama manauerit, nempe vel à rixis, vel puerorum obiurgatorum clamoribus cum quibus iudicio contendere noluerint, vel aliis similibus ex causis: cum, inquam, hæc moneo, respondere solent, non aliam

hodie esse praxin: nam si sic exacte examinanda fama esset, non posse se vnquã procedere. Sic illi: ex quorum igitur ore ita argumentor, si hodierna fama legitime probanda esset, non possent Iudices procedere, vt ipsi fatentur: Sed Iudices procedunt, non igitur legitime probatur. Ecce, ex ore suo se iudicant: procedunt ex fama quæ nulla est, procedunt ex indicio quod nondum probatum est, contra ea quæ supra diximus dub. 32. sub finem. Qui igitur sunt hi processus? quam sacrosancta nunc publica iudicia sunt? quam quadrant cum recta ratione, cum ex indiciis nondum probatis, & inualidis procedant? Nisi id forte inferri recte existiment, quod quia debeant procedere, hoc ipso iam validum incipiat esse, quod ante carebat valore; & probatum iam hoc ipso sit, quod nondum est probatum. Male hoc, & imperite, ac ridicule: quanquam non risu iam, sed planctu dignum sit, cum de hominum sanguine agatur. Sic enim oportebat inferri: Fama ni legitime probetur indicium inualidum est, ergo

ergo etsi procedere debemus, ex non probata tamen fama non debemus. Non autem sic: procedere debemus ergo fama inualida fit valida, ergo ex hac procedere licebit: obsecro vnde illi subitus hic valor? Vide quæ in simili dicam infra dub. 49. Argumento 11. Quare

Si verum est 1. quod si quis ita tortus ex illegitimo famæ indicio, etsi fassus crimen fuerit, ac quoque ratificauerit, nihilominus id ei obesse non debeat, vt post Baldum, Marsilium, Menochium, & plures alios docet Farinacius q. 47. n.10.& q.31.n.110.

Si item verum est 2. quod grauissime peccet Iudex, qui ex indiciis insufficientibus torserit, &, si condemnet, homicida sit, ac teneatur ad restitutionem, vt docet Lessius c.29.dubit.18.

Si item verum est 3. quod in nostra materia (verba sunt Delrij lib.5. sect.3.) *plerumque contra Sagas & Striges ex famæ indicio procedatur*, videant hodiernæ Iustitiæ administri, & si quidem hi incurij & imperiti sunt, ipsi Principes, qui

tales constituunt, atque vrgent vt procedatur, qua ratione in cõscientiis subsistant. Meum fuit monere: hoc charitatis est, hoc officij Christiani: odit proximum non amat, si quis & periculum ei imminere apprehendit, & silet. Apprehendere possum quod non est: errare possum: dum tamen apprehendo, nec adhuc errare scio, & fructum spero, silere non possum.

Dices I. Non procedunt Iudices ex fama sola, habent alia semper indicia adiuncta.

Resp. Si ea indicia quæ adiuncta habent, talia sunt vt per seipsa sine fama ad torturam sufficiant, bene habet; iam supra hoc respondi. Si non sufficiunt autem, sed à fama adiuuari postulant, iniqui sunt si procedant: cum fama hodierna, vt probaui, indicium inualidum sit, & nullum, cum non probetur: Quod autem inualidum, & nullum est, non potest vtique vllum alteri pondus adiicere.

Dices II. Non opus est in fama Magię, vt probetur habuisse originem à viris

ris bonis, quia hoc requiſitum famæ, vt à viris honeſtis manauerit, intelligitur inquit Binsfeldius pag.619. *quando qualitas personæ, natura rei, & circumſtantiæ hoc admittunt, & ſic ſubintelligendum, niſi agatur de re turpi: nam tunc non eſt contemnenda fama, quæ ortum habet à turpibus perſonis. Exempli gratia, ſi agatur de peccato commiſſo in lupanari, poterit oriri fama à meretricibus, lenonibus, &c. non autem à Doctoribus aliisq; perſonis honeſtis, &c.* ſic ille ex Iulio Claro, Saliceto, Bartolo, Amadeo, Panormitano, &c. Sed

Resp. Ad rem non facit, nec punctum tangit in quo vim ponimus: dicimus enim hodiernam famam, ex qua hactenus proceditur, non legitime probari vnde originem habuerit. Eſto igitur à bonis viris nata ſit, an malis, taliter an taliter, id ipſum tamen per teſtes legitime deponi oportebat; & cauſæ, ac coniecturæ, vnde nata eſſet, qualeſcunque illæ forent afferri, atque id ſaltem iudicialiter conſtare, non natam eſſe à contentionibus, rixis, calumniis, & ſimilibus, vndecunq; tandem, ſeu ab ho-

nestis seu inhonestis autoribus effluxisset. Manet igitur si ex fama hodierna procedatur adhuc procedi ex indicio nondum probato ideoq; iure nullo.

Dices III. Aiunt Iudices se nudos Theologos non sequi, neque attendere ad disputationes Scholis proprias, sed sequi hodiernam praxin, & inter cæteros in his causis versatum Delrium; sic enim hodie non neminem loquentem audiebam.

Resp. Sequenda est non praxis Iurisconsultorum, sed eorum doctrina, & recta ratio, ac iura in ratione fundata. Quod autem Delrium passim sequi gloriantur, & apud Principes suos iactant, atque hi proinde amplius eis fidunt, tum deinde autem nil minus agunt, sed quam Delrius apertissimis verbis necessariam plane esse accuratã famę publicę probationem docet, ij penitus negligunt; non effugiunt sane, quin & iniqui sint, & Principes suos egregie fallant, ideoq; merito vehementer debeant puniri, ac tãdem adhuc disputari, an Principes, an Inquisitores, an vtrique ad

ad restitutionem teneantur ob processus quos & ex hoc capite, & ex nonnullis aliis probare possim fuisse iniquos, si acta mihi publica communicentur. NB Multa audio, quæ in hunc commentarium inserere, iudicabam non expedire: Possunt quidem dicere Principes se deceptos esse, sed valde dubito, an sine culpa decipi potuerint pastores populorum (nam sic Homerus Principes appellat) cum etiam ipsos, qui pascuntur, deceptio non latet. Quo maior Magistratus est, eo maior ipsi subditorum cura habenda est, & grauior reddenda ratio. Possent etiam dicere Principes, se omnibus sciendis & rite curandis non sufficere, habere Officiales suos, & Consiliarios in hunc finem, atque hos se sequi, illisve curam committere. Sed dicam ego, propterea habere Principes tot Officiales, & Consiliarios, vt tanto minus ignorantia earum rerum laborent, quas scire debent, atque vt tanto magis curam regendi subditos & prudētiam suam exaugeant. Quod si igitur aucta prudentia, atque auctis recte & ac-

curate gubernandi mediis, nihilominus ignorant quæ debebant ſcire; ac nihilominus iudiciorum publicorum exactiſſimam rationem non habent, iam tanto minus excuſari poterunt; vt qui maioribus ſuffulti præſidiis minus attenderunt. Hæc ad eos ſpectant, ſi qui negligentes ſunt, quales eſſe non ſcio: Munus eſt ſpiritualium virorum, etiam ipſos Reges latratu ſuo perterrefacere atque excitare de ſomno, cum de noctu periculum eſt. Interim veræ ſunt, & ab omnibus habentur hæ propoſitiones iuxta ſupra dicta:

1. *Neceſſarium eſt vt indicium famæ legitime probatum habeatur.*
2. *Paſſim ex indicio famæ in crimine Magiæ per imperium Germanicum proceditur.*
3. *Vix aut ne vix quidem inueniri poteſt in proceſſibus fama vlla legitime probata.*
4. *Si legitime probanda fama eſſet, Iudices non poſſent procedere.*
5. *Iudicia publica nemo audet reprehendere: omnia rite facta eſſe, putanda ſunt,*

quæ

quæ ibi Saga declarata est, vere Saga fuit: qui obloqui ausit, offendet, & suspectus fiet.

Quid hic faciemus? quæ ex his sequelæ deduci possunt? Cogitet oro Lector.

DVBIVM XXXV.

An teneatur Magistratus hoc tempore vltro nemine vrgente se accingere in detractores & calumniatores?

RESPONDEO, Tenentur Magistratus seu Principes hoc tempore si vnquam, etiam vltro nemine vrgente, venenatas linguas, quibus circa Magiæ crimen, proximis quæcunque dica impingitur & suspiciones commouentur, acerrimis constitutis pœnis coercere: atque ita famam publicam tanquam aerem quendam communem à calumniandi licentia purgatissimum suis subditis præstare. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Nimiumquam vbique detractiones & calumniæ conualescunt, ac in summo quo poterat gradu Christiana

stiana charitas offenditur. Audiui homines qui dicerent, ob hanc causam malle se hoc tempore quo fama non corrigitur & ex fama proceditur, tantisper inter Turcas degere, dum fidelibus esse liceret: Quod profecto non parum absonum mihi visum est, & compescui ego illos, tanquam indirecte Magistratibus iniuriam inferrent: nihilominus hæc illi dicebant. Insero quod nuper factum: Quæstor quidam Vrbanus infidelitatis accersitur à Senatu, & agitur cum eo repetundarum: offensus is cum aliter furorem suum compescere non posset, abit domo, infamat populares suos à multitudine Sagarum, & id tandem per cuniculos agit, vt à Principe Inquisitor eo dirigatur. Nulla hodie expeditior vindicandi se via est.

Ratio II. Vltro Magistratus inquirit in Sagas: vltro igitur in eos quoque, qui pestilentissimis suis sibilis impune hactenus in quoscunque, quibus male nunc volunt, criminis eius suspicionem afflant.

Ratio III. Inquirit autem Magistratus

tus ex fama: per hanc etiam ſolam, viam ſibi faciendam eſſe putat, non ſolum ad capiendum, ſed & torquendum, vti ego ſæpe vidi, quicquid verbis iactent, fieri non debere. Curare igitur tenetur, vt vel linguas venenatas, quæ non niſi meram peſtem, fumos, & mendacia pro fama publica exhalant, de medio tollat; vel concedat non niſi mendaciſſimæ auræ proceſſuum ſuorum molem inniti.

Ratio IV. Tenetur Magiſtratus à proceſſibus ſuis contra Sagas remouere omne id, quod eos periculoſos reddat, iuxta ea, quæ ſupra diſſeruimus: ſed ni fama publica à detractoribus vindicetur, periculoſos reddet eos proceſſus; tenetur igitur hanc vltro vindicare.

Ratio V. Ni Magiſtratus ſerio rem hanc curet, non alia iam vlla via eſt qua curetur. Vna eſſe poterat, ſi concionatores, & viri ſpirituales in venenatas linguas gladium ſpiritus educerent, quod eſt verbum Dei: Sed nunc ea tempora ſunt, vt ſi exſcindi hæ peſtes debeant, opus ſit, vt dicat Devs quod olim:

olim: *A sanctuario meo incipite*, Ezech.9. v.6. Præeunt sæpe detrahentibus & susurrantibus viri spirituales & clerici æque incautę linguę ac cęteri quos coercere oportebat. Dolor est cordi meo, cum audire cogor viros nonnullos etiam religiosos, diffamatæ & apud suos & apud exteros credulitatis & garrulitatis, qui quiduis eblaterent sine connexione & iudicio, mirifice hic ineptire: & vt quidque vticunque euenerit, omnia incantationibus adscribere. Primi omnium inclamãt non esse dubium quin hæc à Sagis proueniant; latissime se effundere hanc luem; & quas opprimere omni modo suspiciones debebãt, ipsi fouent: tum deinde ne non aliquid intelligere ac posse videantur, legunt exorcismos, lustrant domos, præbent sacra amuleta, & in his nescio an quædam etiam superstitiosa, certe à communi Ecclesiæ vsu aliena, vt nuper deprehendi. Iactant per domos, quæ Sagarum malignitas & contagio sit, perpetuas hic reculas & fabellas habent quas garriant. Quod si deinde quæ natura-

turalia fuere, naturaliter pereunt, tum demum cum exorciſmis&amuletis ſuis triumphum gerunt, ac plebi admirationem prudentibus riſum cient, qui vtique non parum ægre ferunt anilem illam in ſpiritualibus viris pruriginem detrahendi & garriendi. Quæ hic igitur correctio ab iis ſperanda eſt, qui ipſimet præ cæteris correctione habent opus? Itaque nuper audio cum concionator quidam (vt imprudentes in eo genere ſunt nonnulli) curioſius deduxiſſet, quam occulte ſerperet Magiæ crimen, quamq; variæ eſſent ei nocendi viæ & ſimilia; ita omnem vrbem cogitationibus & fabulis impleuiſſe, vt nihil non hominum ac rerum ſuſpectum eſſet, incredibili cum omnium perturbatione, & laceratione charitatis, & ſocietatis humanæ.

RATIO VI. Multæ pauperculæ ſunt, abiectæ, & viles animæ, quæ vel inopia ſumptuum, vel famę incuria, vel ſimplicitate, cum calumniam paſſæ ſunt, abſtinent ab accuſando, maluntq; ferre iniuriam quam litibus intricari: Iam ſi

pueri

pueri quoque irrideant & Sagas inclament, quis cum pueris iudicio contendat? excitabuntur eorum parentes quoque, & eo tandem erumpent querelæ; vt & ætati ei id ignoſcendum fuiſſe omnes clamitent, & adhæreat tamen nonnulla macula quæ cum pueris tandem in communem famam adoleſcat. His igitur vt per ſe occurrat Magiſtratus par erit: faciat decreta, & acerrimis pœnis in detractores & calumniatores conſtitutis, eos per occultos Syndicos veſtiget, & qui deprehenſi fuerint, ſine mora & vlteriore circumductione vt conſtitutum erat, ad pœnas vocet.

RATIO VII. Si qui honeſtiores & attentiores ad famam ſunt, ac proinde cum per calumniam traducti fuerint litem detractori intenderint, ne ſic quidem ſe ſat purgabunt: nam eſto obtineat quis in iudicio eam cauſam; iam tanto latius ſpargitur calumnia publice ad tribunal ventilata quam ſilentio inuoluta: vnde & fit, vt ſi quid deinde qualecunque incidat, quod aliquatenus in ſiniſtram partem trahi poſſit, id mox

qui-

quiuis eo detorqueat, vt licet iudicio absolutum nihilominus non omnino de nihilo fuisse traductum apud se tacite iudicet: hæret semper aliquid, nec ita eradi è memoria vulgi audita semel calumnia potest, quin ad omnem leuissimam occasionem temeraria suspicio prorumpat, & inter diffamatos hos quoque accenseant nequam homines, quorum opera Inquisitores nonnulli ad diffamatos inquirendos vtuntur: nam quod diffamati aliquando per calumniam fuerint, memoria adhuc vulgus seruat, quod absoluti autem, facilius obliuiscitur, aut fauori & corruptioni Iudicum attribuit. Exempla huiusmodi quotidiana sunt. Imo præterea qui interim capiuntur & torquentur, eosdem vti diffamatos facilius accusant cum accusare aliquos coguntur. Itaque miserrima tempora sunt: nam vel taces ad impactam tibi calumniam, & hoc ipso reus esse incipis quia tacueris, nec ausus contradicere sis: vel non taces, sed litem moues; & hoc latius omnium iudiciis & obseruationi te exponis.

Necesse est igitur quod initio dicebam, vt vltro per se Magistratus constitutis pœnalibus decretis calumniis his & diffamationibus suorum ciuium antequam fiant occurrat: ne si ea licentia quæ adhuc hactenus fuit continuetur, impossibile deinceps vlli sit innocentiam suam protegere.

DVBIVM XXXVI.

An tunc saltem sola fama legitime probata sufficiat ad torturam, cum crimina sunt Excepta & difficilis probationis?

ITa sentiunt multi Iurisperiti & Iudices: nam Iulius Clarus cum negasset ex sententia communi, solam famam sufficiens esse indicium ad torturam, subiungit tãdem exceptionem in hunc modum: *posset etiam esse delictum,* inquit, *adeo difficilis probationis, vt sola fama sufficeret, vt quandoque etiam vidi seruari.* Sic ille, & sequitur Clarum Farinacius quæst.47.num.11.ac Menochius de præsumpt.lib.1.q.89.n.34. Binsfeldius quoq; de

de confessionibus maleficorum p. 288. ait, *promptiorem ac faciliorem debere esse Iudicem in procedendo ad torturam in enormibus ac occultis*, quod ea quę fiunt in occulto, difficilius probari possunt: ex qua causa addit resultare illud Iuridicum pronunciatum: *in clandestinis & occultis sufficere probationes per coniecturas ob rei difficultatem, quæ alias non sufficerent*; tandemq; de crimine Sagarum cōcludens: *crimen*, inquit, *maleficorum ex his causis aliisq; quod est occultissimum, leuioribus argumentis tortura inquiri posse quis dubitat?* sic ille: quo & spectare videtur quod cum alioquin regulariter testis infamis repellatur, *admittatur tamen interdum, cum aliter veritas cognosci nequit*, vt habet Lessius & alij. Porro quod in atrocissimis possit reus torqueri ex leuioribus indiciis videtur fuisse de mente Marsilij in leg. 1. ff. de quæst. & expresse tenet Menochius de Arbit. lib. 1. quæst. 84. in fine num. 9. item Monticella Regula sua Crim. 10. num. 36. & Mascar. de probat. lib. 3. conclus. 1385. num. 13. & seqq. Ratio eorum est, *quia in atrocissimis liceat iura*

transgredi, & requisitas solemnitates non adhibere, & ordo sit ordinem non seruare &c.; sic enim sat liberaliter loquuntur, verum examinanda hæc melius videntur. Itaque

RESPONDEO, Quantumcunque crimina atrocia, excepta, & occulta ac difficilis probationis sint, nunquam tamen vel sola fama, vel alia quæuis leuiora indicia, quę fere-plenam seu quasi-plenam probationem non faciant, sufficiunt ad torturam. Recedimus igitur ab omnibus qui contrarium asserunt, reiicimusq; illud Iuridicum pronunciatum, tanquam rectæ rationi dissonum, quod affert Binsfeldius. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Ait lex 1. ff. de quæstionibus, *ad tormenta ita demum veniri oportere, cum reus argumentis quibusdam ita probationi* (scilicet plenæ) *admouetur, vt sola confessio deesse videatur*: loquitur autem vniuersim nulla criminum facta distinctione: vbi lex autem non distinguit nec nos distinguere debemus nisi aliud nos cogat: Sed si argumenta, quibus reus

reus petitur, non ad minimum fere-plenam probationem efficiant, non proprie dicetur reus plenæ probationi admoueri, cum hoc appropinquationem insinuet, perinde vt non dicitur, luna admoueri iam ad plenitudinem cum adhuc tenuiter corniculata est, sed tum demum cum ad minimum vltra medium processit.

Ratio II. Eadem lex ita vult admoueri debere probationi plenæ, vt nihil deesse videatur nisi sola confessio: sed si probatio antecedens torturam, non est fere plena; plus sane videbitur deesse quam sola confessio; deerit enim ipsum illud quod ad fere-plenam probationem minus habet: ergo &c. Ecce igitur Legem habent: quid volunt amplius?

Ratio III. Idem cum lege tenent multi Doctores; quos meo more omitto ne citationibus chartas impleam sine necessitate: tenet & cum iis Delrius: quē ideo expresse nomino, quod hodie pleriq; Iudices eum sequi iactent, etsi falso. Is igitur sic loquitur distinctis verbis lib. 5. sectio. 3. *Doctores,* inquit, *qui quo ad per-*

sonam vilem & in delictis quæ sunt difficilis probationis, putant non requiri ad torturam alia indicia præter famam malam in eodem delicti genere, sæui nimis sunt, & adferunt non admodum consentanea iuri: quare Farinacius eos merito reprehendit. Ideo nec in maleficiis quidem putarim Iudicem absoluendum, qui hanc crudelitatem amplecteretur: sic ille.

Ratio IV. Idem cum Lege & Authoribus nobis fauentibus docet recta ratio: cum enim tortura res supra modum non solum grauis, sed & periculosa sit, non erit vtique ad eam nisi vrgentissimis ex indiciis procurrendum: talia autem indicia non sunt quæ minus quam fere-plene probant.

Ratio V. Hæc porro causa iam allata, cur fere-plenam minimum probationem ad torturam requiramus, nempe ipsius torturæ grauitas & periculum, non cessat aut minuitur etiamsi crimen atrox vel occultum sit & difficilis probationis: non enim in tali crimine minus grauis & periculosa tortura est quam in aliis: ergo etiam in tali crimi-

ne

ne non minus quam in aliis fere-plena minimum probatio ad torturam requiretur. Eadem enim cauſa idem operatur iuxta Philoſophos. Vnde aliter ſi fiat, contra rationem fiet, ac proinde fruſtra ſe fundant ſupra citati, in eo quod in exceptis liceat tranſgredi iura: eſto enim id tantiſper concedamus (eſt autem falſum, vt alias diximus) non continuo tamen ſi vltra iura, etiam vltra rectam rationem proſilire licet.

Ratio VI. Imo tantum abeſt, vt in atrocibus, occultis, & difficilis probationis ſceleribus minores probationes ſufficiant quam in aliis, vt etiam ſecundum rectæ rationis præſcriptum, quod in cauſa iam data innititur, maiores requirantur: prout latius patebit dub. ſeq. lubet enim idem argumentum velut reſumpto ſpiritu ab nouo dubio vlterius expendere.

Ratio VII. Nec dici poteſt famam cum in aliis criminibus nõ ſit indicium vrgentiſſimum nec fere-plenum, in exceptis & occultis vrgentiſſimum & fereplenum reddi, valoremq; acquirere

quem ante non habebat: nam fama vtique probãdi vim non ab obiecto trahit, sed ex propria natura sumit, vt facile Iurisperiti omnes intelligent, qui philosophiæ olim dederunt operam. Natura igitur famæ cum in exceptis & occultis non mutetur, non erit vtique in his probatio fere-plena si in aliis non erat.

Ratio VIII. Iam si causam quæras, cur in delictis cæteris sola fama nõ censeatur sufficere ad quasi-plenam criminis probationem? dicent Iulius Clarus & alij, *quia fama indicium valde remotum sit & fallax*; sic enim illi, vt supra vidimus. Sed obsecro; fama criminis excepti, occulti, & difficilis probationis, an non item *indicium est remotum & fallax*? Quod si enim à crimine non abstruso, nihilominus remotum est; erit vtique, imo amplius, remotum ab eo, quod ipsum amplius à sensu hominum, vnde oriri fama debuit, se subduxit: Quod si item fallax est in crimine vulgari, cur in crimine atroci & abstruso fallax non erit? aut cur ibi minus saltem fallax erit? Nam, vt mihi quidem videtur, facilius

cer-

certe falli ſolemus quo crimen difficilius eſt veſtigatu, non contra : Vt ſane fundamento careat opinio Binsfeldij, Clari & aliorum, quod & ſequenti dubio latius oſtendam.

DVBIVM XXXVII.

An vniuerſim probationes quæ in vulgaribus criminibus non ſufficerent, ſufficiant in Exemptis & occultis difficilis probationis?

RESPONDEO, Quod non. Eſt directe contra commune illud pronunciatum Iuridicum, quod ex Binsfeldio attulimus ſuperiore quæſtione; & illud ex Leſſio citatum, infamem teſtem tunc admitti, cum aliter veritas haberi nequit; item contra hodiernam plurimorum Iudicum praxin, vbi in crimine Sagarum, eo quod exemptum & occultum ſit, leuioribus probationibus, vt denunciationibus infamium complicum, vel ſola fama, & ſimilibus, contenti ſunt: Interim Reſponſio noſtra veriſſima eſt. Rationes iſtæ ſunt.

RATIO I. Opinio contraria omni fundamento caret. Inprimis enim, esto crimen aliquod, de quo agitur, sit exceptum, quid tum? Iam paulo ante ostendi, rectam rationem postulare, vt vrgentissima sint indicia quæ torturam admittant: quod autem postulat recta ratio, æque in exceptis atque aliis obtinere debet, præsertim si cætera paria sint, quod hic accidit, cum eadem causa, ob quam huiusmodi grauia indicia ad torturam exiguntur, æque in exceptis atque aliis reperiatur, vt dixi; proindeq; non minus in exceptis atque aliis legitima & quasi-plena indicia ad torturam haberi debent, vt bene Farinacius q.37. n.88. cum iis quos citauit n.82. nempe Carrerio, Gabriele Saray, Monticella, Mascardo, Alber. Iodoco, Rulando, Paride de Puteo, &c.

RATIO II. Imo sic argumentor: Ideo in vulgaribus criminibus leuiora indicia & coniecturæ non sufficiunt ad torturam, quia tortura est periculosa, id est, vertitur hic periculum vitæ hominis ne innocens intereat: at hoc periculum non

non modo non par est in crimine excepto seu atroci, sed etiam multo maius, & præsertim in crimine Magiæ, vt supra patuit ex Dubio 2. non modo igitur in hoc crimine non sufficiunt indicia leuiora, sed etiam reuera requiruntur grauiora. Recte hoc obseruauit Hippolitus Rimin. Consil.88.n.53.vol.1. & latius in Consil.361. n.32. vol.3. vbi ait plane ad nostram mentem: *Quanto crimen est grauius & atrocius, tanto præsumptiones & indicia debent esse grauiora & vehementiora, cum de grauiori agatur periculo*, Cap.vbi periculum, de elect. in 6. quod & sentit Farinacius loco citato num.88. etsi mox frustra excipit, nisi idem crimen sit simul difficilis quoque probationis seu occultum: nam adhuc tenendum quod diximus vt nunc vlterius sic probo.

RATIO III. Esto crimen occultum sit, & difficilis probationis, quid tum quoque? an hinc sequitur leuiora argumenta, atque (vt loquitur in pronunciato suo iuridico Binsfeldius) coniecturas sufficere debere, vt mihi pruden-

ter.

ter persuadeam Sempronium id commisisse, sic vt nihil ad probationem plenam desit nisi eius confessio? Nego hanc consequentiam.

Ratio IV. Imo sequitur omnino contrarium: nam si occultum crimen est, si abstrusum ac inuolutum tenebris, ergo maiori opus lumine, non minori, ad illuminandum: si difficilis probationis, ergo maioribus non minoribus opus argumentis, vt seu plene seu fere plene probetur. Neque enim satis capi potest, quomodo quod ais probari posse difficilius, id nihilominus probari possit facilius: vnde si in crimine vulgari & probationis non difficilis, coniecturas repellis, repelles vtique multo amplius in crimine probationis difficilis.

Dices, Imo quia in criminibus facilioris probationis haberi possunt argumenta firmiora, merito in iis infirmiora seu coniecturas repellimus, quas tamen in criminibus probationis difficilioris admittimus, quippe, quod ibi argumenta firmiora haberi non possint, iuxta communem hominum sensum, quo

qui

qui maiora nancisci non potest, minoribus contentus est.

Resp. Verum est, quod qui maioribus deficitur, minoribus contentus esse possit: erret tamen si vtrisque eandem vim tribuat, & his æque atque illis ad effectum quemlibet vti velit: neque enim si maiora desint, ideo minora naturam vertunt, & maiora fiunt: declaro in exemplo: Vulneratus in sylua viator cum vinum habere nequeat, contentus aqua est; hanc haurit & vtcunque leuat sitim: erret tamen vehementer, si quia vino deficitur, aqua se prudenter vsurum existimet ad vulnera persananda: Pari modo, si in crimine aliquo abstruso non suppetant nisi leues coniecturæ, erres sane, si quod argumenta grauia non suppetunt, leuibus his eandem vim affingas, & sufficere ad ea putes, ad quæ grauiora sufficerent: Arripe nihilominus, contentus esto, non repelle, vtere coniecturis; sed vt coniecturis, ad vlterius quærendum, cogitandum, &c. non ad torquendum, aut condemnandum: neq; enim coniectura quæ coniectura

ctura est, ideo mox naturam vertit, & quasi-plena probatio fit, quia de crimine excepto aut abstruso est.

Ratio V. Opinio aduersa manifeste pugnat cum charitate Christiana ac æquitate naturali: sic enim argumentari mihi illi videntur: Exceptum hoc crimen veneficij grauissimum, atrocissimum, nocentissimum est, quo nihil scelestius, horribiliusq; cogitari potest: est item occultissimum; & difficillime de quoquam probari potest, ergo minus iam egemus fundamento, minora ac leuiora indicia, vt id tantum, tam nefandum scelus, de proximo nostro homine Christiano nos ipsi Christiani prudenter & rationabiliter presumamus, atque eum tanquam fere- aut quasi-plene conuictum ad grauissimas periculosissimasq; quæstiones abripiamus: Quin potius inferrem ego ex dialectica Euangelica; ergo plus egemus fundamenti, non minus.

Dices, Non hæc vis est argumentationis, quo aduersa opinio nititur, sed ista: Veneficium est grauissimum, damno-

minosissimumq; crimen : ergo etiam vel minima eius vmbra percepta sufficere putandum est, vt laboranti Reipublicæ quouis modo mature succurratur.

Resp. Non penitus sequelam nego, sed astringo: sequitur enim vt vel minima eius pestis vmbra aut suspicione coorta, ad subueniendum Reipublicæ accingaris: non tamen indifferenter quouis modo, licito seu illicito, cis aut citra rationem. Succurrendum Reipublicæ est, non nego; sed ita, vt nec contra rationem nitaris, nec cuiusquam ius naturale aut communem Christianorum charitatem violes: quod vtique fiet, si tam ingens &periculosum malum cum infamia coniunctum, qualis est tortura, leuibus de causis proximo inferas, &inuito dictamine rationis quo grauius est crimen eo minore nixus fundamento id alicui impingas, & quo latentius occultiusq; est, eo facilius iam te detexisse & sufficienter ad torturam probasse credas.

Ratio VI. Opinio aduersa Diale-

cticam euertit. Id ita ostendo in hoc exemplo: Testimonium aiunt alicuius testis infamis aut complicis seu socij criminis non sufficit ad torturam, nec fere-plene probat: si tamen crimen exceptum sit, aut alioqui difficulter probari possit, iam sufficit & valide ad torturam probat: Dico ego id plane Dialecticæ aduersari; probatur. Nam testimonia huiusmodi secundum omnem Dialecticam sunt argumenta quæ ab authoritate appellantur, de quibus argumentis hæc eiusdem Dialecticæ inconcussa doctrina est; valorem eorum atque pondus pendêre ab authoritate testantis, id est, ab ipsius in loquendo Veracitate, ita vt iuxta quod ille magis minusq; Verax prudenter præsumitur, ita quoque maiorem minoremq; vim probandi ac valorem argumentum habeat. Non enim ideo aliquid magis minusve probatum censeri debet, quia est de maiore minoreve crimine, excepto seu non excepto, occulto seu non occulto de quo probatur: sed quia maior vel minor attestantis autho-

authoritas seu veracitas est quæ probat: diceres Dialectice: A dicente non à dicto vim argumenti pendere: ideo enim hoc ipsum ei nomen datum est, vt ab authoritate vocetur. Quo posito; non video quomodo salua Dialectica vbi minor est veracitas testantis, ibi maior sit vis argumenti; quod tamen in opposita sententia defenditur: quippe cum plus momenti & valoris tribuatur argumento ab authoritate infamis Sagæ quam furis ducto: sint enim exempli causa duo hic argumenta:

I. Tale: Infamis fur denunciat Titium esse furem, ergo Titius fur esse præsumitur, in tantum vt fere-plene probatum haberi debeat; ac Titius deinde ad torturam rapi possit.

II. Tale: Infamis Saga denunciat Titiam esse Sagam, ergo Titia Saga esse præsumitur, in tantum vt fere-plene probatum haberi debeat, ac Titia proinde ad torturam rapi possit.

De priore argumento aiunt aduersarij infirmum esse, non posse Titium torqueri: de posteriore clamant firmum

esse, admodum probare, oportere Titiam in equuleum proficisci.

Quæro ego vnde hic posterioris argumenti valor sit? Dialectica vult esse ab authoritate denunciantis: considerет ergo prudens Lector in vtro denunciante maior veracitas rationabiliter præsumi possit? in fure, an in Saga? & cur in illa potius, quam in illo? vter horum, fur an Saga plures salis modios (si tamen sale vesci solent) cum mendacij parente delinxit? vter magis de fallacia suspectus? an qui communi tantum via exerrauit, an quæ omnem erga Deum hominesq; fidem exuit, quæ Dæmoni tot annis mancipata fuit, eius mores & ingenium non-dubie combibit, fallere & mentiri sub optimo huius artis professore didicisse potuit? Maior igitur in argumento ab authoritate ducto vis inerit, cum Minor attestantis veracitas erit, quod absurdum est. Quinimo etsi vim argumenti ab authoritate ducti non tantum à veracitate testantis peteremus, sed aliquid etiam in ipso obiecto hærere vellemus, quo maior minorve

norve noſtra credulitas cieretur , vti cum facilius ea credimus quæ faciliora ſunt , vt Gaium gallinam potius quam ouem integram voraſſe : nihilominus & hoc cauſam noſtram adiuuaret : ita enim comparatum eſt , vt credibilius ſemper eſſe ſoleat, ſi crimen vulgare de quopiam aſſeratur ; quam ſi extraordinarium , enorme , atrox, nefandum, & exemplum. Vt tandem illud nobis quod oſtendere intendebamus omnino relinquatur; tantum abeſſe, vt in criminibus exceptis , & præſertim Sagarum , Minora ſufficiant indicia ad procedendum quam in aliis ; vt etiam Maiora iure exigantur.

DVBIVM XXXVIII.

An nullo ſenſu verum ſit Axioma Iuridicum; In criminibus occultis & difficilis probationis facilius ad torturam iri poſſe, quam in aliis?

RESPONDEO , Verum hoc axioma eſt, ſi recte explicetur. Facilius enim ſiue promptius iri poteſt , poſito

quod omnino iri possit; id est, posito, quod habeas probationem criminis fere plenam, cum sine ea omnino iri non possit, nisi ratione reluctante, vt superius ostendi: quod vt intelligas dicam diffusius. Ponamus enim verbi gratia duos te tenere captiuos, Titium inprimis, cuius crimen sit vehementer ex natura sua occultum & difficilis probationis; deinde Sempronium, cuius crimen sit tale, vt non difficile videatur posse aliquam probationem plenam de eo inueniri: ponamus etiam de vtroque habere te probationem fere-plenam: aio nunc; cum vtroque posse te ad torturam procedere: sed hoc discrimine, quod cum Titio multo promptius quam cum Sempronio, id quod vlterius declaro in hunc modum: Docent Iurisperiti communi consensu, vt testatur Clarus l. 5. q. 64. n. 5. quod oporteat Iudicem antequam aduolet ad torturam, diligenter considerare an non aliquas alias probationes, *plenas* scilicet inuenire possit, quibus reum criminis conuincat: nam si id quidem, abstinendum

dum esse à tortura: cum enim tortura sit introducta, vt vbi nondum plene sed tantum fere- seu semiplene probatum crimen est, per eam eliciatur rei ipsius confessio quæ hunc defectum impleat; cumq; tortura res sit dira & periculosa, sequitur, vt si aliunde probatio plena haberi possit, ea ambab. vlnis potius arripiatur, quam per torturã non sine periculo quęratur: sed & sequitur, quod teneatur Iudex ob hoc periculum euitandum eas probationes cum aliqua cura & diligentia inuestigare, atque ita non nisi cum aliqua velut cunctatione ac mora, quam investigandis huiusmodi probationibus ponat, ad Equuleum confugere: præsertim si agatur de crimine vulgari, in quo spes sit, posse talem aliquam probationem inueniri. Nam si crimen sit ex eorum genere, quę occulta & abstrusa sunt, ideoq; difficillimæ probationis: tum sane (si modo alioqui indicia sufficientia ad torturam habeantur, quod semper iuxta rectam rationem præsupponendum est) non est quod Iudex cunctetur aç vereatur, quin

 prom-

promptius & facilius quam alias ad torturam accedat: quippe cum in his criminibus occultis spes non sit probationem aliquam plenam facile inueniendi, propter quod in aliis criminibus vulgaribus cunctatione & cura illa opus esse dixi. Quibus ita expositis, cum verum esset, eo scilicet quo vidimus sensu, nimirum, posito & non excluso quod reus ob habita sufficientia indicia licite torqueri possit, tunc facilius promptiusq; possit ac minore cum scrupulo in criminibus occultis seu difficilis probationis, quam in aliis: nonnulli hinc occasionem sumpsere errandi, ac dictum hoc ita perperam interpretati sunt, quasi facilius promptiusq;, id est, *minoribus habitis indiciis, absque fere-plena probatione*, liceret in occultis ad torturam venire. Ecce fons erroris ex incauta veri dicti interpretatione: quem miror hactenus viros doctos non animaduertisse. Vnde factum est, vt in negotio Sagarum leuiculis sæpe de causis, quæ à fere-plena probatione non parum distarent, equuleus promptissime expe-

ditus

ditus sit, clamantibus nec intelligentibus imperitis Iudicibus; facilius in occultis ad torturam iri posse. Optandum vero erat, vt qui viri boni & zelosi Magistratum ad persequendum hoc Sagarum crimen acrius inflammant, par zelo suo studium & scientiam in has causas afferrent, quo periculosos hos & similes errores tum deprehenderent, tum à suis eorumq; quos instigant conscientiis simul repellerent. Moneo iterum Magistratus, vt attendant, neque enim omnes quorum vtuntur consiliis, ea semper qua putantur eruditione & prouidentia sunt: nec tamen in tam graui Sagarum causa improuidis & oscitantibus esse licet.

DVBIVM XXXIX.

An, quæ nihil in torturis confessa est, damnari possit?

SVppono damnari neminem posse nisi certo de eo cõstet culpam sustinere: neq; enim innocens occidi debet, innocẽs autem omnis esse præsumitur,

qui nocens eſſe neſcitur: conſtare autem duobus modis ſolet: vel quia reus ipſe iure & legitime rogatus, ita de ſe confeſſus eſt; vel quia plenis probationibus, id eſt luce meridiana clarioribus feciſſe crimen conuictus eſt: adeo, vt ſi alterutro horum modorum conſtet quem eſſe reum, is damnari poſſit: neque enim vt & conuictus ſimul & confeſſus ſit requiritur, ſed alterutrum duntaxat ſufficit. Quo poſito

RESPONDEO, Quæ rea ſiue reus in torturis ſiluêre, damnari ſalua æquitate, & recta ratione non poſſunt. Eſt contra quorundam hodie Iudicum praxin, quam in cauſis Sagarum nonnullibi vidi, & ingemui. Ducebatur nuper ad rogum quædam, ter, quater, imo quinquies equuleo laſſata. Negabat ſe ream eſſe voce liberrima, quam per quælibet tormenta ad flammas vſque perduxerat: vbi cum notario quoque eam dictauiſſet, rogum intrauit: pluries hoc accidit alibi; & recenter etiam Sacerdoti, magiæ poſtulato, de quo alias informandus erit Princeps: Sed exempla

pla omitto. Exiſtimo vero id iniquum eſſe. Rationes iſtæ ſunt:

RATIO I. Damnari nemo poteſt, de cuius crimine non certo conſtat: de huius, quam dixi, certo non conſtabat, non igitur damnari potuit. Aſſumptio probanda eſt. Si enim conſtabat, vel id ex eo quod ipſa de ſe confeſſa, vel quod legitime conuicta eſſet, neutrum hic verum erat, non igitur conſtabat. Confeſſam non fuiſſe liquet: non etiam conuictam, ita probo; Si conuicta eſſet, torta non eſſet, eſt autem torta, non igitur conuicta: Conſtat ex ſupra dictis (& vide Farinacium q.38.n.4.) torturam adhiberi in ſupplementum probationis: ter quater torta eſt, ter quater igitur probationes ſuppleri indigebant: Si indigebant autem, plenæ vtique non erant; ſi non erant, ream igitur non conuincebant: non igitur ipſa legitime conuicta erat: non igitur de eius crimine certo conſtabat: non igitur damnari poterat.

RATIO II. Quæro ex Iudice quem in finem ream torſerit? an vt tortura

pœna delicti esset? an vt via ad veritatem? contra iura est, vt tortura pœna sit, & prorsus inauditum, nam cuius criminis erit pœna? an eius, quod adhuc nescis & quæris? torsit igitur vt ad veritatem via esset. Si hoc autem, nondum igitur ad veritatem peruenerat: cumq; deinde nil rea fassa fuerit, ne postea peruenit quidem: si non peruenit autem, quomodo tandem nondum occupata veritate, tam sæua sententia in ancipitem ream excussa est?

Ratio III. Quæro item ex Iudice, an hæc reæ confessio necessaria ad condemnandum fuit, an non fuit? si fuit, cur igitur sine ea nihilominus damnauit? si non fuit, crudelitas est, quam morte puniendam seu confessam seu inconfessam destinauerat, tam grauibus torturis lacerasse, ne, quæ vni tantum destinata morti erat, vna morte moreretur.

Dices, Torsit Iudex non quærendæ veritatis ergo, sed stabiliendæ, ac confirmandæ, vt tanto certior confirmatiorq; causa esset. Sed

Resp. Male id & imperite: nam de hoc fine torturæ ad confirmandam veritatem iam inuentam, altissimum in Iure silentium est: communis autem Theologorum ac Iurisperitorũ est sententia, in subsidium probationum torturam introductam esse: male igitur in re odiosa & periculosa à communi sententia receditur, & nouum ius inducitur. Imo, quicquid dicas, redit nihilominus idem argumentum: Vel enim confirmatio hæc necessaria ad condemnandum fuit, vel non fuit: Si fuit, cur igitur nihilominus sine ea damnauit? Si non fuit, crudelitas est, vt dixi, & peccatum lethale, tam grauem intulisse proximo cruciatum, ob confirmationem, quæ necessaria non erat. Vnde recte Gomezius Variar. resol. tom. 3. cap. 13. tit. de tortura reorum, num. 20. Boerius decis. 63. nu. 13. Crauet. Consil. 178. nu. 10. pag. 209. & alij cum Farinacio quæst. 40. n. 4. sentiunt *Iudicem esse fatuum, & teneri in Syndicatu non solum, sed maxime in conscientia*, vt notat Nauarrus c. 18. Dub. 17. n. 59. Et Lessius cap. 29. dub. 17. num. 152. & Co-

Et Couarruuias pract. quæst. cap. 23. conclus. 1. qui reum conuictum torquet.

Ratio IV. Per torturas, iuxta communem sententiam, indicia seu probationes omnes etiam plenæ purgantur: adeo vt si reus etiam conuictus, in tortura & post eam constanter negando persistat, liberādus sit, vt docet ex communi sententia Farinacius, & sequitur Delrius lib. 5. Sect. 9. apud quos videant citationes qui eas volunt. Torta igitur & non confessa purgata fuit: si purgata, quo deinde iure damnata? Auxit purgationem negationis ad mortem vsque constantia: Neque enim non paruum pondus habent quæ immediate ante mortem vltima hominis effata sunt, vt paulo post dicemus. Nam etsi quidem & in omnibus torturis, & ad rogum vsque pernegans, nocens esse quæ possit: aio tamen, quæ sic torta inconfessa fuerat, damnari non debuisse, tum ob ea quæ iam dicta sunt, tum quia tutiorem partem eligere oportebat, & vel decem potius nocentes dimittere, quam vnius innocentis plectendę periculo se exponere:

nere: Quod axioma etsi omnes passim admittunt, & vltro iactant, vix tamen inuenias qui re ipsa ostendat, facere se, quod faciendum esse dicunt. Nequeo vero sat admirari, quî hæc tanta immanitas, quam in exemplum attuli, cadere possit in Iudicē Christiana fide tinctum, qui aliquam futuræ vitę imaginem in sinu circumferat, sciatq; se coram Iudice illo compariturum, qui etiam de verbis otiosis moturus litem sit. Magis miror, quî viris spiritualibus tanta possit incidere cæcitas, vt nec ipsi hic quicquam apprehendant, nec formident Deum. Nam & alia quædam nuper, cum nec tormentis nec incredibili importunitate insulsi Sacerdotis (parcat mihi Deus, si hunc ordinem offendo) vinci potuisset, vt se ream diceret, ob hanc ipsam causam, tanquam obstinata, viua adiudicata igni est. Cumq; ad rogum innocens victima assisteret (sic enim vtique haberi debet, quę & per torturas purgata fuit, & nocens esse non conuicta est) non destitit molestissimus Sacerdos: sed instantis supplicij acerbitate & gratiæ impe-

impetrandæ ostensa spe ; eo denique impulit, vt in has ternas tandem voculas, *sum rea igitur*, silentium abruperit: ad quas cum ille raptim has ternas tantum reponeret, *ego te absoluo*, simul cum his subito accurrit ad Iudicem, & quia iam denique se ream fassa sit ; mitigationem supplicij orat : sed indignatus Iudex cum reponeret id factum citius oportuisse, inhæsum est sententiæ, & in ignem viua coniecta. Dici non potest, quam deinde vbiq; is Sacerdos ad quoscunq; accessisset, id identidem exaggeraret quam nullis deinceps Magiæ postulatis fidendum sit, si crimen negent; cum sic tandem sub extremum articulum se ream concessisset quæ per tot tormenta obstinata transierat. Multa vero hic imprudentissimi hominis peccata concurrerunt, quę si iudicio tantillo valuisset, manibus tangere potuerat. Nam

1. Quæ hæc peruersitas fuit, quod per fas & nefas omni adhibita vi nocentem esse voluerit, quę innocens esse poterat?

2. Non

2. Non poterat Sacerdos hic aliud iudicare, quam eam innocentem esse: nam conuicta nullo modo erat, indicia omnia per torturas purgauerat, ne in sacramento quidem fateri voluerat, quid hic amplius requiri poterat?

3. Si Sacerdos certus erat, eam ream esse & mentiri in confessione, id intra illud forum continendum & tractandum erat, & si nihilominus persisteret, credendum tandem pœnitenti, & acquiescendum, vt omnes Theologi docent. Quid hic nouas & periculosas opiniones sectari volumus? legamus & sequamur Theologiam, vt ea hactenus toto orbe tradita fuit.

4. Quod si autem rogo iam iam imponenda, tribus illis voculis memoratis rea esse consensit, quis non videt ex circumstantiis & loquendi modo, non veritati hoc, sed spei gratiæ & importunitati vrgentis tributum esse? vnde quæ hic materia triumphi & exaggerationis?

5. Iam quod si nihilominus homo imperitus veritatis eam vocem fuisse exi-

existimabat, quæ hæc animæ iuuandæ ratio fuit, vt inueteratam igitur, & eousque inualide confessam, atque haud dubie eximio quodam modo Sathanæ obstrictam, credere auderet sic quasi momento satis dispositam, & velut miraculose conuersam, atque contritam esse, vt aliud nihil restaret; quam vt raptim verbulo absolueret; & mitigationem tantum supplicij, non dilationem à Iudice oraret? Agebatur sane de æterna animæ salute: Vt hæc in tuto collocaretur, & tam insignis peccatrix (vt eam is homo esse supponebat) solide cum Deo rediret in gratiam, oportebat vtique supplicium differri, & melius pleniusq; per vnicum saltem diem disponi, ac sacro viatico instrui: sed & tenebatur ad hoc Iudex in conscientia, vt non negaret. Et si negasset, Sacerdotis erat obsecrare, imo & interposita auctoritate Euangelica comminationem iræ Omnipotentis Dei expromere, ac coram populo teste ad Principem appellare. Ecce qui animarum curatores! & hos Magistratus habere volunt, hos religionum

gionum Superiores exponunt, nec ſe tamen peccare putant. Rem præclaram!

DVBIVM XL.

An criminis ante confeſſi reuocatio facta in loco ſupplicij alicuius momenti habenda ſit?

PRaxis habet, vt huiuſmodi reuocationes criminis ſiue de ſe, ſiue de aliis, antea in tortura confeſſi & ratificati, contemnantur vt nullius penitus momenti. Mouentur Iudices argumentis ex Binsfeldio pag. 274. & Delrio lib. 5. ſect. 6. petitis, quæ tamen non plane eis fauent. Vt paulo poſt patebit: Sic enim

RESPONDEO, Reuocationes huiuſmodi, ſi à pœnitentibus fiant, quod prudentis Confeſſarij iudicare eſt, non prorſus nullius, ſed magni ponderis habendæ erunt: maxime ſi alios falſo detuliſſe aiunt. Rationes iſtæ ſunt:

RATIO I. Natura dictat; vt moriens præſumatur memor ſalutis, ideoq; mentiri nolle, vt habet Simancas ex D.

Chrysostomo & aliis, item Canon Sancimus 1. q.7. & gloss. in cap.litteras, de præsumpt. item Dd. in l.vlt. C. ad l. Iuliam repetundarum. Eleuat id Delrius, concedendo quando est animo imperturbato & sibi bene præsenti, additq; non omnes morituros esse sanctos maxime sortiarios. Sed Resp. Non omnes autem morituros, animo perturbato esse, nec omnes non-sanctos, aut sortiarios: quippe cum hoc ipsum iam quæratur, an non dubitari aliquantum atque altius considerari debeat, num omnes qui sic reuocant, sortiarij sint. Vnde non sic poni debet: sortiarij sunt, ergo eorum reuocatio audienda non est, sed sic potius: Reuocant eo tempore quo sciunt se iam iam ante æternitatis tribunal sistendos: rarum est ne tum quidem salutis memorem esse, prudenter igitur dubitari potest, an non forte sortiarij non sint.

Ratio II. Si reiiciendum est quod paulo ante mortem rei enunciant, cur Iudices, & alij qui denunciationibus Sagarum magnum pondus attribuunt, totum

tum hoc inde ducunt (vt infrà dicam) quod super iis denunciationibus mortuæ sint, ipsi igitur fundamentum hoc iaciunt, quod non videatur præsumendum quempiam cum mendacio velle vitam concludere; alioqui opponam totidem eorum verba ac dicam: non omnes morituros esse sanctos, maxime sortiarios, ac proinde parum id referre, quod denunciationes suas morte obsignarint. Sed nimirũ: si quod obsignant morte, tale est quod Iudicibus placet, iam magni põderis hæc obsignatio est; nullius autem; si quod Iudicibus non placet. Regula sane elegãs! si Diis placet.

RATIO III. Constitutio criminalis Carolina in Imperio recepta nobiscum sentit: nam sic habet articulo 91.

Quod si accusatus ipso die iudicij delictum negauerit, quod antea legitime & constanter confessus fuerat, ac Iudex ex ea confessione per explorationem omnium circunstantiarum deprehenderit, eam retractationem à reo solum ad impediendum legitimum iuris processum fuisse susceptam: tunc

Iudex duos illos conſtitutos aſſeſſores, qui vna cum ipſo libellum confeſſionis prælegi audiuerunt, ſub iuramento interroget, vtrum prælectam confeſſionem audiuerint, & ſi affirmauerint, idem Iudex omnino conſultationem ac deliberationem inſtituat apud Iuriſperitos, ſeu aliis locis ac modis, vt inferius ſignificatur, &c. Ex quibus ita rectiſſime colligit Tannerus diſputatione de iuſtitia q.5.dub.4.num.98. quod ſi ea conſtitutio etiam tunc, cum retractatio rei ſolum ad impediendum legitimum iudicij proceſſum facta fuerit, nihilominus vult rem diligenter expendendam, & cum viris doctis & peritis conferendam eſſe; vtiq; multo minus negligendam aut contemnendam eam reuocationem eſſe volet, quæ à pœnitente ac non malitioſe facta poteſt præſumi. Reſtat vt ad argumenta oppoſita reſpondeatur, quibus probant reuocationem huiuſmodi proxime ante mortem factam æſtimari non oportere. Sunt autem iſta:

Argvmentvm I. Raro ſub mortem

æque

æque sibi mente constant, vt ante illud tempus quando confessio ratificatur. Ita Iudices ex Delrio lib. 5. Sect. 5. Sed

Resp. Non raro sed sæpe multi cum mortem ob oculos vident, præsentiores sibi sunt quam ante, quantum scilicet ad hoc vt mentiri nolint, ad quod opus non est discursu, & magna animi attentione ac quiete. Quicquid sit; id igitur concedent, vt cum perturbati animi non sunt, tum saltem magni ponderis hæ reuocationes habeantur, quod volebamus. Quanquam vereor ne id nos parum iuuet, forte dicent, hoc ipsum esse perturbationis signum, si quis reuocet, atque ita nullus non reuocans perturbatus fuerit: speramus mitiora.

Argvmentvm II. Solent importunitate eorum qui denunciati fuêre, vel admonentium de animæ salute vehementer rei sollicitari & perturbari in extremo illo vitę puncto. Sic iidem ex Delrio, & recidit eodem quo primum argumentum. Sed

Resp. Neganda sunt quæ argumentum sumit. Nam inprimis, vnde denun-

ciati ſciunt, ſe à reo iſto denunciatos eſſe vt ei de reuocatione importuni eſſe velint? Denunciationes omnes exceptæ ſunt in acta quæ adhuc ſecreta ſeruantur: vnde ergo ſciunt? quod ſi aliqui ſunt ſibi male conſcij, qui ne delati ſint verentur, atque hos putant reo moleſtos eſſe; nec ſic aſſentior: Nam ij ſane, vt natura eſt non rectæ conſcientiæ, cauebunt potius ne in reorum conſpectum aut mentem ſub id tempus veniant, ne forte vel Iudici aliisve ſuſpicionem, vel reo memoriam commoueant, quo fieri poſſet, vt ſi necdum denunciaſſet, adhuc ante mortem pœnitentia ductus denunciaret. Sed voluit fortaſſis innuere Delrius quod hodie eſt ſolenne, nec ab vllo adhuc Magiſtratu, quod ſciam, punitum, eos qui reorum quæſtionibus interſunt, mox omnes denunciationes in vulgus effutire, vnde fieri poteſt, vt denunciati intelligant ſe accuſatos eſſe: ſed quicquid ſit adhuc negandum eſt, quod denunciati, qui ſe accuſatos eſſe ſciunt, reos ante mortem ſollicitent & perturbent: nam
ad

ad reos post acceptam sententiam nemo admittitur, nisi Sacerdos & lictor: nisi hi igitur denunciati sunt, aut à denunciatis subornati, non possunt vtique denunciati reos molestare; Deinde quod additur solere reos importunitate admonentium de salute vehementer sollicitari, id pro nobis est, non contra nos; si enim de salute vehementer sollicitentur, vtique tanto magis salutis habebunt curam, nec eam per mendacia, cum nihilominus moriendum eis sit, in discrimen adducent. Præterea monẽtes de salute, qui importuni sunt, non id agere solent, vt veritatem serio cognoscant, & moneant reos de reuocatione, si forte tormentis victi mentiti sunt; sed id agere solent, vt quicquid sit simpliciter se nocentes esse fateantur: Presupponunt enim imperiti homines, vt supra docui Dub.19. non posse aliter fieri quam vt nocens omnis sit quæ accusari & capi potuit ac in tormentis fateri: Itaque quæ reuocatio fiat ante mortem non ab importunitate monentium de salute fit.

Argvmentvm III. Hæc recantatio non eſt facta adhibitis ſolennitatibus, quæ adfuêre primæ confeſſioni, ideo præualet prior. Adde quod iſta eſt extraiudicialis, prior iudicialis, ſic item ex Delrio. Sed

Resp. Non dico hanc recantationem continuo priori confeſſioni præhabendam eſſe, & reum mox abſoluendum: ſic enim nemo non reus ante mortem reuocaret: Sed id aio: confeſſionem priorem, etſi adhibitis ſolennitatibus iuris facta ſit, non tamen ideo neceſſariò eſſe veram, imo nec hoc tempore quidem ſat prudenter veram eſſe præſumi poſſe, tum ob futilitatem indiciorum quibus hodie vtuntur, tum ob ingens periculum quod tortura ſecum trahit, vt ſæpius oſtendi. Proindeq; ſi paulo ante mortem rei non male diſpoſiti canant palinodiam, eam non plane negligi & contemni oportere, ſed diligenter conſiderari, reuocari ad incudem indicia, examinari attentius, & vt vult conſtitutio Carolina conſultationem apud Iuriſperitos inſtitui: præſertim

tim in crimine Magiæ, quod cum exceptum sit, non modo non minorem, sed maiorem adeo considerationem & attentionem requirit, vt supra Dubio 8. probaui. Quis autem hoc vnquam Iudicum in Germania fecit? Iam si quis hominum piorum admonere Iudices in his ac similibus velit, sunt qui indignentur & inclament, quid hæc ad nos attineant? nosse illos sua iura ac leges, nos ista non studuisse: quasi scilicet secretissima hæc quædam sacra sint, in quæ nemo vnquam oculum iniecerit, nisi soli illi, quos huc professio applicuit. Quos quidem, si vt primum admoti ad has causas sunt, continuo vel iudicij vel conscientiæ bonitas ab errandi periculo exciperet, non esset quod monitione & sollicitudine egeremus; nunc aliter res habent, & aduerto id tantum agi, vt non tam ipsa demum veritas per Germaniam resplendeat quam busta.

Argumentum IV. Dictum morientis non est idoneum testimonium vt alius torturæ subiiciatur, nec in homici-

dio, nec in Iudice dicente ſe tuliſſe falſam ſententiam, nec in furti crimine, nec in aliis vllis, ex communi & in praxi recepta ſententia. Sic iidem ex eodem; ergo ſimiliter dictum morientis idoneum non erit ad elidendam confeſſionem prius factam, &c. Sed

Resp. Sumitur hæc doctrina ex l. ſi in graui, §.1. ff. ad SC. Syllanianum, vbi dicitur quod vulnerato non creditur, ſi mox deceſſurus dicat ſe à Titio percuſſum fuiſſe, niſi id aliter probari poſſit, ad quem textum multa Bartolus. Sed eſto ita ſit, (nego enim id noſtri inſtituti eſſe diſcutere, videatur Farinacius q.46.) non tamen inde conficietur dictum morientis non aliquam facere præſumptionem & indicium, vt altius res conſideretur, quod nos volumus & Conſtitutio Carolina nobiſcum: quæ articulo 28. determinat ſermonem morientis aliquod facere indicium; quam & citat Binsfeldius pag. 277. vti & Stephanum Bertrandum atque alios, quod nobis ſufficit. Certe ipſe Binsfeldius pag. 275. pro concluſione fateri cogitur,

tur, quod etsi talis reuocatio de qua agimus non elidat confessionem priorem in foro externo, nihilominus maximum quiddam sit apud Deum & homines, quod reus statim moriturus exculpet & excuset quos inculpauit. Vnde quidem videant quid agant Iudices, cum non minus vt in interno, quam externo foro subsistant curare debeant; repetant suum axioma, præstare vt viginti nocentes dimittantur, quam vnus innocens plectatur.

ARGVMENTVM V. Talis persona primam confessionem factam in tormentis non confirmasset, quando sententia data est ad bancum iuris vt vocant, tum enim conscientiam suam aperuisset, & reuelasset quod in tormentis mentita esset. Sed

RESP. Dicuntur hæc multo promptius quam fiant: Væ illi sane si ad bancum iuris id dixisset: rediisset in easdem quæstiones, & nullo alio, quam ingentium pœnarum lucro mendacium mendacio cumulasset. Prudenter igitur illi agunt, qui & ad bancum iuris mendacium

dacium ratificant; & non nisi tum demum reuocant, cum iam iam ruunt in amplexum mortis, torturarum securi. Contra vero quidam nimis simplices sunt,&turpiter impingunt,cum ad bancum bis terve, vt nuper adhuc obseruaui,voce Iudicis prouocati ad libere edicendam veritatem, aiunt se in tormentis mentitos esse: mox enim reducti in quæstionem id tantum discunt, nullam omnium torturarum acerbiorem esse quam quæ eam libertatem edicendæ veritatis exceperit. Neque enim contenti quidam Inquisitores sunt, quod vbi rei mētionem reductionis audiunt, subito libertatem eam damnent, confessionem priorem ratificent, ac de reuocatione doleant, infectamq; esse velint: nam nihilominus adhuc reduci iubent & torqueri, ac tum deniq; ad bancum iuris *liberrime enunciare*, (nam hac phrasi vtuntur: & discat nunc eam lector quid significet) liberrime inquam enunciare,se reos esse; non sine magna in populo exaggeratione quanta maleficorum malignitas sit,qui cum tandem aper-

aperte inueniantur fuisse rei, sic antea tamen iudicium ludificati sint. Vt profecto insanissimus inposterum futurus sit, qui ad bancum aliter loqui audeat quam Iudicibus placuerit.

Nimis vero lepide & ingeniose agit Inquisitor ille non nominandus, qui interdum pridie, quam plectendi sunt rei, id eis denunciari iubet, etiam per Confessarium, quod si vel ad iudicij vel supplicij locum vacillauerint, ac postea rursum torti confessi fuerint, sciant paratas iam esse scalas ad quas alligandi sint & in rogum viui demittendi: quas non vanas certe eius minas esse nuper in nonnullis docuit euentus. Idem homo Confessariis ipsis ausus pro imperio edicere est, si quæ in supplicij loco Sacramento reconciliandæ, negaturæ essent crimen, eas plane ne absoluerent, sed viuas exurendas desererent: Ac inuenti sunt Confessarij eiusmodi, qui stipendio non laborem solum, sed & auctoritatem Ecclesiasticam submittunt, & indignam rem sub nequam hoc homine agere ausi sunt. Qui iidem ordi-

naria

naria formula seuerissime reis edicere solent, saluari nullatenus posse nisi confessiones & denunciationes in tortura factas ad vltimum constanter ratificent. Vah quæ hæc ratio est! & quas pœnas dabit Deo Magistratus qui hos Officiales habet? grauia sane hæc facinora sunt: & tamen hæc Iustitia est, & instigantur Magistratus atque à zelo commendantur!

Dices, Hæc Magistratus ignorant, atque ideo excusati sunt: si scirent vtique grauissime punirent.

Resp. Quod ignorent concedo, & est quod queror: sed quod excusati sint, omnino nego. Poterant hæc & similia omnia, si modo ipsi vellent, scire: cur nescierunt? quod potuerint, sic clarissime ostendo.

Clamant omnes & Magistratus & eorum Officiales crimen Magiæ occultissimum esse, & occultissime proserpere: hoc ipsum tamen occultissimum crimen hactenus ita Magistratus non latet, vt indies infinitos ejus criminis reos in lucem se putent protrahere: norunt

& nar-

& narrant integras Iliades ſcelerum & machinationum quas Sagæ in conuentibus ſuis ſecretiſſimis geſſerint: Quod ſi igitur hæc & ſimilia adeo vt volunt tenebris demerſa, nihilominus ſcire poſſunt, quomodò nón poſſunt, quæ palam in luce hominum geruntur?

Itaque ad Deum non ſubſiſtent; nec apud homines quidem, cum intendere pallium ignorantiæ tam affectatæ difficile ſit. Atque hæc obiter ex occaſione ſint dicta, quæ tamen conſiderari debeant, & hinc quoque nonnihil minui admiratio vnde tantus in Germania Sagarum ſit numerus. Notent autem Iudices reliqui, & imitentur inſigne iam dictum Inquiſitoris illius ſtratagema; quo id efficiant, vt nulli deinceps rei negotium illis cum reuocatione faceſſant: Sic concidet omnis noſtra diſputatio, an pondus aliquod reuocationibus tribuendum ſit.

Quod ſi vero & aliud eiuſdem Inquiſitoris ſtratagema Iudices auent diſcere, quo id obtineant, vt ſi quæ plexa ſit quam plerique innocentem fuiſſe appre-

apprehendant, hanc eis opinionem egregie eximant, non grauabor docere; nam ita agant: Dum alias passim in equuleo extendent, ita quæstiones cum dexteritate aliqua dirigant, vt defunctæ illius memoriam eis obiiciant: quam vtique dum non grauate vt se pœnis eximant, accusauerint, (cum & ordinarie alioqui defunctas nominare soleant vt infra dicam) habetur institutum: nam subito id spargant, & è protocollo ad bancum iuris recitari curent, quam nunc indies ab nouo erumpant in scelestissimam illam nouæ & diuersæ accusationes: addant etiam consultum illi esse, quod iam tum sic plexa sit, alioqui nunc si adhuc supersit, viuam ignibus tradendam esse.

NB Porro autem si Magistratibus Germaniæ cordi est cognoscere & punire suorum quorundam Officialium nequitias & delicta; hoc suggero remedium. Ostendant sibi non displiciturum si integer colligatur huiusmodi rerum Catalogus, erunt qui propediem colligent, & ostendent quam indigne

digne omnia sub specie iustitiæ vastentur: mihi diligentius inquirere non libuit.

DVBIVM XLI.

Quid præsumendum circa eas quæ in carceribus mortuæ reperiuntur?

RESPONDEO, Si quæ maleficij accusata nondum legitime in tormentis confessa, aut conuicta, mortua in carcere reperiatur; præsumi debet decessisse morte naturali & honesta, nisi contrarium sufficienter ex certis signis deprehendatur. Est id contra multorum imperitorum praxin, qui vt quamque in carcere animã exhalasse intelligunt, mox iudicant à dæmone iugulatam, & sub patibulum educi mandant, vt ipse non semel vidi: Nihilominus responsio nostra verissima est. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Communis regula est Theologorum & Iurisperitorum ex ipso naturæ iure desumpta, tam diu quemlibet præsumendum esse bonum, donec sufficienter probetur esse malus: ergo similiter tam diu præsumendum est de

morte naturali, donec de alia ſufficienter oſtendatur.

RATIO II. Secundum iura cum mortuus in carcere reperitur, præſumitur non contra mortuum, ſed contra commentarienſem, id eſt, præfectum carceris, quaſi male habitus captiuus ſit. Vide Damhauderum prax. crim. cap. 11. & leges quas citat.

RATIO III. Semper ſunt hic cauſæ, quæ ſuadeant de morte naturali & honeſta, nam

1. Torturis fracta fuit, de quibus Auguſtinus: *Etſi non morte*, inquit, *puniantur; in ipſis, vel ex ipſis plerumque tormentis moriuntur*, Lib. 19. de Ciuit. cap. 6.

2. Vexata eſt compedibus & catenis.

3. Carceris pœdore & horrore debilitata eſt.

4. Confecta eſt mœrore & triſtitia, quæ, ſi teſte Scriptura etiam oſſa viri exſiccat, ne dum oſſa mulieris exſiccare potuit.

5. Conſolatione omni caruit: Sacerdos, à quo tale quid ſperare potuerat, mo-

molestior ei forte quam ipse lictor fuit. Dum igitur mortua inuenitur, nec alia sunt signa sufficientia in contrarium, his ex causis animam posuisse iudicari debet, nisi forte tam imperiti aut maligni sumus, vt tot mala in cumulum collecta non putemus sufficere potuisse, vt infirmam vnam testam colliderent, id est, animam muliebrem è male cohærente & attrito corpusculo extruderent. Insero hoc loco, quid in hac materia ante annos circiter duos ipse præsens in arce quadam Principis non mihi nominanda didicerim. Assidebam mensæ apud loci eius Satrapam, virum mihi amicissimum, aderat & forte Doctor Medicus, non vulgariter tum suæ artis, tum Mathematicæ peritus, cum quo, nescio qua occasione, in eos incideram sermones, vt de Sagis multa loqueremur, eramusq; per omnia in eadem opinione. Interea dum sub id tempus à commentariensi obeuntur carceres, & captiuis prandium affertur, accurrit ad nos intro, qui Satrapæ nunciet, non neminem eorum, qui pro male-

ficis detinebantur, ea nocte vita esse expeditum, & à dæmone strangulatum; Aspeximus nos inter nos, Medicus & ego. Atque ille concusso capite indignabundus: Praua, inquit, & distorta hominum iudicia! Iam is miser superioribus diebus ad stuporem omnium in equuleo distractus est, & virgis laniatus: iacuit in carcere heri totus languidus, & eneruis inter vitam & mortem: nil magis consentaneum naturæ est, quam vt per tantos cruciatus hanc inuenerit, nec quicquam magis creditu procliue est: nemo id tamen credet, nemo iudicabit: dicent omnes à dæmone iugulatum esse, hoc tanquam ex ore Apollinis pronunciant. Mira res! quam multi hactenus per Germaniam in carceribus vitam exuerunt, nec tamen quisquam omnium ob torturam, aut miserias carceris; quis enim hoc audiuit? omnes dæmon hinc eduxit, is omnibus ceruicem fregit. Et quo argumento? quis interfuit? quis vidit? carnifex ita ait: is scilicet, qui audire nonvult enormius torsisse, homo infamis & plerumque nequam,

quam, qui quod ſolus cadauer tractat & pertentat, ſolus teſtis eſſe poteſt, penes vnum hunc fides tota hæret: & ſi multa quæras, omnis tandem, atque vltima probatio, non vlterius quam ab eius iudicio repetitur: Qua in re id merito mirari venit, quod cum in rebus aliis nemo fere ea ſit auctoritate, quæ non aliquem ſubinde relinquat dubitationi locum, ſolius tamen carnificis ea ſit in negotio grauiſſimo auctoritas quæ omnem dubitationem expungat, quin quod ille pronũciarit veriſſimum habeatur, quaſi ipſe Iupiter locutus ſit. Hæc ille. Quæ cum mihi non parum arriſiſſent, cuperemq; inſiſtere huic argumento; conuerſus ad Satrapam: Oro, inquam, ne non ſciamus certiora quæ ſic animi gratia ventilemus, mittantur teſtes ex hac ipſa menſa in rem præſentem, qui certam ad nos veritatem renuncient. Et quando ad manum eſt lictor, vt vel modo cadauer poſſit inſpici, ij comitentur & examinent diligenter: Ita, quid eius rei ſit, certius ſciemus. Placebat id Satrapæ vſque adeo,

vt vel ipsemet inspectioni interesse vellet. Abeunt igitur, & paulo post reuersi: Quin imo, inquiunt, res aliter non habet, ceruicem ei dæmon elisit, collum penitus confractum est, flaccidum & enerue, sic vt caput in omnem partem corruat ac nutet; cætera membra integra sunt & firma: ita carnifex astantibus nobis, ne posset fallere, ad oculum ostendit: Sic ipse ego, inquit Satrapa, his oculis meis vidi, ipse testis sum, ne in vno carnifice fides acquiescat. Idem cæteri dicebant: ac quando iam omnis sublata dubietas erat, ad prandium se quisque referebat. Continui ego me paulisper, & haustulo interiecto, licetne, inquam, vt liberius quid loquar hic inter scyphos & amicos? Licet, inquit Satrapa; atque ego: vereor, inquam, vehementer, ne si ita philosophandum sit, vt adhuc philosophati sumus, parentibus quoque nostris, quos in lectulis suis honestissime animam posuisse credimus, non malus aliquis genius ceruices eliserit. Itane enim, inquam, vt hoc nesciamus, nullum non

homi-

hominis cadauer vt rigidiſſimum ac frigidiſſimum quidem fuerit, capite tamen quam maxime fluere, ac in omnem partem nutare? Nunquam igitur cadauer tractauimus? Nunquam vidimus ab aliis tractari, indui, moueri, in loculo reponi, vt rem tam luculentam hactenus ignorauerimus? Euge vero, quam inſignis & clara probatio confractæ ceruicis! qua ſi carnifex ille atque alij quoque paſſim (vt æſtimare licet, imo vt mihi iam conſtat) vti conſueuêre, ac ſimpliciſſimi inſpectores habent ratam, quam multi, obſecro, intra annos aliquot indigne traducti ſunt? Quæ cum ita diſſeruiſſem, ſurrexi atque abij: cadauer deinde illud ſequentibus diebus ſub furcam fuiſſe defoſſum intellexi. Videant autem Iudices, & ij omnes quorum intereſt, quam egregie ſe naſo ſuſpendi à carnificibus patiantur, quamq; tutam ſuam conſcientiam conſeruent, cum ſe ſcire omnia exiſtimant, atque eam negligunt ſollicitudinem ac curam, quam ego ſupra ſingularem & eximiam in cauſis Sa- NB

garum volebam esse. Multa in hoc casu concurrunt, quæ coram Iudice æterno negligentem Iudicem præstare oportebit. Nam

I. Mortuus huiusmodi nondum legitime confessus aut conuictus de crimine est, non etiam legitime probatum eum vel à dæmone, vel seipso per vim vita interfectum esse: vnde sequebatur, sine peccato mortali (vt vide apud Delrium lib. 6. sect. 19.) Ecclesiastica sepultura priuari non posse; priuatur tamen.

II. Nec debita solum sepultura priuatur, verum insuper ignominiosa ei impenditur; trahitur enim à carnifice sub patibulum, atque ibi infoditur.

III. Eo ipso, quasi lata sententia damnatur, ne non certo fuisse reus ab omnibus existimetur cui carnifex pollinctor datus sit, & furca Mausolæum.

IV. Eadem infamia in familiam ac posteros transfunditur: quod tanto grauius existimādum est, quanto stirps honestior. Quæ si singula per se magna sunt, & in conscientiæ atque etiam externo foro restitutioni obnoxia, non faci-

facile existimatu est, in quos laqueos se induant omnes illi, qui tam futilibus credendi argumentis nixi, velut de memoria incedunt, omnium securi. Neque enim est, quod ignorantiæ velo se possint obtendere, qui ne ignorantia laborarent, maximopere cauere ex officio tenebantur.

DVBIVM XLII.

Quando tuta conscientia iudicari possit, repertum cadauer à seipso vel dæmone iugulatum esse?

RESPONDEO, Id iudicari potest ex his signis:

1. Si resti collum implicitum est.

2. Si caput obtortum est, idq; plane in posticum, non enim sufficit si versus humeros in vnam partem: quod notandum est.

3. Si in gutture lineamenta appareant, quæ pridie non fuerunt: in quo tamen Medici iudicio opus est.

4. Si, quod sine magna vi externa adhibita fieri non potuit, prima colli vertebra

tebra emota loco eſt, vt retro emineat; nam tum denique non temere iugulatio præſumi poteſt, ac cadauer ſub furcam trahi: niſi rurſum, quod ſupra dixi, contra commentarienſem aliquid præſumendum videatur. Si vero hæc aut alia manifeſta ſigna non reperiantur, præſumendum eſt pro cadauere vti dixi: poteſt quidem quiſpiam à dæmone ſuffocari, nec tamen vllum relinqui ſignum, nos tamen id eſſe factum arbitrari non poſſumus, niſi ſigna videamus. Vtinam proinde ſuperiores quidam religionum, vel melius ſuos in his talibus inſtructos emittant, vel ora imprudentibus obſtringant, ne ex eadem qua ſupra probatione, vt quemque in carcere concidiſſe intelligunt, ipſi quoque vel inter primos clament, & in vulgus inſpergant confractas eis eſſe ceruices. Sane nuper cum quædam miſerrimum in modum torta, atque iterum nihilominus in equuleum reducenda, inter manus lictorum mortua collapſa eſſet, atque in partem vnam deflexiſſet caput, primus omnium religio-

ligiosus, reorum Confessarius, exclamabat, dæmonem illi pessimæ Sagæ ceruicem obtorsisse. Quam fabellam (cum adderet quoque sesemet vidisse collum eius penitus confractum) nemo non amplectebatur, tanto firmius, quanto minus à religiosis viris vel mendacium in re graui vel temeritas iudicandi tam insignis proficisci posse suspicio est. Et nemo ad similia plura attendit? Quod si nunc ij quorum interest, rationem à Iudicibus petant eorum corporum, quæ hactenus velut à dæmone strangulata sub furcam infodi mandarunt, si & signa iubeant proferre quibus id sibi persuaserint, ac familias diffamarint, non aliter subsistent quam ij solent, qui de re examinantur de qua nulla eo vsque cogitatio suborta eis est.

Dv-

DVBIVM XLIII.

De ſtigmatis Sagarum an indicium dent ad torturam & condemnationem?

VT intelligat me Lector, ſic res habet: Aiunt in corporibus Sagarum reperiri loca quædam quæ ſenſu vacent & ſanguine: ita vt ſi acum vel ſtylum profundius immittas, neque dolor neque ſanguis cieatur: addunt ea loca ſubinde etiam quaſi macula quadam ſeu velut nota inſignita eſſe, vnde & vocant characterem ſiue ſtigma quod dæmon aſſeclis ſuis, (etſi vt fatentur non omnibus) inurat; tanquam cum rem quiſque ſuam, vt ſupellectilem, ouem, pecus, ſeruum inuſta nota ſignare ſolet. Vide Binsfeldium pag. 626. Remigium dæmonolatriæ lib. 1. cap. 5. Delrium lib. 2. quæſt. 4. & 21. Quibuſdam igitur in locis captiuam quamque lictores exuunt & huiuſmodi notas diligenter non minus quam petulanter quærunt: quas tanto vtique inuenient facilius, quanto maioris eorum intereſt qui quærunt.

Non-

Nonnulli Iudices ita pertinaciter hic ſe figunt, vt ſi tantillum diuellere coneris & examinare, non parum indignentur. Accidit nuper vt intereſſem colloquio Sacerdotis cuiuſdam viri docti, & Iudicis, qui de iis ipſis ſtigmatis diſſerebant. Multa hic Iudex narrabat, ſed non credebat Sacerdos ; addebatq́; mirari ſe, quod viri prudentes in his ſignis noſcitandis in vnius Carnificis fidem incumberent; quod dictum, vt mihi quidem videbatur non iniquum ; ita Iudicem incendit, vt totus ſtomachabundus è loco ſe & conuerſatione proriperet, non ſine calumnia in Sacerdotes. Riſi; & cũ reuocaſſem, demulſiſſemq́; verbis dum deſæuiiſſet tempeſtas, ita hominẽ modeſte ſum affatus: Ponam, inquam, argumentum , quod neſcio an à quoquam mihi ſolui poſſit; eſt autem tale: Nam quod ſi in Sacerdotes quidem, inquam, in quos nulla veſtra eſt poteſtas, ſic facile proiecta bile vltra rationem excurritis , quam merito vereri debeo quis cum iis tandem agendi veſter ſit modus , quos ſub vinculis conſtrictos in-

intra ditionem cupiditatis vestræ tenetis? quomodo autem qui sic subito turbato sunt sensu, nihilominus ad distinguenda ea quę in causis Sagarum obscurissima sunt, erunt apti? Qua item ratione qui cum de captis agitur, ad omnem innocentiæ mentionem tumefiunt, recte innocentibus consultum ibunt? respondeat qui potest. Sed ad stigmata redeamus. Ego hæc nondum vidi, nec nisi videro credam. Id video indies, infinitas esse hominum fraudes, & sæpe pudendam credulitatem etiam magnórum virorum: qui quod maiores sint quam vt ipsi huiusmodi minutias ad vnguem examinent, quaslibet pene fabulas amplectuntur, atque in commentaria sua referunt, & sic orbi imponunt. Interea vero, quia nec credo, nec nego, dicam quod sentio, dum à sagacibus & doctis melius examinetur, & doceatur. Itaque ad propositum dubium

RESPONDEO I. Frustra quæratur an stigmata possint esse indicia ad torturam. Ratio: Nam vt concedam licere per lictorem ea quærere in corpore Reæ nudato,

dato, conuenire putem, vt habeatur ſemiplena minimum probatio. Cum enim ſine ea torquere non liceat, nec licebit ſine ea ita fœminam nudare coram infami ſcurra, quod illi ſexui quandoque tortura grauius eſt: habita autem ſemiplena contra ream probatione quid opus alio indicio ſtigmatum eſt ad torturam.

Respondeo II. Antequam ex ſtigmatis procedatur, hæc ſequentia Iudicibus in conſcientia incumbent, quæ boni iſti ne quidem cogitare videntur.

I. Ne fidant lictori cuius lucrum agitur, & multi nequam ſunt, aut ipſi quoque Magi.

II. Ne putetur ſtigma eſſe, quæ naturalis aliqua eſt nota, vel macula, vel cicatrix, aliave de cauſa ſenſu vacua, vt caro ſpongioſa, &c.

III. Ne ſtigmata quærantur rea pendente, ne forte terrore illo torturæ ſanguis deſerat nonnullas partes, aut ſtupore non fluat, vt in ſectione venæ ſubinde conſiſtit licet via patefacta.

IV. Vt Medici iudicium non negligatur.

V. Vt adsit solers quispiam qui *distincte* manum lictoris obseruet: nam fraudem si industrius fuerit deprehendet: & hoc Nota ante omnia.

VI. Ne lictor mortificet cuiusquam carnem, aut leuiter tantum acu compungat, aut vt nuper nequam quidam faciebat, simulet tantum compungere, interimq; clamitet se reperisse quod nusquam fuit. Vnde mirum non erat si nec sanguis reo difflueret, nec dolorem sentiret.

VII. Ne lictor vtatur stylis dolosis, vt V.C. magicis & incantatis; vel ita fabrefactis, vt cum libet intrent ac vulnerent, cum non libet, intrare tantum videantur, in se ipsos reducti: quales sunt cultelli ioculatorum.

VIII. Ne lictor sciat verba incantatoria, aut artes quibus sanguinem sistat, ac huiusmodi carnis stuporem inducat, vt quosdam coniuratores scire intelligo, & inuentum audio Carnificem, qui hæc de se fassus ac ple-

xus

xus ſit, vt mirer nondum nos oculos aperire.

IX. Vt Iudices approbatum ac certum habeant nunquam Deum permiſſurum vt vel Dæmonis vel Sagarum malitia & arte huiuſmodi inurantur innocentibus, ſaltem malis.

X. Ea probatio non debet eſſe talis: Si hoc Deus permitteret, ſequeretur incommodum, quia innocentes pro Reis haberentur & plectĕrētur: nam id nego fore vt à prudentibus & peritis haberentur. Imo male ſic diſcurritur: Dicitur innocentes plexum iri ſi Deus permitteret iis ſigna imprimi; ſupponitur igitur quod ſic ſignati merito nocētes habebuntur, cum hoc ipſum ſit in quæſtione; Vnde in circulū vadit probatio: cur ſignati nocentes habebuntur & plectentur? Quia Deus innocentes ſignari non permittet? Cur autem Deus non permittet? quia ſignati nocentes habebuntur & plectentur. Perinde vt infra in ſimili oſtendam Dub. 48. Argum. 6.

Respondeo III. Quicquid ſit; exiſtimo non concedendum Iudici vt ex his

 ſignis

ſignis ad condemnandum procedat, dum res melius à doctis ventiletur, & auctoritas publica certi quid ſtatuat. Atq; hæc obiter ſaluo iudicio meliore. Scripſit nuper quædam Colonienſis quidam Iuris Doctor, in quibus multa, poſtquam perlegi, deſidero: ac proinde animus mihi erat, totum eius ſcripti neruum ſuccingere & incidere. Sed quia mihi dicitur, id ab * alio iam eſſe factum, acquieſco. Iterum moneo latere fraudem. Quærant ingenioſi ac deprehendent; ſolis oculis, & iis ſagacibus eſt opus. Nimis ſane Dæmon deſipiat ſi gregem ſuum ſignare velit, vt dignoſci & mactari poſſit. Quicquid tamen ſit, certe Delrius lib. 5. ſect. 4. indic. 8. & Binsfeldius pag. 626. quos alioqui Iudices magnifacere & ſequi iactant, indicium hoc ſtigmatum reiiciunt.

à Dn. P. Iordanæo in Proba Stigmatica.

Dvbivm XLIV.

An magnifaciendæ ſint denunciationes complicum in crimine Magiæ?

QVæſtionem hanc ex profeſſo tractãt Binsfeldius in libello de confeſ-

feſſionibus maleficorum pag.238. &ſeq. ac Tannerus Theologiæ tomo 2.diſp.4. de Iuſtitia, quæſt.5. dub.2. Nos Tanneri ſententiam ſecuti, noſtra methodo rem expediemus, & quæ adfert in contrarium Binsfeldius, diſſoluemus. Itaque

RESPONDEO, Etſi denunciationes complicum ſecundum communem hodie praxin maximi momenti habentur, ſic vt ordinarie tres, quatuor denunciationes ſufficere putentur, ad capiendum & torquendum, etiam ſecundum quoſdam perſonas bonæ alioqui famæ, conſentiente Binsfeldio, Delrio &aliis: nihilominus nos eas vel ſi plurimæ quoque fuerint, vt parui admodum ponderis, fallaces, deceptorias, vehementerq; merito ſecundum prudens iudicium ſuſpectas reiicimus, negamusq; ad capiendam, torquendamq; perſonam aliquam, ſeu bonæ ſeu malæ famæ, niſi alia indicia grauiora accedant, ſufficere. Rationes iſtæ ſunt:

RATIO I. Sententiam hanc plurimorum optimorumq; Doctorum authori-

tas tuetur, ſic enim (ſaltem quo ad perſonas bonæ alioqui famæ) ſentiunt de Exceptis, Ancharanus, Alexander, Andreas de Iſernia, Bartolus, Bertazzolus, Burſatus, Cornelius, Crauetta, Felinus, Gomezius, Grammaticus, Marſilius, Menochius, Paris, Raphael Cumanus, Rolandus à Valle, Socinus Iunior, Vincentius Ondedus, & alij prout citatos vide apud Tannerum l.c. nu.31. & ſeqq. qui proinde concludit hanc ſententiam non ſolum non eſſe nouam ſed potius communem.

RATIO II. In conſtitutione criminali Caroli V. quam in Imperio ſeruare oportet, cum Indicia maleficij commemorantur, non ponitur duorum vel plurium complicum denunciatio, quæ tamen poni debuiſſet, ſi aliquod eis momentum ad torturam ineſſe Imperator putaſſet.

RATIO III. Si aduerſariorum ſententia recipiatur, in poteſtate & arbitrio infamium & nequam perſonarum erit, grauare & denigrare bonum nomen, exiſtimationem & perſonam hominum pro-

proborum: quod eſt abſurdum & periculoſum innocentibus, vt ex ſequentibus ſatis colliges.

RATIO IV. Vel illæ quæ alias denunciant vere Sagæ ſunt vel non ſunt: ſi non ſunt, iam quid hæ de complicibus ſcire poſſunt, quas non habent? mentiuntur de ſe & de aliis, vt à tortura ſe liberent, nullius igitur hæ denunciationes ponderis ſunt, ſi denunciantes innocentes ſunt: ſi ſint autem nocentes ſeu vere Sagæ, ne tum quidem illarum denunciationes vllum pondus habent: ſupponi enim debent ex natura ſua mendaces eſſe quæ Dæmone Magiſtro vſæ ſint. Veracitas igitur illarum nulla eſt, nulla igitur probatio quæ illarum veracitate nititur: nititur autem denunciatio, cum nihil niſi ab authoritate ſeu veracitate dicentis probet. Ergo. Autores Mallei alias ſeueri ipſum hoc agnoſcũt pag. 512. Cum enim dixiſſent maleficas quaſdam Magiſtras ſeruari poſſe, vt aut maleficiatis ſubuenirent, aut maleficas proderent, ſubiungunt; *nec tamen eorum proditioni ſtaretur eo quod Diabolus mendax ſit;*

niſi pariter & alia indicia facti cum teſtibus occurrerent.

Ratio V. Non creditur denunciationi ſeu teſtimonio teſtium qui infames ſint, vt eſt communis omnium Doctorum ſententia: ſunt autem Sagæ omnes hoc ipſo quod Sagæ ſint maxime infames. Ergo, &c.

Dices, Ex Binsfeldio de confeſſione maleficorum pag. 264. & 266. & ex Delrio lib. 5. ſect. 3. Infamia purgatur per torturam ſecundum communem ſententiam Iuriſperitorum; qui proinde ſtatuerunt, vt complici non credatur, niſi in tortura denunciationem fecerit. Si igitur infamis Saga in tortura denunciauit, vt fieri debet, ab infamia purgata eſt, fruſtra igitur infamia obiicitur. Vt hoc lector intelligat, ſciendum eſt quod aiunt hodie Iudices, teſtimonium perſonæ infamis non debere admitti: cum igitur quiſpiam in tortura de ſe confeſſus crimen, hoc ipſo infamis ſit; non oportere ei de complicibus credi, niſi de iis per nouam torturam, quæ infamiam illam expurget, rogetur.

Vn-

Vnde vt id fiat, torturam nouam pro complicibus edicendis ſuſtinere reus debet, quantumuis ſine tortura promptus ſit edicere: hæc hodie Iudicum praxis eſt. Sed non potui purgationem hanc infamiæ in conſtitutione Carolina reperire. Deinde non ſat intelligo, quo tandem modo tortura infamiam abſtergat, nam quicquid id eſt ex quo cuiquam infamia adhæret, id vtique nō annihilatur per torturam, ergo conſequenter nec infamia: Exempli gratia infamis Gaia eſt, hoc ipſo ſeu ex ea cauſa, quia Saga eſſe deprehenſa ac confeſſa eſt. An cum torquetur deſinit eſſe Saga? Non deſinit: nec deſinit igitur adhuc infamis eſſe, manente enim cauſa manet effectus: Pretioſa alioqui purgatio, ſi ſic facile tortura quamlibet infamiam purgare poſſet. Vnde vereor vt commune hoc Iuriſperitorum effatum non ſatis ſubſiſtat, dum aliter inſtruar. Simanchas certe ait huius ſententię autores ſine lege & ratione loqui. Quod ſi inſtruas in hunc modum: infami ideo de complicibus non creditur, quia

timetur ne mentiatur, adhibetur igitur tortura in hunc finem, vt ne mentiatur, vnde cum tortura tollat vt ne mentiatur, recte dicitur tollere infamiam, quia efficit, vt licet infami, tamen credi possit.

Resp. Ne sic quidem difficultatem absolui: Nam esto Sagam torqueas in hunc finem vt ne mentiatur; an ideo mox finem consequêris? æque mentietur post torturam: & qui eam mentitam redargues? Imo si post torturam ei credis, iam tanto amplius mentiri volet: stulta enim sit, si non vsa hac occasione alienum potius regnum destruat quam suum, cum æque tibi satisfactura sit, seu nocentes seu innocentes nominauerit; quippe quam post torturam verum dicere persuasum habeas, vt haud dubie à Magistro suo intellectura est.

Dices II. Ex eodem Binsfeldio pag. 306. vt testes infames ad testimonium admittantur inductum est iure positiuo, sic enim attestantur Philippus Cornéus, Philippus Francus, Petrus de Ancharano, Andreas Barbatius, & ratio

sua-

ſuadet. Idem ergo ius exigente neceſſitate, ne veritas in multorum damnum occultetur admiſit, vt in Exceptis infames teſtes admittantur, &c. ſic ille.

Resp. Negari quod aſſumitur, neque enim, quod ait Binsfeldius, ratio hoc ſuadet, ſed ſuadet contrarium. Citatos autem Autores aliosve non ſequimur, niſi quantum probant. Itaque vt teſtimonium infamis reiiciatur, Naturalis iuris eſt, & non Poſitiui tantum. Quanquam vt hoc melius intelligatur; diſtinguo, & dico, duplicis generis infames eſſe poſſe: Alios, qui ſunt *infamis vitæ, ſeu morum*, id eſt, criminoſi: Et de his infamibus intelligendi ſunt Autores, cum dicunt iuris eſſe poſitiui, vt reiiciantur teſtes infames. Alios, qui ſunt *infamis authoritatis*, ſeu diffamatę aut ſuſpectæ mendacitatis & periurij. Prioris generis vt à Iure poſitiuo repelluntur, ſic & cum videtur in exceptis & alioqui difficilis probationis criminibus admitti poſſunt, cum non repugnet criminoſum veracem eſſe. Poſterioris generis aio prorſus etiam in exceptis & occultis

reiiciendos esse, cum hi non modo Iure Positiuo sed etiam Naturali prorsus repellantur. Nam sublato etiam omni Iure positiuo, qui hoc modo infames sunt, eorum authoritas vacillat, aut saltem vacillare putatur: authoritate autem vacillante, vacillat quoque quod ei superstruitur; superstruitur autem testimonium, cum id non probet nisi ab authoritate: ergo & testimonium talium infamium vacillat: si vacillat autē, merito in re grauissima vbi de capite hominum agitur, reiicitur; dictat id recta ratio; non tantum Ius positiuum præscribit. Nam vtique contra naturam rei est, & omnem penitus rationem, vt quem ponis conclamatæ authoritatis esse, ex eius authoritate seu veracitate argumentum ducas. Quare vlterius, cum nullum hominum genus ex natura rei & iuxta omnium communem sensum maiore laboret Infamia seu præsumptione *Mendacitatis*, quam quæ Sagæ iudicatæ fuerint, id est, patris mendaciorum discipulæ; sequitur sane nullum quoq; infamium hominum esse genus,

quod

quod minus ex natura rei ad dicendum teſtimonium admitti poſſit. Et hoc miror Binsfeldium non aduertiſſe. Et ſi ille autem vir tantus non aduertit, quid noſtri Inquiſitores facturi erant?

Ratio VI. Repelluntur in Iure poſitiuo teſtimonia quoque perſonarum vilium & inopum. Item in iure Canonico cum criminales cauſæ ſunt mulierum ob ſexus fragilitatem & mutabilitatem ingenij. *cap. forum* 10. *ſub finem de verborum ſignif. & cap.* 16. *mulierum* 33. *q.* 5. Item omni iure poſitiuo & naturali hominum delirorum, fatuorum, &c. Sed hæc omnia in Sagas conueniunt, ergo &c. Sunt enim plerumque perſonæ viles, mulierculę rudes, mutabiles, nonnunquam ſemifatuæ. Non igitur prudenter iis commodari fides poteſt, maxime ad equuleum qui probationes claras & pene certas poſtulat, vt ſupra docui etiam in exceptis.

Ratio VII. Docent omnes Iuriſconſulti ac Theologi in nullis criminibus quantumcunque Exceptis æſtimari

ſeu

ſeu admitti teſtimonium inimici ſiue hoſtis, intellige capitalis, idq́; ex iure Naturali: præſumitur enim cum ſit hoſtis nocendi ſtudium ac proinde mentiendi: Autores omitto, ne fruſtra in re omnibus indubitata chartas impleam: ſed negari non poteſt quæ veræ Sagæ ſint, iuratas eſſe humani generis & innocentum hoſtes capitales, quæ nemini non male velint ac nocere cupiant, ſi in earum ſit poteſtate; merito igitur quas edunt denunciationes, vt ſuſpectiſſimas contemnimus. Elegantibus ſane verbis rationem hanc Tannerus proponit: *Quod ſi ipſo,* inquit, *Iure naturali probatum aut Iure præſumptum odium accuſatoris, vel teſtis, denunciationem ſeu indicium eneruat & elidit: Quidni etiam præſumptum illud odium quod Sagæ aduerſus quoſlibet animo fixum gerere cenſentur, & à quo etiam apud Germanos nomen* **Vnholden** *accepiſſe videntur, ſaltem eatenus eneruabit, ne ſola denunciatio ad torquendam perſonam denunciatam valeat?*

Itaque quid ſecutus ſit Binsfeldius, non ſatis perſpicio. Nam inprimis quodam

dam loco diſerte docet teſtimonium capitalis inimici penitus admitti non oportere etiam in Exceptis, commendatq́ doctrinam Ancharani, Franci, & Barbatij, quod nec Pontifex, vt inimicus ferat teſtimonium, diſpenſare poſſit, cum repellantur Iure Naturæ. Deinde quoque alio in loco non modo non concedit, ſed euincit Sagas omnes infeſtiſſimas, & capitales eſſe generis humani hoſtes. Denique tamen rurſus alio in loco, pro admittendo illarum teſtimonio non ſecus ac pro aris & focis pugnat. Connectat hæc qui poteſt.

Ratio VIII. Communis eſt ſententia, ſi ſocius criminis denuncians plures habeat defectus, vt V. C. non ſolum ſit infamis, ſed etiam ſimul vilis, abiectus, periurus, aleo, &c. tunc ne in exceptis quidem facere indicium ad torturam, imo nec ad capturam, imo nec ad ſpecialem inquiſitionem. Et recte: nam ſi ob vnicum huiuſmodi defectum teſtimonium alicuius reiicitur, quanto magis reiiciendum erit, cum plures reiiciendi rationes coactæ ſunt? Atqui vero

quis

quis nescit, in Sagis si vere tales sunt, quam plurima huiusmodi conuenire? nam & infamatæ authoritatis sunt, & periuræ sunt, quę Deo fregerunt fidem, & abiectæ sunt, & mulieres peruersæ sunt, & concubinæ satanæ sunt, & inimicæ generis humani sunt, & homicidæ & hæreticæ & idololatræ & hypocritæ sunt, & quicquid denique scelerum cogitari potest, penitus implexæ sunt.

DICES I. His incommodis occurretur, si denuncians tanto sæpius aut tanto acerbius torqueatur, nam sicut per vnam torturam purgatur Infamia iuxta dicta supra, sic etiam per torturas plures, aut vnam tanto acerbiorem purgabuntur defectus reliqui. Atque ita dicitur docere Delrius in appendice 2. lib. 5. q. 17. ego illam non habeo vt videre possim: Vt vt sit.

RESP. Inprimis nescio quæ hæc tandem laniena futura sit torturas multiplicare aut iuxta proportionem nequitiæ Sagarum intendere: animus meminisse horret. Deinde autem iam ante dixi, non sat capi quî tortura hos omnes de-

defectus purget, & vt aiunt, credibilia Sagarum testimonia faciat, quæ prius incredibilia habebantur? si mentiri Sagæ velint, & innocentes perdere, vt præsumi de capitalibus innocentum hostibus debet, æque id post torturam atque ante volent, nam æque sane torqueri super complicibus debebunt, & æque post hanc torturam Iudicibus satisfacient, seu veras suas complices accusent seu fictas. Imo si ante torturam præsumebantur mentiri velle & posse in innocentes, vt eos perderent; multo amplius id præsumendum facturos post torturam, cum sciant tunc creditum sibi iri, & oraculum habendum quicquid dixerint. Et quæ cæcitas nostra est, vt hæc non cogitemus?

Dices II. Cum dicitur plane reiiciendum esse testimonium complicis, si laboret pluribus defectibus seu criminibus, intelligi id debet, si laboret pluribus talibus quæ non ordinarie coniuncta & inuicem cõnexa esse soleant? nam si ea crimina ordinarie solent reperiri simul coniuncta, tũc non debebit plane

reii-

reiici teſtimonium talis complicis, ſed admitti poteſt.

Hanc diſtinctionem ſeu explicationem adducit Profeſſor Rinthelenſis D. Goehauſius in lib. nuper edito, cui titulus Proceſſus iuridicus contra Sagas pag. 99. & 100. atque ait eſſe Doctorum Friburgenſium: vnde concludit teſtimonia Sagarum non eſſe reiicienda ob id quod pluribus defectibus laborent, quia hi defectus tales ſunt, vt ij ordinarie cum crimine magiæ coniuncti ſint.

Resp. Quorumcunque tandem hæc diſtinctio ſit, ridicula eſt: nam

I. Caret ratione: aut ſi non caret, ea detur; & acquieſcam.

II. Cur inhabilis ſit teſtis infamatæ authoritatis, cur inimicus, cur ſemifatuus, cur vilis, cur criminoſus, &c. ſingula ſuam propriam vel ex rei natura, vel Iuris poſitione cauſam habent; an hæ autem cauſæ deficiunt cum ordinarie aliqua ſunt coniuncta? id mihi oſtendi peto: quod ſi non deficiunt autem; parum apta iſta diſtinctio eſt.

III. Su-

III. Sumo tale exemplum: Execratur Reſpublica Idololatriam, Hæreſin, Latrocinium, Sodomiam, &c. & vehementius quidem eum in quo hæc omnia ſimul conuenerunt: an minus tamen Sagam execrabitur, quod in eam hæc non aliquandò tantum, ſed ordinariè & ſemper conuenire ſolent? Imo tanto magis execrabitur. Applica.

IV. Do aliud exemplum: Statuit lex vt pellatur vrbe qui latrocinium commiſerit: Item qui ſodomiam, item qui Idololatriam: hinc igitur contra Titium ſequitur eum maxime pellendum vrbe eſſe, quia is omnia hæc ſimul fecit, id tu concedis: Negas tamen ex vrbe expellendam Sagam eſſe, eo quod etſi hæc quoque eadem commiſerit, tamen excipi debeat, quia ea crimina ordinariè cum Magia coniuncta eſſe ſolent. Applica & vide quam hæc abſurda ſint.

Dices, Imo hæc diſtinctio ante data criminum non ordinariè coniunctorum & ordinariè coniunctorum omnino admitti debet, ob hanc rationem, quam dat citatus Profeſſor D. Goehauſius:

ſius. Sic enim ait his verbis: *Eſt vero*, inquit, *hæc diſtinctio admittenda: enimuero quia malefici criminibus prioris generis quæ ſemper ſcilicet cum maleficio coniuncta ſunt, ſemper ſunt innodati; & ergo ſi maleficos teſtes ſeu ſocios criminis aliis criminibus & quidem illis ipſis cum maleficio coniunctis carere eſſet neceſſe, nullus eſſet teſtis idoneus, atque ſic lex criminoſos & infames ad teſtimonium in exceptis ferendum fruſtra admiſiſſet, ac fruſtra rei in crimine veneficij de complicibus interrogarentur*, &c. ſic ille.

Resp. Hæc ratio magis ridicula eſt: nam ſenſus eſt, quaſi breuiter ſic dicas: hæc diſtinctio, quæ ego do valere debet, quia ſi non valeret, ego cauſa caderem, & eſſet verum quod dicit aduerſarius Sagis penitus non debere credi. Præclare! Porro de lege quod dicit, infra meminero Dub. 49. Argum. 1. & 3. Id nunc manet, cum in Sagis ea omnia concurrant ſimul, quæ & Iure naturæ, & iure poſitiuo inhabilem reddant teſtem, & concurrant quidem ordinarie & ſemper, omnino reiici earum teſtimonium debere, & reiici quidem ordinarie

nariè & ſemper, ac proinde non ſolum
fruſtra, ſed & pernicioſe innocentum
inimicas,& ſemifatuas fœminas,&viles,
& infames, & mendaces, &c. de com-
plicibus interrogari.

RATIO IX. Si tanti denunciationes
fiant, vt hodie fiunt, apertiſſimum na-
ctus oſtium eſt humani generis hoſtis,
vt infinitam innocẽtium ſtragem edat.
Erit enim in ipſius ac ſuorum poteſtatẽ
ſitum, quaſlibet quantumcunq; inno-
xias denunciationibus obruere,&in ca-
pturam ac torturam grauiſſimã, quam
pauciſſimæ perferre poſſunt, quando-
cunque volent liberrime tradere. Nam
obſecro quid hic obſtare poterit? Iam
pleni per Germaniam carceres ſunt ca-
ptiuis,demus eas omnes vere Sagas eſſe:
mox tollentur in neruum vt complices
ſuas fateantur; ſcit eorum Magiſter
quas nominauerit eodem rapiendas eſ-
ſe; cur non agat igitur qui ab initio
homicida fuit vt eas nominent quas
maxime perire optat? poteratne vel i-
pſe ſibi fingere commodiorem nocen-
di viam & tota Germania bacchandi?

Ridere ſoleo hodiernam multorum Iudicum ſimplicitatem: Non raro enim cum poſtulāt pro captiuis Sacerdotem, atque eum ad ſuum genium formare cupiunt, monent primum, inſtruunt, & identidem inculcant, quanta captiuarum malignitas ſit, quam promptæ eis & in numerato ſint mille mentiendi artes, quam ad omnem falſitatem ac dolos expedita eloquentia: Caueat ne iis credat, ne ſe decipi patiatur fictа ſanctitate; parum eſſe dæmonis mancipiis, ſi & ſacramentum mendacio profanent; nequiſſimum earum doctorem eſſe qui vel prudentiſſimis cautiſſimisq; imponat, & ſimilia; quæ eo ſpectant vt omnem iis fidem abrogent ſi tale forte quippiam Confeſſario exponant quo ad innocentiam quorundam quaſi quibuſdam veſtigiis perueniri poſſet. Itaq; eo vſque mendaces, periuræ, doloſæ, deceptrices ſunt, quibus credi nullo modo oporteat: Solum cum ad edicendas in tortura complices eſt ventum, iam eæ ipſæ mox omnem exuunt naturam, iam pertęſæ artium ſuarũ ſubito è men-

daci-

dacibus veraces fiunt, totæ candidę, ſinceræ, ſine dolo, quæ non niſi vere Sagas & nocentes accuſaturæ ſint innocentium oblitæ. Euge rem lepidam & feſtiuam! non eſt quod iam fraudem vllam metuamus, nihil hic periculi futurum eſt, non iam amplius mentiri poſſunt: pellem Æthiops mutauit. Pergite Inquiſitores, capite denunciatas, non dubium eſt quin reæ ſint, ducite in neruum & extendite dum fateantur, ſi id nolint, obſtinatas viuas incendite, nocentes enim ſunt: dæmon dixit, & in tormentis dixit. O Germania quid facis? timent Iudices ne fallantur à Sagis viri Apoſtolici qui & Angelos iudicaturi ſunt, ne ipſi fallantur non timent. Mentiuntur, aiunt, vel in ipſo Sacramento peſſimę deceptrices: in equuleo duntaxat verum dicunt, hic decipere non poſſunt. Quam hæc peruerſa & ridicula ſunt? quæ miror Magiſtratus Germaniæ nondum animaduertiſſe, tot conſiliariis & viris prudentibus vallatos. Quidni faciat iam dæmon, quod ipſi lubet, ſæuiat in quoſcunque volet?

& ecce iterum vnde tantus nobis numerus Sagarum!

DICES I. Non procedunt hodie ex solis denunciationibus, sed si alia quoque indicia accedant.

RESP. Falsum est quod dicitur: nam plerumque aut certe frequentissime hohie ex solis denunciationibus procedunt: Id probo hoc Enthymemate; Procedunt plerumque ex denunciationibus & fama, ergo ex solis denũciationibus procedunt. Antecedens patet, cum omnia exemplis plenissima sint: probanda igitur consequentia est, quam sic ostendo: Iam supra docui dubio 34. famam hodiernam non esse nisi spurium rumorem, atque insuper nunquam fere in Iudicio legitime probari, proindeq; esse indicium ipso iure positiuo & naturali inualidum & nullum: quod si nullum autem, atque ex eo igitur ac denunciationibus Iudices procedunt, vtique ex solis denunciationibus procedunt. Præterea vero, esto etiam demus hoc; non plane sit nulla fama hodierna, sed legitime semper in Iudiciis probetur:

tur: quæro tamen ex Iudicibus quid putent? an nocentes esse omnes quæ solo hoc indicio malæ famę aut aliquo simili vrgeantur? nec hoc dicent: quid igitur? vt primum modo dæmonis auctoritas accedat, id est testimonia ab auctoritate & veracitate dæmonis ac mancipiorum eius ducta, iam putabunt? iam de earum culpa, quasi certi erunt? atque ita certi, vt quascunque torturas denunciatæ sufferant, quicquid in defensionem sui velint afferre, quicquid constanter negent, &c. per fas nefas debeant nocentes esse? nam hæc hodie praxis est. Vnde infero, adhuc igitur in Satanæ potestate esse, eas saltem omnes quæ diffamari, aliove quo simili insufficiente indicio suspectæ fieri potuerint, mox adiectis suorum denunciationibus in discrimen adducere. E qua re quam multas adhuc strages machinari nobis dæmon possit, facile existimare est: ignauus enim sit, si hanc occasionem sine fructu sinat effluere.

DICES II. At saltem si denunciantes conuertantur, non contemnendæ earum

rum denunciationes erunt, nec prædicta pericula timenda.

Resp. Adhuc timenda erunt & denunciationes contemnendæ, prout dubio ſequenti latius oſtendam.

Dvbivm XLV.

An ſaltem denunciationibus credi debeat ob denunciantium pœnitentiam?

Respondeo, Sic quidam occurrere ſolent iis quæ dubio præcedente diſſeruimus, ſed fruſtra. Rationes iſtæ ſunt:

Ratio I. Denunciationes hodie fiunt, & in acta referuntur antequam de conuerſione & pœnitentia cum denunciantibus actum fuerit: Nam ſic praxis hodierna habet, vt vix adeant ſpirituales viri, niſi cum in exteriore foro cognitio expedita eſt: Fruſtra igitur Sagarum pœnitentia obtenditur ne earum denunciationes contemnantur; cum denunciationes omnes pœnitentiam antecedant. Vtinam vero non niſi poſtquam ſerio ad Deum reuertiſſent, tum

tum demum edicere complices iuberentur, & quidem non quas equuleus extorqueret, ſed quas conſcientia ſuggereret: nam & aliquid tunc ego denunciationibus fortaſſe darem, & aut fallor inſigniter, aut pauciſſimum Sagarum numerum breui haberemus. Scio quid loquar, etſi multa adhuc ſubiicere eſt neceſſe. Itaque non parum ſemper admiratus ſum prudentiſſimum Theologum Tannerum: qui inter ea media quibus Sagæ extirpari poſſint, hoc quoque raptim immiſcuit, vt rei non examinentur de complicibus niſi poſt acceptam ſuæ mortis ſententiam & præuiam pœnitentiam ac pręparationem ad bene moriendum à Confeſſario procurandam: Sic enim ille diſp.4. de Iuſtitia, q.5. dub.5. num.131. Sed medium hoc quorſum? Nec Inquiſitores id vnquam amplexuri ſunt, nec Magiſtratus mandaturi: Non amplexuri Inquiſitores; nam lucrum ſuum interuertent imminuto numero in quas procedant: Non mandaturi Magiſtratus; nam nemo ſuggeret, nec ipſi legent.

Ratio II. Non modo autem verum est quod dixi, nimirum excipi hodie & inscribi denunciationes adhuc ante reorum pœnitentiam, verum etiam eas ipsas solas ab impœnitentibus factas Iudices valere volunt: adeo, vt postea vbi vere pœnitentes & ad mortem rite dispositæ à Confessario iudicatæ fuerint, si circa complices quippiam enuncient, id non nisi eatenus à Iudicibus vel credatur vel reiiciatur, quatenus cum denunciationibus iis, quæ adhuc ante pœnitentiam factæ sunt, vel conuenit vel dissentit. Imo ad eas adhuc impœnitentium denunciationes tanquam ad lapidem lydium arguti homines probant, an vere quæpiam deinde pœnitens sit, an falso: nam si Titia V.C. quas adhuc impœnitens denunciationes edidit, eas post acceptum pœnitentiæ sacramentum approbet & ratificet, id ipsis signum veræ conuersionis est: tum Titia non ficte pœnituit. Sin autem reuocet, & torturæ coactione mentitam se pronunciet: tum fucum fecit, Confessario imposuit, falsa eius pœ-

pœnitentia eſt, aut terrore mortis perturbata eſt, ac proinde ſuperioribus denunciationibus inſiſtendum eſt. Equidem ingenioſe! nam vtcunque res cadat, ſeu ratificet, ſeu reuocet Titia poſt ſacramentum pœnitentiæ, ſemper Iudices quod volunt obtinere poſſunt. Si ratificet, denunciatio eius prior vera fuit; quia vere pœnitens ratificauit: ſi reuocat, id non obeſt; quia vere pœnitens non fuit: Sic enim illi aiunt. Sed non animaduertunt ſcilicet, quam neutro modo ſubſiſtant. Nam

1. Cum admittunt Titiam vere pœnituiſſe ſi priorem denunciationem ratificet, committunt circulum: denunciationem enim eam fuiſſe veram aiũt, quia pœnitentia in qua ea denunciatio ratificata eſt, vera fuit, pœnitentiam vero hanc fuiſſe veram colligunt, quia ratificauit denunciationem quæ vera fuit: ſic denunciatio pœnitentiæ, pœnitentia denunciationi fidem facit, quod eſt in circulum diſcurrere.

2. Quo iure & facilitate illi dicunt falſam eſſe Titiæ pœnitentiam cum

prio-

priorem denunciationem reuocat, veram autem cum ratificat, eodem iure & facilitate mihi dicere licebit oppositum, id est, falsam esse Titiæ pœnitentiam si priorem denunciationem in statu impœnitentiæ factam adhuc ratificat, veram autem si eam reuocat. Alioqui ridicula plane res est, vt cum dicit pœnitens quod Iudicibus placet, iam clament vere pœnitentem esse, cum quod displicet, iam ficte pœnitere! Quis non hominum cordatorum hic indignetur? nam hoc penitus nugari est.

3. Etsi negent Titiam vere pœnitentem fuisse si priorem denunciationem reuocet, parum refert: nam nec pœnitens quoque fuit cum denunciationem primam fecit: id mihi sufficit, manet enim quod volebam, denunciationes fieri à Sagis nondum conuersis, atque ideo tanquam diabolicas ac fallaces adhuc reiiciendas esse.

Ratio III. Imo etsi id hodie (quod nunquam fiet) esset moris, vt iuxta consilium Tanneri post pœnitentiam primum, & acceptam mortis sententiam de-

denunciationes exciperentur: etsi etiam moris hodie apud multos sit vt non stetur denunciationibus nisi post pœnitentiam eas ratificent, nihilominus adhuc aio cordatos viros merito denũciationes eas repellere: cum merito cordatus quisque dubitare possit, an non pœnitentia hæc sit conficta? Nam

1. Clamant Inquisitores dæmonem sua mancipia ad grauissima quæque & inaudita omnibus seculis scelera iam primum vehementissime impellere: quod si verum est, (de quo alias) quid mirum igitur aut incredibile fuerit, si impellat quoque ad fingendam pœnitentiam?

2. Quotidianum est, quod & paulo ante dixi, vt quoties quæ rea reuocat quod in tormentis fassa est, exclament Iudices decipere eam Confessarium, & ficte pœnitere: sat igitur ipsi iudicant procliue admodum his reis esse vt fingant & fallant: merito igitur id cordatus quisque etiam cum denunciationes post pœnitentiam faciunt aut ratificant suspicabitur.

3. Nec

3. Nec obstabit quod Confessarius iudicet Titiam V.C. vere pœnitere. Nam vt Iudices illi contra quos loquor aperte fatetur, Confessarius in eo foro conscientiæ non est audiendus; si enim reuocet Titia quæ in torturis fassa est, etsi dicat Confessarius vere pœnitentem esse, aiunt illi tamen, vt vidimus, eum decipi: dolosissimum esse Satanam, & mille artificem: credendum hypocritis non esse. Idem igitur & cordati viri dicent cum Titia denunciationes ratificabit, ac quo iure isti ad mentem suam, eodem & hi ad suam vti volent. Deniq; impossibile erit vnquam certo scire an Titia vere, an falso pœnituerit: nam quis Iudex erit? an Confessarius? atqui hunc isti, vt iam diximus, non admittunt: an ipsi igitur erunt? at hos certe in hoc foro Ecclesia non admittet.

4. Non desunt magnæ causæ, cur Titia volet fingere, & cur dæmon eam ad fingendum impellere. Videt Titia de se actum quidem esse, quod si ficte tamen pœniteat, mitigationem pœnæ sperare posse: posse & innocētes (quæ commu-

nis

nis ei cum dæmone voluntas est) in discrimen adducere, & se nō segniter vindicare, dum scilicet per denūciationes suas, hoc veluti pęnitentiæ sigillo roboratas, tanto certius & minore cum Iudicum scrupulo ad innocentū necem zelum Principum extēdet. Vtentur igitur occasione sua generis humani hostes, & qua libidine nocendi innocentes denūciare, eadem & denunciationes (vt infirmæ non sint) ficta sanctitate vestire volent. Deniq; hæc semper omnium summa est: dictorum Iudicum processum auctoritati & veracitati dæmonis incūbere, ac eatenus solum non falli, quatenus qui omnis doli & falsitatis artifex diuinis literis præscriptus est, non fallit.

Ratio IV. Imo etsi concedam (concedam enim) non simulate conuersam quampiam ad Deum esse ac verissime pœnitētem: nihilominus ne sic quidem denūciationibus ausim fidere in re tanta tam periculosa, eo quod & tunc fallere denuncians possit, vel quia vix aliter audeat, vel quia aliter non sciat, prout Dubio sequenti exponam.

Dv-

DVBIVM XLVI.

An saltem denunciationibus credi debeat, si infallibiliter certum sit denunciantes vere conuersas esse, & verum velle dicere?

RESPONDEO, Sic denique videri poterat; sed nec mihi nec cordato cuipiam qui attentius considerare voluerimus videri debet. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Solent Iudices, si quæ reuocent denunciationes ante factas, eas quoque ad torturam reuocare; & hoc ipsum, quod est oppido notandum, lictores eis minari solent, ac pro singulari affectu suo quo ad exstirpanda zizania feruntur, sedulo ne id nesciant præmonere. Quare etsi Titia V. C. vere conuersa esset & sincere pœnituisset, non auderet tamen non ratificare denunciationes ante factas. Vnde vlterius si eas ratificet, non continuo hinc euincetur eas igitur fuisse veras: nam & vere pœnitens formidare pœnas tam graues potest, earumq; metu continuare menda-

dacium, cum fragilitas humana magna sit.

Incredibile est quam hic multa mihi exempla suppetant, & quam multæ pereant per huiusmodi falsissimas delationes vi tormentorum expressas, quæ deinde irreuocatæ manent. Nesciunt qui tormenta non gustarunt . quam ij qui gustarunt supra omnem modum formident: Ex quo fit, vt paucæ adduci possint , vt denunciationes suas falsas, saltem omnes , constanter reuocent. Reuocant igitur aliquas duntaxat , vt sic & conscientiam , quantum possunt exonerent , & simul tamen repetitionem tormentorum declinent : quam non declinarent, nisi vtique vnam minimum alteramve irreuocatam relinquerent : Vnde rursum tamen his relictis,quantum creetur malum, facile lector intelliget ; quippe cum passim ex hoc ipso concludant Iudices, hanc vnam igitur aut alteram , quæ reuocata cum aliis non sit, tanto certius nocentem esse,atque ideo tanto sęuius in eam si neget animaduertendum. Res sane

vndiquaque periculoſa, quam fuſius deducere non placet, dum id modo pateat, & vere pœnitentem eſſe Titiam poſſe, & nihilominus ſi quam ante feciſſet falſam denunciationem, eam metu repetendæ torturæ irreuocatam relinquere. Vah quantas dabunt pœnas omnes ij, non modo Iudices ſed & Iudicum Confeſſarij qui hic non attendunt, & tam diſertis à me verbis admoniti non modo nondum animum adhibent vt explorent, ſed & frendent quod inſtruantur!

RATIO II. Quantumuis vero & pœnitens eſſet Saga aliqua denuncians, & id infallibiliter conſtaret, velletq; vere denunciare: nihilo tamen minus fallaces denunciationes eſſent ob periculum deceptionis ipſarum Sagarum. Nam conſtat & conceditur etiam ab aduerſariis, Sagas non ſemper realiter ad conuentus & tripudia ſua transferri, ſed ſæpe per ſolam imaginationem; ſic vt dæmone ſeu per ſe, ſeu per adhibita naturalia medicamenta phantaſiam varie commouente, exiſtiment fuiſſe, vidiſ-

ſe,

ſe, & feciſſe, quæ nec viſa nec facta vllibi ſunt: perinde vt iis accidit, qui in ſomno non veris rebus, ſed earum imaginibus luduntur. Extant hac de re exempla, quę quod paſſim circumferuntur & nota ſunt, breuitatis cauſa omittimus. Quin imo valde credibile eſſe, quod Sagæ ſæpius phantaſticis huiuſmodi translationibus & conuentibus, quam veris fruantur, docet Tannerus Theologiæ tomo 1. diſput. 5. quæſt. 6. dub. 7. Quo poſito, quis non videt, neceſſario fallaces delationes eſſe, quantumuis denunciantes conuerſæ ſint, & nolint fallere. Nam vnde ſcit Iudex an hæ & illæ denunciantes non ſint ex ea Sagarum claſſe, quæ meris phantaſmatis à dæmone luduntur, ideoq; fuiſſe & vidiſſe ſe putent vbi non fuerunt nec viderunt? Illæ ipſæ certe inter phantaſmata & res veras non ſatis diſtinguunt. Iurant ſe fuiſſe vbi non fuerunt: Nota ſunt exempla vbi rerum harum curioſi cum teſtibus adfuere, & ſopitas huiuſmodi Sagas, etiam verberibus ſignatas apud ſe præſentes retinuere:

quæ tamen vbi ſomnum perdormiuiſſent, in conuentibus ſuis fuiſſe, & mira ibi egiſſe pertenderent. Ita veram rem putabant eſſe, quam non niſi in imaginatione paſſæ fuerant. Narrat experimentum tale quod ipſe ſumpſerit Baptiſta Porta Neapolitanus in magia naturali, editione prima. Quod ſi dicas, mirum eſſe & incredibile; quod quis neſciat diſtinguere, quæ realiter, quæ imaginarie ſit paſſus: etſi enim cum interdum ſomniamus, in ipſo ſomno omnino putemus nos vigilare; cum tamen deinde euigilamus, ſatis clare cernimus nos tantum ſomniaſſe. Reſpondeo, id quidem ita nobis ordinarie contingere, vt ſatis diſcernamus ſomnum à vigilia in vigilia: nego tamen incredibile eſſe quin aliter poſſit fieri, & in Sagis fiat, vt dæmon, qui mille artifex eſt, ita mancipia ſua turbet, vt inter rem veram & falſam non diſcernant: præcipue cum ante plereque delirę mulieres ſint, aut ad delirium à natura ſexus illius diſpoſitæ, quo facilius in materia apta nequitiam ſuam exercere ille artifex poſ-

possit. Quicquid autem sit, moneo Principes, vt examinent Iudices suos, iubeantq; proferre ea signa quibus certo se conuicerint, eas omnes quas hactenus plexuerunt, & de complicibus rogarunt, ex earum fuisse classe, quæ non phantastice solum tralatæ sint. Nisi enim de hoc fundamento se primum certo conuicerunt, procedere ex eo sane in re tanta non potuere: Aut si processere: tum quidem pessime, & contra rationem processere. Et ecce quæ Iudiciorum nostrorum sanctitas! cum ista non modo non annotamus in Protocollis, sed ne cogitamus quidem nisi cum monemur; & cum monemur ne tum quidem, nisi ægre admodum, intelligimus.

Ratio III. Quin imo posito quod certus esset Iudex, denunciantes suas ex illarum esse classe, quę *vere* non phãtastice transferantur & conueniant, nihilominus adhuc denunciationibus his prudenter inniti non potest. Nam vt prudenter iis nitatur, non modo cõstare ei debet quod Titia V. C. non men-

tiatur, cum dicit ſe Gaiam in conuentu vidiſſe; verum etiam, quod hæc proba conſequentia ſit: Titia vidit Gaiam in conuentu, Gaia igitur in conuentu vere fuit. Vnde enim nouit, an non forte dæmon ibi Gaiam repræſentauerit, vt adeſſe putaretur quæ longiſſime abeſſet? Qua de re quoniam difficultas eſſe poteſt, ſequenti dubio latius agendum erit.

DVBIVM XLVII.

An Dæmon in conuentibus Sagarum repræſentare poſſit innocentes?

RESPONDEO, Videri quod ſic: & quidem non modo quieſcentes, vt quidam facilius concedunt, ſed etiam cum cæteris tripudiantes. Rationes iſtæ ſunt:

RATIO I. Ita factum eſſe exempla docent: Ergo fieri poteſt. Noui monaſterium vbi contigit & in acta relatum eſt, quod iam dicam. Accuſatus à multis Sagis fuit quidam eius monaſterij religioſus, quod in conuentu viſus fuiſſet; addita etiam perſona cum qua tripudiaſſet,

ſet, & ſuper hoc quoque pœnitentes mortuæ ſunt, cum nihilominus tamen teſtimoniis totius conuentus conſtaret eum illis ipſis horis quibus viſus diceba-tur, cum cæteris in choro præſentem fuiſſe, atq; adeo in officio diuino occu-patum. Vel mentitæ igitur denuncian-tes fuerant (quod ego fieri ordinarie exiſtimo) ſeu vi tormentorum, quod ſolent innocentes; ſeu malitia, quod nocentes: vel ſi mentitæ non ſunt (vt Iudices ſupponunt) imaginem pro re viderunt. Poſſum & alios nominare *viros ſanctos* hodie ſuperſtites, imo & *Principes* quos in ſaltibus ſuis vidiſſe iam plures faſſæ ſunt. Alia circumferuntur exempla, quæ quod nota ſint, & chartam ſolum impleant, omitto, vbi ſimiliter viſæ in tripudiis perſonæ dicuntur, quæ non ſolum eo tempore alio in loco erant, ſed etiam per deſtinatos ad id teſtesne abeſſent ibidem cuſtodiebantur.

Ratio II. Poteſt ſe Dæmon tranſformare in Angelum lucis, vt & Scriptura teſtis eſt, & exempla ſunt paſſim in vitis ſanctorum, ergo etiam repræſentare

innocentes, præſertim cum non incredibile ſit Deum ipſi multa permittere.

RATIO III. Argumenta, aduerſæ ſententię non ſatis ſolide in contrarium probant, ergo merito & prudenter noſtræ opinioni adhęrendum eſt, nec ſatis alteri fidendum. Vbi nota; quod mihi, qui affirmo dæmonem repræſentare poſſe innocẽtes, non incumbat in conſcientia opinionem meam ſolide probare: ſed id incumbat in hoc caſu conſcientiis aduerſæ partis quæ negat. Ratio iſta eſt, quia ad me quidem, ſeu id poſſit dæmon, ſeu non poſſit, parum attinet. Nolo enim ex hoc ſeu illo poſito quicquam aduerſus quenquam moliri, ſed tantum nonniſi vel animi gratia vel ſtudio monendi alios laborem hunc probandi aſſumere; in quo etſi non ſubſiſto nec ſufficienter probo, nullum aliis periculum aut iniuriam creo. At vero cum aduerſa pars ſententia ſua ſuppoſita, ex eo velut fundamento ad decernendum de capitibus humanis procedat; neceſſe eſt, niſi temere ad rem tam arduam iuiſſe velint, vt funda-

damentum hoc ſolide iactum habeant: ideoq; niſi validis id argumentis probauerint, in conſcientia nequaquam ſubſiſtent. Imo non ſolum in conſcientia, ſed & ſecundum dialecticam in hoc caſu neganti quod id dæmon poſſit, incumbit probatio. Etſi enim dici ſoleat affirmantis non negantis eſſe probare: tamen cum (quod obiter Lector diſcat) per affirmantem hic intelligatur is qui ponit, hinc ſi quis propoſitionem aliquam ſeu affirmatiua ea ſit, ſeu negatiua, tanquam veritatem ſeu fundamentum quoddam ponit, cui ſuperſtruere adhuc aliud vult, ei neceſſe eſſe, vt eam propoſitionem probet. Vnde cum aduerſarij hanc propoſitionẽ negatiuam, quod dæmon non poſſit repræſentare innocentes, primum ponant, ac deinde ei ſuperſtruant ſuum proceſſum, ipſi eam negatiuam probare debent, cum ſint hoc caſu affirmantes, id eſt, ponentes ſeu inferentes; aut iniqui erunt qui in id incumbunt fundamentum, quod non ſolide iecerunt: ſatis eſt nobis attuliſſe rationes dubitandi: ſatis item, eſſe

homines in mundo non plane doctrinæ omnis expertes, qui valde metuant, ne dæmon id Deo permittente, & possit & faciat: satis quoque quod nos hac super re Iudices monemus. Nunc ipsi si nihilominus in vitæ ac necis causa acerbissimis tormentis in personas quaslibet grassari volunt, fundamentum hoc suum vel probare argumentis viro cordato dignis debent, vel excusari non poterunt. Videamus igitur qui probent, quam solidas rationes adducant.

Dubium XLVIII.

Quæ sint Argumenta eorum qui probare nituntur dæmonem non posse seu velle in tripudiis repræsentare innocentes?

RESPONDEO, Argumenta hæc congessit Binsfeldius, ad quem & Delrius remittit. Vt non parum fluctuem quam solide semper in res magicas disquisitum esse, debeam præsumere; cum ad eius remittimur argu-

gumenta, cuius ego nondum vllum ſolidum reperire potui, vti mox ex vocum ſolutione conſtabit. Itaque argumenta ea ex Binsfeldio ponam ordine, niſi quod argumentum primum ex Delrio ſumam.

ARGVMENTVM I. Dici non poteſt quam nuper quidam Confeſſarius Sagarum alioqui non peritiſſimus, in verbis Delrij triumpharet, cum ea ex allato eius libro in hunc modum recitaſſet: *Poſſent*, inquit Delrius, *dæmones aſſumpta hominum innocentum figura in conuentibus ſuis comparere, ſi Deus id non impediret, quem id hactenus permiſiſſe mihi & illectum & inauditum adhuc in crimine Magiæ.* Sic ille lib. 2. quæſt. 12. num. 5. Et mox ibidem: *Si Deus id ſinit, mox fraudem aperit, vel propter alia peccata in eorum remiſſionem, vel ad maius meritum, vel gloriam ſufferentiæ id permittit.* Ex quo dictus Confeſſarius: *Ecce*, inquit, *illectum hoc & inauditum eſt ipſi Delrio? quis igitur id factum credat?*

RESP. I.

Resp. I. Argumentum hoc nimium probat & sic nihil: probat enim infinita alia quæ facta vere sint, facta non esse, quia hæc Delrio illecta & inaudita sint: mihi certe & pluribus mecum nec est illectum nec inauditum.

Resp. II. Inquisitores hodierni nouas indies machinationes, noua scelera Sagarum hactenus inaudita nouis tormentis extorquent, & apud Principes ac vulgum mire crepant. Quid si vtar nunc dicto argumento & omnia illa negem, eo quod illecta ea sint & inaudita Delrio, quid dicent? indignabuntur sane ac contendent noua indies Deum permittere: & cur non mihi igitur concedant inter tot noua ista hactenus illecta & inaudita quæ Deus dæmoni in conuentibus permittat, etiam has repræsentationes intercurrere? dicam hoc vnum etiam ex illis nouis esse.

Resp. III. Quæ visæ in conuentibus denunciantur, certo habentur nocentes, & certo ibi corporaliter fuisse: itaq; tam diu torquentur donec fateantur, & si quædam torturas superant ac non

faten-

fatentur, iam eæ tamen comburuntur viuæ vt obstinatæ, nam omnes simpliciter nocentes esse debent: Quid mirum igitur si illectum est & inauditum Delrio, nullas innocentes in conuentibus comparuisse?

RESP. IV. Si excipias non ita fieri vt dixi, sed quæ fassæ in torturis non sint, dimitti secundum iura, & non comburi: iam rursum id mihi seruit: nam illæ igitur quæ dimissæ sunt, innocentes iudicatæ sunt, non igitur illectum saltem & inauditum est innocentes aliquas in tripudiis comparuisse. Nihil igitur hoc quidem argumentum euincit.

ARGVMENTVM II. Dæmon huiusmodi repræsentationes non appetit. Ergo. Probatur antecedens: nam perspectum est ei ex sacris literis Deum non permittere, vt electi tribulentur aut tententur nisi ad meritum, probationem & bonum. Ita Binsfeldius.

RESP. I. Argumentum hoc nimium probat, & sic nihil: nam iisdem plane verbis probari posset, dæmonem non percussisse Iobum à capite ad plantam pe-

pedis, nec denique vllorum vnquam martyrum exquiſitas pœnas ac necem ſuis artibus promouiſſe. Dicam enim totidem ſyllabis: *Dæmon huiuſmodi artes non appetit; perſpectum eſt ei ex ſacris literis Deum non permittere, vt electi tribulentur aut tententur, niſi ad meritum, probationem & bonum.*

Resp. II. Non omnes quos Dæmon repræſentaret electi eſſent, eſſent aliqui mali & nequam in mortalibus peccatis conſtituti, etſi Magiæ criminis exſortes atque eatenus ſaltem innocentes. Etſi igitur non appeteret dæmon ob allatam cauſam repræſentare electos, non continuo probatum eſt, non appetere innocentes. Nihil igitur & hoc argumentum euincit.

Argvmentvm III. Hæc doctrina, inquit Binsfeldius, quod Dæmon innocentes repræſentare non poſſit, maximum robur ſumit ex conſcientiis innocentum. Quis enim innocens angitur aut timorem concipit, ne à Dæmone inter maleficos & Sagas repræſentetur? alias ſi hoc poſſet Dæmon, ſemper omnes

mnes merito in timore & tremore versaremur, ne in fabulam & tragœdiam, in qua salus animæ & corporis periculo exponeretur, traheremur. At securæ conscientiæ nullo modo sibi metuunt. Ergo: sic ille.

Resp. I. Argumentum hoc nimium probat, & sic nihil: nam iisdem syllabis æque probari posset innocentes non posse nec solere à Sagis incantari, & maleficiis in omnem vitam miserrimos reddi. Probo: Quis enim innocens cum mane surgit angitur aut timorem concipit ne ea die à Sagis incantetur? alias si hoc possent Sagæ, semper omnes merito in timore & tremore versaremur, ne maleficio aliquo afflaremur, quod in omnem vitam nos miseros redderet. At securæ conscientiæ non sibi metuunt. Ergo

Resp. II. Securi & absque metu sunt innocentes, non quia omnes existiment se à dæmone exhiberi non posse, aut quasi id dæmon interdum non faciat: sed quia existimant, etsi id fiat, sibi tamen non obfuturum, eo quod nun-

nunquam tam imprudentes & indiscretos Iudices ad tribunalia sessuros supponant, qui ex diabolicorum hominum denunciationibus processuri sint, plusq́; credituri nequam dæmonis mancipiis quæ accusent, quam integritati morum quæ excuset.

Resp. III. Vbi feruenter in maleficos inquiritur, & Iudices eius sunt sententiæ de qua loquimur vt ex hisce nugis procedendum putent, nego innocentes non sibi metuere: falsissimum hoc est: plurimos ego scio optimos conscientiosissimosq́; homines qui vehementer formidarunt, atque adeo nonnullos qui alio transtulerunt sedem. Scio qui me aliosq́; hac ipsa super re consuluerunt, scio qui cum in vrbem vicinam excurrissent consulendi & generaliter confitendi causa, vbi reuersi sunt sequenti die, hoc ipso indicio esse captos, quasi fugam adornassent, nec tamen fugere potuissent Deo vindice eos turbante & retrahente; cumq́; contrarium testari vellent, permissum id eis non esse: scio nonnullos iam tum esse

me-

meditatos si comprehendantur & cogantur vi pœnarum se reos dicere, quas texere narrationes velint, vt probabiliter mentiti videantur, ne si quippiam non congruat, in neruum repetantur; scio & quas multis resolutiones dederim circa hos ipsos conscientiæ casus, quatenus sine peccato mortali in torturis contra se vel alios mentiri liceret aut non liceret: Vt sane in multis locis insigniter multi boni formident. Itaq; argumentum hoc Binsfeldij nihil facit, nisi vt me potius contra ipsum iuuet: sic enim conficio: si tam paruam in his rebus experientiam aut cognitionem Binsfeldius sumpsit, vt adeo ignoret, quæ passim sunt nota, quid ei tandem similibusq; Doctoribus in his causis tribuendum est? sedeant in musæo suo, & quod vtilissime hactenus fecere, lucubrationes Theologicas ad nos emittãt: tum autem reorum causas, obsecro, ne attingant tantæ authoritatis viri, nisi hanc saltem aliquando ad incarceratorum aures propius inclinarint, & pœdore carcerum saturi abscesserint; qui vt

habeo experientia; excitare ſpiritus ac ſpecies ſolet, ne non multo quam alias clementius philoſophemur.

Argvmentvm IV. Quod nunquam factum eſt, neque fit ſecundum communem rerum curſum, nequaquam fieri poſſe, ſi ex facti contingentia incommoda ſequantur, iudicandum eſt. Sed nunquam, aut rariſſime auditum eſt ex conſtantibus, & perſeuerantibus confeſſionibus, quod innocentes repræſentati ſint in conuentibus, imo ſemper experientia compertum, ibi repræſentatos eos, qui fuerunt rei tanti criminis. Ita Binsfeldius.

Resp. Negando minorem. Vnde enim ſcit Binsfeldius, nunquam innocentes repræſentatos, & accuſatos, ac plexos eſſe? vnde ſcit omnes repræſentatos, & accuſatos tanti criminis reos fuiſſe? an ex conſtantibus confeſſionibus, vt ait? at vnde nouit has confeſſiones omnes veras fuiſſe, nec metu, aut vi quæſtionum expreſſas? Iam tum conſtat plurimos eſſe qui contra ſe mentiantur: vnde ipſi notum eſt, eas ipſas qua-

quarum constantibus confessionibus nititur, non in istarum numero fuisse, quæ mentitæ sunt? Væ illi, quæ semel in tormenta pedem immiserit, non retractura vnquam quin omnia fateatur quæ cogitari potuerint. Spectat huc responsio tertia supra data ad argumentum primum; quam repete. Igitur sic sæpe mecum ratiocinari soleo, quod non omnes nos magi sumus, hanc vnicam esse rationem, quod tormenta ad nos non attingunt: verissime quidam nuper inter scyphos, & ipse magni Principis Inquisitor iactare ausus est, si sub suas manus, & tormenta vel ipse Pontifex veniret, sine dubio tandem se maleficum quoque esse confessurum. Idem faceret Binsfeldius, idem ego, idem cæteri, pauculis robustissimis exceptis. Nihil igitur & hoc argumentum euincit: repete autem, vt dixi, responsionem tertiam supra datam ad argum. I.

Argumentum V. Si Dæmon repræsentare potest innocentes in conuentibus maleficorum, poterit & innocentes in forma homicidæ, adulteri, forni-

catoris, cum omnium innocentum maxime interitum exoptet. Accusetur quis ergo homicidij, latrocinij, furti, adulterij: eludet accusatus, ac dicet culpa se vacare, Diabolum se transformasse in eius faciem, & facinus patrasse, &c.

Huius argumenti nodum, inquit Binsfeldius, soluere non poterunt, qui ita vrgente conscientia, vel non raro excæcantibus affectionibus laborant. Sic ille.

Resp. Quod Binsfeldius eos, qui in nostra sunt sententia, sic absolute perstringit, quasi laborent excæcantibus affectionibus, & vrgente conscientia, sine fundamento facit. Interim si, qui affectibus laborant, soluere eius nodum non possunt, nos certe non laboramus, cum soluere possimus: dicimus enim plane dissimile esse à nostro casu quod ipse affert; id quod sic ostendo. Attendat lector & intelliget.

Si esset locus aliquis, in quo certis constitutisq; temporibus ac horis varia apparere spectra, & miros ibi ludos, ac

varias hominum affectiones effingere solerent; tum autem Sempronius accusaret Gracchum, quasi eum illo ipso tempore atque hora in eo loco conspexisset homicidium patrantem, merito prudens quisque Iudex sufficienti cum ratione dubitare posset, ne fortassis non Gracchus is vere fuisset, sed eius loco inane spectrum: Insulse autem faceret, si sine aliis indiciis hac sola causa Graccho quæstionem decerneret. Idem autem in nostro casu est. Aiunt enim iam ante aduersarij, certa esse Dæmoni loca atque tempora, quibus festa & conuentus, ac tripudia sua cum Sagis celebret: Aiunt etiam variis ibi repræsentationibus ac formis, nunc hac, nunc illa specie, viri, mulieris, militis, virginis, adolescentis, hirci, leonis, &c. suorum asseclarum oculis obludere; si qui absunt à conuentu, eorum quoque vices, vt aduersarij fatentur, ipse supplet: quædam vere, plura ficte inibi geruntur, putant delicatè edere, bibere, dormire in lectis eburneis, &c. cum non nisi morticinis ve-

 scan-

ſcantur, camerinam potent, & ſub patibulo quieſcant. Omitto enim illuſiones omnes cæteras, quæ in hiſce ſacris ſolemnes ſunt, ſic vt nihil æque ibi agere videatur infernalis hiſtrio, quam vt meris laruis, ſpectris, & falſis imaginibus confingendis indulgeat. Quæ cum ita eſſe fateantur omnes, ij contra quos ago (nam quid ego de conuentibus iis ſentiam, alias declarabo) prudenter ſane dubitabit quicunque is Iudex erit, an non in hac ſpectrorum omnis generis confingendorum facultate ad aliarum quoque perſonarum, maxime in peccato mortali exiſtentium fictionem licentia dæmonis ſe in his locis extendat: prudenter etiam formidabit, ne qui in his locis eo tempore viſus eſſe dicatur, is ipſus ille fuerit, an vero vana aliqua larua oculis obiecta. Ex quo tamen minime ſequetur, quod vt quiſque in alio quouis loco nullis talibus illuſionibus ſeu phantaſmatis obnoxio latrocinari, furari, adulterari, &c. conſpectus ſit, tum quoque ſuſpicari debeam, ne à ſpectro ſim deluſus. Longe enim diſpar ratio eſt. Ex quibus ad-

modum iam liquet, quam plane nihil in eo Binsfeldij argumento insit, quod ipse pene insolubile putabat: quamq; male nos arguerit habere oculos clausos, sic enim ait, quod ista non videamus, quæ ipse se in allato argumento videre putabat. Posset & aliter responderi; sed quod respondi sufficit. Et totam vim argumenti sufficienter eneruat.

ARGVMENTVM VI. Deus non permittet vnquam Dæmoni, vt innocentes exhibeat, ergo & non potest.

RESP. Negando antecedens. Vnde hoc certũ est aduersariis, quod Deus id non permittet? multa alia grauiora permittit Deus, vt supra docuimus, neces Martyrum, infantulorum, cõculcationes sacrarum hostiarũ, & similia infanda. Præterea permittit Deus vt Dæmon tum in speculis, tum aqua, oleo, aliisve exhibeat imagines variarum personarum cum passim curiosi ad ariolos & diuinos accedunt, consuluntq;, quis furtũ in domo factum cõmiserit, quis equos abegerit, quis pecus maleficio infestauerit, quis filiæfamilias futurus sit spon-

ſus, quis primus è familia moriturus, aliave id genus nimis vſitata ac nota; in quibus tamen ſæpe fallit, & innocentes quoque, vti conſtat, falſo indicio onerat. Noui ego virum probum, doctum, & religioſum, egregia forma, in quem cum procax quædam mulier, & Saga inſana furore Veneris exardere cœpiſſet, nec tamen vlla via, quas varias tentarat, potiri optata ſpe poſſet, hoc vno ſe vtcunque leniebat, quod dæmonem ſuum concubinum in illius ſemper faciem formatum accipiebat, vt ei deinde ipſamet eſt faſſa, niſi & in hoc ei fucum fecit. Et cur igitur quod alibi poteſt dæmon, repræſentare innocentes; id in ſolis ſuis conuentibus & ſolennibus ſacris non poſſit?

Dices, Si in conuentibus repræſentare dæmon innocentes permittatur, cedet hoc in damnum tertij, (vt nuper mihi quidam inquiebat) & nimis magna hinc incommoda in Rempubl. redundabunt.

Resp. I. Sit ita: ſed vnde tibi conſtat Deum non permittere ea, quæ cedunt

in

in damnum tertij , & ex quibus magna incommoda in Rempubl. redundant? permittit Deus dæmoni vt Sagas transferat, pharmaca iis ad maleficia ſubminiſtret, & ſimilia, quæ nemo aduerſariorum controuertit: nullane ex his incommoda naſcuntur? Quam hoc ridiculum eſt! Niſi igitur aliunde conſtet Deum non permittere innocentium repræſentationes in diabolicis illis ludis, fruſtra id negatur, & ſine iudicio.

Resp. II. Negando quod aſſumitur: nam quod, obſecro, incommodum ex iis repræſentationibus in Rempubl. redundabit? an quod innocentes habebuntur nocentes? torquebuntur? &c. ſed Reſpondeo: habebuntur nocentes, & torquebuntur à Iudicibus prudentibus & cordatis, nego; ab imprudentibus & vecordibus, concedo: Deinde vero aduerſarij male diſcurrunt. Aiunt innocentibus repręſentatis hoc incommodi datum iri, quod habebuntur nocentes & torquebuntur: Pręſupponunt igitur quod taliter repræſentati nocentes habebuntur: cum hoc ipſum ſit in

quæſtione, an taliter repræſentati nocentes habendi ſint? Itaque in circulum argumentantur: Cur viſæ in ſaltu merito nocentes habebuntur? quia Deus innocentes ibi repræſentari non permittet: cur autem Deus non permittet? quia incommodum ſequitur; nam ibi viſæ nocentes habebuntur. Ecce
NB quam parum hodie aduerſarij ad Dialecticam attendunt! A, quia B, & B, quia A. Nemo igitur hunc circulum hactenus deprehendit? Et inuenti adhuc docti viri, etiam religioſi ſunt, qui his circulis vtantur, & Magiſtratus ac Principes in errores ducant, nec deinde autem aliquando reducant, nec à Superioribus ſuis ęque omnium ignaris cohibeantur? Porro quod vult Binsfeldius priuilegium hoc eſſe filiorum Dei, vt tale quid non permittatur, ſupra refutatum eſt Dubio 10. inde repete. Omnino hic inſerẽdum eſt, quod nuperrime contigit loco celebri Germaniæ, in quo omnia pene in cineres conciderunt. Vocauerat ad menſam ſuam Princeps religioſos duos, viros ſpectatæ vir-

tutis,

tutis, & doctrinæ; inter epulas deinde Princeps ad alterum eorum: Mi Pater, inquit, existimasne ex æquo, & recto geri, cum eos hactenus in neruum abripimus, qui à decem & duodecim Sagis denunciati sunt in saltibus comparuisse? vereor non parum ne mille artifex suis asseclis illudat, & non æque tuta sit ad veritatem via, quam per hasce denunciationes sternimus: præsertim cum & viri grauissimi, doctissimiq; non pauci passim incipiant reclamare, & conscientiam nobis commouere: Dic igitur, quid sentis? tum ille, vt est acer subinde & profusus impetus eorum, qui non vltra pedes quatuor à fornace absiti philosophari solent: quid malum, inquit; quod nos anxios hic facit, ac conscientiam constringit tot testimoniis conuictam? Scrupulus sit existimare, id vnquam Deum permissurum, vt innocentium personæ ita traducantur: non est quod ad tantum denunciationum numerum Iudex hæsitet, quin tuto progrediatur. Ad quod cum rursus à Principe replicatum esset,

ſet, atque vltro citroq́; multa in vtramuis partem hinc inde mota; videreturq́; religioſus penitus obtinere velle, concludens tandem diſputationem Princeps: Atqui vero, inquit, doleo mi Pater tuam vicem, qui in re capitali tuomet ore te confodiſti, nec habes adeo quod reclames, ſi te quoque in cuſtodiam recludo: quippe quem à ſe in conuentibus ſuis viſum non minus quindecim denunciarunt: neve putes rem ſerio non agi, nihil impedit quin è veſtigio acta afferri iubeam, vt te ipſe tibi legas, tot teſtibus quot nec ipſe poſtulabas conuictum. Obſtupuit vir bonus, & deiecto vultu non habuit quod ſic ſubito opponeret præter confuſionem, & è ſumma facundia ſilentium. Non fabulam narro, res ita geſta eſt vt dixi; locum & perſonas deſignare non eſt neceſſe. Id vnicum mirari ſubit, cum & inquiat Scriptura, & aduerſarij concedant, poſſe dæmonem vt perdat animas ſe transformare in Angelum, imo actu ſe transformare dicat Apoſtolus 2. Corinth. 11. cur vt perdat corpus non poſſet

ſet in hominem innocentem? Nihil igitur & hoc argumentum euincit; examinemus vltimum quod reſtat.

ARGVMENTVM VII. & vltimum. Hanc ſententiam & veram doctrinam, inquit Binsfeldius, quod Diabolus non poſſit in conuentu repræſentare innocentem, præterquam quod noſtri malefici teſtimonium perhibent, tenent Doctores; Auctores Mallei, itemq; Iaquerius, Spinæus, Loyerius: ſic ille pag. 360.

RESP. Sententiam noſtram, vbi modo ventilari cœperit, multo plures tenebunt. Et hanc veram potius doctrinam eſſe, ratione malumus quam auctoritate obtinere. Vnde nec argumentum hoc quicquam euincit. Quod autem ab auctoritate Sagarum orditur Binsfeldius, ridiculum nimis eſt: nam ſenſus eſt quaſi dicas: Sententia hæc vera eſt, quia tenent eam diſcipulæ parentis mendacij: pulchra probatio! teſtimonio igitur Sagarum, auctoritatem conciliant ipſæ Sagæ. Ait Chriſtus in Euangelio: Si ego teſtimonium perhibeo

beo de me ipso, testimonium meum non est verum: ait allatum argumentum: Si Satanas testimonium perhibet de se seipso, testimonium eius est verum. Miror sane vbi simus! Quanquam vt ad extremum dicam quod sentio; plane in ea opinione sum, vt & ante innui, cum dicunt reæ se has & illas in conuentibus vidisse, mentiri coactione pœnarum, cum plurimam partem innocentes esse putem: Id saltem video, necesse esse vt si aliquot solum innocentes cum reliquis inuolutæ sint, mox ingens alia innocentum multitudo sequatur, dum aliæ alias quas nesciunt vi tormentorum coactæ secum accusando trahunt. Veritatem scire non volumus, sed vt simpliciter se omnes reas fateantur volumus. Id necessario tandem quicquid fiat obtinendum est. Itaque nunquam mihi hactenus in mentem venit dubitare quin in mundo Sagæ multæ essent: nunc cum publica Iudicia penitius examino, eo sensim me duci video, vt dubitem, an sint vix vllæ. Certe de tripudiis seu conuentibus an vn-

vnquam corporaliter fiant, non parum dubitari poteſt. Et vtinam quis excutiat accurate! Nunc hoc quidem commentario excitare doctos placuit, vt quæ ad proceſſus huius criminis ſpectant, paulo altius ventilare incipiant. Cæco impetu & meditatione caſſo multos ferri quotidie experior: ingenia mihi illa placent, quæ non vniuerſa eſſe veriſſima & indubitata exiſtimant, quæ vulgus amplectitur. Sed quicquid ſit, prouideant Principes, ne in re graui & quæ reſtitutionem annexam habet, incauti ſint.

DVBIVM XLIX.

Quæ ſint Argumenta eorum qui denunciationibus Sagarum ſidem habendam eſſe volunt, & ſufficere aiunt ad denunciatas torquendas?

MVlta adducuntur, ſed quæ facile corruant, nos ordine ponemus & ſoluemus.

ARGVMENTVM I. Iudex tenetur reum

reum maleficum, ſeu maleficam de aliis interrogare, & reus ſiue rea tenetur de aliis reſpondere; Ergo reo malefico credendum eſt, & eius denunciationi ſtandum. Probatur. Nam ſi fides ei adhibenda non eſt, fruſtra teneretur Iudex rogare, & reus reſpondere. Ita Binsfeldius pag. 248.

Resp. I. Nos qui tenemus fidem denunciationibus Sagarum commodandam non eſſe, conſequenter negamus Iudicem teneri ad huiuſmodi denunciationes curandas, & reum interrogandum.

Resp. II. Concedamus etiam teneri Iudicem à reo malefico de complicibus interrogare: non inde tamen ſequitur quod illi volunt, mox credendum ſi dicat ſe complicem in conuentibus vidiſſe, aut ſimilia quæ aliter probare non poſſit. Nam ideo tenebitur rogare, quod fieri poſſet, vt nonnulli alia quædam cum iis circumſtantiis & probationibus additis deponerent, quę omnino arguerent, denunciantes hos & illos, hic & nunc non mentiri, id quod inter-

interdum fieri posse quis dubitat? Rogabit igitur Iudex, non id veto; sed ni eæ probationes addantur, quæ omnino arguant denunciantem non fallere, non credet. De conuentibus autem quod ibi visæ, &c. non credet ob causas supra memoratas. Atque vt hoc obiter hic inseram, supra docui ex Constitutione Carolina, non credi oportere confessionibus in tortura factis, nisi ea dicta sint, quæ *nemo innocens scire ac dicere potuerit*: Cur non obsecro inspiciuntur nunc protocolla, & examinantur an non ea omnia quæ ibi dicta à plerisq; sunt, ab innocentibus quoque dici potuerint? Ego enim ostendam manifeste, ab innocentibus dici potuisse. Et quid cessant Principes vt igitur in Iudices illos sæuire animaduertant morte dignos, qui in re capitali sic temere crediderunt contra Constitutionis Imperialis expressissimum præscriptum?

ARGVMENTVM II. Omnium tam Theologorum quam Canonistarum & Legistarum iudicio receptum est, quod de se confessus super aliorum conscien-

tia non debet interrogari, & si interrogaretur, non ideo iuxta hoc proceditur, aut ei creditur secundum iura: Et hac regula non obstante eximuntur crimina illa quæ vocantur excepta, in quibus debent de aliis interrogari, & iis credendum est. Ergo eorum confessio fidem facit, alias nulla esset distinctio inter crimina excepta & non excepta. Ita Binsfeldius p.252.

Resp. I. Nego aliàs non fore distinctionem inter crimina excepta & non excepta. Nam hæc est distinctio, quod in exceptis non sit opus per omnia seruare communem procedendi modum à iure in aliis præscriptum. Vt autem complicibus *ex natura sua mendacibus* non credatur, nisi aliæ circumstantiæ & probationes conuincant eos non mentiri, non à iure præscriptum solum est, sed à natura, à cuius lege non datur exceptio.

Resp. II. Plura sunt crimina excepta quam Sagarum, sit igitur quod in obiectione dicitur, in aliis istis exceptis verum: atque ibi si ita volunt, credant denun-

nunciationibus complicum. In hoc autem ſolo crimine Sagarum non conſentio vt credant, ob ſcilicet particulares illas rationes, quas ſupra dedi, quę in aliis exceptis non ita reperiuntur.

ARGVMENTVM III. Regulæ ſtandum & inhærendum eſt, donec de exceptione & fallentia oſtendatur: ſed leges, quibus vt regulis nitimur, denunciationibus maleficorum ſtandum putant, Ergo. Probatur minor ex L. fin. Cod. de maleficis & mathematicis, quæ vult maleficos debitæ quæſtioni ſubiici ad facinoris ſocios publicandos, ac proinde denũciationibus eorum ſtandum iudicat. Recedere autem à textu iuris, à ratione & communi ſententia, ſummæ temeritatis eſt. Ita Binsfeldius p. 253.

RESP. I. Verum eſt quod regulæ ſtandum ſit, & inhærendum, donec de exceptione & fallentia oſtendatur. Verum etiam quod à textu iuris, & ſententia communi recedere temerarium ſit, ſi ſine ratione fiat. Sed dicimus nos recedere à regula & textu iuris ac communi ſententia, cum bona ratione

& ostendendo fallentiam. Id quod abunde fecimus supra. Repetat Lector.

Resp. II. Duplicis esse generis quæ rogari à maleficis circa alios possunt.

I. De sociis, si quos habuerint in necandis hominibus, vel animalibus, in inferendis damnis & similibus sceleribus.

II. De sociis suorum conuentuum, ludorum; qui artem magicam calluerint, & ibi visi sint, &c. Dicam igitur Iura intelligenda esse de quæstionibus prioris generis, ac nos concedere, si quidem ita aduersarij volunt, fidem eis adhiberi aliquam posse in quęstionibus prioris generis, maxime si circumstantias quoque addant, quæ congruant, & ex quibus ea oriantur de veritate denunciationis indicia, quæ prudenti & cordato viro satisfaciant: cum ea scilicet iuxta Carolinam dicuntur quæ *nemo innocens scire ac dicere potuerit*, vt iam aliquoties monui: Non autem adhibendam esse in quæstionibus posterioris generis: eo quod in hisce etsi velint verum dicere, non semper possint, ob

ratio-

rationes ſupra allatas ex periculo deluſionum circa conuentus.

Dices, Binsfeldius hanc diſtinctionem plane explodit, tanquam nullo fundamento nixam, & implicantem ignorantiam eorum criminum quæ in conuentibus admittantur: ait enim in conuentibus admitti crimina læſæ Maieſtatis diuinæ, aliaq; ſimilia, omni nece hominum aut animalium ac illatis damnis grauiora. Vnde ſic argumentatur: ſi credendum eſt, & ſtandum denunciationibus Sagarum, cum quæritur de nece hominum & animalium, deq; illatis damnis quæ minora crimina ſunt, multo magis ſtandum denunciationibus erit cum queſtio eſt de conuentibus, quę maiora crimina inuoluunt. Sed

Resp. Binsfeldium hanc diſtinctionem fruſtra reiicere.

Nam I. nititur principiis quæ non tenent. Ponit pro fundamento, quod quo maius ſit crimen de quo quæſtio eſt, eo amplius ſit denunciationi tribuendum, quod fundamentum ratione caret, vti ſupra Dub. 37. rat. 6. oſtendimus, dum do-

docuimus vim testimonij non à re testata, sed à testante pendere.

II. Iam supra dedimus rationes sæpius citatas, cur etsi credi possit de sociis in aliis criminibus, non tamen in crimine veneficij, cum dicunt de suis conuentibus; eæ rursum considerentur & abunde satisfecerimus.

ARGVMENTVM IV. Malefici sunt latrones, & plus quam latrones, sunt coniurantes cum Dæmonibus, sunt rei læsæ summæ Maiestatis, sunt sacrilegi, sunt proditores patrię, sunt hęretici &c. Sed latronibus, coniuratoribus, reis læsæ Maiestatis, sacrilegis, proditoribus patriæ, hæreticis &c. creditur contra socios, ergo & maleficis. Idem Binsfeldius p. 254. & seq.

RESP. Non esse parem rationem maleficorum & aliorum: supra enim datæ particulares rationes sunt, cur etsi aliis credi possit, Sagis tamen credi non debeat, nimirum ob specialem illarum malitiam, naturam mendacem, ac particularem in illo crimine falsitatis præsumptionem ob varias illusiones & incerti-

certitudines. Vnde ab aliis ad Sagas argumentari non licet, ac frustra hic vehemens est Binsfeldius, nisi afferat solidiora.

Argumentum V. Eis qui veritatem loquuntur credendum est, alias fides humana periret; sed communiter accidit, vt socij in hoc crimine complices denunciantes veritatem dicant, vt constat experientia, & ex processibus contra maleficas, Ergo. Idem Binsfeldius p. 257.

Resp. Concedendo maiorem, negari minorem vt penitus falsam, ac de qua iam hic quæritur ac controuertitur, vt proinde assumi non debeat, sed probari. Quod autem ait eam constare experientia & ex processibus contra maleficas, æque nego. Repete quæ dixi Dubio proxime præcedente, Argum. 1. Resp. 3. & Argum. 4. & concidet hoc quoque Binsfeldij argumentum.

Argumentum VI. Testes qui non debent examinari examinati faciunt aliquam fidem, quia faciunt quale quale indicium, vt Doctores loquuntur, &c.

Ergo magis credendum illi testi, qui debuit examinari quia maiorem fidem facit; Sed maleficus de se confessus debet examinari de complicibus ex legibus & communi sententia. Ergo ei magis credendum est. Idem Binsfeldius pag.259.

RESP. Coincidit vis huius argumenti cum primo, ibi igitur satisfactum est, vt Lector animaduertet: Repetat qui volet.

ARGVMENTVM VII. Praxis Ecclesiæ tradit Sagis esse habendam fidem, nam omni tempore Iudices ex huiusmodi denunciationibus inquisiuerunt contra denunciatos. Idem Binsfeldius p.259.

RESP. I. Praxis hæc etsi multorum fuit, non tamen omnium. Supra enim ostendi, sententiam nostram non carere auctoritate Doctorum.

RESP. II. Esto nostra sententia à communi reliquorum opinione & praxi plane recederet, non ideo continuo damnanda foret, dum solidis rationibus non destitueretur: non destituitur autem, vt supra patuit. Ergo

RESP. III.

Resp. III. Praxis Iudicum non continuo vocanda est praxis Ecclesiæ. Sonat id, quasi res fidei agatur: Absit autem vt omnes eas praxes, quæ communiter in vsu sunt, Ecclesia approbet, ac suas appellari velit, cum multæ careant ratione & malæ sint, Quam enim longe & late practicata est in orbe à Iudicibus probatio illa Sagarum per aquam? an autem & hanc praxin Ecclesiæ vocabimus? Frustra igitur specioso nomine Binsfeldius nos terret.

Argvmentvm VIII. Multæ Sagæ conueniunt in denunciationibus suis in eandem personam, Ergo signum est quod non mentiantur, Ergo eis credendum est.

Resp. Quod multæ in eandem personam conueniunt, mirum non est, nec eis fidem simul sumptis conciliat, si alioqui singulæ non habent. Nam id ex multis causis fieri potest, vt ostendam. Vel enim denunciantes vere Sagæ fuerunt, vel fuerunt innocentes, quæ vi tormentorum coactæ, vt iis se subducerent, alias nominarunt. Vtrum fuerit mirum non est, Nam

Si vere Sagæ fuerunt; potuerunt

1. Plures malitiose in vnam aliquam conspirasse, vt si contingeret in manus Magistratus deuenire, eam secum in exitium traherent, & in iisdem accusationis circumstantiis conuenirent, prout exempla non pauca narrantur, quæ breuitatis causa prætereo.

2. Potuit Dæmon, vt supra diximus, innocentem repræsentasse in conuentibus: vbi cum plures conueniant, vt ipsi aiunt, à pluribus videri potuit, & nominari, cum iisdem loci, & temporis, ac reliquis circumstantiis.

3. Potuit Dæmon suggessisse, instigasse, mandasse, vt has illas quas vellet singulæ accusarent, & has illas circumstantias simul adderent.

Si vere Sagæ non fuerunt, ne tum quidem mirum est; quia

1. Vbi multæ torquentur & rogantur, quid procliuius est, quam aliquas casu incidere in eandem personam? præsertim si paucæ adhuc restent in pago personæ nondum denunciatę ac exustæ.

2. Cum

2. Cum tales nesciant alias, solent plerumq; eas nominare de quibus iam ante est communis rumor, vel quæ eo nomine incarceratæ semel fuere, vel exustæ.

3. Fit iam plerumque, vt videmus indies, & bene notauit Tannerus, Officiales Iustitiæ non seruare secretum, & spargere in vulgus, si quæ nominatæ sunt. Vt igitur quæ deinde torquentur pœnis se liberent, easdem nominant.

Atque hic certò nullo modo excusari Magistratus in conscientia poterunt quod id non emendent. Iam vbi versor tota pene vrbe notæ sunt non paucæ nuper à diuersis denunciatæ. Hæ igitur nunc quidem differuntur dum fama crescat, post annum autem ex hac fama procedetur. O tempora! hic Germaniæ est zelus.

4. Sed & maleuoli quidam, vt supra docui, nominatim de quibusdam in tortura interrogant; quid mirum igitur, si eas sic in os sibi inditas plures accusent? Repete quæ supra dixi.

Argvmentvm IX. Patet ex processibus criminalibus quod plerumque omnes illæ quæ ab aliis denunciatæ ſunt, vere Sagæ fuerint, cum id deinde ipſæmet in tortura faſſæ ſint, vnde ſequitur denunciantes verum dixiſſe, atque igitur denunciationibus fidem detrahendam non eſſe.

Resp. Quod denunciatæ pleræque vere Sagæ fuerint, non ſatis ex ſecuta earum confeſſione conuincitur. Quam enim parum tuta ſit fides à tortura quęſita, abunde liquet, & ex ſupra à nobis allatis manifeſtum eſt. Stulta autem eſt, vt dixi, quæcunque delata ream ſe non fateatur, cogetur enim tot tormentis vt tandem ſuccumbat, & ſi non ſuccumbat comburetur viua vt obſtinata. Repete quæ hinc inde ſupra dicta ſunt. Neſciunt ſane omnes ij quid virium in tormentis inſit, qui vel commentari lucubrationes ſuas in quiete atque otio ſolent, vel immiti animo ac feroce quis pœnarum ſit ſenſus experti vnquam non ſunt. Quos ego non ex vlla maleuola voluntate, ſed affectu optimo &

Chri-

Chriſtiano, ad maius ipſorum bonum, & maiorem conſcientiæ cautelam precarer, vt vel ad dimidium quadrantem equulei aliquem guſtum ſumere, & velut prius ipſi prælibare velle in animum inducerent, quam accederent ad odioſas has reorum cauſas in equuleo tractandas. Neque enim tam durus eſſe velim, vt is neſcio qui Princeps fuiſſe dicitur, qui quos cauſis criminalibus iudicandis admouere voluiſſet, eos quantumuis reluctantes in neruum prius per horam dimidiam coniici iubebat, ne non plane dolorum rudes eorum vim exactius perſpectam haberent: quo id conſequi ſe poſſe exiſtimabat, vt vnius hominis non longiſſimo tormento multorum aliorum non modo tormenta, ſed & neces redimeret: Ideoq; ſe id ſalua conſcientia in vtilitatem Reipublicæ facere poſſe, alterumq; ob eandem cauſam ſuſtinere id debere, omnino ſibi perſuadebat.

Iudicium meum non interpono, faxit Deus vt eum oēs amemus & ſic tranſeamus per hęc temporalia, vt non amittamus æterna.

Di-

Dices, At denunciatæ non ſolum fatentur ſe reas, ſed etiam eaſdem circumſtantias & puncta, quæ denunciantes de ipſis depoſuerant. Signum igitur &c.

Resp. Id vel falſum eſt, vel contingit vt ſupra docui Dub.28. Arg.4. vnde repete, & aduertes friuola hęc plane argumenta eſſe.

Argvmentvm X. Ne quid diſſimulem eorum quæ reperio, adiungo his Binsfeldij argumentis aliud Profeſſoris Rinthelenſis D.Gôehauſij, quem & ſupra citaui. Is igitur ſic argumentatur, his verbis:

Conſtat, inquit, *ſummo labore Sagas adigi ad has denunciationes, Dæmone eas prohibente, ne regnum eius ſupplicio affectis ſubditis diminuatur, ac eiuſmodi exemplis cateri ab hoc crimine abſterreantur.*

Ergo tanto certius exiſtimandum, denunciationes illas eſſe veras, quas ſcimus Dæmone inuitiſſimo fuiſſe extortas, & ideo Sagæ ſolum defunctas quaſdam perſonas nominant. Sic ille p.152.

Resp. Argumentum hoc nimium pro-

probat, & sic nihil: quod nimium, ostendam: quia probat quoque, & quidem potius; idipsum quod nos volumus, quam quod ille. Sic enim ex ipsius verbis hæc formo enthymemata:

I. Dæmon inuitissimus est, vt eius asseclæ suas veras complices prodant; non autem inuitus est aut esse potest, sed volentissimus, vt nominent & necent innocentes. Existimandum igitur, nominare potius innocentes volentissimo suo domino, quam inuitissimo nocentes.

II. Dæmon prohibet, imo, vt dixerat alibi idem Auctor, adigit iuramento in conuentibus, ne nominent se inuicem; ne innocentes autem nominent, nec prohibet is vnquam, nec iuramento cauet. Et cur eas igitur quas vetat nominabunt potius subiectissimæ seruæ, quam quas non vetat?

III. Si nominent veras complices, minuetur dæmonis regnum. Si nominent alias, non minuetur. Et cur illas igitur potius, quam has nominare vo-

volent? O fidas asseclas vnius regni si sic inter se diuisæ sunt!

IV. Si nominent se inuicem, absterrebuntur Sagæ superstites visis suorum suppliciis, sin alias, non absterrebuntur sane, sed magis animabuntur, dum non in suum gregem, sed in hostilem grassari vindictam vident. Et cur igitur potius alienas quam suas accusent? nimium igitur hoc argumentum probabat, quia in rem nostram. Interim ne dissimulem, sed iuuem potius contra me, idem argumentum sic vrgeri poterit: Nam

Dices, Imo peruertitur vis argumenti: ea enim longe alia erat, nimirum hæc, quam vel ex ipsa responsione data sic exacuo: Sagæ si nominent innocentes, tum & facient quod optat Dæmon, & non minuent suum regnum, & animabunt cæteras Sagas, & à tormentis se excipient. Sane igitur ad nominandum innocentes, promptæ, volentes, & expeditæ erunt; sed non sunt autem ad nominandas eas quas nominant promptæ, volentes, &

expe-

expeditæ, ſed magno labore & vi tormentorum ad id cogi debent, non igitur eæ quas nominant ſunt innocentes ſed nocentes. Breuius ſic: Si Sagæ nominarent innocentes, eſſent ad nominandum promptæ; non ſunt autem ad nominandum promptæ; non igitur nominant innocentes; qui eſt ſyllogiſmus formalis, in ſecunda figura hypotheticorum.

Resp. I. Circa ſyllogiſmi huius maiorem. Erunt enim Sagæ promptæ ad nominandum innocentes, nec vi tormentorum coactæ eos nominabunt, ſi quidem id poſſit fieri, & quantum in ipſis eſt, alioqui non. Atqui vero non poteſt fieri, vt vnquam prompte nominent, ſed omnis earum nominatio neceſſario debet eſſe coacta, ac non niſi tormentis expreſſa, ac proinde tam nominatio innocentum quam nocentum ſemper eſt coacta atque vtrinque paritas. Mordicus enim volunt Iuriſperiti criminales, vt ſi quæ de ſe crimen confeſſa deinde etiam complices velit nominare nondum tormentis coacta, ea

nominatio non audiatur, ſed velit nolit eam torquent, vt ſic confeſſio complicum exprimatur per nouam ac ſingularem torturam ad id vnum deſtinatam, quæ ſimul infamiam expurget, vt aiunt, ac nos ſupra meminimus Dubio 44.rat.5. Vnde fruſtra Iuriſperiti iam dictum argumentum vſurpabunt: ſed & lepide ſane agunt; ipſi enim faciunt vt omnis omnino nominatio complicum vi tormentorum fiat, & ſic coacta fiat; ac deinde nihilominus quod prompta non ſit, ſed coacta, ex eo argumentum ducunt. Non capio hunc ratiocinandi modum: Conſideret Lector; & vbi intellexerit quid velim, mirabitur.

Resp. II. Circa ſyllogiſmi minorem. Nam eæ quæ alias nominare debent, vel veræ & reales Sagæ ſunt, vel non veræ, ſed nominales tantum, vt ſic loquar, quæ ſcilicet vi tormentorum coactæ, ſuſcepêre in ſe crimen quo vacabant. Si veræ Sagæ ſunt, nego minorem. Nominabunt enim innocentes prompte, volentes, expedite, ob rationes ante datas; Quod ſi autem nunc

paſ-

passim quæ nominare debent, non nisi magno labore & vi tormentorum ad id cogi debent, iam exinde arguam potius, eas igitur veras Sagas non esse, sed nominales. Argumentum enim allatum omnino in aduersarium retorquebo in hunc modum:

Veræ Sagæ si nominare debeant, erunt promptæ ad nominandum saltem innocentes, vt aduersarius concedit; sed nunc passim eæ quæ nominant, non sunt promptę ad nominandum etiam vllas, vt idem concedet, Ergo quæ nunc passim nominant, non sunt veræ Sagæ. Syllogismus formalissimus est.

Ex quo sane sequitur solutio ad id, quod supra in allato argumento dicebatur: *& ideo Sagæ solùm defunctas quasdam personas nominant.*

Attendant enim Principes quod dicam in re graui. Nam sic res habet:

Iudices plerique imperiti & incurij, multi etiam auari & malitiosi ex futilibus indiciis capiunt & torquent: vis tormentorum parit Sagas quæ non sunt: quia tamen esse debent; debent &

edicere magiſtras ſuas, & diſcipulas & ſocias quas non habent. Id quia conſcientiam exagitat, renituntur dum tormentis aut metu tormentorum adigantur: tum denique pœnis impares eas nominant, quibus & faciant ſuis dictis fidem, & quam minime poſſunt, noceant: nominant inquam eas, quæ iam vita functæ ſunt, & pro Sagis exuſtæ. Si vlterius vrgentur, nominant quoque viuas, atque eas quidem primo, quas iam ante audiunt diffamatas, aut ab aliis quoque denunciatas, aut hoc nomine aliquando captas, &c. Id enim ita paſſim fieri, ſi ſciens fallo,

Tum Pater omnipotens adigat me fulmine
ad vmbras:

Scio autem quid loquar, atque vnde ſciam in vltimo illo viuorum mortuorumq; iudicio oſtendam Magiſtratibus iis, quos hæc ſcire oportebat, quosq; merito in illum diem tot innocentes ad tribunal citant, & ego cito.

Argvmentvm XI. Niſi denunciationibus credatur, aliud non ſuppetet medium ad Sagas deprehendendas & extir-

extirpandas, vnde Respublica à maleuolis non purgabitur; est igitur denunciationibus credendum. Argumentum hoc Iudicum est,& omnium eorum hodie, apud quoscunque denunciationes vt fallaces reiiciendas esse dico. Vehementer autem vrgent Binsfeldius,& viri alias eruditi; quod soleo mirari. Itaq; ostendam quam parum considerent quid obiiciant. Nam

Resp. I. Nego, non suppetituros alios modos ad reas deprehendendas: sunt alia indicia quæ sufficiant, vt ad inquisitionem & torturam procedatur. Enumerat nonnulla Tannerus & Delrius, quæ me piget exscribere. Legant quorum interest.

Dices, Etsi subinde indicia se prodant, quibus communes Sagæ deprehendantur, non tamen quibus sagarum principes & magistri: Ita Binsfeldius: *Nam quando*, inquit, *principes huius sceleris visi fuerunt, aut scopas erigere ad causandum pluuiam, aut illam supponere vestibulo alicuius stabuli,& lites & minas intentasse plebeis, aut alia opera externa exercuis-*

 Quæ sint argumenta eorum qui se, quæ indiciorum vices subeant ad probandum? Hæc enim sunt facta vulgarium & vilium personarum, quæ rus incolunt, & ruri versantur inter plebeios. Ibi quandoque hæc & similia perspiciuntur indicia. Sic ille.

Vnde probat & vehementer vrget, vt denunciationibus sit locus, sine quibus nulla alia suppetat via, ad Sagarum saltem principes in apertum trahendas, Itaque

Resp. II. Esto etiam verum sit nullam superesse viam ad Sagas earumq; principes detegendas. Quid tum postea? an ideo via vtar inepta & periculosa, qualem esse eam supra ostendi, quæ per denominationes procedit? Facio dilemma; Vel habent aduersarij certas & bonas vias detegendi Sagas, vel non habent; si habent, age iis vtantur; si non habent, abstineant & non detegant, quos detegere non possunt; quis illos cogit eradicare zizania quæ non norunt? quid se frustra vexant, & affligunt, nec acquiescunt Euangelico præcepto, vt sinant vtraque crescere vsque ad messem? Hæc scilicet non

præ-

præuidebat cœlestis Paterfamilias, cum id in mandatis daret? aut nos prudentiores Filio Dei sumus?

Resp. III. Miror autem, quæ hæc tandem probatio sit: Alia via non est Sagas detegendi, ergo hæc per denunciationes bona est, perinde quasi Sacerdos celebrare volens, cum vinum non inuenit, sed acetum, ita colligat: Non alia hic est materia consecrandi, hæc igitur est bona.

Dices, Hoc est Sagis patrocinari. Sed

Resp. Vox est quam nunc primum non audio, non primum etiam contemno. Rationibus agere soleo, non capillis. Pulchre tamen respondet Tannerus, cum sic ait: *Non hoc est Sagarum, sed potius innocentum aduersus Sagas illis malitiose insidiantes patrocinium sumere: ne sicut extra iudicium etiam cum amissionis vitæ & bonorum suorum periculo, ita in iudicio hoc & periculo & metu solutæ in eorundem vitam, famam & fortunas eo nocentius quo liberius grassentur.* Sic ille.

Resp. IV. Imo quid pugno? Sit verum

rum quod argumentum allatum proponebat, nisi denunciationibus credatur, aliud non suppetere medium, ad Sagas deprehendendas & extirpandas. Concedam hoc aduersariis, si ita: verissimum enim est; sed ecce pro me hoc facit, & confirmat in opinione quam concepi de paucitate Sagarum: nam sic mecum hæc sequentia puncta meditari soleo.

I. Clamant omnes, omnia esse Sagis plena: quæro ego vnde sciant? vnde Sagas deprehenderint? non alia est aiunt deprehendendi via, nisi denunciationibus credatur. Atqui has ego fallacissimas esse paulo prius ostendi: Omnia igitur Sagis plena sunt, quia fallacissimo noscendi medio vsi sunt; nisi id vsurpent, aliud habere negant. Quid hic dicam?

II. Omnia esse Sagis plena, tam certum est, tam indubitatum, vt qui hæsitet, in inuidiam vocetur, explodatur, audiri non debeat, dicam breuiter, certissimum est: quæro ego vnde hæc tanta certitudo nata est? aiunt illi, ex testimo-

moniis Sagarum; ex auctoritate Dæmonis. Præclare! Hæc igitur cum certissimam pariat notionem, infallibilis credo erit? Nam ex auctoritate fallibili nunquam ducitur cognitio certissima, vt omnes Theologi, & Dialectici, atque ipsum lumen rationis nos docet.

III. Quid pugnant inter se aduersarij? clamant quidam se vrgentissima habere indicia multa & magna quod Titia V.G. Saga sit: Nunc Binsfeldius & alij clamant non haberi alia nisi denunciationes, si his non crederent, progredi non possent.

IV. Audio nuper dixisse quosdam Inquisitores communem se praxin sequi; errare se non posse. Alij si non verbis at factis tamen idem dicunt; nam sic liberi sunt quasi impeccabiles sint: Vulgus quoque existimat iudicia omnia criminalia nescio quid sacrum & sanctum habere; vt, quæ ibi iudicata sint, infallibiliter hoc ipso iuste facta sint. Obsecro vnde omnia hæc? Quia fundant se Iudices in testimoniis satanicis: nisi id haberent,

progredi non possent, inquit Binsfeldius.

V. Ego vero existimo hanc insignem esse calumniam, & nihil ignominiosius Germanico nomini aspergi posse, quam dicere Magistratus nostros & hactenus acerrime progressos esse, & tamen progredi non potuisse, nisi deniq; testimoniis satanicis subnixos. Consideret hoc lector.

VI. Multo fœdius erit, si eadem testimonia tantum apud Germanos valere auditum fuerit, vt etiam in personas Ecclesiasticas summo cum Catholicæ religionis inter hæreticos despectu recipiantur. Et tamen recepta sunt etiam sub Principibus Ecclesiasticis.

NB VII. Dubitare hic mihi incidit, an casu quo Catholicus Sacerdos ex his testimoniis magiæ postulatus, bis, ter, quater acerbissimis tormentis se purgasset, nihilominus viuus igni adiudicari posset, & bona phrasi obstinatus & impœnitens dici, quod se tantis testimoniis opponeret? Et quid si ipso mortis die à Confessario suo vere pœnitens iudi-

iudicatus, coram venerabili Altaris Sacramento magna cum cærimonia innocentiam suam contestaretur? Quid si ad præsentem, & venturum olim Iudicem ex eius verbo seu Euangelio appellaret? quid si testem eum inuocaret, quod ne sacerdotali nomini inureretur nota, intolerabiles alioqui torturas eas hactenus exhausisset? Quid si ad bancum iuris auditurus sententiam, eandem repeteret protestationem, ac vehementius hortaretur Iudices, ne in Dei Sacerdotem cum insigni religionis despectu procederent, qui nec conuictus esset, nec confessus crimen? Quid si eadem repeteret coram populo in supplicij loco, eo cum sensu pietatis & energia sermonis, animorumq; commotione, quam communes omnium gemitus, & lachrymæ sequerentur, etiam qui interessent hæreticorum? an adhuc testimonia tam grandia, per has omnes procellas teneret cursum suum, & valorem? Et quid si dum magiam pernegauit, vi tamen tormentorum alia esset scelera confessus; an ob ea tunc

sal-

ſaltem, cum nec accuſatus ante fuiſſet, nec proinde legitime rogatus, aut confeſſus, damnari poſſet? Certe ea tempora poſſent incidere, vt in omnem euentum, quid tali caſu ſentiendum eſſet, ſcire expediret. Sed de hoc fortaſſe alias.

Nunc id manet, ridiculum mihi videri, quod tam multas nobis Sagas in Germania imaginamur, ſi ita procedamus: præſertim cum multi quoque Iudices ex multiplicatis Sagarum denunciationibus, non ſolum ad capiendum & torquendum, ſed etiam ad condemnandum procucurrerint, ſecuti nimirum auctores à Delrio citatos, qui multas huiuſmodi denunciationes plenas eſſe probationes tenuerunt. Quinimo & audio inuentos eſſe, qui ex teſtimoniis Energumenorum ad capturam & torturam iri voluerint.

Et quæ iam denique teſtimonia excluſuri ſumus? quo deueniemus? non hæc manifeſta noſtra punitio eſt? Et quid dicam de teſtimoniis puerorum mendiculorum, qui ſeu à maleuolis con-

conducti, ſeu vt facile eſt illi ætati illudere, ita arte quadam examinandi & captioſis interrogatiunculis circumuenti, ſeu etiam ſponte eſca & potione illecti ſe ſeductos eſſe annuunt, & vt mira rogantur, mira narrant, quæ in conuentibus viderint, quæ acta ſint, qui interfuerint, & ſimilia, quorum deinde à viris ſpiritualibus & intelligentioribus rogati, non meminerunt, & omnia alia retexunt.

Itaque cum & capra nuper, quod ridiculi cauſa interpono, amiſſa eſſet, (nam miles abduxerat) ea quoque in conuentu Sagarum ab his & iſtis iam plexis neſcio an plectendis abſumpta erat. Plurima talia ſunt, quæ, quod ad finem propero, omitto. Alias fortaſſe iſta colligemus. Id ſciat Magiſtratus mirifice ſibi & dolendum in modum ab Officialibus illudi.

DVBIVM L.

An Iudex alterutram sententiam securè amplecti possit seu nostram quæ contemnit, seu aliorum quæ magnifacit denunciationes?

RESPONDEO, Non potest securè amplecti sententiam aduersariorum. Rationes istæ sunt:

RATIO I. Tutior via in dubiis eligenda est. Quæ regula etsi in cæteris consilij rationem habet, tum tamen præcepti vim obtinet, cum periculum est, ne alioqui proximo fiat iniuria, vt docent Casistæ, & supra quoque dixi Dub. 8. sub finem.

RATIO II. Ostendi bonis argumentis aduersariorum sententiam solide non subsistere: vel igitur Iudex melius eam fundet, aliis adductis argumentis, & nostra refutet, vel tenebitur nos sequi.

RATIO III. Iura volunt vt in dubiis reo potius quam actori faueatur iuxta reg. 11. iur. in 6.

RA-

Ratio IV. Iudex ſequi debet ſecuriorem interpretationem iuxta cap. ad audientiam,& c.ſignificaſti 2. de Homicidio.

Dices I. At clamat Binsfeldius Remp. hoc modo purgatum non iri.

Resp. Id fruſtra clamat, facile enim ex hactenus dictis colliges,ſi denunciationibus tantum deferatur,contrarium futurum, & potius triticum quam zizania periclitaturum: Nam hoc ſcilicet purgare Rempub.eſt ita periculoſis viis ad exſcindendos nocentes incedere, vt vix innocentiſſimus quiſque iam tutus ſit?

Clamant Inquiſitores omnes,magiæ crimen occultiſſimum eſſe; Obſecro autem quomodo occultiſſimum eſt, ſi tam facile deprehenditur, vt nullum iam ſit in orbe crimen cuius tot rei in lucem protracti ſint, & indies protrahantur,vt iſti putant?

Dices II. Sententia quidem hæc mitior eſt reſpectu nominati, ſed altera vtilior reſpectu Reipublicæ & boni publici: Siquidem ita iudicia pro-

mo-

mouentur & facilitatur via executionis. Sic Profeſſor Rinthelenſis D. Gôehauſius ſupra citatus in libro de Proceſſibus contra Sagas, pagina 151. Sed

Resp. Inprimis ſententia hæc noſtra & mitior & vtilior eſt, tum reſpectu nominati, tum nominantis, tum Reipublicæ. Nam nominatum è diſcrimine eripit, nominantis malitiæ & nocendi ſtudio occurrit, Reipublicæ vaſtationem impedit, dum paucos nocentes tolerat, ne plurimos innocentes pereundi periculo exponat. Deinde ratio in obiectione allata pro altera ſententia, quia ſic promoueantur iudicia, &c. non probat vtiliorem eam Reipubl. eſſe, ſed è contrario damnoſam. Nam promoueri iudicia, & facilitari executiones tam graues ex indiciis leuiſſimis, id eſt, teſtimoniis fallaciſſimis, innixis veracitati mendacium Sagarum, tam noxium Reipubl. eſt, quam illa grauia ſunt mala, quæ ex temere tractatis his cauſis poſſunt conſequi, ac dixi ſupra Dub. 8. rat. 3.

Di-

Dices III. Iudex nocet bonis quisquis pepercerit malis. Crudeles illi qui vt vni parcant, multos necari permittunt,&c. sic idem Rinthelensis pag.153. Sed

Resp. Ita est,sed ad rem non spectat. Nam inprimis, qui non nisi ex fallacissimis denunciationibus malorum vult malos nosse, is potius parcet malis, exscindet bonos, ac sic dupliciter nocebit bonis. Deinde crudeles sunt, qui vt vnum perimant malum, non curant si & simul plures bonos. Denique non vnus est cui parcetur, cum denunciatis parcetur; nam parcetur multis, & parcetur merito; quippe adhuc nondum sat suspectis quod nocentes sint. Si tu autem nocentes & malos ponis; quibus parci non debeat, iam idipsum ponis, quod an poni debeat in quæstione est. Id enim est quod quærebamus, an nocens & malus haberi debeat, quem mendax fœmina nocentem & malum dicit. Binsfeldius igitur cum pag. 292. vehementius Magistratum increpat, & iustitiam vrget, nec aliam tamen

viam procedendi esse ait, nisi per has Satanicas denunciationes, parum discrete zelat.

Dubium LI.

Quæ breuis sit summa & methodus processuum contra Sagas hodie apud multos in vsu, digna quam Diuus Cæsar intelligat, & Germania consideret?

RESPONDEO, Poterat hanc summam lector quiuis ex tractatu hoc ipse apud se colligere: sed quod mihi id fuit factu facilius, eam hic apponam, omissis tamen multis quæ commode inseri non poterant: de quibus consulantur hactenus dicta, vti & de his quæ hic posita sunt, si diductius lubet singula cognoscere. Itaque summa hæc est:

1. Incredibilis vulgi apud Germanos, & maxime (quod pudet dicere) Catholicos superstitio, inuidia, calumniæ, detractiones, susurrationes & similia, quæ nec Magistratus punit, nec

nec concionatores arguunt, ſuſpicionem magiæ primum excitant. Omnes diuinæ punitiones, quas in ſacris literis Deus minatus eſt, à Sagis ſunt. Nihil iam amplius Deus facit aut natura, ſed Sagæ omnia.

2. Vnde impetu omnes clamant vt igitur inquirat Magiſtratus in Sagas, quas non niſi ipſi ſuis linguis tot fecerunt.

3. Mandant ergo Principes ſuis Iudicibus & Conſiliariis, vt incipiant in Sagas procedere.

4. Neſciunt hi primum vnde ordiantur, cum indicia ſeu probationes non habeant: nec temere tamen hic quicquam moliendum eſſe à conſcientia ſua ſatis audiant.

5. Monentur interim bis terve vt procedant. Clamat vulgus moram hanc non carere ſuſpicione. Et pene idem ſibi, à neſcio quibus informati, Principes perſuadent.

6. Hos autem offendere & non ſubito obſequi, in Germania graue eſt: plerique omnes, etiam viri ſpirituales nimium

mium pene probant, quæcunque modo Principibus placuerunt: nec aduertunt à quibus hi sæpe instigentur quantumuis optimi natura sua sint.

7. Tandem igitur voluntati eorum Iudices cedunt, atque aliqua demum via processibus initium inueniunt.

8. Aut si illi adhuc hærent, & horrent tangere rem periculosam, mittitur Inquisitor ad id singulariter deputatus: qui si quid secum trahat imperitiæ & impetus, vt fieri in humanis rebus solet, id in hac materia colorem ac nomen mutat, & non nisi mera iustitia ac zelus est; quem vtique spes lucri non imminuit, præsertim in homine tenuiore & auido habendi cum familia plena prolibus est, & in singula reorum vrendorum capita aliquot dalerorum stipendium constitutum est, præter accidentarias collectas & contributiones, quas liberrime à paganis exigere Inquisitoribus permissum est, vt supra.

9. Tum si dictum aliquod Energumeni aut si malignus & spurius horum

tem-

temporum rumor (non enim vnquam probata fama) in pauperculam aliquam & vilem Gaiam grauis incubuit; ea prima eſt.

10. Ac ne tamen ex ſolo hoc rumore ſine aliis indiciis, vt vocant, proceſſum eſſe videatur; ecce ſubito in promptu eſt indicium aliquod per hoc dilemma: Vel enim Gaia ea malæ & improbæ vitæ fuit , vel bonæ ac probæ. Si malæ; indicium id, aiunt, magnum eſt : nam à malitia ad malitiam prona præſumptio eſt. Si autem bonæ; & hoc quoque indicium non minus eſt: nam ſic, aiunt, tegere ſe Sagæ ſolent, & vel maxime videri probæ velle.

11. Rapi igitur Gaia in carcerem iubetur: & ecce nouum iterum indicium per hoc dilemma : Vel enim timere ſe tunc oſtendit, vel non oſtendit. Si oſtendit (quippe cum audierit quam grauibus tormentis in hac materia vti ſoleant) iam hoc indicium eſt: nam conſcientia accuſat, aiunt. Si non oſtendit (quippe cum innocentiæ confidat) iam id quoq; indicium eſt: nam hoc deniq;

propriiſſimum eſſe Sagis aiunt innocentiſſimas iactare ſe, frontemq́; porrigere.

12. Ne non vero adhuc plura in eam indicia ſuppetant, habet Inquiſitor homines ſuos, ſæpe improbos & infames, qui in omnem retro vitam inquirant, in qua ſane fieri non poteſt quin occurrat quippiam ſeu dictum ſiue factum, quod abiecta in malum hominum interpretatio in magiæ culpam facile detorqueat & obuertat.

13. Sed & ſi qui tum ei male hactenus voluerunt, pulcherrimam nocendi opportunitatem nacti, afferunt quod quale lubet, facile reperiunt: clamaturq́; paſſim, grauari eam magnis indiciis.

14. Atque ideo quamprimum ad quæſtiones abripitur, niſi eadem adhuc die qua capta eſt, iam tum abrepta ſit: vt ſæpe contingit.

15. Neque enim aduocatus & integerrima ſui defenſio quibuſuis conceditur, cum clament Exceptum crimen eſſe, cumq́; qui defendere & aduoca-

uocare velit , in ſuſpicionem criminis vocetur : vti & omnes illi qui in his cauſis quicquam loqui velint & Iudices monere vt cauti ſint: nam mox nominant Sagarum patronos : Sic omnibus occluſa ora ſunt & obtuſi calami , ne loquantur aut ſcribant.

16. Plerumque tamen, ne non aliquis ſaltem defenſioni locus Gaiæ datus videatur : ſiſtitur primum in ſpeciem ac indicia ei primum prælegun-tur & examinantur, ſi tamen examinantur.

17. Quæ etſi tunc illa purgat, & ad ſingula accurate ſatisfacit , id non attenditur nec notatur , vim ſuam & valorem omnia retinent quantumuis optima reſponſione detrahatur: iubetur tantum reduci in vincula , vt conſideret attentius an obſtinata velit perſiſtere: iam tum enim quia purgat ſeſe, obſtinata eſt. Imo ſi ſe purgat accurate, nouum id indicium eſt; quippe quæ inquiunt ni Saga eſſet, tam eloquens non eſſet.

18. Vbi considerauit : rursum alio die sistitur, & prælegitur ei decretum torturæ : quasi nihil iam ante ad obiecta responderit, nec quicquam eliserit.

19. Prius tamen quam torqueatur, seducitur à lictore, & ne contra dolorem muniat se magicis quisquiliis, eæ quæruntur toto corpore detonso, atque etiam ea parte qua sexum monstrat petulanter excussa; licet nihil tale hactenus vnquam reperiant.

20. Quidni vero mulieri id fiat? cum & consecratis quoque Sacerdotibus? idq; etiam ab Inquisitoribus & Officialibus Ecclesiasticis Principum Ecclesiasticorum : neque enim non bruta fulmina apud Iudices Germanos habentur, quæ in Bulla Cœnæ eos petunt, qui sine speciali & specifica Apostolicæ sedis licentia in Clericos procedunt. Quod ne Principes ipsi pientissimi atque in Romanam sedem obseruantissimi intelligant, ac proinde frænum processibus adducant, Inquisitores cauent.

21. Tum

21. Tum vbi ſic excuſſa & detonſa Gaia eſt, torquetur vt veritatem ediſſerat, id eſt, vt ſeſe ſimpliciter ream pronunciet: quicquid aliud dictura eſt, veritas non erit, nec eſſe poteſt.

22. Torquetur tamen tortura primi generis, id eſt, leuiore: quod ita intellige, vt licet grauiſſima quidem ea ſit, tamen reſpectu aliarum ſequentium lenior ſit. Vnde ſi fatetur, aiunt & ſpargunt faſſam eſſe ſine tortura.

23. Quis autem Principum aliorumq́; qui hæc audit, non exiſtimet certiſſimo nocentem eſſe quæ ſic vltro ſine tortura ſe ream faſſa ſit?

24. Sine ſcrupulo igitur vllo poſt hanc confeſſionem plectitur: plectenda interim nihilominus, etſi confeſſa non eſſet: nam vbi modo torturæ datum initium eſt, iam iacta alea eſt, euadere non poteſt, mori debet.

25. Itaque vt fatetur, vel non fatetur: æque quicquid fiat actum eſt. Si fatetur, res clara eſt, nam, vt dixi & liquet, plectitur: Reuocatio omnis fruſtra eſt, vt ſupra oſtendimus. Si non

fatetur, repetitur tortura bis, ter, quater: licent omnia quæ hic lubet; neque enim temporis, nec acerbitatis, nec repetitionis pœnarum in excepto crimine est ratio: nihil hic peccare se putant Iudices quod in conscientiæ forum adducendum sit.

26. Tum si Gaia in tormentis vel voluit oculos præ dolore, vel figit; noua hæc indicia sunt. Si voluit, cur, inquiunt, vt concubinum suum quærit? Si figit autem, En, inquiunt, iam eum reperit, iam videt. Quod si vero aliquoties torta nondum silentium abrumpit; si vultu connititur aduersus pœnas, si patitur deliquium &c. clamant eam ridere & dormire in tormentis, vti maleficio taciturnitatis, ac tanto iam nocentiorem esse; quam proinde vel viuam vri deceat: quod & nuper nonnullis factum, quæ fateri aliquoties tortæ noluissent.

27. Atque id tunc vocant etiam Confessarij, etiam religiosi, obstinatam & impœnitentem decessisse; noluisse conuerti, nec deserere concubi-

cubinum suum; sed seruare ei fidem voluisse.

28. Quod si autem contingat quampiam ex tot tormentis animam deponere, aiunt ei à Dæmone elisam ceruicem esse: atque id probant argumento quodam inuincibili, quo si vti velis, neminem non omnium hominum sic à Dæmone elidi conficies, vt supra.

29. Quare merito, scilicet, cadauer à lictore educitur, & humatur sub furca.

30. Quod si autem nec Gaia moritur, nec scrupulosi quidam vlterius torquere audent sine nouis indiciis, nec inconfessam exurere, retinetur in carcere, atque arctioribus vinculis accipitur, ibi vel ad annum integrum maceranda dum subigatur.

31. Neque enim per torturas purgare se vnquam potest, & aspersum semel crimen abluere, vt volebant iura. Dedecus id esset Inquisitoribus semel captam sic emittere: Nocens esse debet per fas nefas, quam illi modo semel vinculis amplexi sunt.

32. In-

32. Interim & tum, & iam ante ſubmittuntur Sacerdotes imperiti, impetuoſi, lictoribus ipſis importuniores: horum officium eſt eo vſque miſeram omnibus modis diuexare, dum ſe tandem, ſiue ſit ſeu non ſit, ream fateatur: ni id faciat ſaluari ſimpliciter non poſſe clamant, nec ſacramentis muniri.

33. Ne vero Sacerdotes ſedatiores, doctioresque, & qui fœni aliquid in cornu ac in corde ſalis geſtent, admittantur, expreſſiſſima cautio eſt. Vti & ne quiſquam alius ad cuſtodias accedat, qui aduocare aut Principes erudire poſſit. Nihil enim quidam æque formidant, quam ne quo modo tale quippiam ſe forte prodat, quo captarum innocentia in lucem proſiliat. Itaque cuiuſmodi generis viris non modo orbis terrarum iuuentutem, ſed & ipſi Principes conſcientiam ſuam fidunt, hos quidam eorundem Principum Inquiſitores eo habent loco, vt non modo à conſcientiis reorum quantumuis expetiti ſint eos remoueant,

ueant, ſed & iactitare ad nobilium menſas nuper auſi ſint, à patria merito exigendos eſſe, tanquam Iuſtitiæ turbatores.

34. Interea vero dum Gaia ſic vt dixi adhuc in carcere attinetur, & à quibus minime debebat diuexatur, non deſunt Iudicibus accuratis pulcherrima inuenta, quibus non modo noua indicia contra Gaiam reperiant, ſed quibus etiam in faciem eam ſic conuincant (ſi Diis placet) vt Iudicio Academicorum Doctorum tum ſaltem viua exurenda eſſe pronuncietur: vti ſuperius oſtenſum eſt.

35. Quidam tamen ex abundanti & exorciſari Gaiam iubent, & in alium transferri locum, ac ſic iterum torqueri: ſi hac forte mutatione loci & expiatione maleficium taciturnitatis poſſit diſcuti: Ac ſi ne ita quidem proficitur, tum demum viuam flammis immittunt. Scire cupiam me Deus amet, ſi & faſſa & inconfeſſa perit, quis hic tandem quantumuis innocenti euadendi ſit modus? Miſeram te nimis, quid ſperaſti?

rasti? quid non primo in carcerem accessu ream te fecisti? Age stulta mulier & vesana quid toties vis mori cum possis semel? Sequere consilium, & ante omnem pœnam dic te ream, & morere; non euades: nam hæc denique zeli Germaniæ catastrophe est.

36. Itaque si se quæpiam vi dolorum falso semel ream fecit, dici vix potest, quæ miseria sit. Nam & medium nullum suppetit apud plerosque quî euadat, & alias quoque reas facere cogetur quas nescit, quasq; non infrequenter Quæsitores in os indunt, aut lictor suggerit, aut quas iam ante infames, aut delatas, aut semel captas & dimissas audiuerunt: quæ cum rursum alias, & illæ quoque alias indicare debeant, & sic deinceps; quis non videt in infinitum iri oportere?

37. Quare & ipsi Iudices vel abrumpere processus, & damnare artem suam debent, vel & suos denique, & semet, atque omnes exurere: Nam ad omnes tandem falsissimæ denunciationes excurrent, &, si modo

do tormenta ſuccedant, ſontes oſtendent.

38. Vnde & ij denique inuoluuntur, qui initio vel maxime clamabant vt incendia conſtanter alerentur: Neque enim præuidebant imprudentes, ad ſe quoque ordinem neceſſario peruenturum. Et hi quidem iuſto Iudicio Dei: quippe qui peſtilentibus ſuis linguis cum tot nobis maleficos creaſſent, tot innocentes ignibus addixerunt.

39. Sed iam multi prudentiores atque eruditiores id cernere paulatim incipiunt, & quaſi ex graui ſomno excitati aperire oculos, ac lentius cautiusq; ſæuire.

40. Neque eſt quod negent Iudices ſe ex ſolis denunciationibus ad tormenta procedere: oſtendi enim ſupra vere procedere, ac proinde fallere optimos ſuos Principes cum negant. Nam & fama quam fere cum denunciationibus coniungunt, inualida eſt ſemper atque nulla, cum legitime nunquam probetur: Et de Stigmatis quę nugantur, miror nondum annotatum

à ſa-

à ſagacibus eſſe, fallacias fere eſſe lictorum.

41. Interim vero dum ſic feruent proceſſus, & quæ torquentur aliæ alias ſtrenue denunciant acerbiſſimis cruciatibus coactæ; mox foras manat qui nam hi & iſti ſic denunciati ſint: Nam hæc ratio ſecreti eſt eorum, qui quæſtionibus interſunt: Et id non ſine ſuo fructu, cum hinc ſubito contra denunciatos indicia captare poſſint per hoc dilemma: Nam ſi qui audiunt ſe delatos eſſe vt ſane audiunt; vel tum illi fuga ſe ſubducunt ne capiantur, vel conſtantes in loco manent: Si fugam arripiunt, iam hoc aiunt ingens culpæ & metuentis conſcientiæ indicium eſt: Si manent autem, tum & hoc indicium eſt: quia dæmon, aiunt, eos detinet, ne abire poſſint; vt nuper non ſemel cum gemitu audire debui.

42. Præterea ſi quis adit Quæſitores, & an verum ſit quod audit, interrogat, quo mature defendat ſeſe, & via iuris venienti incommodo occurrat; iam id

id quoque pro indicio est, quasi conscientia & culpa eum moueant, contra quem nihil tamen ab Inquisitoribus sit adhuc motum.

43. Sed & quicquid agat conciliat sibi famam; quæ post annum vnum & alterum sat adulta, ad torturam sufficiat cum denunciationibus coniuncta; licet ipsa hæc ex denunciationibus primum contracta sit: nam & hæc exempla vidi.

44. Similiter eis euenit quoscunque calumniam aliquam à maleuolo quopiam pati contigerit: Nam vel defendunt se iudicio, vel non defendunt: Si non defendunt, indicium id culpæ est, quod tacent: Si defendunt autem, iam latius spargitur calumnia, & suspiciones ac prurigo vestigandi commouentur iis, qui ante ignorabant, diditurq; mox fama, quæ deinde nunquam obruatur.

45. Itaque nihil pronius factu est, quam vt hos quoque facillime nominare eæ soleant quæ interea tor-

quentur, & nominare aliquas coguntur.

46. Vnde & COROLLARIVM quoddam conſequitur rubrica enotandum: quod ſi modo proceſſus conſtanter vrgeantur, neminem hoc tempore cuiuſcunque ſexus, fortunarum, conditionis & dignitatis fuerit, ſat eſſe tutum, qui modo aliquem ſit nactus hoſtem & detractorem, à quo in Magiæ ſuſpicionem & famam pertrahatur. Vt ſane quocunque me obuertam miſerrima horum temporum ſit ratio, niſi aliter prouideatur. Dixi ſupra, & verbo repeto, non poſſe peſtem hanc, quæcunque eſt, incendiis aboleri: ſed aliter tamen efficaciſſime poſſe vix pauco ſanguine effuſo. Sed quis noſſe volet? Plura dicere conantem dolor obruit, vt accurate & ad vnguem ſummam hanc perficere non poſſim, nec, quod alias non inutile futurum erat, verſionem Germanicam meditari: Erunt fortaſſe qui id patriæ ſuæ & innocentum amori

mori dabunt, vt accuratius perficiant. Id ego denique eruditos omnes, & pios, ac prudentes, moderatosq; rerum æſtimatores (nam cæteros non moror) per omnipotentis Iudicis tribunal obteſtor, vt quæ ſcripſimus tractatu hoc, non parum ſeduſo euoluant, & expendant: In magno periculo ſalutis verſantur Magiſtratus omnes & Principes, niſi attentiſſimi eſſe velint. Non mirentur, ſi quid acriter ſubinde & animoſe eos admoneo: neque enim inter eos me eſſe deceat, quos appellat Propheta canes mutos non valentes latrare. Attendant ſibi & vniuerſo gregi, quem de manu eorum olim DEVS accuratiſſime requiret. NB

APPENDIX.

QVID POSSINT TORTVRAE & Denunciationes?

POſſunt pene omnia. Vnde quidam nuper non illepide Torturam appellabat Omnipotentem. Et circumferuntur ſane exempla non pauca eorum, qui tormentis victi falſiſſima de ſe confeſſi ſunt, & plexi ob neces hominum, qui deinde viuere reperti ſunt, & ſimilia. Sed nolui ego vnquam hoc libello exemplis vti; tum ne chartas narrationibus implerem, quod quiuis poteſt; tum ne quiſpiam ſuſpicari vellet rara hæc igitur eſſe, ac non quotidie contingere. Vnum tamen libuit hic apponere, quod ingentem hominum turbam complectitur, & miror non magis hactenus annotatum eſſe; eſt autem tale:

EXEMPLVM MEMORABILE.

ARsit olim Vrbs Roma sub Nerone Imperatore: casu id factum sit, seu Principis eius iussu, dubium est; lege Scriptores, Tacitum, Suetonium, Dionem, Sulpitium, Baronium, & alios. Constantissimus certe rumor Principem in culpam vocauit, sed hanc ille mox transtulit in Christianos: quos quia tunc vulgi fama vt sceleratos & ad quiduis proiectos differebat, corripi primum quosdam iussit & torqueri. Hi igitur tormentis victi de se fassi sunt, tum & alios indicarunt seu denunciarunt: ita vt ex horum denunciationibus & tormentis ingens subito multitudo conuicta sit, non solum incendij eius rea fuisse, sed & multo amplius odij in humanum genus. Quare deinde vt incendiarij & humani maxime generis inimici varia morte plexi sunt; atque alij quidem ferarum tergis contecti la-

niatu canum diſcerpti ſunt, alij affixi crucibus, alij exuſti; atque vbi defeciſſet dies, in vſum nocturni luminis cremati: cum ſcilicet infixi palis & diſpoſiti per amphitheatrum, tum pice ac reſina circumfuſi & obligati, ac ſic accenſi inſtar tædarum exarſerunt. Quo alluſit Iuuenalis, cum ait Sat. 1.

Pone Tigillinum; tæda lucebis in illa
Quaſtantes ardent, qui fixo gutture
fumant.

Cornelij Taciti fidi Scriptoris de re tota verba luculenta ſunt Annalium lib. 15. cum ſic ait:

Ergo, inquit, *abolendo rumori Nero ſubdidit reos, & quæſitiſſimis pœnis affecit quos per flagitia inuiſos vulgus Chriſtianos appellabat, &c. Igitur primo correpti qui* FATEBANTVR. *Deinde* INDICIO *eorum* MVLTITVDO INGENS *haud perinde in crimine incendij, quam * odio humani generis* CONVICTI. *Et pereuntibus addita ludibria, vt ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent, aut crucibus affixi, aut flammandi, atque vbi defeciſſet dies in vſum nocturni*

* *Forte hinc* Vnholden *Germanorum.*

cturni luminis vrerentur. Sic ille. Circa quod exemplum notet lector & consideret sequentia.

Primo, Processus Neronis contra Multitudinem ingentem his indiciis seu probationibus subnixus fuit: 1. Fama, qua pessime audiebant Christiani. 2. Confessione propria tormentis expressa. 3. Confitentium denunciationibus, nam ita denique & incendij, & inimicitiæ humani generis innocentissimi homines conuicti sunt.

Secvndo, Permisit Deus non vt pauci tantum sic conuincerentur & perirent, sed vt multitudo ingens.

Tertio, Omnes eos, qui sic conuicti perierunt, Ecclesia ob hoc ipsum pro Martyribus colit, & eorum memoriam celebrat Octauo Kalendas Iulij, vbi ita de eis loquitur Martyrologium Romanum: *Erant*, inquit, *hi* Omnes *Apostolorum discipuli & primitiæ Martyrum, quas Romana Ecclesia fertilis ager Martyrum ante Apostolorum necem transmisit ad Dominum.*

QVARTO, Nec obfuit Martyrio, quod tormentis victi & ſe & alios fecere reos: Nam omnes ſimpliciter Martyrologium vocat Martyres. Nec de aliis loqui Martyrologium, & de aliis Tacitum, ſed de iiſdem plane, facile intelliges, ſi Martyrologium inſpexeris, quod Taciti ipſa verba recitat. Vide quoque ſi lubet annales Baronij in anno Chriſti *66.* & Sulpitium Seuerum hiſtor. lib. 2.

QVINTO, Nec Martyribus igitur, nec Apoſtolorum diſcipulis, nec in ipſo Chriſtianitatis primo feruore luctantibus ea ſuppetiit conſtantia quæ contra tormenta & denunciationes euinceret.

SEXTO, Hæc mens Neronis in tormentis adhibendis fuit, vt torti ſe reos faterentur: niſi id quoque hodie tormentis intenditur, quid obſecro intenditur? Repete quæ ſupra ſparſim diximus. Quod ſi tamen aliud intenditur, eſt quod gaudeam, bene habet.

SEPTI-

SEPTIMO, Esto autem aliud nunc Iudices intendant quam Nero; esto etiam pluribus ex indiciis quam ille, ad tormenta aduolent; id tamen non obstat, quin eadem nunc vis sit tormentorum, quæ olim fuit. Vti tunc igitur tormenta & denunciationes innocentissimum quemque reum facere potuere, poterunt & nunc quoque. Ac si nunc vere rei sunt, qui rei denunciantur, tunc quoque vere rei erant, qui rei denunciabantur. Certe Iudicum Neronis non eadem cum Nerone mens fuit, iudicio tamen eorum Martyres conuicti sunt.

OCTAVO, Cum Nero tormentis & denunciationibus MVLTITVDINEM INGENTEM tam Sanctorum hominum reos fecisset: dubium non est, quin si pergere vlterius voluisset, nunquam inuenisset finem reorum. Nam vti tam multi conuicti erant, ita & reliqui conuinci potuissent, & hæc hodie quoque causa est,

ſa eſt, cur, vbi denunciationibus inſiſtere pergimus, ad finem impoſſibile venire ſit.

Dices, Putat Baronius Tacitum in dato Exemplo mentiri, quod quidam Chriſtiani tormentis ſuperati ſe & alios falſo reos fecerint.

Respon. Putant alij, qui vim tormentorum paulo quam multi perſpectiorem habent, Tacitum non mentiri. Et ſane cum iudicialiter habitæ quæſtiones illæ Neronianæ ſint, & latæ ſententiæ: non eſt credibile, in inconfeſſos & negantes ſæuitum eſſe: cum id plane cum intentione Neronis pugnaſſet; quippe qui ſic auxiſſet rumorem de ſe conceptum, non aboleuiſſet. Neque Tacitus in hac quidem re Chriſtianis iniquior quam Neroni fuit; quin potius fauit, ac, ſi attendas, ſatis innuit fuiſſe Chriſtianos innoxios, & magis nocentem Neronem. Sed nec mirari debet Baronius etiam Sanctos tam exquiſitis pœnis initio ceſſiſſe, deinde pœnituiſſe, & fru-

ſtra

ſtra reuocaſſe, ac ſic nihilominus martyrio decoratos eſſe: Nam & hodie ſi ſanctiſſimi quique noſtris quæſtionibus ſubderentur, æque ſuccumberent; vti neminem adhuc de ſe diffitentem audiui, qui vel ſemel tormenta hæc propius ſpectauiſſet.

Sed hæc clarius olim ad Tribunal DEI. Tu nunc vale Lector, atque exemplum hoc mente verſa, ac Numen time.

FINIS.

PROTESTATIO.

Si quid scripsi, quod Ecclesiæ sanctæ Romanæ displicet, id vanum esto; damno, & detestor; uti & quod quempiam iniustè lædat, &c.